

Biblia-tanulmányok 2004/4.

II. rész

DÁNIEL KÖNYVE

BIBLIAISKOLÁK KÖZÖSSÉGE

DÁNIEL KÖNYVE
2. RÉSZ

Biblia-tanulmányok

2004. IV. negyedév

DÁNIEL KÖNYVE

2. RÉSZ

*BIBLIAISKOLÁK KÖZÖSSÉGE
BUDAPEST, 2004*

A tanulmányt összeállította:

VANKÓ ZSUZSA

A Biblia-tanulmány elektronikus változata
a <http://kerak.bibbialap.hu> internetcímen olvasható

**Kiadja a Keresztény Advent Közösség megbízásából
a Bibliaiskolák Közössége**

1121 Budapest, Remete u. 16/A

Telefon: (06-1) 391-0181, fax: (06-1) 391-0182

honlap: www.bibliakiado.hu, www.bibbialap.hu

e-mail: bikkiado@freemail.hu

Felelős kiadó: *Czinkota András*

Felelős szerkesztő: *Egerváriné Árvai Márta*

Nyomdai előkészítés: *Bibliaiskolák Közössége*

Nyomtatás: Reménység Alapítvány Nyomdája (Nágocs)

TARTALOM

VII. tanulmány – 2004. november 13.

A KOS ÉS A KECSKEBAK KÜZDELME, VALAMINT AZ UTÁNUK HATALOMRA JUTÓ „KIS SZARV”	143
<i>Függelék</i>	159

VIII. tanulmány – 2004. november 20.

A „KIS SZARV” TÁMADÁSA A SÉREGEK FEJEDELMÉNEK PAPI SZOLGÁLATA ELLEN, ÉS A SZABADULÁS ÍGÉRETE	166
<i>Függelék</i>	188

IX. tanulmány – 2004. november 27.

A „MESSIÁS FEJEDELEM” ELJÖVETELE, ÉS A VELE KAPCSOLATOS ESEMÉNYEK	197
<i>Függelék</i>	222

X. tanulmány – 2004. december 4.

A 2300 ÉV VÉGE	229
<i>Függelék</i>	250

XI. tanulmány – 2004. december 11.

KINYILATKOZTATÁS A NAGY KÜZDELEMRŐL ÉS MIHÁLY FEJEDELEMRŐL	253
<i>Függelék</i>	269

XII. tanulmány – 2004. december 18.

ISTEN NÉPÉNEK SORSA AZ ÉSZAKI ÉS DÉLI KIRÁLY HARCA KÖZEPETTE	271
<i>Függelék</i>	292

XIII. tanulmány – 2004. december 25.

„MIHÁLY, A NAGY FEJEDELEM” LEZÁRJA	
A „NAGY KÜZDELMET” A „VÉG IDEJÉN”	294
<i>Függelék</i>	308

Áhítatok minden napra

NOVEMBER	310
DECEMBER.....	311

Könyvajánló

Reuben Lynn Hilde:

A KIS SZARV DÁNIEL KÖNYVE 8. FEJEZETÉBEN

A KOS ÉS A KECSKEBAK KÜZDELME, ÉS AZ UTÁNUK HATALOMRA JUTÓ „KIS SZARV”

A 8. fejezet első része (1–9., 15–25. vers)

A 8. fejezet első része tömören és szemléletesen ábrázolja a történelem alakulását a méd–perzsa seregek Babilon feletti győzelmétől Róma uralmáig. Érdemes elolvasni a fejezet végén a történetírói művekből való idézeteket is, mert akkor találjuk igazán megdöbbentőnek a prófétikus ábrázolás tökéletességét.

1 *Mikor és hol kapta Dániel a 8. fejezetben feljegyzett isteni kinyilatkoztatást? Ki fűzött hozzá magyarázatot látomásában? Hogyan hatott Dánielre mindaz, amit látott és hallott?*

Dán 8,1–2. 15–17/a, 27 „Belszár király uralkodásának harmadik esztendejében látomás jelent meg nékem, Dánielnek, annak utána, amely először jelent meg nékem. Láttam látomásban, és mikor láttam, Susán várában voltam, amely Elám tartományában van... Ímé az Ulai folyam mellett voltam...

És lőn, hogy mikor én, Dániel, láttam e látomást és kerestem az értelmét, ímé élém állt egy férfiúhoz hasonló alak. Emberi szót hallottam az Ulai közén, amely kiáltott és mondta: »Gábrriel, értesd meg veled a látást!« Odajött, ahol álltam, és amint jött, megrettentem, orcámra estem... Amikor [a látomás végeztével] szólt velem, ájultan estem orcámmal a földre, de megilletett engem és helyemre állított... Én, Dániel, elájultam, beteg voltam néhány napig, de felkeltem, a király dolgát végeztem. Álmétkodtam ezen a látáson, de senki sem értette.”

Belszár király uralkodásának harmadik éve: i. e. 550/549.¹ A médek és perzsák i. e. 539/38-ban hódították meg a babilóniai birodalmat. Belszár harmadik évével tehát – amikor a próféta ezt a látomást kapta – megkezdődött a babilóniai birodalom utolsó évtizede. Az egykor oly hatalmas Babilon utolsó, hanyatló időszakában kapta Dániel ezt a látomást.

Nem lehet biztosan eldönteni, hogy ténylegesen Susán várában tartózkodott-e ekkor Dániel, vagy pedig a látomás állapotában volt ott. (A próféta látomásban átélt helyváltoztatásra vonatkozóan lásd pl. Ezék 8,3.) Ha ténylegesen ott volt a próféta, akkor „a király dolga” miatt volt ott (27. vers). Az Ulai folyam völgyében egy csatorna volt, amely keresztülfolyt Susán városán. Susán – Elám tartomány fővárosa – Babilónia és Perzsia határvidékén fekszik. Elám tartománya volt az első terület, amelyet a perzsa Círusz meghódított, melyet még Babilon városa bevételel megelőzően elvett a babiloni birodalomtól. Később a perzsák téli fővárosa lett Susán.² A látomás színhelye is érzékeltette tehát, hogy honnét támad a következő világbirodalom. A Médiát és Perzsiát jelképező kost – kifejező módon – Susánban, illetve Susán folyója, az Ulai partján pillantotta meg a próféta.

Dániel próféta ezúttal is magyarázatot kapott az eléje tárt kinyilatkoztatáshoz, csakúgy, mint előző prófétikus álma esetében. A magyarázat döntő útbaigazításokkal szolgál a látomás megértéséhez. Nekünk is állandóan szem előtt kell tartanunk ezt a magyarázatot, következetesen erre az alapra kell építenünk, amikor a próféciát értelmezzük.

Egy mennyei szózat – úgy tűnik, hogy Isten hangja – Dániel füle hallatára arra utasított egy bizonyos Gábiel nevű személyt, hogy

1 Lásd a 3. tanulmány 1. kérdésénél a Belszár személyével és uralkodása idejével kapcsolatos megjegyzéseket.

2 Eszter könyve is tanúskodik a város perzsa birodalomban betöltött szerepéről.

„*értesse meg vele a látást*”. Emberi szóval hangzott a szózat, mintegy jelezve Dánielnek Isten szándékát és akaratát, hogy értse meg a kinyilatkoztatást, s nyilván nemcsak ő, hanem mindazok is, akik az idők végéig olvassák és tanulmányozzák. Később, a 17. versben olvassuk, hogy Gábiel felszólítja Dánielt: „*Értsd meg, embernek fia!*” Ez a felhívás minden embernek szól. *Nekünk is szól tehát, és igen hangsúlyos az a biztatás, hogy értsük meg a Dániel könyvében olvasható próféciákat!* (Vö. Máté 24,15/b; Dán 12,10)

A „Gábiel” héber név jelentése: „Isten erős embere.” Ez az egyetlen angyalnév, melyet a Szentírás említ. Dániel könyvén kívül Lukács evangéliumában találkozunk Gábiel személyével: ő jelentette be mind Keresztelő János, mind Jézus születését. Keresztelő János apjának, Zakariásnak így mutatkozott be a mennyei lény: „*Én Gábiel vagyok, aki az Isten előtt állok.*” (Lukács 1,19) Arra lehet következtetni, hogy Sátán megüresedett helyét foglalta el Gábiel, aki lázadása előtt „*felkent, oltalmazó kérés*” volt (Ezék 28,14). Valószínű, hogy szintén Gábiel angyal vezette, tanította János apostolt is a Jelenések könyvében olvasható látomások során. A 9. és 10. fejezet további bepillantást nyújt abba a tevékenységbe, amelyet Gábiel a megváltási terv érdekében végez.

A 7. fejezetben leírt látomásnál is említette Dániel, hogy nagyon megrendítették a látottak, annyira, hogy „*ábrázata is elváltozott*” (7,15. 28). Most pedig azt írja, hogy „*megrettent és arcára esett*”, amikor a hatalmas angyalfejedelem, Gábiel közeledett hozzá. A 18. versben azt olvassuk, hogy „*ájultan esett arcával a földre*”, amikor megszólította őt. Gábiel azonban egyetlen érintésével „*megegyesítette és helyreállította*” a prófétát.

A látomás után ismét elájult Dániel, és „*beteg volt néhány napig*”. A látomás következményei valószínűleg gyengeségérzetben és homályos látásban nyilatkoztak meg (vö. Csel 9,8–9). Bizonyosága volt ez annak, hogy látomása, találkozása a mennyei lényvel valóságos esemény volt. A testi nyomok emlékeztetésén kívül ott forgott benne az egész szemlélt, hallott, nagy horderejű kinyilatkoztatás. „*Álmélkodott a látáson*”, de nem értette.

Mindez azt érzékelteti, hogy mennyivel magasabb rendű a mennyei világ a földinél. Dániel próféta Isten „*szent embere*” (2Pét 1,20–21)

volt, mégis csak különleges megerősítés által viselhette el a hatalmas mennyei lény közelségét, vehette át tőle az isteni kinyilatkoztatást. Mennyivel több tiszteletet kellene tanúsítanunk Isten iránt, és minden iránt, ami Vele és a mennyei világgal kapcsolatos! Mennyivel komolyabban kellene vennünk, hogy minden bűntől meg kell tisztulniuk azoknak, akik békességben szeretnének találkozni Istennel és szent angyalaival Jézus Krisztus dicsőséges visszajövelekor.

Érdeemes megfigyelni valamit az idézett igékben Dániel könyve szerzőségét illetően is. Említettük az első fejezetnél, mennyire általánosan elfogadott a keresztény teológusok körében az a valójában alaptalan és tarthatatlan feltételezés, hogy Dániel könyvét az i. e. II. században írta egy ismeretlen szerző, Dániel nevében. Milyen személyesek azonban Dániel megjegyzései! „*Nekem, Dánielnek... én, Dániel*” – ismétlődik többször is a szövegben.

2 *Hol van a súlypontja ennek a látomásnak is?*

Dán 8,17. 19. 26 „[Gábrriel] mondta nékem: Értsd meg, embernek fia, mert az utolsó időre szól ez a látomás... Ímé, én megmondom néked, mi lesz a haragnak végén, mert a végső időre szól... Pecsételd be a látomást, mert sok napra való.”

Figyelemre méltó, hogy többszörösen, teljes határozottsággal szögezi le a magyarázat: az „*utolsó időre, a végső időre, a harag végére*” vonatkozik ez a látomás, és „*sok napra való*”. A második fejezetben olvasható kinyilatkoztatáshoz hasonlóan itt is oda fut ki a nagy történelmi vázlat, hogy végül „*kéz nélküli*” (8,25, vö. 2,34. 45), azaz felülről való, isteni beavatkozásra kerül sor.

Ezenkívül a 7. fejezethez hasonlóan itt is a „*kis szarvval*” jelképezett antikrisztusi hatalommal találkozunk, amely Isten és népe ellen támad, és ez a tevékenysége egészen a vég idejéig tart, amikor a mennyei közbelépés megsemmisíti. Ezt a hatalmat, tevékenységét, valamint az isteni közbelépés mibenlétét kell tehát különösképpen tanulmányoznunk, ezt kell a legjobban megfigyelnünk és jól megértenünk, mert itt van a prófécia súlypontja.

Hozzá kell tennünk azonban, hogy az antikrisztusi hatalommal és a mennyei közbelépéssel kapcsolatos kijelentéseket – amelyek olyan dolgokra nyitják fel a szemünket, melyeket valóban csak az isteni kinyilatkoztatás által ismerhetünk fel és érthetünk meg – egy nagyon élénk, szemléletes és pontos történelmi prófécia előzi meg. Ez a prófécia mintegy kinagyít egy részletet a nagy világbirodalmak váltakozásának történetéből. Megragadó a jövendölés tökéletessége, s ezt a részletet bárki azonnal megértheti és megcsodálhatja. Mintegy bizalmat ébreszt a továbbiak iránt, ahol viszont már a történelem természetfeletti tényezőiről és üdvtörténeti összefüggéseiről lesz szó.

E látomás során kapott Dániel egy olyan kijelentést, amely a többi időmeghatározó bibliai jövendüléshez képest a leghosszabb próféti-
kus időtartamot jelöli ki (14. vers). Közvetlenül ehhez a kijelentéshez kapcsolódnak az idézett igék, miszerint „*az utolsó időre, a végidőre*” vonatkozik, „*sok napra való*” a látomás. Ehhez az időmeghatározáshoz kapcsolódott a prófétának adott utasítás és ígéret is, hogy a vég idejéig pecsételje be ezt a látomást, amikor majd sokan kutatják és megértik (26. vers; vö. 12,4). *A 8. fejezet tehát Dániel könyvében belül is kiemelkedően fontos a jövendölés élő hívők számára.*

3 *Mit pillantott meg először a próféta a látomásban? Melyik hatalommal azonosította a szemlélt jelképet? Hogyan hangzott később Gábriel magyarázata?*

Dán 8,3–4. 20 „Fölemeltem szemeimet és láttam, ímé egy kos állt a folyam előtt. Két szarva volt, ez a két szarv magas volt, de egyik a másiknál magasabb, és a magasabb később növekedett. Láttam a kost szarvaival öklelni napnyugat, észak és dél felé, és semmilyen állat sem állhatott meg előtte, senki sem szabadíthatta meg magát kezéből. Tetszése szerint cselekedett, és naggyá lett...

[Mondta Gábriel:] Az a kétszarvú kos, melyet láttál, Médiának és Perzsiának királya.”

A médek és perzsák szövetségében utóbb a perzsák kerültek túlsúlyba. Ezért emlegetik sokszor csak *perzsa birodalom* néven ezt a világhatalmat. A perzsák felülkerekedésére utal a jelképes ábrázolásban az a mozzanat, hogy a kétszarvú kos nagyobb szarva később növekedett fel. (Vö. a 7. fejezetben alkalmazott jelképpel: „*a medve az egyik oldalára fordult*”. A médek és perzsák próféciaiban ábrázolt viszonyáról szóló bővebb, történetírói leírást lásd az 1. sz. függelékben.) A kos „*öklelése*” három égtáj felé a perzsa birodalom legjelentősebb hódításaira utal: nyugaton a dúsgazdag kis-ázsiai államot, Lydiát, valamint Babilóniát hódította meg, délen Egyiptomot és Etiópiát, északon pedig a szkíta területre hatolt be. Találó az a megállapítás is, hogy „*semmilyen állat [azaz ország vagy hatalom] nem szabadíthatta meg magát kezéből, tetszése szerint cselekedett, és naggyá lett*”. (A 2. sz. függelékben bővebb leírás található az ellenállhatatlan perzsa hódítások sikeréről. Vö. Ésa 45,1–3.) A bibliai Eszter könyve alapján is fogalmat alkothatunk arról, hogy még egy későbbi perzsa király, Xerxész (bibliai nevén Ahasvérus) idején is milyen roppant hatalom és gazdagság összpontosult a perzsa uralkodók kezében.

Figyelemre méltó, hogy a 2. és 7. fejezetben olvasható prófétikus kijelentéstől eltérően itt nem Babilóniával kezdődik az egymást követő birodalmak bemutatása, hanem Médó-Perzsiával. Nyilván azért, mert a látomás ideje Belsazar 3. éve, és ekkor már nagyon leáldozott a babiloni birodalom dicsősége, tulajdonképpen megpecsételődött a sorsa. Dániel tapasztalt, tájékozott államférfi volt. Valószínűleg kézenfekvő volt számára az, amit látomása is megerősített, hogy hamarosan bekövetkezik a hatalomváltás a történelem színpadán.

4 *Milyen hatalmat jelképezett a kosra támadó kecskebak? Milyen újabb szereplő jelenik meg a történelem színpadán? Milyen küzdelmet szemlélte a próféta e két hatalom között?*

Dán 8,5–8/a, 21 „*Míg szemléltem, ímé, egy kecskebak jött nyugat felől az egész föld színére, nem is illette a földet, és ennek a baknak tekintélyes szarva volt szemei között. A kétszarvú koshoz ment, amelyet láttam állni a folyam előtt, feléje futott erejének indulatában. Láttam a koshoz érni, néki dühödött és leütötte a kost. Letörte a két szarvát, és nem volt erő*

a kosban megállni előtte. Leütötte őt a földre, megtaposta, és nem volt a kosnak senkije, aki megmentse őt annak kezéből. A kecskebak pedig igen nagygyá lett...
[Mondta Gábrriel:] A szőrös kecskebak Görögország királya, a nagy szarv pedig, amely szemei között volt, az az első király.”

Igen tömör, de döbbenetesen találó leírást ad a prófécia a következő világhatalomról, Nagy Sándor hellén birodalmáról. Meglepetésszerű történelmi fordulatot ábrázol a jövőndülés. Senki sem sejtette, hogy Nyugatról támad majd egy új hatalom. Görögország (amelyet Jávának nevez a héber szöveg³) nem létezett még ekkor egységes országgént. A görög városállamok függetlenek voltak egymástól, és ellenségeskedtek, háborúztak is egymással.

Az a megállapítás, hogy a kecskebak „*az egész föld színére jött*”, és „*szinte nem is illette a földet*”, tökéletesen jellemzi a makedón-görög Nagy Sándor hódításait.

„Tizenhárom esztendő alatt akkora területet foglalt el, amelynek egyik határa 4500 kilométerre, azaz olyan távolságra volt a másiktól, mint Leningrád Lisszabontól. A Schreider házaspár 1966-ban a washingtoni Nemzeti Földrajzi Társaság megbízásából a Nagy Sándor lováról, Bukephaloszról elnevezett terepjárón elindult a hódító nyomában. Útjuk több mint egy évig tartott. Már a bejárt országok száma is tekintélyes: Görögország, Törökország, Libanon, Jordánia, Egyiptom, Líbia, Szíria, Irak, Irán, Afganisztán, a szovjet Türkmén, Üzbég és Tadzsik Köztársaság, Pakisztán, India, majd újra Irán és Irak, s Izraelt még el is kerülték. Pellában (Makedónia fővárosa) nullára állították a trachométert, Babilonban, Nabukadneszar palotájának romjainál (itt halt meg Nagy Sándor, miközben hazafelé tartott nagy

³ A 8. fejezet első versétől a könyv végéig ismét héber nyelven íródott Dániel könyve. (A 2. fejezetnél említettük, hogy 2,4-től a 7. fejezet végéig arám nyelvű a könyv.)

keleti hadjáratáról) kikapcsolták. Csaknem 25 000 mérföldet, tehát olyan távolságot mutatott, amely megegyezik az egyenlítő hosszával.” (Vojtech Zamarovský: *A görög csoda*, Madách Kiadó, 1980, 278. o.)

Nagy Sándor i. e. 334 tavaszán indult el hódításaira, és 323 júliusában halt meg. Alig több mint tíz év alatt járta be a fent említett hatalmas területet hadseregeivel, és számos súlyos csatát vívott.

Rendkívül élénk a leírás a kos legyőzéséről: A kecskebak „*ereje indulatában nekirontott a kosnak, amelyben nem volt erő ellenállni neki... földre taposta a kost... nem volt, aki segítsen neki, aki megmentse*”. A perzsa birodalmat mindössze három év alatt győzte le Nagy Sándor. A perzsa királyt, III. Dareioszt a végsőig, a teljes megalázásig üldözte. Hiába ajánlott neki III. Dareiosz békét, birodalommegosztást. Kétszer vívott vele olyan csatát (Isszosznál és Gaugamelánál), amelyekben becslések szerint kb. 100-100 ezer perzsa katona esett el. Sok perzsa szatrapa (tartományfőnök) önként megadta magát. A Nagy Sándor elől folyton menekülő III. Dareioszt végül egyik főembere ölte meg. (Lásd mindezt részletesebben a 3. sz. függelékben.)

A kecskebak „*tekintélyes szarva*” igen találóan ábrázolja az „*első királyt*” (21. vers), a világhódító Nagy Sándort. Képességei és ambíciói meghatározó tényezőt jelentettek. A mennyei támogatás ekkor már elállt a perzsa uralkodók mellől, bűneik elhatalmasodása miatt. Így kiszolgáltatottak lettek (vö. 11,1; 10,20). Ez volt a rendkívüli események természetfeletti háttere.

Dán 8,20–21 jelentőségével és történelemformáló szerepével kapcsolatban érdekes feljegyzést találunk Josephus Flavius *A zsidók története* c. művében:

„[Nagy] Sándor... Jeruzsálem ellen indult. Jojada főpap... hírért vette, hogy a király már nincs messze a várostól, a papokkal és a város népével együtt... ünnepélyes menetben vonult ki a városból... Amikor Sándor megpillantotta a fehér ruhás tömeget, a bizzusruhás papokat és a főpapot kék-arany díszruhájában... elébük ment, hódolt Isten nevének, és mindenekelőtt a főpapot köszöntötte... A zsidók kíséretében bevonult a templomba, a főpap utasítása szerint áldozott Istennek, s a főpapot és a papokat a legnagyobb tisztelettel tüntette ki. Amikor Dániel könyvét is megmutatták neki azzal a jövendöléssel, hogy egy görög ember pusztítja el majd a perzsa birodalmat, ezt a célzást

is önmagára vonatkoztatta, és örömmel bocsátotta el a népet. Másnap azonban összehívta őket, és felszólította, hogy kívánjanak ajándékokat, amennyit csak akarnak. Amikor pedig a főpap engedélyt kért, hogy ősi törvényeik szerint élhessenek, és minden hetedik évben mentesek legyenek a szolgáltatásoktól, Sándor ezt a kérését szívesen teljesítette. Mikor továbbá arra kérték, engedje meg a Babilonban és Médiában élő zsidóknak is, hogy törvényeik szerint éljenek, ezt ugyancsak megengedte.” (1966-os budapesti kiadás, 42–44. o.; XI. könyv, VIII. fejezet)

Josephus Flavius közléseit nem lehet mindig megbízhatónak tekinteni, mert kétségtelenül sok legendás elemet is tartalmaz *A zsidók története* c. műve. A fenti beszámolóban azonban biztosan van igazságmagva, mert történelmi tény, hogy az említett előjogokat Nagy Sándor biztosította a zsidóknak.

Megjegyezzük még, hogy kézenfekvő lenne a kecskebak azonosítása a makedón Nagy Sándor által alapított hellén birodalommal még akkor is, ha a prófécia nem nevezné néven. A kecske ugyanis Makedónia nemzeti szimbóluma volt, ahonnan Nagy Sándor származott. „Számos görög afféle »félbarbár országnak« tartotta Makedóniát. Lakói ugyan görögül beszéltek, de olyan nyelvjárásban, amely eléggé eltért az attikai koinétól. A görög isteneket tisztelték és görög szokások szerint éltek, de a görögség többi részével évszázadokon keresztül úgyszólván nem érintkeztek. A helyi – itt trák illír törzsekből álló – lakossággal is nagyobb mértékben keveredtek, mint a többi görögök. A hagyomány szerint csak az i. e. IX–VIII. században telepedtek be országukba, mégpedig a Peloponnészoszról. Perdikkasz (vagy Karanosz) király vezette őket ide Argoszból: első fővárosukat, Aigait is ő alapította.” (Vojtech Zamarovský: *A görög csoda*, Madách Kiadó, 1974, 272. o.) Az első főváros, Aigai⁴ neve az *aiksz*, *aigosz* görög szóból származik, ami kecskét jelent. Az a legenda kapcsolódik ehhez, hogy Karanosz király népével vándorolva, valamilyen jóslat alapján egy kecskét vitt magával, hogy új hazájukba vezesse őket, majd egy nagy viharban egy menekülő kecskenyáj vezette őt Aigai területére, ahol

4 A makedónok későbbi fővárosa Pella, innen indult el Nagy Sándor is világhódító útjára hadseregével.

várostartalított. Így lett a város neve Aigai, kecskéi városa. Nagy Sándor Roxanétól született fiának is az Alexander Aigeos (kecskefiú) nevet adta.

A prófécia azonosítását már az egészen korai szerzők műveiben is megtaláljuk. Hippolitus ezt írta a III. században *Értekezés Krisztusról és az Antikrisztusról* c. művében: „A párduc felkelt, a bakkecske megérkezett, szétzúzta a kost, darabokra törte annak szarvait, szétaposta lábaival... Azután a kecskebak nagy szarva helyében négy támadt. Örvendezz, áldott Dániel, nem követtél el tévedést, mindezek a dolgok bekövetkeztek.” (Idézi: L. R. Froom: *The Prophetic Faith of our Fathers*, Washington, I. kötet, 273–274. o.)

5 *Mi lett a sorsa Nagy Sándor roppant birodalmának? Mi következett a hellén utódállamok után?*

Dán 8,8. 21–23 „A kecskebak pedig igen nagygyá lett, de mikor elhatalmasodott, eltört a nagy szarv, és helyébe négy tekintélyes szarv nőtt az ég négy szele felé. És azok közül egyből egy kis szarv támadt...

A szőrös kecskebak Görögország királya, a nagy szarv pedig, amely szemei között volt, az az első király. Hogy pedig az letört, és négy állt helyébe: négy ország támad abból a nemzetből, de nem annak erejével.

Ezek országai után, mikor betelik a gonoszság,⁵ támad egy kemény orcájú, ravaszságokhoz értő király.”

.....
.....
.....
Ismét megállapíthatjuk, hogy a prófécia nagyon tömör, ugyanakkor igen precíz. Valóban így volt: „*amint elhatalmasodott*” a kecskebak, „*letört a nagy szarv*”. Nagy Sándor nem volt egészen 33 éves, amikor – hódításai csúcán – meghalt Babilonban. A megerőltetés után,

5 Pontosított fordításban.

amit utolsó, Indiába is behatoló hadjárata jelentett, valamint utolsó éveit mértéktelen ivászata miatt a szervezete nem tudott leküzdeni egy lázas betegséget, amely valószínűleg malária volt. Arra is gondolhatunk, hogy Istennél is letelt a neki adott idő, mert Nagy Sándor kezdte istenként tiszteltetni magát, és megrázó kegyetlenségeket és igazságtalanságokat követett el részeg önkívületben. (Nagy Sándor önistenítésével kapcsolatban lásd a 4. sz. függelékét.)

Uriah Smith, a h. n. adventista közösség első nagy próféciamagyarázója tanulságos megjegyzést fűz a próféciának ehhez a részletéhez: „Amikor elhatalmasodott, akkor letört a nagy szarv... Bizony gyakran ilyen az istentelenek sorsa. Hatalmuk szarva akkor törik le, amikor a legnagyobb biztonságban érzik magukat. Az igazak viszont gyakran, amikor úgy látszik, hogy el fognak veszni, Isten megtartó ereje által erősek lesznek, ellenségeik azt tapasztalják, hogy a gyenge nádszál nem törik el, és a pislogó gyertyabél nem alszik ki.” (*The prophecies of Daniel and the Revelation*, 1897; *The World Arraigned before the Court of Heaven* c. fejezet)

Nagy Sándor halála után azonnal rettenetes harcok törtek ki hadvezérei, az ún. diadokhoszok (örökösök) között. E háborúk nyomán megölték Nagy Sándor feleségét, fiát, törvénytelen fiát, anyját, mostohatestvérét. Az történt, amiről a prófécia így tudósít: a letört szarv „*helyébe négy tekintélyes szarv nőtt az ég négy szele felé*”. A magyarázat értelmében ezt jelenti a jelképes ábrázolás: „*négy ország támad a nemzetből, de nem annak erejével*”. A négy utódállam valóban tekintélyes és erős volt, de nem közelíthette meg Nagy Sándor birodalmának hatalmát, annál is inkább, mivel sok kegyetlen harcot vívtak egymással a későbbiekben is.

A négy utódállam a következő volt: Egyiptomban a Ptolemaioszok (Ptolemaiosz leszármazottai), Szíriában a Szeleukidák (Szeleukosz utódai), Kis-Ázsiában Lüsizimakhosz, majd az Attalidák (Attalosz utódai), Görögországban pedig Kasszander, majd pedig az Antigonidák (Antigonosz utódai) uralkodtak.

Mi következett ezután? A prófécia szerint „*azok közül egyből egy kis szarv támadt*”. A „*kis szarv*” említésénél azonnal a 7. fejezetben említett negyedik vadállat fején kinőtt kis szarv jut eszünkbe, amelyet – mint láttuk – egyértelműen és kizárólagosan csak a római pápaság-

gal lehet azonosítani. Akkor itt most mintegy „ugrana” a prófétikus kinyilatkoztatás, és a hellén utódállamok után mindjárt a pápaságról szólna? Teljességgel valószínűtlen egy ilyen következetlenség a mindenben oly pontos és logikus prófétikus történelemábrázolásban. Érdekes, hogy a 7. és a 8. fejezetben nem teljesen azonos a kis szarv jelölése. (Ez nem csupán a héber és arám nyelv különbségéből adódik.) Míg a 7. fejezetben szó szerint „*kis szarv*”-ról van szó (melléknévi jelzővel), a 8. fejezetben szereplő kifejezés pontosan így hangzik: „*egy szarv kicsiből*”, vagyis: kicsiny kezdetből kinövő hatalomról van szó. Úgy tűnik, ez a kifejezésbeli különbség is utal arra, hogy bár feltétlenül kapcsolat áll fenn a 7. fejezetben bemutatott hatalommal, mégsem teljesen ugyanarról van szó. (Ez esetben nyilván pontosan ugyanazt a kifejezést alkalmazná az azonosítás hangsúlyozására.)

Amint a sajátos kifejezést szemügyre vesszük, eszünkbe is villan, mit jelent a prófétikus ábrázolás: a pogány Római Birodalom is kicsiből indult, kicsiny, jelentéktelen városállamból lett világhatalommá. A kicsiny kezdetből felnövekvő szarv tehát együttesen jelképezheti a pogány és a pápai Rómát, mert mindkettő kicsiből lett nagygyá. Az együttes ábrázolás a rokonságot és a jogfolytonosságot hangsúlyozza. A megértésnek az a kulcsa, hogy a 8. fejezetben a prófétikus ábrázolás úgy mutatja be a pogány és a pápai Rómát, mint amelyek tulajdonképpen egyazon hatalom két fázisának tekinthetők.

Az „*azok közül egyből*” héber kifejezés nyelvtanilag vonatkozhat mind a „*négy szélre*”, azaz a négy égtájra, mind pedig a *szarvakra*. Valószínűleg szándékos, hogy kettős jelentést hordoz a kifejezés. Ha a négy szélre vonatkoztatjuk az „*azok közül egyből*” megjelölést, akkor arról van szó, hogy a négy égtáj egyike felől jön az új világhatalom. Mivel úgy folytatódik a szöveg, hogy a kis szarv „*nagyon megnőtt délre, napkeletre és a kívánatos föld felé*”, logikus a következtetés, hogy ez az égtáj nyugat lehet. Ha a szarvakra vonatkoztatjuk a szóban forgó megjelölést, akkor arra gondolhatunk, hogy Róma a makedón–görög utódállam legyőzésétől fogva számít világhatalomnak, és ami ennél is fontosabb: a hellén eszméket, az egész görög kultúrát tisztelték és magukévá tették a rómaiak. Ilyen értelemben igen szoros a kapcsolatuk a négy „*szarv*” egyikével, bizonyos mértékben abból származnak, illetve annak örökösei.

„A történések görög–római kornak nevezték el [a történelemnek ezt az időszakát]... Bizony paradox elnevezés ez, mert az első helyen a leigáztak neve áll, s azok, akik uralkodtak, csak a második helyre kerültek, a valóságot azonban pontosan kifejezi. A görögök ugyanis az egész korszakra rányomták bélyegüket: méghozzá éppen kulturális fölényükkel... Idézzük itt csupán a római Horatius rövid versorát: »A leigázott Görögország leigázta a vad győztest.«” (Vojtech Zamarovský, i. m., 338–344. o.)

A kijelentéshez fűzött magyarázat egy közvetett időbeli meghatározást is tartalmaz: „*Ezek országai után* [azaz a Nagy Sándor utódállamai utáni időszakban], *mikor elfogynak a gonoszok*” – mondja Bibliánk szövege. Pontosított fordításban így hangzik ez a részlet: „*Ezeknek az országoknak a végidejében, amikor betelik a gonoszság.*” Valóban Nagy Sándor utódállamainak legyengülése idején emelkedett fel Róma, az új hatalom. Az a megjegyzés pedig, hogy akkor lesz ez, amikor „*betelik a gonoszság*” (avagy a *törvényszegés, az istentelenség*), a rejtett háttérre, a Gondviselés határozatára utal:

„Isten a próféciában előre kijelentette a legnagyobb világhatalmak – Babilon, Médó–Perzsia, Görögország és Róma – keletkezésének és bukásának történetét... Mindegyiknek megvolt a maga próbaideje... [Amikor] megvetették Isten alapvető törvényeit... megengedte, hogy vesztükbe rohanjanak, mert keresztezték mindent átfogó szándékait.” „Isten pontos számlát vezet minden egyes nemzetről. A történelem évszázadai folyamán a gonoszok folytonosan gyűjtik a haragot a harag napjára. Amikor pedig elérkezik az idő, s e bűnök elérik Isten kegyelmének kijelentett határát, akkor a türelem véget ér. Amikor a mennyei könyvekben felhalmozódott összegek jelzik, hogy betelt a törvényszegés mértéke, akkor lesújt az elegyítetlen harag.” (Ellen G. White: *Nevelés, Történelem és prófécia* c. fejezet; *Bizonyságtételek V.*, 524. o.) Az ítéletet Isten rendszerint úgy érvényesíti, hogy teret enged egy újabb hatalomnak, amely az előbbit megsemmisíti.

Azt a megállapítást olvassuk továbbá a kis szarvról, hogy „*nagyon megnőtt délre, napkeletre és a kívánatos [vagy dicső] föld felé*”. A Római Birodalom legjelentősebb hódításai, melyekkel világhatalmi pozícióját megalapozta, valóban a megadott égtájak irányában történtek: délre a punokat, Karthágó hatalmát semmisítette meg, majd Egyiptom meg-

hódítása következett (a Ptolemaioszok királyságának megdöntésével), keletre a makedón–görög királyságon kívül Kis-Ázsiát (a pergamoni Attalida királyságot) kebelezte be, valamint Szíriát (a Szeleukida királyságot). Külön említés történik a dicső földről, amely a kinyilatkoztatás földjére, Palesztinára utal, mely i. e. 63-ban lett a Római Birodalom tartománya.

Mint a továbbiakban látni fogjuk, a kis szarv tevékenységének leírásában az első szakasz még a pogány Rómára vonatkozik, a második viszont a pápai Rómára.

6 *Hogyan utal ez a prófécia is arra, hogy az egymást követő birodalmakat mindinkább a bűn elbatalmasodása jellemezte? Mi szab gátat a bűn pusztításának mégis a történelemben, mi ad erőt és reményt az istenfélőknek?*

Dán 8,22–23 „Hogy pedig az letörettetett, és négy állt helyébe: négy ország támad abból a nemzetből, de nem annak erejével. És ezek országai után, amikor betelik a gonoszság,⁶ támad egy kemény orcájú, ravaszságokhoz értő király.”

Hab 1,12/a, 13; 2,1–4. 6/b, 8. 12–14 „Avagy nem te vagy-e, Uram, öröktől fogva az én Istenem, Szentem?... Tisztábbak szemeid, hogysen nézhetnéd a gonoszt, és a nyomorgatást nem szemlélheted. Miért szemléled hát a hitszegőket, és hallgatsz, mikor a gonosz elnyeli a nálánál igazabbat?...

Órhelyemre állok, megállok a bástyán, vigyázok, hogy lássam, mit szól hozzám, és mit feleljek én panaszom dolgában. Felelt nékem az Úr, és mondta: Írd fel e látomást, és vésd táblákra, hogy könnyen olvasható legyen. Mert e látomás bizonyos időre szól, de vége felé siet és meg nem csal, ha késik is, bízzál benne, mert eljön, el fog jönni, nem marad el!

Ímé, felfuvalkodott, nem igaz őbenne az ő lelke, az igaz pedig az ő hite által él... Jaj annak, aki rakásra gyűjti, ami nem övé! De meddig?... Mivelhogy kifosztogattál sok nemzetet, kifosztanak téged mind a többi népek az emberek véérért, az orszá-

6 Pontosított fordítás szerint.

gok, városok és minden bennük lakozók ellen való erőszak-tételért... Jaj annak, aki várost épít vérengzéssel, és aki várat emel álnoksággal.

Avagy ímé, nem a Seregek Urától van-e ez, hogy a népek tűznek építenek, és a nemzetek a hiábavalóságnak fáradoznak? Mert az Úr dicsőségének ismeretével betelik a föld, amiképpen a folyamok megtöltik a tengert.”

A Dániel könyve 2. fejezetében olvasható prófétikus kinyilatkoztatás a nagy emberszobrot alkotó fémek értékcsökkenésével ábrázolta az egymást követő birodalmak egyre mélyebb hanyatlását mind erkölcsi szempontból, mind pedig a mennyei befolyás érvényesülése szempontjából. Ennél a prófétikus látomásnál is azt látjuk, hogy Nagy Sándor utódállamait, illetve az ún. diadokhoszok (örökösök) uralmát, és az utána következő Római Birodalmat úgy mutatja be a jövendölés, mint amelyekben tetőzik a gonoszság, kirívóak a sátáni jellemtulajdonságok.

Az 5. sz. *függelék*ben történetírói jellemzést találunk a diadokhoszok uralmáról. Ennek fényében láthatjuk, miért mondja róluk a prófécia azt, hogy „*gonoszságuk betelt*”. A pogány és pápai Rómáról, a próféciában adott jellemzésükről pedig a következő tanulmányban lesz szó bővebben.

Hogyan éli át mindezt, hogyan őrzi meg hitét és reményét a hívő ember a történelem sötét korszakaiban? Erről tesz bizonyosságot a Habakuk próféta könyvéből idézett részlet.

Az igaz ember mindenkor „*hitből él*”. Bátorságot és erőt vesz Isten ígéreteiből, amelyek igen bizonyosak számára. Rendületlenül bízik Isten igazságos és irgalmas jellemében, szavahihetőségében. E földön minden bűnnel, önzéssel fertőzött, ezért nincs megállapodás, nincs megnyugvás és biztonság. Isten által ítélt hatalmakat, hogy

engedi: a bűn bűnnel büntettség. Amikor egy nép vagy uralom betölti bűnei mértékét, Isten elvonja tőle oltalmazó kezét. A történelemben ezért törvény a szüntelen változás, a pusztulás és a nagy erőfeszítésekkel való újjáépítés.

A 14. vers előremutat arra az időre, amikor Isten megváltási terve véglegesen célba ér, amikor a bűn sebeitől sokat szenvedett Földet végül betölti Isten dicsőségének ismerete, mint ahogy a folyamok megtöltik a tengert. Csak az Úr és az Ő igazsága marad meg és magasztaltatik fel végül.

„A keresztény a legsötétebb órákban, a legijesztőbb körülmények között is bízhat abban a Valakiben, aki a fény és a hatalom forrása. Nap mint nap megújulhat reménye és bátorsága Istenbe vetett hite által. »Az igaz... az ő hite által él.« Isten szolgálatában nem kell sem csüggedni, sem bizonytalankodni, sem félni! Az Úr nemcsak valóra váltja a benne bízók legdrágább reményeit, hanem többet tesz ennél. Megadja azt a bölcsességet, amelyre a különböző helyzetekben szükség van. Tápláljuk és ápoljuk a próféták és apostolok hitét, azt a hitet, amely megragadja Isten ígéreteit, és várja, hogy az Úr szabadulást hozzon, amikor és ahogyan jónak látja.» (Ellen G. White: *Próféták és királyok*, 242. o.)

FÜGGELÉK

1.

Médek és perzsák

„A kis perzsa királyság lassan, de megállíthatatlanul erősödött... Kénytelen volt elismerni (i. e. 670 körül) a médek fennhatóságát... Nem tudott ellenállni a médek felfelé ívelő hatalmának, és... fennhatósága alá került... I. Kambüszész... Média királyának, Asztüagésznek a leányát vette feleségül. Ez a házasság növelte... az egy korona alatt egyesített két királyság tekintélyét.

Ebből a házasságból született Nagy Kürosz... A királyi palota oszloppaira vésett feliratok szerint ő a »nagykirály, az Akhaimenida«. Ebben a formulában még nagyapjának, Asztüagésznek a fennhatóságát ismeri el... A babiloni király, Nabú-naid, aki felismerte Kürosz ambiciózus természetét, ügyes politikai húzással a segítségét akarta megnyerni ahhoz, hogy a médektől elterelő hadmozdulattal Harránt megszerezze... Asztüagész tudomást szerzett az ellene irányuló szövetségről, és Küroszt Ekbatanába rendelte. Kürosz nem engedelmeskedett. A méd királynak nem volt más választása, mint hogy a lázadást erőszakkal fojtsa el. A harc kemény volt, és két csatában dőlt el. A második csatát maga Asztüagész vezette, de a győzelmet így sem tudta megszerezni. Elveszítette a csatát, és maga is Kürosz kezébe került, aki nemes lelkűen bánt vele. Kürosz az egyesített Irán fővárosává Ekbatanát tette meg. Az Asztüagész felett aratott győzelemmel a sors kegye folytán a médekkel egyesült perzsa nép számára új korszak kezdődött...

A médek fölött aratott győzelmet nem követte olyan véres és pusztító diadalmármor, mint amilyenell az asszírok és a babilóniaiak, az elámiak és a karthágóiak a legyőzött népekkel szemben hatalmukat bizonyították. Ekbatanát [a méd fővárost] nemcsak hogy nem pusztították el, hanem továbbra is főváros maradt. Itt helyezte el Kürosz a királyi levéltárat... A méd hivatalviselők megtartották tisztségüket, de kineveztek néhány perzsa tisztviselőt is közéjük. A hatalom átvétele olyan diszkréten zajlott le, hogy a nyugati népek szemében a perzsa

királyság továbbra is a méd királyság maradt.” (R. Ghirshman: *Az ókori Irán, médek, perzsák, pártusok*, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985, 102., 106., 108., 110–111. o.)

2. Perzsa hódítások

„Kürosz mint a méd királyság örököse, valamint Asszíría, Urartu és Kelet-Kis-Ázsia ura, szembe találta magát Lüdiával, ahol i. e. 561 óta Kroiszosz uralkodott... A lüd király közvetlen környezetében pedig híveket szerzett magának, becsületes játékosként javaslatot tett Kroiszosznak, hogy ismerje el a perzsa fennhatóságot. Cserébe, mint ígérte, megtarthatja trónját és országát. Kroiszosz ezt elutasította. Ekkor Kürosz Asszíríában összevonta csapatait, átkelt a Tigrisen, és a majdani »Királyi úton« haladva indult Kappadokia felé...

Kevés király emlékét övezték olyan dicsfénnnyel, mint Küroszét... Nemes lelkű és jóindulatú jelleméből fakadóan sohasem jutott eszébe, hogy a meghódított országokat mind egyformára gyúrja, igen bölcsen meghagyta a koronájához csatolt országok saját belső szerkezetét. Bárhol járt is, elismerte a különböző vallások isteneit, és tisztelettel adózott nekik. Mindenütt a helyi király utódként lépett fel... Kürosz mindenképpen jobban megérezte, hogy »az antik világ, a civilizált városok és a barbár hordák meglehetősen homályos belső erőknél engedelmeskedve haladnak afelé, hogy egységes emberiséggé olvadjanak össze«.

Kürosz sohasem cselekedett úgy, mint ahogyan a rómaiak tettek, akik egy-egy riválisukkal szövetséget kötve egyenlő partnerként bántak vele, majd e nép történelmének egyik gyenge pillanatát kihasználva, hirtelen lerohanták, meghódították és leigázták. A perzsák »atyának« nevezték, a meghódított hellének »mesternek« és »törvényhozónak«, a zsidók pedig »felkentnek«. Nem csökkent harci szelleme az évek hosszú során keresztül folytatott háborúkban és hódításokban. A legyőzöttekkel mindvégig nagylelkűen bánt, és kezét nyújtotta feléjük...

Az Egyiptom elleni hadjárat terve Kürosz fejében fogant, ő bízta az előkészületeket Kambüszészre. Apja halála után Kambüszész helyreállította a rendet a birodalomban, majd hadai élén megindult a Nílus

völgye felé... Hogy a perzsa hegemoniát az egész világra kiterjeszt-hessék, három új hadjáratot vettek tervbe. Az egyiket a Földközi-tenger nyugati részeit uraló Karthágó ellen, egy másikat az Ammon oázis ellen, hogy megnyissák az utat Kürénaika felé, a harmadikat pedig Etiópia ellen.” (R. Ghirshman, i. m., 111., 114–115., 120. o.)

„Miután Kürosz leigázta e népet, felébredt benne a vágy, hogy a masszagetákat is az uralma alá hajtja. Úgy hírlík, hogy ez az erős és hatalmas nép napkeleten lakik, túl az Araxész folyamon, az isszédonokkal szemben. Sokak szerint ez a nép is a szkütha fajhoz tartozik... A Kaszpi-tenger... nyugati oldalán emelkedik a Kaukaszosz, a leg-hatalmasabb tömegű és legmagasabb hegylánc... Így tehát a Kaszpi-tengert nyugat felől a Kaukaszosz zárja el. Napkeletre határtalan és beláthatatlan síkság húzódik. Ennek a területnek nem csekély részét a masszageták foglalták el, őellenük akart harcolni Kürosz. Számos jó oka volt, ami elhatározásában buzdította és lelkesítette... Mert bárho-va vetette is hadát, egyetlen nép sem volt képes ellenállni neki.” (Héro-dotosz: *A görög–perzsa háború*, Európa Könyvkiadó, 1989, 100–101. o.)

3.

A kos legyőzése

„A Nagykirály bizonyára későn ébredt rá, hogy a görög invázió nem afféle határincidens, amelyet a helybeli szatrapák is elintéznek. Minden katonáját mozgósította, személyesen állt a sereg élére, s elhatá-rozta, hogy megsemmisíti Sándor hadait... A két sereg aztán a Föld-közi-tenger legkeletibb nyúlványa fölött, Isszosz városka közelében ütközött meg egymással... Sándor pedig egészen Dareioszig verekedte magát. A Nagykirály nem tartott ki: megfordította harci szekerét, és elmenekült. Ezzel jelt adott a perzsa sereg általános futására... Iszonyú öldöklés kezdődött, a görögök ezúttal már az elesett ellenséget sem számolták, az elesett perzsák számát százezerre becsülték. A perzsa hadsereg megszűnt létezni.

A diadalmámor a zsákmányon való csodálkozássá változott: a pompásan berendezett sátrakból álló perzsa tábor... a görögök kezé-be került. Amikor Sándor belépett Dareiosz sátrába, valósággal meg-

némult: csak egy idő múlva bírta kimondani: »Erre mondják hát, hogy királynak lenni!«... Aztán a rabszolgáktól megtudta, hogy ez csak a király tábori sátra a legszükségesebb berendezéssel, igazi sátra a kincsekkel és a kincstárral úgymond Damaszkuszban van... A Nagykirály fejvesztett menekülése (gyáva félelmében még feleségét és lányait is a győztesek kénye-kedvére hagyta) arra a meggyőződésre vezette Sándort, hogy ez a férfi nem méltó egy világbirodalom kormányzására. Összehívta Parmeniónt, Ptolemaioszt, Kleitoszt, Nearkoszt és a többi vezért, s tudtukra adta elhatározását: egyelőre nem üldözhetik Dareioszt, mert hajóhada még uralja a tengert. Folytatni kell tehát az eredeti terv megvalósítását, és meg kell őt fosztani a támaszpontoktól... Arról a tervéről, hogy meg akarja szerezni Dareiosz trónját és kincseit, semmit sem szólt...

Türosz ostroma idején küldöttség érkezett Sándorhoz. A Nagykirály már előbb is kérte, hogy adja vissza feleségét és lányait, s váltságdíjként barátsági szerződést kínált neki. Ajánlatára megfelelő választ kapott, amely eszébe juttatta az eddigi harcok eredményeit, most tehát új javaslattal állt elő: feleségül adja Sándorhoz a lányát, neki adja királyságának egyharmadát (az Eufrátesztől nyugatra elterülő vidékeket) és tízezer arany tálentumot... Mindez úgy hangzott, akár egy keleti mese, és Sándor a haditanács elé terjesztette. »Ha Sándornak volnék, elfogadnám a javaslatot« – mondta mindannyiuk nevében Parmenión. »Én is elfogadnám, ha Parmenión volnék« – válaszolta Sándor. Megüzente Dareiosznak, hogy nem szándékozik megelégedni a birodalom harmadrészével, amikor az egész az övé lehet, nem szándékozik elfogadni kincsei egy részét, amikor mindet megkaphatja, és parancsot adott seregének, hogy vonuljon dél felé...

Miután visszatért Memphiszbe, serege nagy részével az ismert úton, Gazán keresztül Türoszba ment, onnan Damaszkusz felé fordult, átkelt a sivatagon, majd az Eufráteszen és a Tigrisen, s 2000 kilométernyi menetelés után, félúton a mai Moszul és Erbil között, először pillantotta meg a perzsa sereg táborát. A hatalmas sátorvárosnak látszó tábor Gaugamela falucska mellett terült el, Arrianosz szerint Dareiosz negyvenezzer lovas katonát és kerek egymillió gyalogost összpontosított itt, ezenkívül több száz harci kocsija volt, kerekükön hosszú kaszákkal. A modern történészek túlzottnak tartják Arrianosz ada-

taít: az ókori kútfők elemzése után többnyire Curtius véleményére hajlanak, mely szerint Dareiosznak körülbelül 45 000 lovas katonája, 200 000 gyalogosa volt... A csatára i. e. 331. október elsején került sor... Arrianosz pontosan százezer halotról beszél, Curtius negyvenezerről, egyetlen napra, egyetlen ütközetre ennyi is elég. Ezt az ütközetet Dareiosz már sohasem heverte ki...

Sándor aztán előlről és hátulról egyszerre támadt a perzsákra... Hamarabb jelent meg Perszeopolisz előtt, mintsem a város védői felkészülhettek volna a harcra... Kezébe került Perzsia büszkesége, az Akhaimenida királyok fővárosa minden palotájával, minden kincsesládájával együtt... Csak arany- és ezüstérméből 120 000 talentumot, azaz több mint háromezer tonnát talált. Perszeopolisz kincsei nem voltak mérhetőek görög mércékkel, mint ahogy a mai mércéinkkel sem mérhetőek...

A perszeopoliszi királyi palota megsemmisítése Sándor bosszújának utolsó megnyilvánulása volt. A perzsa nagyurakat és alattvalóikat már előbb is igyekezett megnyerni: hivatalokat bízott rájuk, tiszteletben tartotta hagyományait, és csak az örökké menekülő Dareioszt tartotta ellenségének. I. e. 330 tavaszán – miután áttelelt Perszeopoliszban – megtudta, hogy Dareiosz Bésszosz és Nabarzanész szatrapák segítségével új sereget toborzott, s Média fővárosában, Ekbatanában erősítette meg magát. Sándor ellene vonult, Dareiosz azonban újra megszökött... Miután átszervezte seregét, Parmeniónt pedig kinevezte Ekbatana gondnokává, kelet felé, Dareiosz után indult. A mai Teherán közelében megtudta, hogy Dareiosz a Kaspi kapu felé menekül (ez egy körülbelül tíz kilométer hosszú hágó az Elbrusz egyik nyúlványában, bejárata és kijárata alig huszonöt méter széles). Sándor feltételezte, hogy Dareiosz megerősíti a hágót, így hát igyekezett még Dareiosz előtt odaérni. A hágóban azonban nem védőket, hanem szökevényeket talált...

A következő pihenőnél megtudta, hogy a perzsa tábor teljesen felbomlott, a Dareioszhoz hű görög zsoldosok Bésszosznak megtagadták az engedelmisséget, és a nagyurak többségével együtt elpártoltak tőle. Sándor harminchat órán át rohant előre. Dareioszt azonban nem sikerült élve kezébe kapnia. Nabarzanész szatrapa az utolsó pillanatban leszúrta késével.” (V. Zamarovský, i. m., 282–286. o.)

4.

„...eltört a nagy szarv”

„Sándor Makedóniába küldte Krateroszt, [aki] ...azt a felhívást vitte a görög államokba, hogy ismerjék el Sándort istennek. A görögök csak nevettek Sándor nagyzási hóbortján. Amikor Keleten kiáltotta ki magát istennek, azt a barbároknek tett engedménynek vélték, hiszen alkalmazkodnia kellett az ottani szokásokhoz... De Görögországban?... A legtöbb város végül engedett... I. e. 323 tavaszán aztán a görög államok küldöttei Babilonba mentek, hogy aranykoszorúval koszorúzzák meg Sándort, mint az isteneket illik. De mihelyt visszatértek, utólérte őket a megdöbbentő hír: az új isten belázasodott és meghalt.” (Idézi: V. Zamarovský, i. m., 299. o.)

5.

A diadokhoszok uralma

„A Nagy Sándor hagyatékára pályázók kezdetben mindannyian arra törekedtek, hogy az egész hagyatékot megkaparintsák... [Később] mindenki meg akart kaparintani legalább egy részt – lehetőleg minél nagyobbat... Könyörtelen harcba kezdtek egymással: harcuk az egész birodalmat megrendítette... Csaknem fél évszázadig tombolt, s a szövetségeknek, a semlegességnek és az ellenségeskedésnek szinte minden változatát bemutatta: az antik történetírók szerint sokkal több emberéletet követelt, mint Nagy Sándor hadjáratai együttvéve. Az igazság előnyére egyik fél sem támaszkodhatott, az győzött, akinek pillanatnyilag a legtöbb zsoldos katonája és a legtöbb pénze volt, aki az árulásban vagy a szövetségesek magához csalogatásában megelőzte a másikat...

I. e. 311-ben a diadokhoszok már annyira kimerültek, hogy békét kötöttek egymással: megegyeztek, hogy mindenki azt tartja meg, ami éppen a hatalmában van. Nagy Sándor világbirodalma felbomlott. Az i. e. 311-ben megkötött béke – ha nevezhetjük békének – nem sokáig tartott. I. e. 310-ben... a diadokhoszok között ismét fellángolt a harc.

Ezúttal már mint önálló uralkodók harcoltak egymással: fokozatosan királlyá, egyesek istenné kiáltották ki magukat. Hosszú küzdelmek útján – miközben számos terület és város jó néhányszor gazdát cserélt – Antigonosz került fölénybe, akit fia, a Poliorkétésznek, „Városok leigázójának” nevezett, és Démétriosz is sikerrel támogatott. Ptolemaioszt, Szeleukoszt, Kasszandroszt és Lüszimakhoszt ez összefogásra ösztönözte.

Seregeik i. e. 301-ben ütköztek meg Antigonosz és Démétriosz seregeivel Közép-Törökországban, Ipszosz mellett. Ebben a legnagyobb és legvéresebb ütközetben, amelyet görög hadvezérek valaha is vívtak egymással, Antigonosz elesett, Démétriosz pedig elmenekült a csatából. Negyvenezer zsoldos katona élte meg zsoldja kifizetését, s a négy győztes inkább viszálykodva, mint egyetértésben osztozott meg a zsákmányon.

Rövid szünet után ismét megkezdtek a harcot, amelyben Lüszimakhosz és Szeleukosz is elpusztult (i. e. 281-ben: Lüszimakhosz csatában esett el, Szeleukoszt saját ágyában szúrták le Ptolemaiosz hívei). Szeleukosz fia, I. Antiokhosz Szótér azonban hatalmon maradt, Démétriosz fia, II. Antigonosz Gonatasz pedig i. e. 276-ban Makedónia ura lett. Ezzel befejeződött a Nagy Sándor hagyatékáért vívott harcok utolsó szakasza. A háborúk ugyan tovább dúltak, az akkori területi felosztás azonban lényegében állandósult...

Szinte hihetetlen, hogy a diadokhoszok és hatalmas építményeik dicsősége mennyire semmivé lett. Bazárokat és bulvárokat járunk... turisták gettói mögött csavargunk, s Sztrabón szerint itt egykor királyi paloták ragyogtak, templomok tündököltek, a bronzba öntött Ptolemaiosz és Szeleukosz istenként nyújtózott az ég felé. És sehol sem találjuk nyomukat. Talán minden gyorsan született dicsőség erre a sorsra jut. Főleg az a dicsőség, melynek bölcsőjénél az ércbe öltözött Arész⁷ állt.” (V. Zamarovský, i. m., 291–292., 297–298. o.)

7 A háború, a vérszomjas öldöklés istene a görög mitológiában.

A „KIS SZARV” TÁMADÁSA A SEREGEK FEJEDELMÉNEK PAPI SZOLGÁLATA ELLEN, ÉS A SZABADULÁS ÍGÉRETE

Dániel könyve 8,10–14. 23/b–26

1 *Hogyan mutatja be a prófécia a „kis szarv”, azaz a pogány és a pápai Róma magatartás- és módszerbeli jellegzetességeit?*

Dán 8,23/b, 24/a, 25/a, 12/b „Támad egy kemény tekintetű, kétértelmű beszédekhez értő király, és annak nagy ereje lesz, noha nem a maga ereje által. Bámulatosan pusztít, jó szerencsével halad... Okossága által szerencsés lesz az álnokság kezében. Szívében felfuvalkodik, és békés szándékot mutatva elveszt sokakat... Földre veti az igazságot, cselekszik, és jó szerencséje van.”¹

Döbbenetes jellemzés, és minden meghatározása telitalálat!

A „kemény tekintetű” megjelölés hivatkozás 5Móz 28,50-re, szó szerint idézi belőle ezt a kifejezést a jövődőlés. (A héber szövegben szó szerint azonos a kifejezés mindkét helyen: „*az-pánim*” = *kemény* vagy még inkább *kegyetlen tekintetű*.) Ez az idézés megerősíti, hogy a kis szarv a római hatalommal azonos. Olvassuk el az 50. verset teljes szö-

¹ Az egész szakasz pontosított fordítás szerint.

vegösszefüggésében: 47–57. vers. A szóban forgó igeszakasz ugyanis egyértelműen Júda országa rómaiak általi megszállását, és Jeruzsálem végső pusztulását jövendölte meg a zsidó–római háború idején, i. sz. 70-ben. Josephus Flavius, a Jeruzsálem rómaiak általi kiéheztetését és ostromát átélte zsidó történetíró tanúsítja az 56–57. vers szó szerinti beteljesedését. (Lásd az 1. sz. függelékét.)

A „*kétértelmű beszédekhez értő*”-nek fordított héber kifejezés a javított Károlyi-fordításban „*ravaszágokhoz értő*”. Ez az eredeti, javítatlan Károlyi-fordítás szerint: „*meséknek értője*”. A legáltalánosabban használt (King James) angol fordítás szerint: „*intrikákban jártas*”.

Ez a bemutatás egybecseng Dániel könyve 2. és 7. fejezetének ugyanerre a hatalomra vonatkozó jellemzésével: „*Erős lesz, mint a vas, széttör és összezúz mindent.*” (2,40) „*Rendkívül rettenetes volt, vasfogai, érckörmei voltak, falt, zúzott, és a maradékot lábaival összetaposta.*” (7,19) Itt azonban nem annyira Róma fizikai, katonai ereje kerül előtérbe, hanem negatív előjelű szellemi hatalma: álnoksága, ravaszága, kétértelműsége, békeszándék mögé rejtett pusztító kegyetlensége.

Fontos az a megjegyzés, hogy „*nagy ereje lesz, noha nem a maga ereje által*”. A pogány és a pápai Róma kiterjedésben, hatalomban és fennmaradási időben egyaránt felülmúlta összes elődeit. A pápai Róma jelenleg is politikai és szellemi nagyhatalom. Az a megállapítás, hogy „*nem a maga ereje által*” lesz ilyen rendkívül erős a kis szarv, kétségkívül Sátánra utal. Róma hatalma különleges, bámulatos történelmi jelenség, és ennek az a háttere – amint Jelenések könyvében olvassuk –, hogy „*Sátán adta néki a maga királyi székét és hatalmát*” (13,2/b). Akik csodálják e hatalom tüneményeszerű előrehaladását, roppant erejét, szerencsését, és hódolattal adóznak néki, azok (jóllehet sokan tudtukon kívül) „*imádják a sárkányt* [azaz Sátánt, vö. Jel 12,9], *aki a hatalmat adta néki*” – állapítja meg Jelenések könyve.

„*Bámulatosan pusztít és jó szerencsével halad*” – jellemzi tovább a prófécia. A pusztítás a pápai Róma esetében erkölcsi és vallási vonatkozású, nem jelenti azt, hogy nem épít és alkot sokat és nagyokat evilági tekintetben, ami viszont a megtévesztés erejét növeli. „*Virágzó, pusztító álnokság*” – ez a bibliai jellemzés summája.

A szellemi erő, az éles, ravasz ész itt „sátáni adomány”, mert negatívumokban érvényesül. Olyan álcázottan és ügyesen ferdti el az igaz-

ságot, hogy a prófécia ismételten hangsúlyozza: „földre veti az igazságot jó szerencsével” (12/b), „szerencsés az álnokság az ő kezében” (25/a). Sokatmondó, döbbenetes megállapítás. Emlékezzünk a 7. fejezet szemléletes ábrázolására: a kis szarvban „emberszemekhez hasonló szemeket” látott a próféta, az értelmi erő, a szellemi fölény ábrázolásként. Mindezekben a tulajdonságokban a háttérben álló, hatalomadó inspirátor jelleme ütközik ki, aki „a hazugság atyja” (János 8,44), aki „mind az egész föld kerekességét elbiteti” (Jel 12,9), és aki „átváltoztatja magát világosság angyalának” (2Kor 11,13–15).

„A megtévesztés e mamutszervezete útján a sötétség fejedelme megvalósítja célját: meggyalázza Istent, és szerencsétlenné teszi az embert... A pápaság nagyon alkalmas... két csoport igényeinek kiszolgálására, és e két osztály felőleli szinte az egész emberiséget. Az egyikhez azok tartoznak, akik saját érdemeik által akarnak üdvözülni, a másik csoporthoz pedig azok, akik bűneikkel együtt akarnak üdvözülni. Ebben rejlik a pápaság befolyásának titka.” (Ellen G. White: *A nagy küzdelem/Koraszakok nyomában*, 506–507. o.)

Egyedül Isten Igéje leplezheti le azt a „szerencsés álnokságot”, amely e hatalom által megnyilatkozik. „Kétértelmű beszédeivel” szemben csak a Szentlélek tehet bölccsé és védetté. Isten bölcsessége, amely Igéjében megnyilatkozik, éles, tiszta, következetes gondolkodásra neveli azokat, akik kutatják. Ezáltal Isten alázatos, hívő népe leplezheti, és szellemi téren legyőzheti e hatalmat.

Sokatmondó az a megállapítás, hogy nyájas békeszándéka látszólagos. Jámborsága ne tévesszen meg – int a prófécia –, mert pusztító szándéka ott van minden cselekedete mögött, mivel a nagy Ellenség az inspirátora. A pogány Róma is gyakran kötött békét és mutatott barátságot a leigázásra kiszemelt népeknek, teljes lerohanásuk és bekebelezésük küszöbén. A jellemzés a római pápaságra vonatkozóan azonban talán még jellemzőbb. Igen időszerű a következő figyelmeztetés:

„Róma békés hangvétele... nem jelenti jellegének megváltozását. Türelmes ott, ahol tehetetlen. A katolicizmus mint szervezet... most sincs jobban ráhangolódva Krisztus evangéliumára, mint történelmének bármely korábbi időszakában... A római egyház minden eszközt megragad befolyása kiterjesztésére és hatalma növelésére, mert heves és elszánt harcra készül, hogy visszanyerje világhatalmát, ismét meg-

indítsa az üldözést, és lerontsa mindazt, amit a protestantizmus felépített... A római egyház ma makulátlan arcot mutat a világnak... Keresztény köntöst öltött magára, de nem változott meg... Senki ne hagyja magát megtéveszteni! A pápaság, amelynek a protestánsok ma tisztelettel adóznak, ugyanaz, amely a reformáció idején uralta a világot... Ugyanaz a fennhéjázó büszkeség és önteltség jellemzi, amellyel királyokon és fejedelmeken hatalmaskodott, igényt tartva az Istennek kijáró tekintélyre. Lelkülete nem kevésbé kemény és uralkodó ma sem, mint amikor elfojtotta az emberi szabadságot, és megölte a Magasságos szentjeit... Mivel a protestáns egyházak a világ kegyét keresik, a hamis szeretet elvakítja szemüket. Azt tartják, hogy helyes minden gonoszságban a jót látni. Ennek az lesz az elkerülhetetlen következménye, hogy végül minden jót gonosznak fognak tartani. Ahelyett, hogy őriznék a hitet, amelyet egykor a szentek kaptak, úgy tűnik, mintha mentegetőznének, amiért szeretetlenül vélekedtek Rómáról, elnézést kérve »fanatizmusukért.« (Ellen G. White: *A nagy küzdelem/Korszakok nyomában*, 501–502., 507–508. o.)

Még egy fontos jellegzetesség: „*Szívében felfuvalkodik.*” Egészen az „*ég seregéig és a Seregek Fejedelméig növekszik*” (10/a, 11/a), „*a fejedelmek Fejedelme ellen is feltámad*” (25/b). A pogány Római Birodalom esetében a császárkultuszra, a császárok isteni tiszteletben való részesítésére kell gondolnunk, ami káromlás, kihívás volt a teremtő és fenntartó Istennel szemben. A pápai Róma vonatkozásában pedig a „Krisztus helytartója” címre, valamint az ennek megfelelően megkívánt imádatra és a csalatkozhatatlanság igényére. Közvetlenül visszautal ezekre a kijelentésekre **2Thess 2,4**, amikor a „*törvénytaposóról, a bűn emberéről*” ezt mondja: „*Isten és az istentisztelettel kapcsolatos dolgok fölé magasztalja magát, kijelentve magáról, hogy ő az Isten.*”²

Mindezek a jellegzetességek a római egyház hatalmi szervezetére vonatkoznak, valamint azokra, akik belsőleg azonosulnak céljaival. Nem szabad elfeledkezni azonban arról a tényről sem, hogy sok őszinte, Isten-szerető, igazságra vágyó keresztény él a római egyház tagjai és papjai között. A hagyományok foglyai sok mindenben, de szere-

2 Pontosított fordítás szerint.

tik Istent, őszintén vágyakoznak az üdvösségre. Közülük sokaknak komoly kritikái észrevételeik vannak saját egyházukkal kapcsolatban, de sajnos nemigen találkozhatnak más hiteles keresztény közösséggel sem. Azt láthatják, hogy a protestáns közösségek is a lelki hanyatlás és a megalkuvás állapotában vannak.

„A római katolikusok között vannak őszinte keresztények. Ezek szolgálják Istent ebben az egyházban a legjobb ismeretük szerint. Nem férhettek hozzá Isten Igéjéhez, ezért nem ismerik az igazságot. Nem tudják, mi különbözteti meg a szívből jövő, eleven istenszolgálatot a pusztá formáságok és szertartások körforgásától. Isten szánakozó szeretettel figyeli ezeket a lelkeket, akik olyan vallásban nevelkedtek, amely megtévesztő és nem elégíti meg a lelket. Isten világosságot fog adni nekik, amely elűzi az őket körülvevő sötétséget. Kinyilatkoztatja nekik az igazságot úgy, ahogyan Jézusban van, és sokan Isten népéhez csatlakoznak majd.” (Ellen G. White: *A nagy küzdelem/Korszakok nyomában*, 502. o.)

2 *Hogyan mutatja be az Ige a kis szarv tevékenységét?*

Dán 8,10. 24/b, 25/b „Megnőtt mind az ég seregéig. A földre vetett ama seregből és a csillagokból, és megtaposta őket... Elpusztítja a hatalmasokat és a szentek népét... A fejedelmek Fejedelme ellen is feltámad.”³

A kis szarv addig növekszik, annyira felfuvalkodik, hogy egyenesen Istennel verseng, ellene hadakozik.

A jelképes megfogalmazás utal a háttérben álló Sátánra, aki Jelenések könyve szerint „*farka után vonzotta az ég csillagainak harmadrészét, és a földre vetette őket*” (12,4), azaz magával rántotta a bűn lázadásába Isten angyalainak harmadrészét. A „*csillag, hajnalcsillag*” jelképe ugyanis elsődlegesen Isten angyalait jelöli a Szentírásban (vö. Ésa 14,12 stb.).

3 Pontosított fordítás szerint.

A jelkép – a prófétának adott magyarázat szerint – azt jelenti, hogy a kis szarv „*elpusztítja a szentek népét*”. A csillagok Isten hívő népét, ezen belül különösen a tanítókat is jelképezik a Szentírásban (vö. Fil 2,15; Jel 1,16. 20). A pogány Róma ismétlődő, súlyos keresztényüldözései által teljesítette be ezt a jövendölést, a pápai Róma pedig az inkvizíció évszázadokon át folytatott „eretnekirtó” tevékenysége által. Ennek az eszközével századokon keresztül valósággal szétaposta a bibliai tanításokhoz ragaszkodó hívő keresztényeket.

A hívő nép üldözésével való azonosítást Jézus két fontos kijelentése is hitelesíti: Lukács 21,24 és Jelenések 11,2. „*Jeruzsálem*”, illetve a „*szent város*” Isten népét jelképezi ezekben az igékben. Jézus erre a dánieli jövendölésre utalt vissza, amikor Jeruzsálem jelképes „*megtaposásáról*” szólt. A taposás idejét meghatározó „*negyvenkét hónap*” azonos a Dán 7,25-ben meghatározott három és fél évvel. Ennyi idő „*adatik*” a kis szarvnak, hogy „*a szentek ellen hadakozzék, és legyőzze őket*”. A többi igehelyet is fontos figyelembe venni, ahol ugyancsak meghatározza ezt az időszakot a Szentírás (Dán 12,7; Jel 12,6. 12; 13,5). Ezeken a helyeken is ugyanerről a hatalomról van szó, és arról a tevékenységéről, hogy üldözi Isten hívő népét. Az „*ég csillagai megtaposása*” tehát azonos „*Jeruzsálem, a szent város megtaposásával*”, azaz a szentek pusztításával a középkori római egyház 1260 esztendeig tartó uralma idején.

Az „*elpusztítja a hatalmasokat*” részlet arra figyelmeztet, hogy ne kicsinyeljük le a „*kis szarv*” hatalmát. Amikor a „*mélységből*”, Sátán birodalmától kap erőt, legyőzi az erőseket, hatalmasokat is. Van azonban még egy mélyebb értelme is ennek a részletnek. Az „*elpusztítja a hatalmasokat*” a magyarázatban ahhoz a látomásban hallott kijelentéshez kapcsolódik ugyanis, hogy a kis szarv egészen „*a menny seregéig növekedett, és a menny seregéből valókat a földre vetette*”. Jelenések 13,6 szerint a pápai Róma „*szidalmazza azokat, akik a mennyben laknak*”. Úgy tűnik, hogy a „*hatalmasok*” megjelöléssel a „*mennyei hatalmaságokra*” (Eféz 3,10) is utal a prófécia. A pápai Róma a mennyei hatalmasok ellen is támad azáltal, hogy eltorzítja a mennyről alkotott képet, hamis képet fest róla az embereknek. Benépesíti a mennyet a saját maga által kinevezett szentekkel és „*boldogokkal*”, a kulcsos Szent Péterrel, Szűz Máriával. Ily módon bántalmazza, szidalmazza „*azokat, akik a mennyben lesznek*”.

Sőt, ezenfelül valószínűleg még arra is emlékeztetni akar „*a menny serege és a hatalmasok megrontására*” vonatkozó részlet, hogy Sátán, aki a kis szarv mögött áll, még az ég angyalainak egy részét is meg tudta tévesztetni, Isten ellen tudta fordítani egykor. Ezzel kapcsolatban írta Ellen G. White: „Bármilyen csalásra képes az, aki a mindenható Isten és Fia ellen tudta fordítani Isten angyalait, megnyerve magának rokonszenvedőket. Négyezer éven át harcolt az isteni vezetés ellen, de ez idő alatt semmit sem veszített kísértésre és megtévesztésre való hatalmából, tudományából.” (*Szemelvények Ellen G. White írásaiból I.*, 261. o.) Döbbenetes bizonyágtétel. Azt a komoly figyelmeztetést közvetíti tehát nekünk a szóban forgó prófécia, hogy „*nem vér és test ellen van a mi tusakodásunk, hanem a fejedelemségek ellen, a hatalmasságok ellen, ez élet sötétségének világbírói [világhatalmai] ellen, a gonoszság lelkei ellen, melyek a magasságban vannak*” (Eféz 6,12).

„Sokan még azok közül is, akik egyébként bírálnák a katolicizmust, veszélytelennek látják hatalmát és befolyását. Azt hangoztatják, hogy a középkor szellemi és erkölcsi sötétsége kedvezett dogmái, babonái és elnyomása terjedésének, de korunk kultúrája, a nagyobb tudás és a növekvő szabadság meggátolja a türelmetlenség és a zsarnokság feléledését. A pusztá gondolatot is nevetségesnek tartják, hogy ilyen állapotok újra kialakulhatnak felvilágosult korunkban... Ha a protestánsok imádkozó szívvel kutatnák a Bibliát, meglátnák a pápaság valódi jellegét. Megdöbbenének attól, amit látnak, és őrizkednének tőle. Sokan azonban olyan bölcsnek tartják magukat, hogy úgy érzik, szükségtelen alázatos szívvel keresni Istent ahhoz, hogy az igazságot megismerjék. Miközben felvilágosultságukkal büszkélkednek, nem ismerik sem a Szentírást, sem Isten hatalmát... A sűrű szellemi sötétség kedvezőnek bizonyult a pápaság sikereihez. Meg fogjuk látni azonban, hogy a nagy szellemi világosság éppoly kedvező lesz újabb sikerei eléréséhez.” (Ellen G. White: *A nagy küzdelem/Korszakok nyomában*, 507–509. o.) Ezek a sorok nem ma, hanem 1888-ban, több mint száz évvel ezelőtt íratlak le!

A „*fejedelmek Fejedelme ellen való támadást*” a pogány Róma is beteljesítette azáltal, hogy a római alkirály, Heródes halálra kerestette az újszülött Messiás-királyt, majd pedig Heródes Antipas és Pilátus – Róma képviselőiként – szerepet játszottak Jézus halálra adásában.

Így értelmezi ezt maga az Írás (lásd Csel 4,26–28). Még inkább jellemző azonban a pápai Rómára a fejedelmek Fejedelme elleni kihívóan merész támadás. Legjellegzetesebb tette az Isten szenthelye és az ott folyó naponkénti szolgálat elleni támadás. Erről szól a továbbiakban a prófécia, a 11–12. versben.

3 Milyen „hadviselést” folytat a kis szarv a Seregek Fejedelmének szentélye és papi szolgálata ellen?

Dán 8,11–12 „A sereg Fejedelméig növekedett, és elvette tőle a szüntelen való [naponkénti, mindennapi] szolgálatot, és elvetetett az Ő szentségének helye. Sereg rendeltetett a szüntelen való szolgálat ellen a lázadás [törvényszegés, pártütés] miatt, földre veti az igazságot, véghezviszi, és jó szerencséje van.”⁴

„A szüntelen való szolgálat” helyesbített fordítás a Bibliánkban található „mindennapi áldozat” kifejezéssel szemben. A héber szövegben egyetlen szó szerepel: „*tamid*”. Jelentése: „szüntelen való, folytonos”. Ezzel a szóval jelölték a szentélyben (a szent sátorban, majd a jeruzsálemi templomban) állandóan, megszakítás nélkül folyó papi szolgálatot, amely magában foglalta a következőket: a hétkarú lámpás ellátását olajjal, hogy szüntelen világítson, a szent kenyerek kihelyezését az asztalra, illetve azok hetenkénti kicserélését, hogy állandóan ott legyenek, a jó illattétel oltárán való szüntelen füstölögtetést, a reggeli és esti egészen égő áldozat bemutatását, a papi közreműködést az egyéni áldozatoknál, vagyis összességében mindazt, ami a naponkénti papi szolgálathoz tartozott.

Ellen G. White felhívja a figyelmet a fordítás helyesbítésének jelentőségére (a King James, angol Biblia-fordítás is mindennapi áldozatot mond ugyanis, mint a mi fordításunk, de az áldozat szó dőlt betűvel szedett, ami jelzi, hogy fordítói kiegészítésről van szó): „*Láttam*,

⁴ Pontosított fordítás szerint.

hogy *Dániel könyve 8. részének 12. versénél emberi bölcsesség toldotta a »mindennapi« szó mellé az »áldozat« szót, holott nem tartozik a szöveghez.*” (*Tapasztalatok és látomások*, 1858, 37. o.)

Miért annyira fontos ez a helyesbítés, hogy Isten külön felhívta erre Ellen White figyelmét, és általa a mi figyelmünket is? Ha „*mindennapi áldozatot*” olvasunk a szövegben, akkor a templomban folyó áldozatok megszüntetésére gondolunk, valamely templom elleni külső támadás folytán. Az *áldozat* szócskával való kiegészítést egyébként azért eszközölték a különböző fordítások, mert a keresztény magyarázók sokasága IV. Antiokhosz Epiphánész, i. e. II. századi hellén-szír uralkodó tevékenységére való utalást vélt felfedezni ebben a prófétikus kijelentésben, mint ahogy a 7. fejezetben is egészen általánosan vele azonosítják a „kis szarvat” ma. (A IV. Antiokhosz Epiphánész személyére, tevékenységére és az ezzel kapcsolatban kirobbant Makkabeus-szabadságharcra vonatkozó történetírói ismertetést lásd e fejezet végén, az 2. sz. *függelékben*. Lásd továbbá a 3. sz. *függelékben* Isaac Newton, a nagy fizikus és Biblia-magyarázó érvelését arra vonatkozóan, hogy a kis szarv miért nem jelképezheti semmiképpen IV. Antiokhosz Epiphánészt.)

A valóságban sokkal többről van szó, mint csupán a szenthely és az abban folyó áldozatok elleni külső támadásról. Ha ragaszkodunk a „*támid*” jelentéséhez, akkor válik világossá, miért mondja a prófécia: magától a Seregek Fejedelmétől vette el a *támidot* a kis szarv. A Seregek Fejedelme név egyértelműen Krisztusra utal. Őt mutatja be a Szentírás számos esetben a mennyei seregek, illetve az angyalok Fejedelmeként, és a bűnben elveszett emberiség megváltó Fejedelmeként (lásd: Józs 5,14; Dán 9,25; 10,21; 12,1). *Dániel könyvében* ismételtelen szó van a „*Messias fejedelemről*” és „*Mihály fejedelemről*”, aki „*az emberek fiaiért áll*” (lásd: 9,25; 10,13. 21; 12,1).

Közvetve benne foglaltatik e jövendölésben az a tény, hogy a Seregek Fejedelme pap, aki a szentélyében szolgálatot teljesít. Ez a prófétikus ige tehát úgy tesz bizonyosságot Krisztusról, mint aki népének papja és közbenjárója, aki a valóságban végzi népéért mindazt a szolgálatot, amit az ószövetségi naponkénti szolgálat jelképesen ábrázolt. Emlékezzünk Zsolt 110,4 és Zak 6,11–13 messiási jövendöléseire, amelyek igen világosan szóltak előre arról, hogy az eljövendő Messias

király és pap is lesz egy személyben. Gondoljunk a Zsidókhoz írt levél ugyancsak igen hangsúlyos tanítására Krisztus papi és főpapi szolgálatáról, amelyet a mennyei szentélyben végez: Zsid 8,1–2; 9,11–12. 24.

A kis szarv *„szíve felfuvalkodásában”* nem éri be azzal, hogy *„nagyokat szól a Felséges ellen”* (Dán 7,8. 25), és Istennek kiáltja ki magát (2Thess 2,4), hanem eszerint cselekszik is, a legmerészebben érvényesítve azt, hogy ő *„Krisztus helyettese”*. Elveszi Krisztustól a papságot, helyette önmagát nevezi ki főpappá, és *„sereget rendel”*, papokat állít a saját szolgálói közül, azokra az új szenthelyekre, amelyeket beiktat Isten egyetlen érvényes újszövetségi szentélye, a mennyei templom helyett, elvetve, elfeledtetve ezzel Isten valódi szentélyét. Az a pontos megfogalmazás, hogy a kis szarv tevékenysége folytán *„elvetett Isten szentségének a helye”* valószínűleg arra utal, hogy a kis szarv természetesen nem valósíthatta meg azt, hogy ténylegesen eltörölje, megszüntesse Krisztus mennyei szentélyben folyó szolgálatát, csupán annak a *„helyét”* feledtethette el az emberekkel.

Ezt a próféciát soha nem teljesítette be IV. Antiokhosz Epiphánész, hanem csakis a pápai Róma, az viszont tökéletesen. A földi papság által eszközölt miseáldozat, gyónás és feloldozás, bűnbocsánatadás beiktatásával a kis szarv valóságosan elvette Krisztustól az Ő papi közbenjáró szolgálatát. Elérte azt, hogy feledésbe merült az élő Krisztus és az Ő mennyei szentélye, közbenjárása és imádsága értünk, az a tény, hogy közvetlenül Krisztushoz fordulhatunk bűnbocsánatért. Homályba borult az igazság, hogy a mennyben értünk Isten színe előtt megjelenő Krisztushoz kell járulnia minden bűnösnek. A kis szarv elfordította, elfeledtette azt az igazságot, hogy a Megváltó áldozata által mindannyiunknak *„bizodal munk van az Ő szentélyébe való bemenetelre”*, mert általa *„megnyílt nekünk a mennyei szentély útja”* (Zsid 10,19–22; 6,19–20). A földi áldozópapsággal, valamint a szentek és Mária közbenjáróvá tétele által ténylegesen *„sereget állított”* a pápaság Krisztus papi szolgálata ellen. Teljesen el akarta ragadni Krisztustól a papságot, el akarta választani tőle az üdvösséget kereső embereket. Ezzel a tetteivel igen kihívóan támadt a kis szarv a *„fejedelmek Fejedelme ellen”* (25. vers).

Valóban pusztító bűn, Isten elleni pártütés az, amit a kis szarv megvalósított. A lelki kár szinte felmérhetetlen. A pápaság olyan sze-

rencsével vetette földre a Krisztus papságára és mennyei szentélyére vonatkozó igazságot, hogy mindez csak a végidő korszakának kezdetén tárult fel ismét igazi világgóságában Isten hívő népe előtt, amint ezt a következő tanulmányánál látni fogjuk.

Meg kell jegyeznünk, hogy részben a pogány Róma is beteljesítette a szóban forgó jövendölést, a kis szarv kettős jelentésének megfelelően. Közelebbről a jövendölésnek azt a részét, hogy a Seregek Fejedelme szentélye, temploma ellen támad. I. sz. 70-ben a zsidó szabadságharc leverése nyomán a pogány Róma lerombolta a jeruzsálemi templomot. Ebben a vonatkozásban is jelentőségteljes, hogy a prófécia a szentély „*belyének*” az elvettetéséről beszél. Mintegy arra utal ez, hogy a jeruzsálemi templom a támadáskor már nem volt ténylegesen Isten szentélye, azaz nem volt az Ő jelenlétének és az érvényes bűnrendezésnek a helye. Jézus, amikor halála előtt utoljára kilépett a templomból, kijelentette: „*Ímé pusztán hagyatik néktek a ti házatok.*” (Máté 23,38) Szavai beteljesedését természetfeletti jel is egyértelművé tette a zsidó nép számára: Jézus halálának pillanatában a kárpit – amely a templom első részét, a szenthelyet elválasztotta a szentek szentjétől, ahol Isten jelenlétének dicsősége szokott megjelenni – föntől az aljáig kettéhasadt (Máté 27,51). A rómaiak a korábban érvényes, Isten jelenléte által megszentelt szentélynek már csak a helyét pusztíthatták el i. sz. 70-ben.

4 *Milyen kérdést hallott a próféta a kis szarv Isten szentélye elleni lázadásának bemutatása után? Milyen kijelentést hallott ezután válaszként? Mikor semmisül meg a kis szarv véglegesen?*

Dán 8,13–14. 26 „Hallottam egy szentet szólni, és mondta egyik szent annak, aki szólt: »Meddig tart a látomás a szüntelen való szolgálatról, és a pusztító lázadásról, a szentély és a sereg meddig tapostatik?« És mondta nékem: »Kétezer-háromszáz estéig és reggelig, azután megigazíttatik [megtisztíttatik] a szentély... És az estéről és reggelről való látomás, amely megmondott, igazság, te azonban pecsételd be a látomást, mert sok napra való.«⁵

5 Pontosított fordítás szerint.

A próféta látomásában mennyei lény tette fel a kérdést, és egy másik mennyei lény válaszolt rá – ez a tény mutatja, milyen nagy jelentőségű ez a téma. Isten nyomatékosan rá akarta irányítani a próféta figyelmét, illetve a mi figyelmünket. A kérdés, amely elhangzott, eszünkbe juttatja a mártírok hasonló kérdését Jel 6,10-ben: „*Uram, Te szent és igaz, meddig nem ítélsz még, és nem szolgáltatasz igazságot⁶ a mi vérünkért?*” Dániel lelkében is ott lehetett a kérdés, amit a mennyei lény megszólaltatott: vajon meddig tűri Isten e borzalmas pártütést, és népe taposását, szenvedését?

A mi Bibliánkban így olvasható az itt található kulcsfontosságú kifejezés (a héber *nicdaq*): „*Kiderül a szenthely igazsága.*” Ez a fordítás is lehetséges. Tudnunk kell azonban, hogy a szó alapjelentése: „*megigazítatik*”, amely magában foglalja a következő jelentéseket is: „*megtisztítatik, helyreállítatik, visszaállítatik jogaiba, kiderül az igazsága*”. Az eredeti, javítatlan Károlyi-szövegben „*megtisztítatik*” található. Így fordította a szót az ókori görög Septuaginta is. Az isteni kijelentés bizonyára szándékosan alkalmazott itt egy gazdag tartalmú kulcsszót, amely egyébként csak ezen az egy helyen fordul elő.

A „*megigazítás*” alapvető bibliai fogalom. Büntől való szabadítást jelent, felmentő ítéletet, igaznak nyilvánítást, és a büntől való valóságos megtisztítást. Arra enged következtetni ez a rendkívül pontos és alkalmas kifejezés, hogy Isten szentélyére bűnök háríttatnak, s ezért annak megigazításra, megtisztításra van szüksége. A szenthely megigazítása vagy megtisztítása konkrétan utal egy ószövetségi előkép-ünnepre, a nagy engesztelési napra, amikor a szenthely és vele együtt Izrael hívői megigazítása, bűnük végleges eltörlése történt. Lásd: 3Móz 16,16. 30. A neves zsidó magyarázó, Rási is azt írja, hogy itt közvetlen utalás történik a „*jom kippur*”-ra, a nagy engesztelési napra. A nagy engesztelési napot az utolsó ítélet jelképének tekinti a zsidóság, mind

6 Pontosított fordítás szerint.

a mai napig. Ez az azonosítás a Szentírás alapján is helytálló. Ismét párhuzamot fedezhetünk fel tehát a 7. és 8. fejezetben olvasható látomás között: a 7. fejezetben azt találtuk, hogy a mennyei ítélet, majd az Emberfia ennek nyomán bekövetkező hatalomátvétele vet véget a kis szarv hatalmának. Itt azt olvassuk, hogy a szentély megtisztítása jelenti hatalma felszámolását, majd ezt követően „*kéz nélkül rontatik meg*”.

Az adott mennyei válasz jelentése tehát a következő volt: Akkor vet véget Isten a szenthely elleni támadásnak, akkor lobbant világosságot ismét a naponkénti szolgálatra és a mennyei szentélyre vonatkozó összes igazságra, amikor a szentély „*megigazíttatik*”, avagy „*megtisztíttatik*” – azaz megkezdődik a nagy engesztelési napnak megfelelő valóságos ítélet és valóságos főpapi szolgálat. Ez megtisztítja Isten szentélyét az oda hárított bűnöktől, s ezzel egyidejűleg a hívő népet is megtisztítja, megszabadítja minden bűnéből. Egyszerre történik tehát majd a szenthely megtisztítása, és a reá vonatkozó igazság helyreállítása. E két dolog között szoros összefüggés van. Továbbá azt is magában foglalja a válasz, hogy Isten népe üldöztetését is Isten ítélete szünteti meg véglegesen és teljesen, amit a szentély megtisztítása, a nagy engesztelési nap jelképezett az ószövetségben. Ha Isten népe bűnei eltöröltetnek, felmentő ítéletben részesülnek, akkor Jézus dicsőséges eljövetele már a küszöbön van.

Világosan mondta a mennyei kijelentés, hogy „*a végső időre szól a látomás*” (17., 19. vers). Dániel számára ezért kétségtelenül nyilvánvaló volt, hogy a 2300 nap nem valóságos napokat jelent, hanem esztendőket. Volt már példa arra a szent iratokban, amikor Isten ezt a jelképes időmeghatározást használta, hogy egy nap egy esztendőt jelent a valóságban. Dániel minden bizonnyal jól ismerte ezeket az igei kijelentéseket (4Móz 14,33. 34; vö. Ezék 4,6). A „*reggel és este*” jellegzetes héber kifejezés a teremtéstörténetben, 24 órás napot jelent, amelynek van napkeltéje és napnyugtája, van világos és sötét fele (lásd: 1Móz 1,5. 8 stb.). Megerősítette Dániel számára a 2300 nap jelképes meghatározás voltát az is, hogy a mennyei kijelentés utoljára, még egyszer hangsúlyozta: „*a látomás sok napra való*” (26. vers).

A „kis szarv” létezése és tevékenysége a vég idejéig, egészen Krisztus visszajöveteléig tart. Hatalmának felszámolása a következő fokozatokban történik: Először megszűnnek az üldözései (a „három és

fél év”, az 1260 esztendő végén), azután még egy kis idő, és az általa támadott mennyei szentély is visszaállítatik jogaiba, illetve megkezdődik a nagy engesztelési nap által jelképezett végső, egyetemes ítélet (a 2300 esztendő végén). Végül a „*kő leszakadása*” idején (2. fejezet) rontatik meg végleg, „*kéz nélkül*” (8,25). Ez azt sejteti, hogy a kis szarv egészen Jézus dicsőséges megjelenéséig, illetve azt megelőzően is gyakorolni fogja még hatalmát (vö. Jel 13,3).

Megérthetjük, hogy miért szólnak különösképpen is a „*vég idején*” élőknek ezek a kijelentések. Ekkor feledésbe merül már e hatalom hosszú, szörnyű üldözésekkel terhes, 1260 esztendő uralma, valamint Isten és az Ő igazsága elleni támadásai. Isten népének ekkor szüksége lesz arra, hogy emlékezzék ezekre az időkre, amint az ihletett Ige feltárja a valóságos tényeket. Szükség van ebben az időben arra a vigasztaló, bátorító ígéretekre is, hogy ez a démoni ihletésű antikrisztusi hatalom – amely mindenkor szerencsés volt Isten igazsága és népe megtaposásában – végül „*kéz nélkül rontatik meg*”, azaz Jézus Krisztus dicsőséges visszatérésekor isteni ítélet semmisíti meg teljesen.

5 *Mit jelent az, hogy az itt közölt kijelentés be van zárva a vég idejéig? Milyen kulcsot találtak meg a prófétikus időmeghatározás megértéséhez a végidő korszakának kezdetén?*

Dán 8,26 „Az estéről és reggelről való látomás, amely megmondott, igazság, te azonban pecsételd be a látomást, mert sok napra való.”

Dán 12,4 „Te pedig, Dániel, zárd be e beszédek, és pecsételd be a könyvet a végső időig. Tudakozzák majd sokan, és nagyobb lesz a tudás.”

.....
.....
.....

Mennyire jelentőségteljes ez a kijelentés, hogy az Úr fontosnak tartotta megerősíteni: *igazság* ez, amely a vég idején bizonyosan beteljesedik!

Azáltal volt bepecsételt a 2300 évre vonatkozó kijelentés – több mint két évezreden át –, hogy senki sem fedezte fel, honnét kell számítani a 2300 esztendő, amely egészen az utolsó időkig terjed. Annyit tudtak csak megállapítani, hogy a próféta nap-év elv szerint esztendőknek kell venni a 2300 napot, és az utolsó időre vonatkozik ez a kijelentés. Akik erre a következtetésre jutottak, azok közül a legelsőek egyike Nicolaus Cusanus (1401–1464), a neves matematikus, filozófus, a középkori egyházat megreformálni kívánó főpap volt. *Sejtések a végső napokról* c. művében arról ír, hogy a napok itt éveket jelentenek, továbbá a végső időhöz vezet el a 2300 napra illetve évre vonatkozó prófétikus időmeghatározás. „Az egyház feltámadását” vélte megvalósulni ennek az időszaknak a lejártakor. Nem tudta azonban megállapítani, honnét, milyen kezdőponttól kell számítani a 2300 évet.

A kezdőpont megtalálásához ugyanis a 8. és 9. fejezet között fennálló rejtett, de nagyon szoros összefüggést kellett felismerni. A múlt század első feléig egyetlen példa sem volt arra, hogy valaki felfedezte volna a két fejezet közötti kapcsolatot. Látszólag egymástól különböző, független kijelentéseket tartalmaznak ugyanis, és időben is több mint tíz év választja el őket egymástól. Így a 2300 évre vonatkozó jövendölés kezdő- és végpontja titokzatos maradt, amiképpen az is, hogy mit jelent az: „*megigazíttatik*” vagy „*megtisztíttatik a szentély*”, vagyis a záró esemény mibenléte is homályban maradt.

A múlt század első felében – főként a nagy francia forradalom és a vele kapcsolatos próféciák beteljesedése nyomán – igen erőteljesen megújult a bibliai jövendölések iránti érdeklődés a különböző protestáns egyházak körében, Európában, Angliában, Észak-Európában, sőt a közel-keleti és ázsiai keresztény misszióterületeken is. Ekkor – egymástól függetlenül – számos igehirdető és Biblia-kutató keresztény fedezte fel a két fejezet belső összefüggését, és számította a 2300 év kezdetét a 70 hét, illetve a 490 év kezdetétől, amelyről a 9. fejezet 24–25. verse szól.

Ennek alapján valamennyien 1843/44-ben vagy 1847-ben határozták meg a prófétikus idő lejártát, attól függően, hogy mennyire pontosan tudták meghatározni történelmileg a kezdőpontot. Nagy „ébredés”, adventvárás bontakozott ki bizonyágtételük nyomán, mivel valamennyien azt gondolták, hogy Krisztus visszajövetelére mutat ez az időpont.

L. R. Froom *Atyáink prófétai hite* c. műve IV. kötetében 69 magyarázót sorol fel, akik erre az eredményre jutottak a két fejezet összefüggésének felfedezése nyomán. Most csak néhányat említünk meg név szerint a legnevezetesebbek közül: W. Cuninghame angol igehirdető és Biblia-kutató, E. Irving, az adventvárás egyik legnagyobb hatású igehirdetője Angliában, aki tízezres tömegeknek hirdette szabad ég alatt a közeli második advent üzenetét, L. Gaussen svájci igehirdető, J. Wolf, a közel-keleti zsidó-keresztény misszionárius, W. Miller baptista farmer, Biblia-kutató, majd prédikátor Észak-Amerikában, az amerikai nagy adventvárás vezéralakja.

Így teljesedett be Dán 12,4 jövendölése, mely szerint a vég idején sokan kutatják majd ezt a jövendölést, és előrehaladás lesz a bibliai prófécia megértésében. Dán 12,4 prófécija beteljesedésének újabb lépcsőfoka volt, amikor nemcsak az idő, hanem az esemény mibenléte is feltárult, ugyancsak gondos igekutatás nyomán. Erről azonban a következő tanulmányban szólnunk.

6 *Hogyan tárult fel a 8. és a 9. fejezet összefüggése, és ennek nyomán a 2300 éves időszak kezdő- és végpontja?*

Dán 9,1–3. 16–24/a „Dáriusnak, az Asvérus fiának első esztendejében, aki a Médiabeliek nemzetségéből volt, aki királylyá tétetett a Káldeusok országán, uralkodásának első esztendejében én, Dániel, megfigyeltem a könyvekben az esztendők számát, amelyről az Úr Igéje lőn Jeremiás prófétához, hogy hetven esztendőnek kell eltelni Jeruzsálem omladékain. Orcámat az Úr Istenhez emeltem, hogy keressem Őt imádsággal, könyörgéssel, böjtöléssel, zsákban és hamuban...

Vétkeztünk, gonoszul cselekedtünk! Uram, a Te igazságod teljessége szerint forduljon el, kérlek, haragod és búsulásod a Te városodtól, Jeruzsálemtől, a Te szentséges hegyedtől, mert a mi bűneinkért és a mi atyáink hamisságaiért gyalázatára van Jeruzsálem és a Te néped mindeneknek körülöttünk. És most hallgasd meg, ó, Istenünk, a Te szolgád könyörgését és esedezéseit, világosítsd meg az Úrért orcádat a Te szent helyeden, amely elpusztított. Hajtsad, én Istenem, a Te füledet hozzánk, hallgass meg, nyisd meg szemeidet, tekintsd meg a mi

pusztulásunkat, és a várost, amely a Te nevedről neveztetik, mert nem a mi igazságunkban, hanem a Te nagy irgalmasságodban bízva terjesztjük elődbe a mi esedezéseinket. Uram, hallgass meg! Uram, légy kegyelmes! Uram, légy figyelmes, és cselekedd meg, ne késedelmezzél tennen magadért, ó én Istenem, mert a Te nevedről neveztetik a Te városod és néped.

Még szóltam és imádkoztam, vallást tettem az én bűnömről, és az én népemnek, az Izráelnek bűnéről, esedezésemet az Úr elé, az én Istenem elé terjesztettem az én Istenem szent hegyéért. Még az imádságot mondtam, amikor ama férfiú, Gábiel, akit előbb a látomásban láttam, sebességgel repülve, megilletett engem az esti áldozat idején. Értésemre adta, és szólt nekem, mondván: Dániel, most jöttem ki, hogy értelemre tanítsalak. A te esedezésed kezdetén egy szózat támadt, és én eljöttem, hogy megjelentsem, mert te kedves vagy. Vedd eszedbe azért a szózatot, és értsd meg a látomást! Hetven hét szabatott a te népedre és szent városodra.”

A méd Dárius uralkodásának első éve i. e. 537. Tehát több mint tíz évvel azután, hogy a 8. fejezetben leírt látomást kapta, fordult Dániel Istenhez különleges könyörgéssel. Ez az idő a babiloni fogság 68. évével azonos. A babiloni fogság ugyanis i. e. 605-ben kezdődött, Nabukodonozor első, Jeruzsálemet is érintő hadjáratával, amelynek nyomán az első héber foglyok – köztük Dániel is – Babilóniába kerültek. A babiloni fogság előre megjövendölt 70 esztendeje Círusz uralkodásának első évében, i. e. 535-ben járt le.

Mivel a méd Dárius személye történelmileg nem tisztázódott még teljesen, a történetírás kizárólag Círuszt említi a méd–perzsa birodalom első uralkodójaként, a babiloni birodalom feletti uralkodásának első évét pedig 538-cal, Babilon bevételének esztendejével azonosítja.

Ebben az esetben azonban nincs 70 év a babiloni fogság kezdete és Círusz első éve között, amikor a Szentírás szerint a fogság véget ért azzal, hogy a nagy perzsa király ekkor adta ki nevezetes rendeletét a zsidók javára: Ezsd 1,1–4.

A Biblia szerint Babilon bevétele után a médek királya, Dáriusz⁷ „*tétetett királlyá*” a főváros és körzete, a „*káldeusok országa*” felett (Dán 5,31; vö. 9,1), noha Círusz volt a győztes hódító vezér. Bizonyára gesztusból, társuralkodóként osztozott Círusz a meghódított területeken a méd királlyal. (Lásd ezzel kapcsolatban a 4. sz. függelék.) Círusz jellegzetes nagylelkűségével nagyon jól összeegyeztethető, hogy éppen a legfontosabb területet, Babilont és körzetét engedte át a méd királynak. A méd uralkodó azonban idős ember volt már (6,31), hamarosan meghalt, és ekkor Círusz lett az egyeduralkodó. A Biblia csak innen számítja Círusz első évét, aki még ebben az esztendőben kibocsátotta a zsidók hazatérésére és a jeruzsálemi templom megépítésére vonatkozó rendeletét. A 70 éves babiloni fogság tehát 605–535-ig tart.

Ellen G. White így ír a méd Dáriusz személyéről, illetve a vele kapcsolatos időszámítási problémáról a néki adott világosság alapján: „Dániel ezt az imáját (9. fejezet) »Dáriusnak, a méd uralkodónak első esztendejében« (Dán 9,1) mondta, akinek a hadvezére, Círusz elragadta Babilóniától az egyetemes uralom jogarát. Dáriushoz – akinek uralkodását a menny értékelte – Isten elküldte Gábriel angyalt, hogy »támogassa és segítségére legyen« (Dán 11,1). Halála után – Babilon bukása után mintegy két évvel – Círusz lépett a trónra. Uralkodásának kezdete annak a hetven évnek a végét jelezte, amely akkor kezdődött, amikor Nabukodonozor az első héber csoportot hazájából, Júdából Babilonba vitte.» (Próféták és királyok, 346. o.)

Dániel könyörgő imájának háttéréről és indítékairól pedig a következőket írja:

„Círusz seregének megjelenése Babilon falai előtt azt jelezte a zsidó népnek, hogy fogságuk vége elközelgett. Círuszt születése előtt több mint egy évszázaddal az ihletett Ige név szerint említette. Isten Lelke leírta azt is, hogy miként kell Babilont észrevétlenül elfoglalnia és a

7 Akiról Josephus Flavius említi, hogy a görögök között más néven ismeretes (A zsidók története, X/11/4.).

foglyok szabadulásának utat készítenie (Ésa 45,1–3)... Mindez bőséges bizonyítékot szolgáltatott a zsidóknak az ésaiási prófécia szó szerinti teljesedéséről, amelyet elnyomóik hirtelen bukásáról mondott... Nemcsak ezekre a prófeciákra alapíthatták azonban a foglyok azt a reményüket, hogy hamarosan megszabadulnak. Jeremiás írásaihoz is hozzájutottak, és ezek félreérthetetlenül kinyilatkoztatták, hogy mennyi időnek kell eltelnie, mielőtt visszatérhetnek Izráelbe. »*Mikor eltelik a hetven esztendő* – jövendölte meg az Úr, szolgálja által –, *meglátogatom a babiloni királyon és az ő népén az ő álnokságukat, azt mondja az Úr, és a káldeai földön, és örökkévaló pusztasággá teszem azt.*« (Jer 25,12) »*Mihelyt eltelik Babilonban a hetven esztendő* – mondta ki az Úr –, *meglátogatlak titeket, és betöltöm rajtatok az én jó szómat, hogy visszahozzalak titeket e helyre.*« (Jer 29,10–13) Dániel és társai sokszor átolvasták ezeket és a hasonló prófeciákat, amelyek körvonalazták Isten szándékát. Most pedig, amikor az események gyors pergeje jelezte, hogy Isten erős kézzel munkálkodik a nemzetek között, Dániel különösen elgondolkozott az Izráelnek adott ígéreteken.

Röviddel Babilon eleste előtt... egy látomássorozatot kapott Dániel a birodalmak fölemelkedéséről és bukásáról. Az első látomás, amint ezt Dániel könyvének 7. fejezete feljegyzi, magyarázatot is tartalmaz. De nem minden tisztázódott a próféta előtt... Egy másik látomásban fény derült a jövő eseményeire. E látomás végén Dániel hallott »*egy szentet szólni*«, és »*mondta egyik szent annak, aki szólt: Meddig tart e látomás?*« (Dán 8,13) A válasz megdöbbenetete: »*Kétezer és háromszáz estéig és reggelig, azután kiderül a szenthely igazsága.*« (Dán 8,14) Buzgón kutatta, mit jelent a látomás. Nem értette, milyen összefüggés van a Jeremiás által megjövendölt hetvenesztendős fogság és a kétezer-háromszáz év között, amelynek – a látomásbeli mennyei lénytől hallott kijelentés szerint – Isten temploma megtisztítása előtt el kell telnie. Gábrriel angyal részben magyarázatot adott. Amikor azonban a próféta azt hallotta, hogy a »látomás... sok napra való«, elájult... Majd ezután – még mindig Izráel miatt aggódva – megint csak tanulmányozta Jeremiás prófeciáit.» (Próféták és királyok, 343–345. o.)

Dániel nem érthette, nem tudhatta azt, hogy a neki adott kijelentésben (8,14) a mennyei szentélyről van szó. Nem ismert más, Isten által magáénak vallott szenthelyet, csak a jeruzsálemi templomot. Meg-

rendítette és szinte kétségbeejtette az a gondolat, hogy a jeruzsálemi templom csak 2300 év múlva, valamikor a végső időben „*tisztítatik meg*”, avagy „*állítatik helyre*”. (Lásd ezzel kapcsolatban még a tanulmány végén található 2. sz. *függelék* első bekezdését.)

Az Ige szól arról, mit tett Dániel lelki aggodalmában és az isteni szabadítás utáni vágyakozásában: „A biztos prófétai beszédre alapozott hittel könyörgött az Úrhoz az ígéretek gyors beteljesedéséért... Dániel tudta, hogy az Izráel fogsága számára megszabott idő csakhamar lejár, de nem érezte úgy, hogy nekik semmi részük vagy tennivalójuk nincs, hiszen Isten megígérte a szabadítást. Böjtöléssel és töredelemmel kereste az Urat, megvallva saját bűnét és a nép bűneit.” (Ellen G. White: *Próféták és királyok*, 345. o.; Review and Herald, 1897. febr. 9.)

Megfigyelhetjük az imában a próféta gondolatmenetét: a Mózes által közölt áldás-átok ígéretek ún. feltételes próféciaik voltak. Az Úr nyíltan és határozottan bizonyoságot tett népének: ha engedelmeskednek parancsolatainak, akkor az áldások teljednek be rajtuk, ha pedig nem, akkor az átkok, azaz utolérik őket bűnös cselekedeteik következményei, és az Úr nem védi meg őket ezektől.

A próféta érvei, amelyekkel Isten késelem nélküli szabadításáért könyörgött, a következők voltak:

Mindenekelőtt Isten irgalmasságára hivatkozott. Azután arra, hogy Jeruzsálem sorsa kihat Isten egész megváltási művére, mert „az Ó nevéről neveztetik” Jeruzsálem és Júda népe. Isten ügye győzelmére, neve megdicsőülésére vágyakozott Dániel imádságában, bizonyoságul és üdvösségül minden nép számára.

Az isteni ígéretek feltételeességének tudatában számolt azzal, hogy Isten meghosszabbíthatja fogságuk idejét. Jeremiás által 70 esztendő jelentett ki az Úr. Dánielnek viszont látomásában azt mondta a menynevei szózat, hogy 2300 év múlva, csak a végső időben állítatik helyre a szenthely. Dániel attól félt, hogy ez egy újabb határozat Isten részéről, mivel nem találta teljesnek a fogságban lévő nép megtérését. Ugyanakkor a történelmi események arra mutattak, hogy Ésaiás és Jeremiás jövendölése csakhamar beteljesedik, s a zsidó nép szabadulása a küszöbön van. Aggódva és reménykedve könyörgött tehát a próféta, hogy Isten „*ne késelemmezzen*”, ne nyújtsa meg fogságuk idejét bűneik

miatt, hanem állítsa helyre az Ő népét és templomát a Jeremiás által megmondott 70 esztendő lejártakor, nem népe igazsága, hanem az Ő nagy irgalmassága alapján. (Lásd még az 5. sz. függelékét.)

Dániel imája számunkra is sokatmondó. Ma is itt az idő, hogy beteljesedjenek Isten tervei, s csodálatosan megelevenedjék és felépüljön Isten műve, az evangélium és az egyház hosszú ideig tartó gyalázatban veszteglése után. Itt az idő, hogy hatalommal és dicsőséggel hirdettesék „*az örökkévaló evangélium*” Isten magasztalására és népek üdvösségére. Isten hívő népe teljes megtérésének hiánya azonban késlelteti az Úr terveinek megvalósulását. Mennyire megvan az okunk arra, hogy Dániel prófétához hasonlóan kutassuk az Úr dicsőséges ígéreteit a késői esőre vonatkozóan, és megalázzuk magunkat az Ő színe előtt, böjtöléssel és könyörgéssel. Mennyire szükséges, hogy megvalljuk – azaz elismerjük, megbánjuk és elvessük – atyáink bűneit és személyes bűneinket, amelyekkel hátráltattuk, késleltettük Isten terveinek megvalósulását! Bizonyosan itt van az ideje annak, hogy mi is buzgón esedezzünk az Úr előtt, hogy „*ne késedelmezzék*”, hanem árássa világgosságát az Ő művére, egyházának élő templomára.

Azt is láthatjuk, milyen közel van a menny a földhöz a teljes szívből imádkozó emberek esetében! Csakis lelki restségünk és „*langyos*” hitéletünk az oka annak, hogy nem nyerünk több személyes tapasztalatot a valóságos, kézzelfogható imameghallgatásra mi is.

Kiemeljük azokat a kifejezéseket Dániel imájából, amelyek a 8. és 9. fejezet között fennálló, rejtett, de szoros belső összefüggésre utalnak:

– „*Forduljon el a Teharagod... szentséges hegyedtől.*” (Utalás a templomhegyre; 16. vers.)

– „*Világosítsd meg orcádat a Te szentélyeden, amely elpusztított.*” (Az eredeti szövegben „*szentély*” szerepel, egyértelműen a templomról van szó; 17. vers.)

– „*Esedezésemet az Úr elé terjesztettem... az én Istenem szent hegyéért.*” (Dánielt különösképpen a szentély, a templom sorsa aggasztotta; 20. vers.)

– „*Ama férfű, Gábiel, akit előbb a látomásban láttam...*” (Ugyanaz a mennyei lény jelenik meg Dánielnek magyarázóként, aki előző látomásában is; 21. vers.)

– „*Most jöttem ki, hogy értelemre tanítsalak.*” (Azaz megértessem veled, amit eddig nem értettél; 22. vers.)

– „*Eljöttem, hogy megjelentsem... vedd eszedbe azért a szózatot, és értsd meg a látomást!*” (Dániel tehát egy bizonyos „szózatot” nem értett jól, illetve értett félre, emiatt nem értette a látomást, ezt a homályt akarja most eloszlatni Gábrriel; 23. vers.)

– „*Hetven hét szabatott a te népedre és szent városodra.*” (A „szabatott”-nak fordított héber szó – *chátak* – elsődleges jelentése: „levágni, leszabni” valamiből. A 70 hét tehát a korábban jelzett hosszabb, 2300 éves időszakból vágatik le; 24. vers.)

Kétszer is szerepel tehát a „látomás” szó ebben a szakaszban. Vajon milyen látomásról van szó? A 9. fejezetben nem olvasunk arról, hogy a próféta látomást kapott volna. A Gábrriel személyével kapcsolatban tett megjegyzés (a 21. vers) céloz is arra, hogy az „előbbi”, az előző látomásról van szó.

Isten „*messziről érti minden gondolatunkat*”, azt a szót is érti, ami „*még a nyelvünkön sincs*” (Zsolt 139,2. 4). Ezért Dániel imádsága esetében sem csupán a kimondott szavakra válaszolt Isten, hanem a mögöttük lévő gondolatokat, aggodalmat is értette, s ennek megfelelően adott választ a prófétának Gábrriel által.

Gábrriel azonnal – magyarázata kezdetén – levette a nagy lelki terhet Dánielről, amely előző látomása félreértése, illetve meg nem értése miatt nyomasztotta őt. Világosan kijelentette neki, hogy csak 70 hét, azaz a próféta nap-év elv értelmében 490 év „*vágatott le*” a vég idejéig terjedő 2300 esztendőből Jeruzsálemre és a zsidó népre vonatkozóan. Csupán ennyi, csak a 490 évet átfogó első szakasz vonatkozik a hosszú, 2300 évből a zsidó népre és Jeruzsálem városára, illetve a jeruzsálemi szentélyre. A kijelentés nem arról szól tehát, hogy Isten meghosszabbítaná a Jeremiás próféciájában meghatározott 70 évet – biztosította Isten Dánielt, Gábrriel magyarázata által.

FÜGGELÉK

1.

Jeruzsálem kiéheztetése és ostroma

„Egy Mária nevű, előkelő származású és gazdag asszony, Eleázár leánya, a Jordánon túl fekvő Bethzob faluból a nagy tömeggel együtt menekült Jeruzsálembe, és ott szenvedte végig az ostromot. Vagyónát, amelyet Peraiából magával hozott Jeruzsálembe, a zsarnokok már régen elrabolták: megmaradt ékszereit és kevés élelmiszerét, amit fel tudott még hajszozni, a cinkosaik rabolták el, akik napról napra beberontottak a házába. Emiatt az asszonyon irtózatot elkeseredés vett erőt, és már nemegyszer megpróbálta szidalmakkal és átkozódásokkal magára uszítani a rablókat, de mivel sem haragjában, sem szánlalmában egyik sem volt hajlandó megölni, és... az éhség már a beleit és a csontja velejét égette, de az éhségnél is jobban izzott benne a harag, végső ínségében a düh szavára hallgatott, fellázadt a természet ellen, felkapta csecsemő gyermekét, és így sikoltozott: »Szegény kisfiam, kinek tartogassalak ebben a háborúban, éhínségben és lázadásban?... Nos hát, légy nékem ételem, a zsarnokoknak bosszuló szellemük, az élőknek pedig rémmese, ami betetőzi a zsidók balsorsát!« Ezekkel a szavakkal megölte gyermekét, megsütötte, és felét megette. A másik felét letakarta, és félretette.

De a lázadók máris ott termettek, hogy azonnal megölik, ha nem mutatja meg, hogy mit sütött. Erre az asszony azt mondta, hogy jó darabot félretett nekik, levette a fedőt gyermeke maradványairól. Irtózat és borzalom fogta el a rablókat, és erre a látványra szinte kővé dermedtek. De Mária tovább folytatta: »Ez az én édes gyermekem, én tettem ezt. Egyetek belőle, én is ettem. Ne legyetek gyengébbek egy asszonynál, érzékenyebbek egy anyánál! De ha istenfélők vagytok, és visszaborzadtok az én áldozatomtól, legalább az is nekem marad, amivel megkínáltalak.« (Josephus Flavius: *A zsidó háború*, Gondolat Kiadó, 1963, 419–420. o.)

Figyelemre méltó, hogy a zsidó írásmagyarázat is tud arról: a „ke-

mény” vagy „kegyetlen tekintetű nép” kifejezés 5Móz 28,50-ben, illetve az egész ezzel összefüggő igeszakasz a rómaiakra utal. A Hertz-kommentárban⁸ ez olvasható: „Náchmánidesz szerint megjósolása ez a második Templom pusztulásának a rómaiak alatt.” (V. köt., 352. o.) Igaz, Hertz ezután hozzáteszi: „Azonban a szavak éppúgy illenek az asszírok és babilóniaiak betörésére, amint azt a próféták és a történeti könyvek elbeszélik.” (Uo.) 5Móz 28,68 értelmezésénél azonban maga is vallja, hogy ez a jövendölés a zsidó–római háború végén teljesedett be.

Valóban döbbenetes a prófécia és annak teljesedése, amint Hertz erre rámutat. „Visszavisz téged az Úr Egyiptomba hajókon, azon az úton, amelyről azt mondtam néked, hogy nem fogod azt többé meglátni! És áruljátok ott magatokat a ti ellenségeiteknek szolgálóként és szolgálóleányokként, de nem lesz, aki megvegyen.” (68. vers) „A baj legmagasabb foka. Isten visszavonja a XVII. 16-ban említett tilalmat, és visszamehetnek Egyiptomba és lesüllyednek az egykori egyiptomi rabszolgaságba. Midőn a rómaiak elpusztították Jeruzsálemet, Titus és Hadrian a zsidók nagy tömegét rabszolgaságra vetette, és e rabszolgák közül sok jutott Egyiptomba. Egyiptomból elindult [egykor] »600 000 ember gyalog«, szabad harcosok fegyelmezett serege, és most visszaviszik őket rabszolgahajókban összezsúfolva. A rómaiaknak volt hajóhaduk a Földközi-tengeren: ez könnyebb és biztosabb út volt a foglyok szállítására, mint szárazföldön a sivatagon keresztül... Josephus elmondja, hogy midőn Jeruzsálem elpusztításakor a római csapatok megunták az öldöklést, 97 000 fiatalabb foglyot megkíméltek. A tizenhét éven felülieket a bányákba küldték, vagy az arénában mint gladiátorok küzdöttek a vadállatokkal. A tizenhét éven aluliakat eladták rabszolgául. De a rabszolgapiacra olyan sok fogoly volt, hogy még olcsó áron sem akarta senki megvenni őket. Akik megmaradtak, azokat börtönbe vetették, ahol százával és ezrével haltak éhen.” (Uo., 358. o.)

8 Dr. J. H. Hertz, a brit birodalom főrabbija: *Mózes öt könyve és a Haftárák*, Budapest, 1984.

2.

IV. Antiokhosz Epiphanész szerepe a zsidó nép történetében

„A hellenizmus mozgalma a zsidóságban akkor vált veszedelmessé, amikor Szíria hódító királya, III. (Nagy) Antiokhosz (i. e. 218–187) i. e. 199-ben legyőzte az egyiptomiakat, és elfoglalta Palesztinát. Ezzel a zsidó nép az imperialista, uralkodni és terjeszkedni vágyó, ugyanakkor sokkal alacsonyabb műveltségű Szeleukida-család uralma alá került. A Szeleukida birodalom központi tartománya Szíria volt, hivatalos nyelve a görög, de a nép nagy része a szír nyelvet beszélte továbbra is. Ezért a Szeleukidák birodalmát szír-görög birodalomnak is szokták nevezni...

I. e. 190-ben a rómaiak a magnesiaai csatában legyőzték III. Antiokhoszt. Területi hódítás helyett megelégedtek súlyos hadisarccal, s III. Antiokhosz és fia, IV. Szeleukosz, hogy a sarcot lefizethessék, kirabolták a jeruzsálemi szentély kincseit... [Amikor] IV. Antiokhosz (i. e. 176–161) lépett a trónra, aki magát »Epiphanész«-nek, azaz »a földreszállt isten«-nek nevezte... a meggyengült Egyiptom ellen hadjáratot indított, de kétszeri próbálkozása eredménytelen maradt. Így Palesztina lett a Szeleukida birodalom déli határtartománya. Az uralkodó számára kétszeresen fontos volt, hogy ezen a kényes ponton olyan kormányzat uralkodjék, amely szolgálai hűséggel támogatja őt. Ezt pedig csak a hellenista párttól remélhette. A vallásos réteg nem bocsátotta meg a Szeleukidáknak az egykori szentélyrablást... Az egyiptomi háború sikertelenségének hírére Jeruzsálemben felkelés tört ki IV. Antiokhosz ellen. Megtorlásul a király görög zsoldoscsapattal megszállta Jeruzsálem fellegrátját, az Akrát.

De ez nem volt elég. A király a vallásos életű Chonja főpapot félreállította, és helyette Jasont, majd a szélsőségesen hellenista Mene-laost ültette a főpapi székre, a vallásos párt, a jámborok ellenállását már végleg meg akarta törni. A 167. évben a király rendeletet adott ki, amely szerint a mózesi törvényeket »királyi hatalmánál fogva« megszüntette, a zsidó vallásos hagyományokat, elsősorban a szombat megtartását és az Ábrahám szövetségébe való felvételt megtiltotta, az egyistenhit helyébe pedig a görög sokistenhitet tette a zsidók kötele-

ző vallásává. Ettől fogva a görög isteneknek kellett áldozni, akiknek legkedvesebb áldozati állata a zsidó vallás szerint tisztátalan disznó volt. A király katonái bejárták az egész országot, és mindenkit arra kényszerítettek, hogy az új isteneknek áldozzék és az áldozati állat húsból egyék. Csak nagyon keveseknek – a szélsőséges és áruló hellenistáknak – tetszett ez. A legtöbben fogcsikorgató gyűlölettel teljesítették a király parancsát, de sokan voltak olyanok is, akik inkább a vértanúhalált választották, semmint megtagadják hitüket...

I. e. 166-ban egy görög csapat Modiin városkába érkezett, hogy itt is elvégeztessék a pogány áldozatot. De váratlan ellenállásra találtak. A városka papja, az öreg Matiszjáhu néhány hívével rátámadt a katonákra, az oltárt felborította, és a példáján fellelkesült lakossággal együtt kiűzte a katonákat a városból. Ez az egész népnek példát mutatott az ellenállásra... A szír-görög kormányzat eleinte kevésbe vette a szervezetlen, kiképzetlen, rosszul felfegyverzett parasztkatonaság támadását. De a partizánok serege egyre nőtt... Amikor Matiszjáhu meghalt, és fia, Júda, akit Makkabinak, »Pörölynek« neveztek, vette át a felkelés vezetését, többé nem lehetett tagadni a zsidók katonai sikereit. Lysias főkormányzó nagy sereg élén Júda ellen vonult, de sorozatos balsikerek után királyának kiegyezéses békekötést ajánlott. IV. Antiokhosz visszavonta zsidóellenes rendeleteit, közkegyelmet hirdetett a felkelőknek, és lehetővé tette a szabad vallásgyakorlatot (i. e. 164). De Júda Makkabi már nem elégedett meg ezzel... 164 decemberében rajtaütésszerűen elfoglalta Jeruzsálemet, a szentélyből a pogány kultusz minden maradványát eltüntette, és Kiszlév 25-én a szentélyt nyolc napig tartó fényes ünnepek között újra felavatta (chanuka = felavatás)... A küzdelem mindazonáltal tovább folyt... IV. Antiokhosz utóda, V. Antiokhosz előbb fegyverrel akarta tönkreverni a felkelést, majd a bét-curri csata felsikere után békére akarta hangolni Júda Makkabit... De Júda Makkabi és hívei törhetetlenül haladtak tovább a harc útján, a teljes politikai függetlenség felé. A szír seregnek azonban sikerült meglepnie és körülfognia Júda Makkabit nyolcszázadmagával. Az irtózatos túlerő ellen az ellenállás eleve reménytelen volt, de Júda Makkabi mégis a hősi halált választotta, és az emmausi csatában (i. e. 160) katonái élén, fegyverrel kezében esett el...

Júda Makkabi halála után sokan úgy látták, hogy a küzdelem befe-

jeződött. A zsidó nép folytathatja életét ott, ahol hét esztendővel azelőtt, IV. Antiokhosz zsidóellenes rendeletének kiadásakor abba-hagya: élheti tovább a politikai függőség és vallási önkormányzat kettős életét. Csak Júda Makkabi néhány fanatikus híve gondolkozott másként. Vezetőjük Jonathan, Júda testvérbátyja lett. Sokáig neki is, mint egykor öccsének, a partizánok törvényen kívüli életét kellett élnie a hegyek között. De az idő neki dolgozott. A szír–görög birodalom a legnagyobb nehézségekkel küzdött... Jonathan népe érdekében felhasználta ezeket a zavarokat. Csakhamar hivatalosan is elismerték a zsidó nép fejének és főpapijának. Amikor pedig orgyilkos merénylet áldozata lett (i. e. 143), öccse, Simon, Matiszjáhu fiai közül az utolsó fejezhette be diadalmasan a huszonöt esztendő küzdelmet. Az adófizetést megszüntette a Szeleukida birodalommal szemben, a jeruzsálemi fellegrvár görög őrését elűzte, végül pedig i. e. 140. elul 18-án kikiáltotta népe politikai függetlenségét... Nem sokkal később bekövetkezett halála után fia, Jochanán, aki héber neve mellett a görög Hyrkanos nevet is viselte, felvette a királyi címet. Ezzel a zsidó nép nemcsak szabaddá, hanem az akkori politikai felfogás szerint a többi néppel egyenrangúvá is lett. Megkezdődött a második zsidó állami önállóság nagyon is rövid története...

A Makkabeusok szabadságharcosokként indultak el, és uralkodókká lettek. Királyok voltak, akik koruk minden más uralkodójához hasonlóan hódító politikát folytattak. A Makkabeus, vagy ahogy ők magukat nevezték, Hasmoneus királyok: I. Jochanan Hyrkanos (i. e. 134–104), I. Júda Aristobulus (104–103) és Alexander Jannaj (103–76) uralma az alig szűnő hódító háborúk korszaka. A babiloni száműzetésből való hazatérés után csak Jeruzsálem és környéke volt zsidó kézen, most kemény harcok árán zsidó birtok lett mindaz a föld, amelyen egykor Dávid uralkodott... Jochanan Hyrkanos legyőzte és meghódította a zsidó nép déli szomszédját, az edomitákat is, és erőszakkal zsidó hitre térítette őket. A zsidó történetben ez az egyetlen példa erőszakos térítésre...

A zsidó állam szervezete az elmúlt évszázadok hagyományai alapján épült ki. Az ország élén a király állt, aki egyúttal a főpapi méltóságot is betöltötte. Így a világi és vallási irányítás egy kézben volt. A király oldalán az előkelőkből álló tanács, a 70 tágú szinhedrion

állt... Törvényeket csak a szinhedrion hozhatott, és az ország létfontosságú ügyeiben is ez a testület döntött. A szinhedrion tagjait a király nevezte ugyan ki, mivel azonban mindenkor a közvéleményt is figyelembe kellett vennie a kinevezéseknél, a szinhedrion az ország demokratikus fejlődésének eszközévé lett... Amióta a hellenisztikus párt teljesen elveszítette jelentőségét, három jelentősebb felfogás – úgy is mondhatnók: párt – alakult ki. A szadduceusok, a farizeusok, és a két nagyobb párt mellett az esszénusok...

A nép többsége a demokratikusabban gondolkozó farizeus párthoz tartozott, a királyi udvar azonban a szadduceusokat – mint a papság, katonaság és arisztokrácia pártját – nézte jó szemmel. A szinhedrionba is nagyjából a szadduceus párt tagjait nevezték ki. Ennek következtében a Hasmoneus királyok lassanként népszerűtlenné lettek. A szabadsághősök utódaiban a nép nagy része a demokratikus közvélemény elnyomóit látta. Alexander Jannaj alatt már véres felkelésekre is sor került. Halálos ágyán azonban a király meghagyta feleségének, hogy ne folytasson egyoldalú politikát... A király özvegye, Salome Alexandra (i. e. 76–67) szakított is elődei politikájával. A közvélemény nyomására a farizeus pártnak adta át az uralmat... A királynő alig egy évtizedes uralom után elhunyt, ugyanabban az évben, amikor Kelet kapujában egész félelmetes nagyságában megjelent az ókor leghatalmasabb hódító birodalma: Róma.

Miközben a Hasmoneus királyok országuk határait bővítették, a világpolitikában jelentős változások történtek. A Fekete-tenger partján fekvő Pontus állam királya, Mithridates megtámadta a rómaiak kis-ázsiai birtokait. A rómaiak csak hosszú harcok után tudták legyőzni. De a nehezen kivívott győzelem után elhatározták, hogy a Közel-Kelet többi, római szempontból »megbízhatatlan«
kisállamával is leszámolnak. I. e. 66-ban Pompeius római hadvezér leverte Mithridatest, már egy évvel rá legyőzte az utolsó Szeleukida királyt, és az egykori hatalmas birodalom roncsait »Syria provincia«
néven a Római Birodalomhoz csatolta. Ezzel azonban Pompeius Erec Jiszráel határán állt, és semmi hajlandóságot sem mutatott arra, hogy itt megálljon. A zsidó ügyekbe való beavatkozáshoz azonban ürügyre volt szükség. Ezt Salome két fia, H. Hyrkanos és II. Aristobulus szolgáltatták, akik anyjuk halála után nem tudtak a trónöröklésen megegyezni, sőt már

polgárháborúra is sor került. Végül is – megbocsáthatatlan rövidlátással – éppen az akkor Damaszkuszban tartózkodó Pompeiust kérték fel döntőbírónak. Pompeius hosszas habozás után a gyenge akaratú Hyrkanosnak ítélte a trónt, mikor pedig Aristobulos és hívei ezt a kijelölést nem ismerték el, fegyverrel sietett védence segítségére. Erec Jiszráelben első ízben jelentek meg a római légiók – és aki vezette őket, nem volt más, mint Mattiszjáhúnak, a szabadság kivívójának dédunokája... I. e. 63-ban, háromhavi ostrom után Pompeius elfoglalta Jeruzsálemet...

II. Hyrkanos (i. e. 63–40) Róma védnöksége (protektorátusa) alatt a zsidó nép királya lett, öccsét pedig rabként Rómába vitték. Pompeius Hyrkanos mellé annak régi tanácsadóját, a zsidó vallású, de nem zsidó (edomita) származású Antipatert gondnoknak nevezte ki. Antipater a gyenge uralkodóval szemben csakhamar minden hatalmat kezébe ragadott, és minden tekintetben kiszolgált a rómaiakat... Egymást követték a felkelések, de minden hiába volt Rómával és Róma kiszolgálóival szemben. Antipater és fia, Heródes minden megmozdulást vérbe fojtott. Egy pillanatra mégis úgy látszott, hogy a Róma-barát irányzat megbukik. A rómaiakkal ellenséges párthusoknak sikerült Júda határáig előrenyomulniuk, és segítségükkel Antigonosz (a száműzött Aristobulos fia) került a trónra (i. e. 40–37). A gyűlölt Antipatert megölték, Heródesnek azonban sikerült elmenekülnie. Három évvel később a rómaiak visszafoglalták Palesztinát, Antigonoszt elfogták és kivégezték. Hyrkanost letették a trónról, és helyébe Antipater fiát, Heródest nevezték ki királynak (i. e. 37–i. sz. 4). Heródes a forrongó országban vaskézzel teremtett rendet, de ez a »rend« a temető némasága volt. A zsidó nép fölött immár nyíltan uralkodott a pogányok, az edomiták leszármazottja.” (Hahn István: *A zsidó nép története*, Makkabi Kiadó, Budapest, 1996, 40–51. o.)

3.

Miért nem jelképezheti a kis szarv IV. Antiokhosz Epiphanész?

„A kis szarvat némelyek IV. Antiokhosz Epiphanésszal azonosították, de ez nem helyénvaló.⁹ Antiokhosz a négy szarv egyike felett uralkodott, a kis szarv pedig egy ötödik hatalom ezek után... Ez a szarv kicsi volt először, és azután rendkívül nagygyá lett... Ez sem illik Antiokhosz-ra... Az ő királysága gyenge volt, adófizetője volt Rómának, és nem tudta növelni a területét. A kis szarv kemény tekintetű király, aki csodálatosan pusztít és virágzik... Antiokhoszt viszont megrettentette és kiűzte országából Egyiptom... és később a zsidók is ezt tették vele. A kis szarv nem a saját ereje által erős, Antiokhoszra ez sem illik rá. A kis szarv a mennyei Seregek Fejedelme ellen, a fejedelmek Fejedelme ellen támad, ez nem Antiokhosz, hanem az antikrisztus jellemző tulajdonsága. A szentélyt 2300 napig tapossa a kis szarv, Antiokhosz nem profanizálta (szentségtelenítette meg) a jeruzsálemi templomot ugyanennyi természetes napig. A 2300 nap [illetve év] az idők végéig terjed... egészen addig, míg a szentély, amely elvetetett, megtisztítatik, és ez még máig sem következett be.” (Sir Isaac Newton: *Daniel and the Apocalypse*, Sir William Whitla kiadás, 222. o.)

9 I. Newton 1733-ban írta ezeket, akkor még valóban csak némelyek azonosították a kis szarvat IV. Antiokhosz Epiphanésszal, ma viszont szinte egyeduralkodó ez az értelmezés. A XVII. sz. elején a protestánsok, a XVI. századi nagy reformátorok nyomán még leginkább a pápasággal azonosították a kis szarvat, amelyben az antikrisztusi tevékenység és magatartás prototípusát látták. A XVI. században még az iszlámmal is azonosították egyesek. Olykor Luther is ezt tette, noha egyébként határozottan a pápaságban látta a prófécia beteljesedését. Ezenkívül a IV. Antiokhosz Epiphanésszal való azonosítással is találkozni lehet szórványosan a XVI. századi protestáns irodalomban is. Károlyi Gáspár 1590-ben, a Vizsolyi Biblia lapszéli jegyzetében pl. ezt írta 7,23–25 mellé: „Ezt [a kis szarvat] némelyek Julius Caesarra, némelyek a törökre, némelyek a pápára, némelyek Antiokhosz Epiphanészre magyarázzák.”

4.

Círusz és Dárius

A méd Dárius és Círusz egymáshoz való viszonyáról így ír egy XVII. század eleji magyar protestáns szerző, Kecskeméti Alexis János református prédikátor:

„[A méd Dárius személyével kapcsolatban mondottakhoz] azt is hozzáteszi [Dániel], hogy »királlyá tétetett a káldeusok országán«. Melynek az az értelme, hogy noha Círusz veszi meg Babilóniát, úgy, mint aki fő hadakozó Fejedelem volt, Dárius pedig vén ember volt, s nem is vitéz, mindazonáltal a győzelemmel, jó hírrrel, névvel, engedi azt a méd Dáriusnak, az ő ipának, úgy, mint vén embernek. Círusz megtérvén Perzsiába, gyönyörködött az ide-tova nyargalásban és hadakozásban. Círusz rendelte azért Dáriust Káldeának, avagy a babiloni birodalomnak fejedelmévé.” (Kecskeméti Alexis János: *Dániel Próféta könyvének magyarázata*, 1621, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974, 492. o.)

5.

Dániel imája

A katolikus *Hittudományi Folyóirat* 1902. december 15-ei számában kiváló értekezés jelent meg egy katolikus pap, a kalocsai Huber Lipót tollából, ezen a címen: *A Messiás megjelenésének ideje Dániel próféta szerint*. Meglepően pontos, biblikus magyarázatot fűz ez a tanulmány Dán 9,24–27-hez. A szerző többek között igen jól értette meg Dániel imájának lelki hátterét, illetve a próféta aggodalmának gyökerét. Ezt írja: „A méd Dárius király uralkodása első esztendejében, mely a babiloni fogság 68. esztendeje volt, történt, hogy Dániel böjtölve s vezekelve, forró imában arra kérte az Istent, ne vonná vissza ígését, ne hosszabbítsa meg a számkivetésnek Jeremiás próféta által megjövendölt hetven esztendejét, mely már-már lepergett.” (659. o.)

A „MESSIÁS FEJEDELEM” ELJÖVETELE, ÉS A VELE KAPCSOLATOS ESEMÉNYEK

Dániel könyve 9,24–27

Rendkívüli jelentősége van ennek a rövid, de igen tartalmas igeszakasznak, a következő okok miatt:

a) Jelkép nélkül, egészen nyíltan szól a „*Messiás fejedelem*”-ről. Megjövendöli nyilvános fellépése és halála pontos időpontját, körülményeit. „Kétségtelen, hogy Dániel e jövődölése az Ószövetség legérdekesebb, s figyelemre legméltóbb jóslata, a messiási vaticiniumoknak [jövendöléseknek] mintegy a koronája... Méltán ragadja csodálatra lelkünket Dániel próféta páratlanul álló jóslata, melyben oly pontosan jelzi a jövődö Messias-Megváltó idejét, hogy annak alapján Izráel, s mindazok a népek, melyekhez e jóslatnak híre eljutott, csaknem ujjajkon számlálhatták megjelenésének napjait.” (Huber Lipót, Hittudományi Folyóirat, 1902. dec. 15., 658. o.)

b) Ugyancsak rendkívül fontos és világos kijelentést tartalmaz ez a prófécia Jeruzsálem városa és híres temploma sorsáról, a „*Messiás kiirtásától*” fogva egészen az idők végezetéig.

c) E prófétikus szakasz megadja a 490 esztendő kezdetének dátumát, amelyet végső kegyelemidőként adott Isten a zsidó népnek – mint az Ő különleges választott népének –, megtérésükre, küldetésük betöltésére. Ez az időszak egyben a „*végső időig terjedő*” 2300 év (8,14. 17. 19) kezdőpontja is, amint erről az előző tanulmányban már szóltunk. Ennek a prófétikus szakasznak a megértése vezet el a 2300 évre vonatkozó kijelentés kezdő- és végpontjának meghatározásához is.

d) Itt jelenik meg először Dániel könyvében a „*pusztító utálatosság*” kifejezés (a 27. versben, az eredeti szöveg szerint), amelyhez kapcsoló-

dik Jézus nevezetes hivatkozása és „*Aki olvassa, értse meg!*” felhívása (Máté 24,15).

1 *Milyen kijelentést hallott Dániel a kegyelemidő tartamáról, melyet Isten Júda népének biztosít a babiloni fogságból való szabadulás után? Mi mindennek kellett beteljesednie ezen az időszakon belül az isteni kijelentés szerint?*

Dán 9,24 „Hetven hét szabatott a te népedre és szent városodra, hogy vége szakadjon a gonoszságnak és bepecsételtessék a bűn, hogy eltöröltessék a hamisság és elhozassék az örökkévaló igazság, hogy bepecsételtessék a látomás és a próféták, hogy felkenettessék a szentek szentje.”

Az eredeti, 1590-es kiadású vizsolyi Bibliából idézzük Károlyi Gáspár megjegyzéseit, amelyek itt nem széljegyzetben vannak, hanem a szövegbe iktatott apróbb betűs, terjedelmes kitérő magyarázatban, mely ezt a címet viseli: *A 24, 25, 26 és 27. verseknek világos magyarázatja*. Mai helyesírással és a nyelvezet megértését nehezítő régiességek lecsiszolásával idézünk néhány részletet:

„Mintha azt mondaná [az Úr Dánielnek]: Amely népért és városért te ilyen szorgalmassággal törekedsz, annak a népnek szabadulására és amaz városnak megépítésére 70 hetet rendelt Isten. De nemcsak erre, hanem a Messiás elbocsátására is rendelte ezt az időt. Mert Isten nemcsak a nép szabadulására nézve hallgatott meg téged, hanem a Messiás elbocsátása felől is. Azaz Isten nemcsak a babiloni fogságból szabadítja meg a népet, és nemcsak Jeruzsálemet építi meg, hanem a megígért Messiást is elbocsátja, aki a népet lelki fogságából szabadítja meg, és lelki várost épít. Mivelhogy azt mondja, hogy Isten mindezekre hetven hetet rendelt, meg kell látnunk, mennyi időt tesz ez. A Szentírásban kétféle hét van. Az első rendbeli hetek nap-szám szerint való hetek, melyek hét napból állnak... A másodrendbeli hetek esztendőszám szerint való hetek, melyek hét esztendőből állnak (3Móz 25,8). Az agyal azért nem napok, hanem esztendők hetéről szól, melyek

mindenestől 490 esztendőöt tesznek, mert $70 \times 7 = 490$. Azért azt mondja az angyal, hogy a nép hazamenetelére, a város és a templom megépülésére és a Messiás elbocsátására (halálára és feltámadására) 490 esztendőöt rendelt Isten. A rabság és Isten haragja 70 esztendeig volt, az Ő kegyelmességét azonban hétszerte nagyobbra terjeszti Isten, tudniillik hétszer hetven esztendőre.”

Huber Lipót ilyen érveket sorakoztat fel amellet, hogy 70 hét esetében év-hetekről van szó, a napok kétségtelenül esztendőket jelentenek: „Hogy e jövődülésben a hetek alatt nem közönséges (7 napos) hetek, hanem a régi zsidóknál az időszámításnál szintén használt évhetek, vagyis hét esztendőből álló időszakok értendők, abban a régi zsidó értelmezők egyetértettek, s ebben kezdettől fogva megegyeztek velük a keresztény írásmagyarázók... S hogy csakis e hagyományos felfogás felel meg a jövődöt kinyilatkoztató Isten szándékának s a jövődölés szövegének, az kitűnik először is a jövődölés céljából. Gábrriel ugyanis vigasztalni akarta Dánielt és népét, pedig ugyancsak sovány vigasz, ha szavainak értelme az lett volna, hogy Jeruzsálem, leendő felépítése után, csak hetven közönséges hetet, tehát alig két esztendőt fog megérni újabb – s végleges – lerombolásáig. Hogy évhetek értendők, kitűnik abból is, mert képtelenség, hogy a város hét közönséges hét, azaz 49 nap alatt felépüljön, s egyáltalában lehetetlen, hogy az e jóslatban előre hirdetett sok és nagy esemény mind oly rövid idő (490 nap) alatt végbemenjen, amekkorát a hetven hét, hétnapos hetek feltevése mellett nyújt. Tehát sem Gábrriel angyal, sem Dániel próféta nem érthetett e jóslatban a hetek alatt közönséges heteket.” (I. m., 662–663. o.)

J. Doukhan a következő, 10. fejezet 2. versére hívja fel a figyelmet, amely szintén bizonyosság arra, hogy Dániel biztos volt abban: a mennyei kijelentésben említett 70 hét évhétként értelmezendő. A mi magyar fordításunk nem jelzi, de a szóban forgó részlet eredetiben szó szerint így hangzik: „*Három hétig, napok.*”¹ „Amikor a háromhetes bójtról tétetik említés, a próféta ráérez a közelebbi meghatározás szükségességére, arra, hogy jeleznie kell: itt napok száma szerinti hetekről

1 A héber nyelv gyakran használ rövid, tömör, ún. nominális, azaz csak névszók-ból álló, igei állítmány nélküli mondatokat, amelyeket mi hiányos mondatoknak érzünk.

van szó (2. vers). Az egész Bibliában ez az egyetlen szakasz, amely ilyen kifejezést használ, s e műgond bizonyára a kétféle hét közötti különbségtételt szolgálja. A böjti hetek nyilván napok szerintiék, míg a nagy idő felett átívelő prófétikus hetven hét esztendőök szerinti heteket jelöl.” (I. m., 179–180. o.)

Arra vonatkozóan, hogy a 70 hét és annak részei esetében mind a katolikus, mind a protestáns írásmagyarázat elismeri a prófétai nap-évet, lásd az 1. sz. függelékét.

Négy döntő jelentőségű eseménynek kell megtörténnie a 490 esztendőn belül a jövődőlés szerint:

a) *„Vége szakad a gonoszságnak, és bepecsételtetik a bűn.”* (Az új protestáns fordítás szerint: *„Akkor véget ér a hitszegés, és megszűnik a véték.”*)

Az ószövetségi választott nép bűneinek pohara betelik, kegyelem-idejük lezárul. (A *„bepecsételés”* héber fogalma nemcsak megerősítést jelenthet, hanem lezárást is, amint egyébként a magyar fogalom is.)

„Tanuljuk meg innét, a 70 hétből, hogy miben áll Isten nagy türelme: Nem siet Isten az Ő igaz ítéletének véghezvitelével, hanem gyakran hosszú időt hagy az embereknek a megtérésre, mielőtt teljességgel kiöntené haragját az emberekre. Amiképpen megtetszik ez a zsidó nép példájából, akiknek 490 esztendőt engedett Isten a megtérésre és a bűnbánattartásra, mielőtt teljességgel számkivetésre küldte volna őket, amelyben mindez óráig is vannak.” (Kecskeméti Alexis János, i. m., 537. o.)

b) *„Elfedeztetik² a bűn és elhozatik az örökkévaló igazság.”* Egyér-

2 Az eredeti szövegben a *kippér* szó található. Az *„eltöröltetik”* fordítás félrevezető lehet. A bűnök eltörlése nem a Messiás első eljövetelkor történik, hanem csak a vég idején, a 2300 év lejáta után, a Messiás mennyei szentélyben végzett főpapi szolgálata által. Gyakran *„engesztelő áldozatnak, engesztelésnek”* is értelmezik a különböző fordítások a *káfar* igét, annak különböző alakjait. Ez azonban egyrészt nem pontos visszaadása a héber szónak, másrészt pedig szintén súlyos félreértésre adhat okot, mivel azt sugallja, mintha Jézusnak az Atyát kellett volna kiengesztelnie, az Ő jóakarátát kellett volna megnyernie a bűnös emberiség iránt. Istent azonban a bűnnel szemben nem lehet, a bűnössel szemben viszont nem kell engesztelni, mert szánja és megmenteni kívánja. Az embernek van szüksége „elfedezésre” vagy „befedezésre” a törvény igazságos ítéletével szemben, a szeretetből történt, önkéntes helyettes áldozat által. (Vö. Róm 3,24–25)

telmüen a Messiás eljövetelére vonatkozik ez a meghatározás. A Messiás küldetése kettős volt:

– „*Elfedező áldozattá*” kellett lennie, hogy megszabadítson minket bűneink büntetésétől, a „*bűn zsoldja a halál*” törvénytől (Róm 6,23), illetve magától a bűntől is.

– El kellett hoznia az „*örökkévaló igazságot*” ebbe a világba a saját személyében. Emberré válása által, szeplőtlenül igaz élete és tanításai által Jézus kinyilatkoztatta az „*örökkévaló igazságot*”. A héber szövegben a *cedek* szó szerepel, amely *gyakorlati igazságot, igazságosságot, igaz életet* jelent. A héber kifejezés is megerősíti tehát, hogy itt a megtestesült igazság Földre jöveteléről van szó. Az „*elhozassék*” (vagy *behozassék*) ige utal arra, hogy valahonnét kívülről érkezik világunkba a megtestesült igazság. Az a tény pedig, hogy az *örökkévaló* megjelölés kapcsolódik hozzá, érzékelteti, hogy isteni személy által jön el világunkba ez az igazság, mert az „*örökkévaló*” jelző egyedül a teremtő Istent jelölheti, aki minden teremtmény előtt létezett. Amint egy másik messiási jövendölés mondja: az a valaki születik meg emberként a Földre, „*akinek származása eleitől fogva, öröktől fogva van*” (Mik 5,2).

Jelentősége van annak is, hogy szorosán összekapcsolódik e két fogalom: „*elfedeztessék a bűn és elhozassék az örök igazság*”. Jézus azáltal valósíthatta meg bűneink elfedezését, hogy Ő maga a tökéletes igazság megtestesítője volt földi, emberi életében is. Azért halhatott meg a bűnösök helyett, mert önmagáért nem kellett meghalnia. E helyettesítés másik oldala viszont az, hogy a Megváltó igazsága, igaz élete számíttatik be a bűnösöknek. Így teljes a csere, a helyettesítés a bűnös ember és az isteni Messiás között. Dániel könyvének ez a tömör kijelentése a Messiásról, hogy általa *elfedeztetik a bűn és elhozzatik az örök igazság*, az egyik legszebb és legtömörebb messiási ígéret. Egybecseng egy másik, Jeremiás könyvében található messiási jövendöléssel: „*Azokban a napokban, abban az időben sarjasztok Dávidnak igaz sarjadékot, aki jogot és igazságot szerez e földön. Azokban a napokban megszabadul a Júda, bátorságban lakozik Jeruzsálem, és így hívják majd őt: Az Úr a mi igazságunk.*” (33,15–16)

c) „*Bepecsételtetik a látomás és a próféták.*” A Messiás eljövetelével hiánytalanul beteljesedik sok-sok ószövetségi messiási jövendölés. Ez hitelesíti a próféták szavát, küldetését, illetve a prófétai írásokat, amint

az ige mondja: „Mert Istennek valamennyi ígérete Őbenne lett igenné és Őbenne lett Ámenné.” (2Kor 1,20)

Bepecsételtetik a 70 hét eseményei által a „látomás” is. Immár harmadszor történik említés a „látomásról” ebben a fejezetben, holott ezúttal nem kapott látomást Dániel. Csakis az „előbbi látomásról”, a 8. fejezetben olvasható, Dánielnek sok töprengést és gondot okozó látomásról lehet szó, amelyre a 21. vers konkrétan utal is. (Ez újabb bizonyosság a 8. és 9. fejezet összetartozásáról.) A 70 hét, illetve a 490 év a 2300 éves nagyobb időszak része. Amikor a kisebb időszakra vonatkozóan megjövendölt sorsdöntő események – a Messiás eljövetele, és mindaz, ami vele kapcsolatos – beteljesednek, akkor ez az egész látomást is hitelesíti, bepecsételi. Meggyőz bennünket arról, hogy a 2300 évre vonatkozó kinyilatkoztatás is „igazság” (8,26), noha számunkra láthatatlan mennyei történésre vonatkozik.

d) „*Felkenettetik a szentek szentje.*” Magyarázók sokasága gondolta úgy, hogy a Messiás felkenetésére utal ez a jövendölés, amely Jézus keresztségekor történt, azáltal, hogy a Szentlélek alá szállt reá, és megnyugodott rajta. Ezzel szemben fontolóra kell venni a következőket:

– A mennyei szózat egy mondatban felsorolja itt, hogy mi mindennek kell megtörténnie a zsidó népre és Jeruzsálemre szabott, végső kegyelemidőn belül. Ebben a felsorolásban szolt már a Messiás eljöveteléről egyértelmű és mindent magában foglaló, pontos meghatározással („*hogy elfedeztessék a hamisság, és elhozassék az örök igazság*”). Nem valószínű, hogy miután közben már más témát említett („*a próféták és a látomás bepecsételése*”), még egyszer visszatérne a jövendölés a Messiás eljövetelére, külön kiemelve csak egy mozzanatot.

– A „*szentek szentje*” kifejezés több mint 40-szer fordul elő az Ószövetségben, és egyetlenegyszer sem vonatkozik személyre, hanem minden esetben a szentéllyel van kapcsolatban. A legszentségesebb dolgokat jelöli a templommal kapcsolatban, mindenekfelett a templom legfelső részét, az ún. szentek szentjét: 2Móz 26,33–34.

A Károlyi-fordítású Bibliában is nagybetűvel van írva a Szentek Szentje, ami tanúsítja, hogy Károlyi és a későbbi kiadók is Krisztusra vonatkoztatták a kifejezést. A héber szövegben viszont csak egyféle betű létezik, nincs külön nagy- és kisbetű, így a nagybetűvel írás fordítói értelmezés.

Megállapíthatjuk tehát, hogy nem a Messiás felkenetéséről van szó itt, hanem valamely új „szentek szentje” felkenéséről. A „felkenés” ismerős fogalom a templommal kapcsolatban. Az első, pusztai szent sátort is felkenéssel avatták fel ünnepélyesen, azután kezdődtek meg benne a szolgálatok (lásd: 2Móz 40,1–2. 9). Az olaj a Szentlélek jelképe (lásd: Zak 4,1–6). A szentély felkenése azt jelképezte, hogy ettől fogva Isten jelenléte tölti be és szenteli meg a templomot.

Emlékezzünk arra, hogy Jézus halála pillanatában kettéhasadt a szentek szentje kárpítja a jeruzsálemi templomban, jelezve, hogy valósággá lett Jézus kijelentése: „Pusztán hagyatik néktek a ti házatok.” (Máté 23,38) Isten jelenléte távozott ekkor a jeruzsálemi templomból, illetve a szentek szentjéből, ahol Isten jelképes trónja volt, a frigyláda felett, a kérubok között.

Jézus, az isteni közbenjáró, aki pap és főpap is, mennybemenetele után megkezdte szolgálatát a mennyei szentélyben: Zsid 8,1–2; 9,24. Olyan horderejű esemény volt ez, hogy méltó helye van a 70 hét legfőbb történéseinek felsorolásában.

Amint ezt tisztáztuk, azonnal felfedezhetjük, hogy ez a kijelentés ismét kapcsolatot teremt az előző, 8. fejezet látomásával. Itt mutat rá a Gábiel által adott kiegészítő magyarázat arra a szentélyre, amelyben „a Seregek Fejedelme” végzi naponkénti szolgálatát, arra a szentélyre, amelynek igazságát az antikrisztusi hatalom földre tapossa, az idők végén azonban mégis „megtisztíttatik és visszaállíttatik jogaiba” (8,11–14).

2 *Milyen kezdő időpontot jelöl meg a prófécia a 490 év (és egyben a 2300 év) kiindulópontjául?*

Dán 9,25 „Tudd meg azért és vedd eszedbe: A Jeruzsálem újraképzése felől való szózat keletkezésétől a Messiás-fejedelemig hét hét és hatvankét hét van, és újra megépíttetnek az utcák meg a városfalak,³ mégpedig viszontagságos időkben.”

³ Pontosított fordítás szerint.

A meghatározás világos: a Jeruzsálem újjáépítése felől való szózat „*kimenetelétől*”, azaz keletkezésétől, hatálybalépésétől kell számítani a 70 hetet, illetve a 2300 évet is, amelyből ez az időszak „levágatott”.

Három királyi rendelet született a babiloni fogság után, amelyek a fogoly nép hazatérését, és templomuk, városuk felépítését engedélyezték, illetve támogatták: i. e. 536/535-ben Círusz rendelete, i. e. 520-ban (Nagy) Dárius rendelete, i. e. 457-ben Artaxerxész Longimanus rendelete. Sok magyarázó⁴ számította a 490 évet Círusz rendeletétől, mivel ez volt az első és legnevezetesebb rendelet.

A szöveg pontos megfigyelése azonban bizonyosságot ad arra vonatkozóan, hogy melyik rendeletre utalt az isteni kijelentés. Arról a rendeletről van szó, amelynek nyomán maga Jeruzsálem városa, „*az utcák és a városfalak*” épülnek fel, mégpedig „*viszontagságos időben*”. Olyan precíz meghatározás ez, hogy nem lehet eltévedni. Az első két rendelet csak a templom felépítésére vonatkozott. Kizárólag a harmadik vonatkozott magának a városnak a megépítésére, és ez történt „*viszontagságos időben*”, amint erről Ezsdrás–Nehémiás könyve tudósít. A városfalak megépítése azért volt fontos lépés a helyreállítás munkájában, mert enélkül nem lehetett benépesíteni, fővárossá tenni Jeruzsálemet. A kerítetlen város nem volt biztonságos, illetve gyakorlatilag lakhatatlan volt az ókori világban (vö. Péld 25,28). A templomépítést is megakasztotta ugyan egyszer a samaritánusok ellenségeskedése, a szövegben azonban a városról és a városfalakról van szó, ezenfelül a harmadik rendelet utáni városépítésnél kezdettől fogva mindvégig tartott a háborús viszontagság. Az építkezés vezetője – Nehémiás – ezt írja könyvében e viszontagságokról: „*A köfalon munkálkodók közül a teherhordók egyik kezükkel, amely a munkát végezte, rakodtak, a másik pedig a fegyvert tartotta. Akik pedig építettek, azoknak derekukra volt felkötve a fegyverük, így építettek... Legényeim egyik fele dárdákat tartott hajnalhasadtától fogva mind a csillagok feltámadásáig... Sem én, sem az én atyámfiai, sem legényeim, sem az örizők, akik énutánam voltak, nem vetettük le ruháinkat, és ki-ki csak mosdáskor tette le fegyverét.*” (Neh 4,17–18. 21. 23)

4 Köztük Károlyi Gáspár is.

Még egy igen jelentős szempont: a harmadik rendelettel teljes lett Júda nemzeti restaurációja (helyreállítása). Nemcsak fővárosukat állíthatták helyre – a városfalak megépítésével és a város benépesítésével (7. fejezet) –, hanem önkormányzatot is kaptak a birodalomban. Az írástudó Ezsdrás – aki a rendelet kiadatásában közreműködött – királyi meghatalmazást kapott a hazatértek társadalmának bizonyos mértékű megszervezésére (Ezsdr 7,25), a segítségére jövő Nehémiás pedig, aki eredetileg a perzsa király pohárnoka volt, már kifejezetten helytartói rangot kapott (Neh 5,14).

Círusz rendelete igen fontos volt, mert a 70 éves fogság végét jelezte, engedélyt adott a hazatérésre és a templomépítés megkezdésére, de a nemzet teljes helyreállítása csak közel száz évvel később indult meg, Ezsdrás és Nehémiás hittel teljes, áldozatkész munkája nyomán. A templom már korábban felépült, most pedig gondoskodtak a megszakítás nélküli, törvény szerinti templomszolgálatról, ennek megszervezéséről és anyagi fedezetéről is: Ezsdr 7,11. 14–24.

Artaxerxész rendelete előtt nyomorúságos állapotban volt a hazatért kis maradék nép. Círusz rendelete után volt egy lelkes kezdet, Zorobábel (vagy Sesbassár) fejedelem, Józua főpap, valamint Aggeus és Zakariás próféták vezetésével, és a templom fel is épült. A későbbiekben azonban hanyatlás következett be. Ezsdrás sem tudott egymagában érvényt szerezni Artaxerxész rendeletének, míg Nehémiás meg nem érkezett segítségül (Neh 1,1–4).

Artaxerxész Longimanus i. e. 457-ben kiadott rendelete volt tehát a zsidóság újonnan szervezett nemzeti és vallási életének tényleges kezdőpontja a babiloni fogság után. A régi próféciamagyarázók közül is többen felismerték, hogy Artaxerxész rendelete az a királyi „szózat” vagy rendelet, amelytől a Dániel könyve 9. fejezetében megjelölt időtávolságokat számítani kell. Isaac Newton (1642–1727) idézzük: „Itt egy hetet hét esztendővel számítva 490 esztendőt kell venni, attól az időtől, amikor a szétszórt zsidók újból egy néppé és egy várossá váltak, amikor ismét visszatértek a politikához... Ez Artaxerxész Longimanus uralmának hetedik évében történt, amikor Ezsdrás a zsidóság egy csoportjával visszatért a fogságból, és újból felélesztette a zsidók istenimádását. A király rendelete következtében minden országrészben magisztrátusokat létesítettek, hogy megítéljék és kormányoz-

zák a népet Isten és a király törvényeinek megfelelően (Ezsdr 7,25). A fogságból csupán két visszatérés történt, a zorobábeli és az ezsdrási. A Zorobábel-féle alatt csak azt a parancsot kapták, hogy építsenek egy templomot, az Ezsdrás-félénél viszont először alkottak politikai testületet, vagy várost saját kormányzásuk alatt.” (*Daniel and the Apocalypse* c. művéből; idézi: L. E. Froom: *The Prophetic Faith of our Fathers II.*, Washington, 1948, 662–663. o.)

Artaxerxész uralkodása 7. évének 1. hónapjában jelent meg a rendelet: Ezsdr 7,7. Egyértelmű történelmi dátum ez: i. e. 457 ősze. Vita tárgyát csupán az képezte egy ideig, hogy milyen időszámítást használtak a zsidók, köztük Ezsdrás is a fogságban, számkivetésük földjén, az uralkodók uralkodási éveinek meghatározásánál. Ókori dokumentumok alapján bizonyossá vált, hogy mindenkor ősztől, a vallási év 7. hónapjától (október) számolták a polgári újévet, és ezzel együtt a királyok uralkodási éveit is. Ezt figyelembe véve esik Artaxerxész 7. évének 1. hónapja i. e. 457 őszeré.

3 *Milyen időszakokra osztja a prófécia a 70 évbetet, milyen történések kapcsolódnak az egyes időszakokhoz? Hogyan teljesedett be a történelemben az a jóvendölés, hogy a Messiás „7+62 hét múlva”, vagyis Artaxerxész rendelete után 483 esztendővel jelenik meg?*

Dán 9,25. 27/a „Tudd meg azért és vedd eszedbe: A Jeruzsálem újraépítettése felől való szózat keletkezésétől a Messiás-fejedelemig hét hét és hatvankét hét van, és újra megépítettnek az utcák meg a városfalak, mégpedig viszontagságos időkben... És egy héten át sokakkal megerősíti a szövetséget.”

Válaszoljunk az igék alapján, kitöltve a táblázatot:

70 hét felosztva:

..... hét + hét + hét = hét

..... év + év + év = év

A következő eseményeknek kellett történni ezekben az időszakokban:

1. szakasz	2. szakasz	3. szakasz
.....
.....

Amikor azt mondja a jövendölés, hogy 7 hét és 62 hét, azaz 483 év van a Messiás fejedelemeig, igazolva láthatjuk előző következtetésünket, hogy az „*elfedeztessék a bűn és elhozassék az örök igazság*” részlet a Messiás megjelenésére vonatkozik, mert a következő mondatban már egészen nyílt szóval szól a prófécia a Messiás-fejedelem érkezéséről.

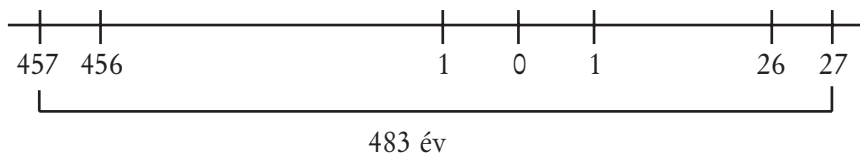
B. Pascal, a 17. századi természettudós és gondolkodó, aki komoly figyelmet szentelt a bibliai prófeciáknak, amint erről fennmaradt gondolatörödékei tanúskodnak, a következőket írja: „A Jeruzsálem újraképzése felől való szózat keletkezésétől a Messiás fejedelemeig hét hét és hatvankét hét van. (A zsidók a számokat részekre szokták osztani, s mindig a kisebbiket tették előre.) E hét meg hatvankettő tehát hatvan kilencet jelent: a hetvenből így fennmaradt a hetvenedik (vagyis az az utolsó hét esztendő, amiről később szól majd), és újra megépítettek az utcák és a városfalak, mégpedig viszontagságos időkben. A hatvankét hét után pedig (amelyek az első hétre következnek) kiirtatik a Messiás, és senkije sem lesz. Krisztust tehát a hatvan kilenc hét elteltével ölik meg, vagyis az utolsó héten.” (*Gondolatok*, 722. töredék.)

„Gábriel az eddig csak általánosságban mondottakat bővebben fejti ki, és pontosabban adja elő, s részletezve a 70 évet, felosztja azokat: 7, 62 és 1 évhétre. Az első időszakban újra felépül a lerombolt Jeruzsálem, a második végén – mely az utolsó előkészület ideje a Messiás fogadására – fellép a Messiás... A harmadik időszakban... megölik a Messiás.” (Huber Lipót, i. m., 664–665. o.)

Ha i. e. 457 októberétől 483 évet számolunk, akkor túljutunk a 0 időszámítási ponton, átlépünk az időszámítás utáni időbe. Ezért a 483 évből kivonva a 457-et tudjuk meg, hogy időszámításunk után hány esztendőt kell még számlálni a Messiás fejedelemeig. A kivonás eredménye: i. sz. 26.

Figyelembe kell venni azonban, hogy zéró év nincsen a történelmi időszámításban. Nem a 457. év kezdetétől kell számolni tehát a

483 teljes évet, mivel a rendelet kiadása a 457. esztendő őszén történt (ősztől őszig terjedő évekkal számolva Ezsdr 7,7 értelmezésénél, a zsidó időszámítás szerint), ennél fogva a hiányzó hónapokat hozzá kell adnunk i. sz. 26-hoz, hogy meglegyen a teljes 483 év. Így i. sz. 27 őszén jár le az i. e. 457 ősztől számított 483 év.

„A rendelet, amellyel Artaxerxész Longimanus a Jeruzsálem helyreállítására és felépítésére kiadott rendeleteket kiegészítette, i. e. 457 őszén lépett hatályba. Innen kiindulva a 483 év i. sz. 27 őszéig nyúlik. A prófécia szerint ez az időszak a Messiásig, a Felkentig tart. Jézus i. sz. 27-ben – keresztségekor – a Szentlélek kenetét nyerte, és nem sokára ezután megkezdte szolgálatát. Ekkor kinyilatkoztatta, hogy »betölt az idő« (Márk 1,15).” (Ellen G. White: *Próféták és királyok*, 435. o.)

„Tudjad azért és jegyezd meg: Azon ige (rendelet, engedély) kihirdetésétől, hogy ismét felépíttessék (a babiloniak által lerombolt) Jeruzsálem, Krisztusig, a fejedelemig, nem születéséig, hanem nyilvános fellépéséig, midőn megkereszteltetvén, mennyei Atyjának szózata által ünnepélyesen Messiásnak, Krisztusnak, Felkentnek nyilvánított... hét hét (hét évhét, vagyis 49 esztendő lesz, mely alatt visszaállítatik, azaz teljesen felépül s megerősíttetik Jeruzsálem)⁵ és (e visszaállítás befejezésétől a Messiás fellépéséig) hatvankét hét (tehát $7+62=69$ évhét, vagyis $49+434=483$ esztendő) lesz.” (Huber Lipót, i. m., 665. o.)

5 Az 1 hét, azaz 49 esztendő i. e. 408-ban jár le, i. e. 457-től számítva. Nincs történelmi adat arra, hogy ekkor fejeződött be Jeruzsálem teljes újjáépítése. A prófécia nem is tesz hangsúlyt erre. Az egy hét, illetve a városfalak és az utcák megépítése csak abból a szempontból van megemlítve, hogy a nemzeti lét, illetve Jeruzsálem városa teljes helyreállítása benne foglaltatik a 490 éves kegyelemidőben. Isten valóban új kezdetet biztosít, új lehetőséget nyit a választott nép számára. Az időtartam mindenestre reális. Ennyi időt valóban igénybe vehetett a rommá, pusztasággá lett főváros újjáépítése.

Jól megérthetjük, mennyire indokolt, hogy ezt az időt – i. sz. 27-et, Keresztelő János fellépése és Jézus keresztsége esztendejét – adta meg a jövődőlés a Messiás fejedelem megjelenése időpontjaként.

– A Messiás név jelentése: Felkent, Isten Lelkével teljes.⁶ A megjelölt prófétikus időben történt Jézus keresztsége, amikor a Szentlélek „*alászállt reá és megnyugodott rajta*”, galamb jelképében. Ez avatta, nyilvánította látható módon Messiássá Jézust (Máté 3,17; Márk 1,20; Lukács 1,21–22). Jézus tehát i. sz. 27-ben jelent meg népe előtt „*Messiás fejedelemként*”.

– Keresztelő János ebben az évben kezdte meg üzenethirdetését, és ébresztette fel a Messiás-várást a nép széles köreiben. Éppen Dániel idézett prófécijája alapján hirdethette megingathatatlan bizonyossággal azt, hogy a Messiás közvetlenül „*őutána jön*”, hogy „*elközelített az Isten országa*”. Azt mondhatjuk tehát, hogy bár Jézus születésekor is felismerték néhányan a messiási ígéret teljesedését, az egész nép figyelme i. sz. 27-ben irányított rá hathatósan erre, az előfutár próféta, Keresztelő János által.

– Jézus nem úgy jelent meg a nép körében, hogy önmagát ajánlotta volna. Isten prófétát támasztott Keresztelő János személyében, aki bemutatta Jézust a népnek Isten megbízásából. Félreérthetetlen, világos szavakkal és ünnepélyes módon történt ez a bemutatás a Jordán partjára sereglett nagy tömeg előtt, akik az ország minden részéből jöttek: János 1,29–34. I. sz. 27-ben történt tehát Jézus bemutatása Messiásként a népnek, Isten prófétája által.

– Keresztelő Jánoson kívül az Atya is bizonyosságot tett Jézusról keresztségekor, ami – bár kevesen értették a szótatot – a legmagasabb rendű hitelesítés és bemutatás volt.

– Keresztsége után Jézus nem tért vissza többé Názáretbe, hanem elhívta tanítványait, és megkezdte messiási szolgálatát. I. sz. 27 tehát Jézus nyilvános munkájának a kezdete is.

6 Vö. Zak 4,2–6. Az olaj, amely az olajfákból a szenthely lámpásainak olajtartójába ömlött, a Szentleket jelképezte. Izráelben a prófétákat, a főpapot és a királyt úgy iktatták be szolgálatukba, hogy „felkenték” őket, azaz olajat töltöttek a fejükre, ami azt jelképezte, hogy csak a Szentlélek velük lakozása, állandó segítségével képesítheti őket szolgálatukra.

Az időpont kérdésének lezárásaként emlékezzünk arra, hogy Lukács 3,23 szerint Jézus „*mintegy harmincesztendő volt*”, amikor megkezdte tanítani. Mivel Jézus i. e. 5 végén vagy 4 elején született (lásd ezzel kapcsolatban a 2. sz. függelék), i. sz. 27-ben, az előre megadott és beteljesedett prófétikus időpontban valóban mintegy harmincesztendő volt.

Mindezek ismeretében mennyire másként látjuk Jézus kijelentésének értelmét és horderejét: „*Betölt az idő, és elközelített az Isten országa.*” (Márk 1,15) Az is világossá válik, hogy azoknak, akik Jézus születése idején „*várták a váltságot*”, vagyis számoltak azzal, hogy a Messiás eljövetele közel van (Lukács 2,38), nagyon konkrét alapjuk volt erre. Milyen döbbenetes viszont e prófétikus beteljesedés ismeretében Izráel közönye, elsősorban a vallásos vezető rétegé. Milyen bűnös mulasztás terhelte őket azért, hogy általánosságban a várakozás és a felkészülés teljes hiánya volt jellemző a választott népre a megjövendő idő elérkeztekor.

Meg kell emlékeznünk arról is, hogy a *Messiás-fejedelem* megjelölés egészen egyedülálló és jelentőségteljes Dániel könyvének ezen a helyén. Egyrészt jelkép és szimbólum nélkül, teljesen nyíltan, félreérthetetlenül van szó a Messiásról. Másrészt Dániel könyvében ismételtten szó esik a „*Seregek Fejedelméről, a fejedelmek Fejedelméről, Mihály fejedelméről*”. Kézenfekvő, hogy e *fejedelmek* azonosak a *Messiás-fejedelemmel*.

4 *Hogyan szól a jövődőlés a továbbiakban a Messiás fejedelem erőszakos haláláról?*

Dán 9,26/a, 27/b „*A hatvankét hét után⁷ pedig kiirtatik a Messiás, és senkije sem lesz... A hét közepén⁸ véget vet a véres áldozatnak és az ételáldozatnak.*”

7 Pontosított fordítás szerint.

8 Pontosított fordítás szerint.

Mindenekelőtt az ragadhatja meg a figyelmünket, hogy a jövendölés félreérthetetlenül kijelenti: a Messiás erőszakos halált hal. A héber ige jelentése: *kivágatik, kitépetik, megöletik*. Ugyanolyan félreérthetetlen kifejezés ez, mint ahogyan a Messiás-fejedelemről is teljesen nyíltan, Őt néven nevezve szól a jövendölés. Mennyire feledésbe merülhetnek Isten Igéjének legvilágosabb kijelentései is! Mennyire elhomályosíthatják a bevett, általánosan elterjedt emberi értelmezések még az ilyen abszolút egyértelmű isteni kinyilatkoztatást is! Jézus tanítványai sem tudták felfogni, amikor a Megváltó arról szólt nekik, hogy meg fogják ölni. Bámulatos, hogy még Dániel könyvének ez az egészen nyílt kijelentése sem jutott eszükbe.

A „*múlva*” szócska a 26. versben helyesen fordítva: „*után*”. Tehát nem pontosan a 7+62 hét, azaz a 483 esztendő lejártakor történik a Messiás kiirtása, hanem ezután az idő „*után*”. A pontos időt a 27. vers adja meg, amely kétségtelenül Jézus helyettes áldozati halálára utal azzal a megfogalmazással, hogy a Messiás „*a hét közepén véget vet az áldozatoknak*”. Beteljesíti az előképeket, és ezáltal érvényteleníti is őket. Gondoljunk a templomkárpit kettéhasadására, amely jelezte, hogy Isten jelenléte eltávozott a templomból, valamint azt is, hogy a továbbiakban az itt folyó áldozati szertartások értelmetlenek (Máté 27,50–51). Az a hét, amelynek a közepén ez történik, nyilván csak a 7+62 hét után visszamaradt egy hét, a 70. évhét lehet. Ez annyit jelent, hogy három és fél évvel a Messiás fellépése után következik be a Messiás áldozati halála. János evangéliumából tudjuk, hogy pontosan ennyi ideig tartott Jézus nyilvános tanító szolgálata. Az evangélista említi ugyanis a nagy ünnepeket, amelyekre Jézus felment Jeruzsálembe, és ezek alapján meg lehet állapítani, hogy Jézus nyilvános működése három és fél évig tartott.

Dramai tömörséggel, megrendítő egyszerűséggel és pontossággal szól a jövendölés a Messiás halálának körülményeiről is: „*Kiirtatik a Messiás, és senkije sem lesz.*”

„*Senkije sem lesz*” – ezzel nemcsak arra utal a jövendölés, hogy tanítványai szétfutnak a Messiás elfogatásakor, s nemcsak Péter fájdalmas tagadását és Júdás árulását foglalja magában. Arra is utal, hogy a Messiás nemcsak emberektől elhagyottan hal meg, hanem az Atya is magára hagyja Őt – mivel a Megváltónak a második halált, a kárhozat

ítéletét kell elszenvednie, a „külső sötétség” (Máté 22,13) gyötrelmeit. Megrázóan teljesedett be ez a jövendölés, amikor Jézus felkiáltott a kereszten: „*Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?*” (Máté 27,46; vö. Zsolt 22,2)

Egy másik fontos ószövetségi jövendölés is a teljes elhagyatottság megrendítő valóságáról szól a Messiás halálával kapcsolatban. Így hangzik a szenvedő Messiás panasza a 69. zsoltárban: „*A gyalázat megtörte szívemet, vártam részvétre, de hiába, vigasztalókra, de nem találtam.*” (21. vers) Egyértelmű tehát, hogy Jézus halálának egyedülálló tragikumára, különösképpen Istentől való elhagyatottságára utal a „*senkije sem lesz*” prófétikus kifejezés.

Jézus bizonyára erre az ígére is hivatkozott, amikor feltámadása után magyarázta tanítványainak az Őrá vonatkozó ószövetségi próféciákat, amelyek előre megjövendölték, hogyan „*kellett néki szenvednie*” (Lukács 24,44–46).

J. Doukhan tanulságosan összegzi, hogyan szól a Messiásról Dániel könyve 7., 8. és 9. fejezete: „Dániel könyve 7. fejezetében a Messiás király volt, »Emberfia«, aki elnyeri a világ feletti uralmat. Dániel könyve 8. fejezetében a Messiás pap volt, aki a végső jom kippur, vagy nagy engesztelési nap idején teljesít szolgálatot. A 9. fejezetben a Messiás elfedező áldozat. Visszafelé haladtunk, ekképpen követve a jellegzetes héber ok-okozati gondolkodásmódot. A Messiás halála hozza mozgásba a megváltás művét (9. fejezet). Majd ugyanezen áldozat alapján a Messiás közbenjár a mennyei szentélyben, és megnyeri a pert önmagáért és értünk (8. fejezet). Végül eljön az Ő országa hatalomátvételének az ideje (7. fejezet).” (I. m., 191–192. o.)

5 *Mi történik Jeruzsálem városával és a templommal a Messiás „kiirtása” következtében?*

Dán 9,26/b „*A várost és a szentélyt elpusztítja egy következő fejedelem népe, vége lesz mintegy vízözön által, és végig tart a háború, elhatározott a pusztulás.*”⁹

9 Pontosított fordítás szerint.

Tömör, megdöbbenően pontos meghatározás ez a mondat is. Négy fontos tényt jövendöl meg:

a) Utal arra, hogy a város és a szenthely pusztulása a Messiás „*kiirtásának*” következménye lesz. Azzal fejezi ki ezt, hogy közvetlenül a Messiás megölése után, ahhoz szorosan kapcsolódva szól a város és a templom sorsáról.

„Krisztus elhárította volna a zsidó nemzet pusztulását, ha a nép befogadta volna Őt. Az irigység és féltékenység azonban kérlelhetetlenné tette őket. Elhatározták, hogy nem fogadják el Messiásként a Názáreti Jézust. Elvetették a világ Világosságát, és ettől kezdve életüket éjféli sötétség vette körül. A zsidó népet utolérte megjövendölt végzete. Sajat vad indulataik, zabolátlan szenvedélyeik okozták romlásukat. Elvakult haragjukban egymást pusztították. Lázadó, konok göggyükkel kihívták a győztes rómaiak haragját. Jeruzsálem elpusztult, a templom romokban hevert. Helyét felszántották, mint a mezőt. Júda fiai a legborzalmasabb halállal pusztultak el, sok ezret eladtak, hogy pogány földön rabszolgákként szolgáljanak.” (Ellen G. White: *Próféták és királyok*, 443–444. o.)

Emlékezzünk arra, hogy a Golgota felé haladva Jézus elsiratta Jeruzsálemet, mert tudta, mi lesz az egyenes következménye személye és bizonyágtétele elvetésének: Lukács 19,41–44. Továbbá arra is emlékezzünk, hogy a Jézus ellen „*Feszítsd meg!*”-et kiáltó tömeg önkéntelenül, öntudatlanul is kimondta maga felett az ítéletet: Máté 27,24–25. Már a korai keresztény időkben is általános volt az a meggyőződés, hogy Jeruzsálem pusztulásában Dánielnek ez a jövendölése teljesedett be. Egy IV. századi, szír nyelvű, keresztény irodalmi műből idézzük: „Nincs többé köztük sem király, sem pap, sem próféta, sem húsvéti bárány, amiképpen Dániel jövendölte róluk [a zsidókról]: »Hatvan-két hét elmúltával megölik a Felkentet, elpusztul a szentség városa, s pusztaság lesz, míg be nem teljesül az ítélet«, vagyis az örökkévalóságig.” (*A törzsek származásáról, avagy a kincsesbarlang*, Budapest, 1985, 79–80. o.)

b) „*Egy következő fejedelem népe*” pusztítja el a várost és a templomot. A héber szövegben nincs határozott névelő a fejedelem előtt, tehát így helyes fordítani: „*egy következő fejedelem*”. A prófétikus szavak pontosan beteljesedtek. Egy emberöltőn belül Jézus halála után, a zsidó–római háború (66–73) során, i. sz. 70-ben eljött a megjövendölt „*fejedelem*”, Titus, Vespasianus császár fia Jeruzsálem ellen. Pontosán határozza meg rangját a prófécia: több volt mint hadvezér, a császár fia, a leendő császár volt.

A templomot azonban mégsem ő pusztította el, sőt akarata ellenére semmisült meg a csodálatos építmény. (Az egykori templomra vonatkozó leírást lásd a 3. sz. *függelék*ben.) A prófécia e tekintetben is igen pontosan fogalmazott: a „*fejedelem népe*”, azaz a hadserege fogja elpusztítani a szentélyt. Olyan történetírói leírás áll rendelkezésünkre erről, amely szemtanú átélőtől származik. Josephus Flavius *A zsidó háború* c. műve hiteles, hatalmas tanúságtétel a megrendítő prófétikus ítélet beteljesedéséről. Valóban azt mondhatjuk, hogy a jövendölés minden részlete betű szerint beteljesedett. (A Josephus művéből való szemelvényeket lásd a 4. sz. *függelék*ben.)

c) A templom és a város pusztulása ily módon következik be: „*Vége lesz mintegy vízözön által.*”

Josephus Flavius művéből idézünk ismét annak bemutatására, mennyire teljes volt a város pusztulása: „Míntha tövétől a tetejéig izzott volna a templomhegy, a tűz szinte beburkolta: de a lángtengernél is bővebben áradt a vérpatak, és az áldozatok szinte többen voltak, mint a gyilkosok. A halottaktól látni sem lehetett a földet, a katonák hullahegyeken át üldözték a lázadókat... Miután a katonák belefáradtak az öldöklésbe, és még mindig rengeteg zsidó került elő, a Caesar megparancsolta, hogy csak azokat öljék meg, akiknél fegyver van, vagy akik ellenállnak, a többieket élve fogják el... Titus a 17 évesnél idősebbeket az egyiptomi bányákba küldte, de a legtöbbet a tartományoknak ajándékozta, hogy a játékokon vadállatok vagy a fegyverek végezzenek velük. A 17 évesnél fiatalabbakat eladták. Azokban a napokban még 11 000 ember halt éhen... A háborúban ejtett hadifoglyok száma 97 000 volt. Az ostrom alatt 1 100 000 ember pusztult el... Titus elpusztította a várost... Sem a város régisége, sem roppant gazdagsága, sem a zsidó nép elterjedése az egész világon, sem az itt tartott

istentiszteletek nagy híre nem tudta megmenteni a várost a pusztulástól. Így végződött Jeruzsálem ostroma.” (*A zsidó háború*, 1963, Budapest. 427., 441–444. o.)

d) A templom további sorsáról is szól a jövendölés: **„Végig tart a háború, elhatározott a pusztulás.”**

Gondoljunk az iszlám hódításokra, a középkori keresztes háborúkra, és a XX–XXI. századi közel-keleti háborúra zsidók és palesztinok között. Jeruzsálem a mai napig kilátástalan harcok színtere. A templom helyén ma is egy iszlám mecset, az Omár mecset áll. A zsidóságon belüli cionista mozgalom¹⁰ nyomán zsidó állam jött ugyan létre ezen a területen, és Jeruzsálem óvárosa ehhez az államhoz tartozik, sőt a fővárosává is lett, békesség és biztonság azonban egyáltalán nincs. A prófécia szerint nem is lesz.

A kereszténység széles köreiben elfeledkeztek erről a jövendölésről. Ennek főként az az oka, hogy általánosan beépült a keresztény köztudatba (főként az amerikai protestánsokéba és az európai szabadegyházi protestánsokéba) az a téves felfogás, hogy a millennium itt a Földön lesz, Jézus adventjét megelőzően, és hogy ez Krisztus uralma lesz a földi történelem keretei között. Úgy vélik, ezt a korszakot a zsidók meg-

10 A cionista mozgalom elnevezés a templom hegye, Sion hegye nevéből ered. „Herzl Tivadar (1860–1904), bécsi hírlapíró... antiszemita mozgalmak hatása alatt szentelte életét a zsidó sors problémáinak. Herzl a legélesebb és legszélsőbb megfogalmazását adta a cionizmus eszméjének: elpusztulni a diaszpórában, vagy új életre kelni Palesztinában, mint szabad nemzet saját országa földjén, önálló állam határai között!... Az 1896-ban megjelent »Judenstaat«-ban már tisztán kifejti ezt a gondolatot, és felveti egy zsidó világszervezet tervét, amelynek feladata, hogy megteremtse egy nagy palesztinai tömegtelepülés politikai és pénzügyi lehetőségét... A »politikai cionizmus« e zászlóbontása rövid időn belül zsidók ezreit nyerte meg az egész világon, főként Kelet-Európában.” (Simon Dubnov: *A zsidóság története*, Gondolat–Bethlen Kiadó, Budapest, 1991, 208. o.)

„Az első világháború után a Palesztinába való bevándorlásnak négy nagy hulláma volt... Az itt lakó zsidóság száma 1945-ben 560 000-re... emelkedett... A faszizmus szörnyű pusztítása... után a megtizedelt, családjukat veszített zsidók egy része Izrael (akkori nevén Palesztina) felé vette útját... Az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése 1947. november 29-én külön zsidó és arab államok felállítása mellett döntött... [majd] 1948. május 14-én... kikiáltották Izrael államát.” (Hahn István: *A zsidó nép története*, Makkabi Kiadó, Budapest, 1996, 181., 215–216. o.)

térése vezet be, amelynek nyomán Jeruzsálem újra visszanyeri régi szerepét. Sokan vélekednek úgy e felfogás hívei közül, hogy a templom is megépül. Ezzel kapcsolatban írta Ellen G. White:

„Láttam, hogy a régi Jeruzsálem sohasem épül fel többé. Sátán minden erejével arra törekszik, hogy Isten gyermekeinek figyelmét most, az egybegyűjtés ideje alatt ezekre a dolgokra terelje. Ezzel visszatartja őket attól, hogy figyelmüket és érdeklődésüket az Úr jelenlegi munkájára fordítsák, és arra befolyásolja őket, hogy elhanyagolják az előkészületet az Úr nagy napjára.” (*Tapasztalatok és látomások*, 1858, 38. o.)

A Jeruzsálem és a temploma sorsára vonatkozó jövendölést egy megrendítő idézettel zárjuk, amely bizonyosság e prófécia meggyőző ereje mellett. Egy zsidó rabbi, Marokkói Sámuel 1075-ben (tíz évvel azelőtt, hogy keresztény hitre tért volna) a következőket írta egyik társának, rabbi Izsáknak: „Úgy vélem, én uram, hogy már beteljesedett, amit Dániel 9. fejezetében ír, ahol azt mondja: »A hatvankét hét után megöletik a Messiás, s akkor eljön egy nép a jövendő fejedelmével, és feldúlja a várost, a szentélyt elpusztítja és elátkozzák azt, s megszűnik az áldozat és bevégeződik az örökké tartó pusztítás.« Kétségtelen, én uram, hogy a végleges pusztulás az a számkivetés, melyben vagyunk, s aminek már ezer esztendeje. És az Isten világosan mondja a próféta által, hogy örökké tartó leszen a pusztulás a Messiás meggyilkolása után, amilyen is valóban a mi pusztulásunk azóta, hogy Jézus megöletett, s nem is fenyegetett minket Isten másért örökké tartó pusztulással, mint a Messiás meggyilkolása miatt... Bizony uram, én nem találok kibúvót ama jóslat alól, mert a tények azt bizonyítják, hogy miután a (város) újból való felépítésétől elmúlt hatvankét hét, azon (hét) évek után – ami 434 esztendő, akkor öletett meg Jézus atyáink által, és ezután jött el a vezér (fejedelem), tudniillik Titus és a római nép, és cselekedett velünk ama jóslat szerint, s ma ennek már ezer és több esztendeje, s mi nem kevésbé Isten haragjában vagyunk, s mégis remélünk Őbenne.«” (Idézi: Huber Lipót, i. m., 673. o.)

6 *Milyen vigasztaló ígéreteket foglal magában még e súlyos kijelentéseket tartalmazó jövendölés is?*

Dán 9,27 „Egy héten át sokakkal megerősíti a szövetséget...”

És a templomban pusztító utálatosság lesz a vég idejéig, de [akkor] az, ami elhatározott, kitöltetik a pusztítóra.”¹¹

„A jövendölés komor igéi közé Gábrriel most vigasztalókat sző. Megjövendöli ugyanis, hogy a Messiás az utolsó évhétben új szövetséget köt, és... sokakat... fog megnyerni, tudniillik részint saját, részint apostolainak működése által.” (Huber Lipót, i. m., 676. o.)

„Az angyal ezt is mondta: »Egy héten (hét éven) át sokakkal megerősíti a szövetséget.« A Megváltó szolgálata megkezdése után hét évig az evangéliumot különösen a zsidóknak kellett prédikálni. Három és fél évig Krisztus maga prédikálta, majd azután az apostolok... I. sz. 31 tavaszán Krisztus, az igazi áldozat feláldozta önmagát a Golgotán. Ekkor a templomban kettéhasadt a kárpit, jelezve, hogy az áldozati szolgálat szentsége és jelentősége megszűnt. Elérkezett a földi áldozat lezárulásának ideje. Az egy hét – hét év – i. sz. 34-ben ért véget. Ekkor – István megkövezésével – a zsidók végleg elvetették az evangéliumot. Ez a tettük volt döntésük pecsétje. A tanítványok, akiket az üldözés szétszórt, »széjjeljártak, hirdetve az Igét« (Csel 8,4). Nem sokkal ezután Saul, az üldöző megtért, és Pállá, a pogányok apostolává lett.” (Ellen G. White: *Jézus élete*, 233. o.)

István, az első keresztény mártír halála után a zsidókból lett keresztények eltávoztak Jeruzsálemből. Missziójuk súlypontja fokozatosan áttevődött Samáriára, a közeli Szíriára, majd más vidékekre. *„Támadt azon a napon nagy üldözés a jeruzsálemi gyülekezet ellen, és mindnyájan eloszlottak Júdeának és Samáriának tájaira...”* (Csel 8,1) Követték tehát Jézus szavát, aki feltámadása után így szólt tanítványaihoz: *„Lesztek nékem tanúim mind Jeruzsálemben, mind az egész Júdeában és Samáriában, és a föld végső határáig.”* (Csel 1,8) Pál apostol nyíltan rámutatott a Júda népének adott kegyelemidő lejártára, és arra, hogy ezt saját magatartásuk okozta: *„Akkor Pál és Barnabás nagy bátorsággal szólva mondták: Szükséges volt, hogy először néktek hirdettessék az Isten Igéje,*

11 Pontosított fordítás szerint.

de mivelhogy ti megvetitek azt, és nem tartjátok méltóknak magatokat az örök életre, imé a pogányokhoz fordulunk.” (Csel 13,46) A zsidó nép választott nép volta, üdvtörténeti szerepe ettől fogva megszűnt. Noha az üdvösség ajtaja továbbra is tárva-nyitva az evangéliumot elfogadni készséges egyének számára, érvénybe lépett Jézus kijelentése: „*Annak-okaért mondom néktek, hogy elvéteitek tőletek az Isten országa, és oly népnek adatik, amely megtermi annak gyümölcsét.*” (Máté 21,43)

Dániel megértette a prófétikus kijelentésből, hogy népe mégsem semmisül meg egészen, és nem hiúsulnak meg teljesen Isten tervei a választott néppel. Lesz egy hívő maradék a Messiás „kiirtása” idején is. A város és a szenthely a maga sorsára jut ugyan, mégis „*sokan*” lesznek a zsidó nép között, akikkel a Messiás nem felbontja, hanem megerősíti a szövetséget. Emlékezzünk az utolsó vacsorára, ahol Jézus „*új szövetséget*” kötött tanítványaival (Máté 26,27–28). A „*sokak*” kifejezéssel kapcsolatban pedig gondoljunk azokra az ezrekre, akik a Jézus feltámadása utáni három és fél év alatt, az apostolok igehirdetése nyomán elfogadták Jézust Megváltójuknak (Csel 2,42. 47; 4,4; 5,14; 6,7).

A „*megerősíti*” szó sokatmondó. Tanúsítja, hogy az ószövetség nem volt eleve kudarcra ítélve. Felbontás nélkül, „*megerősítéssel*” ment volna át egy új szövetségbe, ha a választott nép nem megtagadja, hanem elfogadja Messiását. Amit megtett az Úr „*sokakkal*”, azt örömet megtette volna mindnyájukkal.

Isten igazságszolgáltatása érvényesült abban, hogy a kereszténnyé lett zsidók közül senki sem veszett el Jeruzsálem pusztulásakor. Jézus előre adott tanácsa (Lukács 21,20–22), illetve a szavának való engedelmesség megmentette őket. Isten gondviselése készített utat nekik a menekülésre, amikor i. sz. 66-ban a Jeruzsálemet ostromló első római hadvezér, Cestius, hirtelen elvonult a város alól. Ez volt a Krisztus által megadott jel a keresztényeknek, hogy késedelem nélkül hagyják el a várost.

Josephus Flavius ezt írja: „Ha Cestius még rövid ideig folytatja az ostromot, bizonyára gyorsan elfoglalhatta volna a várost... Ugyanis Cestius, akinek nem volt tudomása az ostromlottak kétségbeesett helyzetéről, sem pedig a nép hangulatáról, váratlanul parancsot adott katonáinak a visszavonulásra, ámbár semmi kudarc nem érte: mégis elcsüggedt, és érthetetlen módon távozott a városból... Cestius vere-

sége után sok tekintélyes zsidó elhagyta a várost, mintha süllyedő hajóról menekült volna.” (I. m., 205., 208. o.)

Vigasztalás az is, hogy itt ismét elhangzik: a „*pusztító utálatosság*” végső megsemmisítése bizonyos. A mi Bibliánkban található fordítást helyesbítenünk kell: „A szárny alatt a templom orma, illetve a templom értendő... s az eredeti szöveg e részlete így olvasandó: *És a templomban utálatosságok, pusztulás* [helyesebben: *pusztító utálatosság*] *lészen.*” (Huber Lipót, i. m., 660–661. o.)

A „*szárnynak*” fordított szó a templom ormát, illetve átvitt értelemben magát a templomot is jelenti.¹² Ezt megerősíti két ókori fordítás: Theodotioné és Jeromosé a Vulgatában. Mindkét fordításban ezt olvassuk: „*és a templomban*”. Mindenekfelett pedig maga Jézus értelmezte így a szöveget, amikor így hivatkozott rá: „*Mikor azért látjátok, hogy a pusztító utálatosság, amelyről Dániel próféta szólott, ott áll a szent helyen...*” (Máté 24,15)

Az „*utálatosság*” a pogányságot jelölő jellegzetes kifejezés a Szentírásban (lásd: 5Móz 18,9–12 stb.). Az eredeti szövegben ugyanaz a héber kifejezés szerepel itt, amely 11,31-ben és 12,11-ben is, és ez a fordítása: „*pusztító utálatosság*”. Így lehetne tehát a legjobban visszaadni a héber szöveget: „*És a templom ormán pusztító utálatosság lészen.*” Mintegy pogány „lobogó” alá kerül Isten temploma.

Kettős prófécia ez. Vonatkozik egyrészt arra, hogy miután a Messiás „*véget vet az áldozatnak*”, és a jeruzsálemi templom megszűnik Isten temploma lenni, elfoglalja azt a „*pusztító utálatosság*”. Jézus magyarázata szerint (Máté 24,15; vö. Lukács 21,20) az ellenállhatatlan erejű, kegyetlen római hadseregre utalt elsődlegesen ez a jövendölés, amely benyomult a jeruzsálemi templomba, és megsemmisítette.

A prófécianak azonban másodlagos jelentése is van, hiszen a pusztí-

12 Jézus megkísértésében azt olvassuk, hogy a „*templom tetejére*” vitte Őt a kísértő (Máté 4,5). Az eredeti görög szöveg szó szerint így hangzik: „*És vitte őt a templom szárnyára.*” Valószínűleg azért jelöli itt a „*szárny*”, illetve az „*orom*” kifejezéssel a templomot, mert az a kép van a szövegben, hogy a templom ormán jelenik meg a pusztító utálatosság, vagyis pogány jelvényt tűznek ki Isten templomára. Sokat mond ez a szemléletes megfogalmazás, mert emlékeztet a rómaiak törekvésére, hogy a római sas jelvényt kitűzzék a jeruzsálemi templomra.

tó utálatosság a vég idejéig a templomban lesz. Kétségtelen, hogy az átvitt értelmű „templomra”, Isten újszövetségi egyházára is vonatkozik a jövendölés, arra is utal, hogy oda is betör a „pusztító utálatosság”, sőt kitűzi jelvényét az egyház felett.

Először tehát a pogány Róma teljesítette be ezt a próféciaát a jeruzsálemi templom szó szerinti elfoglalásával, majd pedig a pápai Róma, Isten átvitt értelmű templomának bevételével. A pápaság megvalósította az ókori pogány vallásosság és szellemiség, valamint a pogány Római Birodalom világhatalmi eszméje és törekvése átültetését a keresztény egyházba. Ezenkívül ugyanolyan harcot folytat Isten hívő népe ellen, mint az ókori pogány Róma a zsidók, majd a keresztények ellen.

Ezt az értelmezést alátámasztják a következő igei párhuzamok és összefüggések:

– Gábrrielnek ez a magyarázata kiegészítés a 8. fejezet prófétikus látomásához. Ott a kis szarv „*pusztító bűnről*” hangzott el kijelentés, ami abban nyilatkozik meg, hogy Isten „*szentélyét és seregét tapossa*”. (Lásd a VII. tanulmányban.) „*A pusztító bűn*” és a „*pusztító utálatosság*” nyilván párhuzamos kifejezések. Azonos összefüggésben is szerepelnek: az antikrisztusi hatalomra vonatkoznak, amely Isten szentélye ellen támad.

– Dán 8,13-ban egyértelmű, hogy a „pusztító bűn” a pápaságra is vonatkozik, amely a Seregek Fejedelme papi szolgálata és szentélye ellen támad. Logikus következtetés, hogy a „pusztító utálatosság” 9,27-ben is vonatkozik a pápai Rómára is.

– „*Jeruzsálem, a szent város megtaposásán*” nemcsak a szó szerinti város elpusztítását értette Jézus, hanem Isten népe középkori nyomorgatását is (Lukács 21,24 és Jel 11,2 tanúsága szerint; lásd a VIII. tanulmányban).

– 2Thess 2,4 jövendölése szerint a „*törvénytaposó bűn embere beül Isten templomába*”. Ennek megfelelője, éppen csak kicsit eltérő szövegváltozata az, amit itt mond az ige, ti. hogy „*a templomban pusztító utálatosság lesz*”.

A prófétikus kijelentés legutolsó része: „*a vég idejéig... [amikor] ami elhatározottat, kitöltetik a pusztítóra.*” Fontos kijelentés. Eddig is azt láthattuk, hogy a Dánielnek adott prófétikus kinyilatkoztatá-

sok és magyarázatok végén mindig ott volt az isteni szabadítás ígérete. A 9. fejezetben adott isteni kijelentés is azzal zárul, hogy az antikrisztusi hatalom félelmetes, hosszú uralmát isteni közbeavatkozás szünteti meg: örökre, teljesen meg fogja semmisíteni a vég idején, Jézus dicsőséges visszajövelekor.

Összegzés: A Messiás-fejedelem eljövetele tehát sorsdöntő változásokat idéz elő. Az Izráellel kötött szövetség a nép többségét illetően felbomlik, mert a Messiás elvetésével betelik bűneik pohara, egyesekkel viszont *megerősítetik a szövetség*. A szövetség megváltozásával együtt megváltozik a szövetség szentélye is. A földi, jeruzsálemi szentély szolgálatai először érvényüket veszítik, mivel a Messiás *véget vet az áldozatoknak* azáltal, hogy beteljesíti azt a nagy áldozatot, amelyet ezeknek a jelképes szertartásoknak rendeltetésül volt előre jelezni. Ezt követően pedig el is pusztul ez a templom, teljesen. *Felkenetik* viszont helyette egy új *szentek szentje*, a mennyei szentély azáltal, hogy a Messiás megkezdí ott papi közbenjáró szolgálatát. Beteljesíti tehát, és ezáltal megszünteti a földi papság előképét. A szövetség megváltozásával megszűnik az ószövetségi papság is, helyét a Messiás papsága foglalja el.

*Az e heti adomány
a könyvevangélista munkát támogatja.*

FÜGGELÉK

1.

A prófétai nap-év elv

A következő idézetek tanúsítják a prófétai nap-év elv elfogadását a 70へtre vonatkozóan, mind a katolikus, mind pedig a protestáns írás-magyarázatban, a mai napig:

„Dániel szeretné tudni, hogy népe mikor szabadul meg a fogság-ból. Az angyal kitágítja a jövendölés kereteit, és nemcsak a hetvenéves rabság lejártáról, hanem többről, 70 évhétről beszél... Az Emberfia eljövetele és annak ideje van megadva a jövendölésben, amely Krisztus szavai szerint és *az állandó keresztény hagyomány szerint* is messiási jövendölés, vagy egyenesen, vagy tipikusan (előképként). A számításban azonban nehézségek merülnek fel, mert nem tudjuk, melyik rendeletre hivatkozik a szerző, és milyen éra [időszámítási rendszer] szerint számol. Az egyházatyáktól kezdve sokan a rendeleten I. Artaxerxész 7. éve, Kr. e. 458. évi rendeletét értik. [Artaxerxész 7. éve Kr. e. 458, ha figyelmen kívül hagyjuk a zsidó *osztól őszig* számítás használatát.] Ha ehhez az évhez hozzáadjuk a 7+42 évhetet, Krisztus u. 25-ig jutunk. A következő hét közepén halt meg Jézus Krisztus... Újabb katolikus magyarázók szerint a jövendölés betű szerint a Makkabeus-korra vonatkozik (a 8. és a 11. fejezet közé van ékelve), tipikusan (előképként) azonban a messiási korra vonatkozik... Az Egyház erről a jövendölésről nem adott ki hivatalos magyarázatot.” (Az 1973-ban kiadott új fordítású katolikus Biblia Dániel 9. fejezetéhez fűzött jegyzetéből, 1052. o.)

„70 évhétre osztja be a Dán az időt... A 70 évhét megint csak szakaszokra oszlik: 7–62–fél–fél... A 25. versben említett Messiás egy olyan személy, aki az exilium [fogság] végén élt. Pontosán nem lehet megállapítani, hogy kire gondol Dániel. A magyarázók vagy Kyrosra gondolnak (vö. Ésa 45,1; 2Krón 36,20 kk.), vagy pedig Józsva főpapra. A nágid szó ugyan fejedelmet jelent, viszont a Dán 11,22-ből nyilvánvaló, hogy a nágid szó a főpapra is vonatkoztatható. A második periódus 62 évhétig tart... A 26. versben szereplő »Messiás« III. Oniás

lehetett. Az ő főpapi méltóságából való eltávolítására utal a 26a, a 26b pedig kivégeztetésére... A harmadik periódus csak egy évhétig tart... Az évhét felénél IV. Antiokhosz Epiphanész megszünteti a templomban a naponkénti kétszeri áldozatot... Az igehirdető nem akkor magyarázza helyesen ezt az ószövetségi textust, ha kiragadja kortörténeti összefüggéséből, és a »Messiás« személyén Krisztust érti. Krisztusról nem szólhatott Dániel, de Krisztusra nézve igen.” (*A Szentírás magyarázata*, Református Jubileumi Bibliakommentár, Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1963, 786–787. o.)

A számítások nem pontosak, a protestáns magyarázat pedig elszomorító tévelygés, de az „évhét” fogalmát, azaz a prófétai nap-élv elv érvényét a 70 héttel kapcsolatban egyik magyarázat sem vitatja.

2.

Jézus születésének időpontja

Jézus születésének időpontjára vonatkozóan két támpontot találunk az evangéliumi leírásokban.

Az *első támpont*: Lukács 2,1–6. Arról értesülünk itt, hogy akkor született Jézus, amikor Mária és József Betlehembe mentek az adóösszeíráásra, amelyet Augustus császár rendeletére Cirénius (Quirinius) szíriai helytartó valósított meg. Valószínűleg arról a vagyonszeírásról van szó, melyet i. e. 8-ban rendelt el Augustus. A pontos év meghatározásában azonban nem segít ez az adat, mert semmit sem tudunk arról, hogy mikor érte el Palesztinát – amely akkor római provincia volt – a rendelet végrehajtása.

Mivel Lukács leírásának történelmi hitelességét sokat vitatták, annyit jegyzünk meg ezzel kapcsolatban, hogy azóta számos régészeti bizonyosság lett ismertté, amelyek azt mutatják, hogy Lukács közlése nagyon is megbízható. Egy i. sz. 104-ből való papirusz például így tanúskodik arról, hogy mindenkinek a saját származási helyére kellett menni az adóösszeírás céljából:

„Gaius Vibius Maximus, Egyiptom helytartója mondja: Mivel elérkezett a vagyonszeírás ideje, mindazoknak, akik bármi oknál fogva állandó lakhelyüktől távol tartózkodnak, vissza kell térniük

saját lakóhelyükre, hogy a vagyonbevallást meg tudják tenni.” (P. Lond. III. 904., idézi: G. Kroll: *Jézus nyomában*, Szent István Társulat, Budapest, 1982, 16. o.)

A második támpont: Máté evangéliumának leírása a Heródes-féle gyermekgyilkosságról, amelyből megtudjuk, hogy Nagy Heródes¹ még élt, amikor Jézus született, de nem sokkal azután meghalt. Josephus Flavius részletesen leírja Heródes halálának körülményeit *A zsidók történetében*. Többek között azt is említi, hogy a király egyik utolsó rémtette idején holdfogyatkozás volt Jeruzsálemben. Nem sokkal ezután, húsvét ünnepe előtt meghalt Heródes. A csillagászok pontosan meghatározták, hogy Jeruzsálemben i. e. 4. március 12-én volt holdfogyatkozás a húsvéti ünnephez közel eső időben, Heródes valószínűleg április legelején halt meg. Az evangéliumi leírások alapján számításba kell vennünk, hogy Jézus születése után mintegy 40 nappal történt elsőszülöttként való bemutatása a templomban, éppen ez idő tájt lehetett a napkeleti bölcsek látogatása (utazásuk ugyanis bizonyos időt vett igénybe), mindezek után menekült József Egyiptomba a gyermek Jézussal és anyjával, s miután bizonyos időt töltött ott, szerzett tudomást Heródes haláláról. Tehát a felsorolt eseményeknek mind i. e. 4. április eleje előtt kellett történniük. Ezek az adatok vezetnek el Jézus születési időpontja megközelítő pontosságú meghatározásához, amely – ez a legvalószínűbb – i. e. 5 ősze lehetett.

Meg kell említenünk, hogy sokan a napkeleti bölcsek csillagát tekintik támpontnak, még tudományos és teológiai művekben is. A XVII. századi csillagász, Kepler feltételezte, hogy a csillag, amelyet a napkeleti bölcsek a zsidó király megszületése jelének értelmeztek, a Jupiter és a Szaturnusz együttállása volt a halak csillagképében, ami i. e. 7-ben volt látható. Ezt az adatot azonban egyáltalán nem vehetjük alapul, ha a bibliai kinyilatkoztatás ihletettségét komolyan vesszük. Egyrészt az égi jelekből való tájékozódás és a csillagjóslás minden formája szigorúan megítélt pogány gyakorlatnak minősül az Ószövetségben (lásd pl. Ésa 47,13 stb.). Másrészt azt mondja a csillagról az evangéliumi

1 Uralkodási ideje i. e. 37–i. sz. 4. Edomita, tehát zsidó szempontból pogány származású király, a rómaiak juttatták trónra, és fennhatóságuk alatt uralkodott egész Palesztina felett.

leírás, hogy vezette a bölcseket: előttük ment Jeruzsálemtől Betlehemig, és „*megállt a hely fölött, ahol a gyermek volt*” (Máté 2,9). Ez a csillag semmiképpen sem lehetett természetes, ismert csillag.

Mindezeket összegezve azt mondhatjuk tehát, hogy Heródes halála az egyetlen biztos pont, amely valószínűleg i. e. 4. április legelején lehetett. Jézus semmiképpen sem születhetett ezután, de sokkal korábban sem.

„Lukács, aki evangéliumának nem egy helyén a pontos adatok megjelölésével figyelmes történetírónak bizonyul, és azt állítja magáról, hogy *»elejétől fogva mindennek szorgalmasan utánajárt«* (Lukács 1,3), Jézus születésének pontos évét nem tudja megadni. Az egyházi hagyomány sem ismert kezdettől fogva ilyen dátumot, amellyel ki tudta volna egészíteni az evangélium adatait, hiszen tudjuk, hogy a karácsony ünnepének dátuma a negyedik század elején került december 25-ére.” (G. Kroll, i. m., 9. o.)

Azt állapíthatjuk meg tehát, hogy az ihletett ige nem helyez súlyt Jézus születése pontos dátumának közlésére. Nem jövendölték meg az oly sok részletre kiterjedő ószövetségi messiási proféciák, és nem adják meg a pontos időt az evangéliumok sem. Ez nyilván nem véletlen, hanem szándékos. Jézus messiási szolgálatának kezdete az az időpont, amelyről pontos időbeli meghatározást adott egy ószövetségi profécia, és amelynek beteljesedésére hivatkoznak az evangéliumok. Az ihletett ige erre a profétikus időpontra és eseményre irányítja a figyelmet: a kisdéd Jézus helyett a felnőtt Jézusra, és a minden emberért vállalt megváltói szolgálatára.

Arról is szólnunk kell még röviden, hogy miért nem esik egybe időszámításunk 0 pontja Jézus Krisztus születésének az évével, noha az eredeti szándék és a közvélemény tudomása szerint innen számítjuk az időt.

„Időszámításunk, amely »Krisztus születése után« számlálja az éveket, nem pontos, mert a keresztény korszak kezdő éve nem esik egybe Krisztus születésének esztendejével. A különbség egy számítási hibából adódott, amely egy római apát, Dionysius Exiguus nevéhez fűződik (Krisztus után 540 és 560 között halt meg). Ő ugyanis a naptárban, melyben akkor Diocletianus 248. évét írták, »Urunk Jézus Krisztus« 532. évét vette, mert méltóbbnak tartotta, hogy »az évek folyását

Krisztus megtestesülésétől« számláljuk, s nem olyan ember után, aki »inkább zsarnok volt, mint császár.«” (G. Kroll, i. m., 9. o.) Dionysius Exiguusnak nem álltak rendelkezésére az elérhető legpontosabb adatok, ezért nem tudta jól meghatározni Krisztus születésének az esztendejét, amit a keresztény időszámítás kiindulópontjává akart tenni. Időszámítása azonban bizonyos idő múlva általánosan elterjedt, a benne rejlő hiba pedig javíthatlanul maradt a mai napig.

3.

A jeruzsálemi szentély Jézus korában

„Egy boltíveken nyugvó óriási híd íveli át a közbeeső Tyropaion völgyét, összekötve Dávid városát azzal, amit úgy neveznek, »a templom Királycsarnoka«. Romjaiból rekonstruálhatjuk ezt a hidat. Mindegyik boltív 12,5 métert fog át, áthidaló kőgerendái 7 m hosszúak és 2 m szélesek. Csupán más épületekkel összehasonlítva mérhetjük fel, mit is jelentenek ezek a méretek. Egy darab kő 7 m hosszú! És nem is ezek a legnagyobb kövek a templom épületegyüttesében. Mind a délkeleti, mind a délnyugati szögletben voltak 6–12 m hosszú és 100 tonna fölötti tömegű kövek... A csarnokok, vagy más néven kerengők a templom legnagyszerűbb építészeti látványosságai közé tartoznak. A templomterület falain belül körbefutva az ún. *Pogányok udvarának* külső kerítését alkották. A kettős oszlopcsarnokokat egyetlen márványtömbből kifaragott, 11,5 m magas korinthoszi oszlopok alkotják... De a *Királycsarnok* – amelyen keresztül képzeletben belépünk – volt a legragyogóbb. Ez a többi kerengő két oszlopcsarnokával szemben három oszlopcsarnokból állt, amelyet 162 oszlop alkotott négy sorba rendezve, mindegyik sorban 40 oszloppal, a fennmaradó 2 oszlop pedig egyfajta védőfalként szolgált ott, ahol a kerengő a hídra nyílt. A Királycsarnokot egy 14 m széles központi hajó alkotja – hatalmas, 30,5 m magas oszlopokkal –, amelyhez két 9 m széles oldalhajó csatlakozik, 15 m magas oszlopokkal. Szaktekintélyek szerint e Királycsarnok, ahogyan a neve is jelzi, Salamon ősi palotájának helyén áll, amelyet a fáraó lányának épített. Itt állhattak Salamon istállói is. Amikor Nagy Heródes újjáépíttette a templomot, egyesí-

tette ezeket az ősi királyi palota területével. Hogy milyen nagyszerű és milyen magas is volt valójában a templom e csarnoka, azt leginkább Wilson kapitány szavai adják vissza: »Szinte lehetetlen felmérni egy olyan épület hatását, amely magasabb, mint a mi legmagasabb templom-tornyaink.« És ez csak egy volt a csarnokok közül, amelyek a déli udvart körbevették... A Királycsarnok oszlopsorának tetejéről a Kidron-völgy aljáig 135 m volt a távolság, szédítő panorámát nyújtva a szemlélőnek.» (Alfred Edersheim *The Temple* c. művéből; Eerdmans, Grand Rapids, Mich, Egyesült Államok, 1975; idézi: a Sola Scriptura Teológiai Főiskola lapja, 2003/3-4. sz.)

4.

A templom pusztulása

„Titusnak az volt a véleménye, hogy ha a zsidók továbbra is védekeznek a templomból, akkor sem szabad az emberek helyett élettelen tárgyakon kitölteni bosszújukat, és ilyen pompás épületet odadobni martalékul a lángoknak, mert csak a rómaiak károsodnak így, hiszen a templom, ha megmarad, ékessége lesz az egész birodalomnak... De Isten már régebben azt a sorsot mérte a templomra, hogy tűz pusztítsa el, és az idők forgásában most el is érkezett a végzetes nap...

Egy katona, anélkül, hogy parancsra várt volna, vagy meggondolta volna cselekedetének súlyos következményeit, mintegy felsőbb sugallatra csóvát ragadott, egyik bajtársa felemelte, ő pedig az arany ajtón át – amely a templomot övező lakóházak északi bejárata volt – bedobta a templom belsejébe...

Gyors futár jelentette a dolgot Titusnak. Ez éppen a csata fáradalmait pihente ki sátrában. Most felugrott, és úgy, ahogy volt, a templomhoz rohant, hogy gátat vessen a tűznek, nyomában a tiszték és a megriadt légió... A Caesar kiáltozással és kézmozdulatokkal akarta értésükre adni a harcolóknak, hogy oltsák el a tüzet, de ezek nem hallották kiáltozását, mert túlharsogta a többiek még hangosabb ordítóása, integetéseivel pedig nem törődtek, mert egyeseket a harc izgalma, másokat pedig a düh teljesen elvakított... Mikor a templom közelébe érkeztek, úgy tettek, mintha nem hallanák a fővezér paran-

csait, és odakiáltottak az elöl állóknak, hogy dobjanak még tűzcsóvát a templomra...

Mikor a Caesar semmiképpen sem tudta megfékezni őrjöngő katonái dühét, és a lángok egyre tovább harapódtak, tábornokaival bement a szentélybe és megtekintette a belsejét. Sokkal káprázatosabb volt, mint ahogy az idegenek híresztelték... Mivel a tűz a legbelső helyiségekbe még nem kapott bele, hanem csupán a templomhoz épített lakosztályokat pusztította, joggal hihette, hogy magát az épületet még meg lehet menteni. Tehát kisietett, és nemcsak személyesen buzdította a katonákat az oltásra, hanem a testőrségében szolgáló Liberalis századosnak parancsot adott, hogy akik ellenkeznek, azokat botozza meg. De az elkeseredés, a zsidógyűlölet és az általános harci düh erősebbnek bizonyult, mint a Caesar tekintélye és a félelem a büntetéstől...

Mialatt tehát a Caesar kisietett, hogy katonáit megfékezze, az egyik katona azok közül, akik behatoltak a templom belsejébe, a sötétben tűzcsóvát tett az egyik ajtószárny alá, s mikor most a templom belsejéből hirtelen felcsapott a láng, a tiszték a fővezérrel együtt visszavonultak, és már senki sem próbálta a templom körül sürgő-forgó katonákat visszatartani a további gyújtogatástól. Így égett le a templom Titus akarata ellenére.” (Josephus Flavius: *A zsidó háború*, Budapest, 1963, 423–426. o.)

A 2300 ÉV VÉGE

1 *Hogyan ad „kulcsot” a 70 évhétről szóló prófécia a 2300 éves prófécia megértéséhez?*

Dán 8,26 „Az estéről és reggelről való látomás, amely megmondattott, igazság, te azonban pecsételd be a látomást, mert sok napra való.”

Dán 12,4 „Te pedig, Dániel, zárd be e beszédek, és pecsételd be a könyvet a végső időig. Tudakozzák majd sokan, és nagyobb lesz a tudás.”

.....

.....

.....

A 9,24–27-ben olvasható kinyilatkoztatást kiegészítő magyarázatként kapta Dániel, az előző, 8. fejezetben leírt látomáshoz, amint ezt már megállapíthattuk. Nem közvetlen magyarázatot tartalmaz azonban ez a szakasz sem az utolsó időig terjedő 2300 éves jövendölés megértéséhez. Most sem fejtette meg Gábrriel Dánielnek azt, amit előzőleg „*becsételtnek*” és „*sok napra valónak*” jelentett ki. Vagyis nem hangzott el semmi a 2300 év kezdő vagy záró időpontjáról, vagy arról a különleges kifejezéssel jelölt eseményről, amelynek e prófétikus idő lejártakor meg kell valósulnia. A 70 héttel kapcsolatos kijelentésekben azonban megértési kulcsok vannak, amelyek elvezetnek a 2300 éves prófécia megfejtéséhez is. A Gondviselés terve az volt, hogy a vég idején megtalálják ezeket a kulcsokat a szorgalmas kutatók, és ezáltal feltárul a prófécia jelentése.

Az első megértési kulcs a 2300 éves időszak történelmi időben való

elhelyezésére vonatkozik. Ha felfedezik a 8. és 9. fejezet rejtett, de szoros összefüggését, akkor nyilvánvaló lesz, hogy a 70 évhét történelmi kiindulópontja, Artaxerxész Longimanus i. e. 457 őszén kelt rendelete egyben a 2300 év kezdő dátuma is, mert a 490 év ebből „*vágatják le*”.

A második megértési kulcs az esemény mibenlétére vonatkozik. A 70 hétről szóló kinyilatkoztatás szerint a Messiás fejedelem „*kirirtása*” után elpusztul a jeruzsálemi szentély „*mintegy vízözön által*”, és pusztulása végleges. Sőt az is kiderül, hogy Isten jelenléte már a látható pusztulást megelőzően távozik a szentélyből, mert még a 490 éven belül „*felkenetik*” egy új „*szentek szentje*”. Mindezek alapján egyértelmű, hogy a 2300 év végén megvalósuló „*szentélymegtisztítás*” semmiképpen sem vonatkozhat a jeruzsálemi templomra, ahogyan Dániel először gondolta. Csak arról az új szentélyről lehet szó, amely még a 490 éven belül felkenetik a jeruzsálemi helyett. Ez pedig nem lehet más, mint a mennyei szentély, mert az Írás a jeruzsálemi templomon kívül csak erről a szentélyről tud mint Isten előtt érvényes, bűnrendezésre lehetőséget adó szentélyről. A mennyei szentély valóban a 490 éven belül, Jézus mennybemenetele után kenetett fel, amikor a Megváltó megkezdte ott közbenjáró szolgálatát.

Az első kulcsot bizonyos idővel a 2300 év lejárta előtt megtalálták azok, akik szorgalmasan kutatták a jövődőlést, a második kulcsot viszont csak pontosan a 2300 év lejártakor.

2 *Mikor ér véget tehát a 2300 év? Mikor, kik találták meg az első „kulcsot” a prófécia megértéséhez? Mikor került a figyelem középpontjába a 2300 év lejártának ténye?*

Jel 10,1–2/a, 5–11 „*Láttam egy másik, erős angyalt az égből leszállani, aki felhőbe volt öltözve, és a fején szivárvány volt, az arca olyan volt, mint a Nap, a lábai mint a tűzoszlopok. A kezében egy nyitott könyvecske volt...*

Az angyal, akit láttam állni a tengeren és a szárazföldön, felfemelte kezét az égre, és megesküdött arra, aki örökkön örökké él, aki teremtette az eget és a benne valókat, a földet és a benne valókat, a tengert és a benne valókat, hogy idő többé nem lesz, hanem a hetedik angyal szavának napjaiban, mikor az trombi-

tálni fog,¹ elvégeztetik az Isten titka, amint megmondta szolgálóinak, a prófétáknak.

A szózat, amelyet hallottam az égből, ismét szólt nékem, és mondta: »Menj el, és vedd el azt a nyitott könyvecskét, amely a tengeren és földön álló angyal kezében van!« Elmentem azért az angyalhoz, mondván néki: »Add nékem a könyvecskét!« Mondta nékem: »Vedd el és edd meg! Megkeseríti a gyomrodat, de a szádban édes lesz, mint a méz.«

Elvettem azért a könyvecskét az angyal kezéből, és megettem, és íme a számban olyan édes volt, mint a méz, de mikor megettem, megkeseredett a gyomrom. Ekkor mondta nékem: »Ismét prófétálnod kell néked sok nép és nemzet, nyelv és király előtt.«²»

Amint már említettük, a 18. sz. végén és a 19. században a nagy francia forradalom hatására igen megélnékült a bibliai próféciák, s ezen belül Dániel könyve jövődöléseinek kutatása protestáns körökben. Mintegy hetven magyarázó fedezte fel a 8. és 9. fejezet közötti összefüggést, közelebbről azt, hogy a 2300 évet a 70 hét kiindulópontjától kell számítani.³ (Lásd a VIII. tanulmány 5. kérdéséhez fűzött megjegyzést.)

1 Pontosított fordítás szerint.

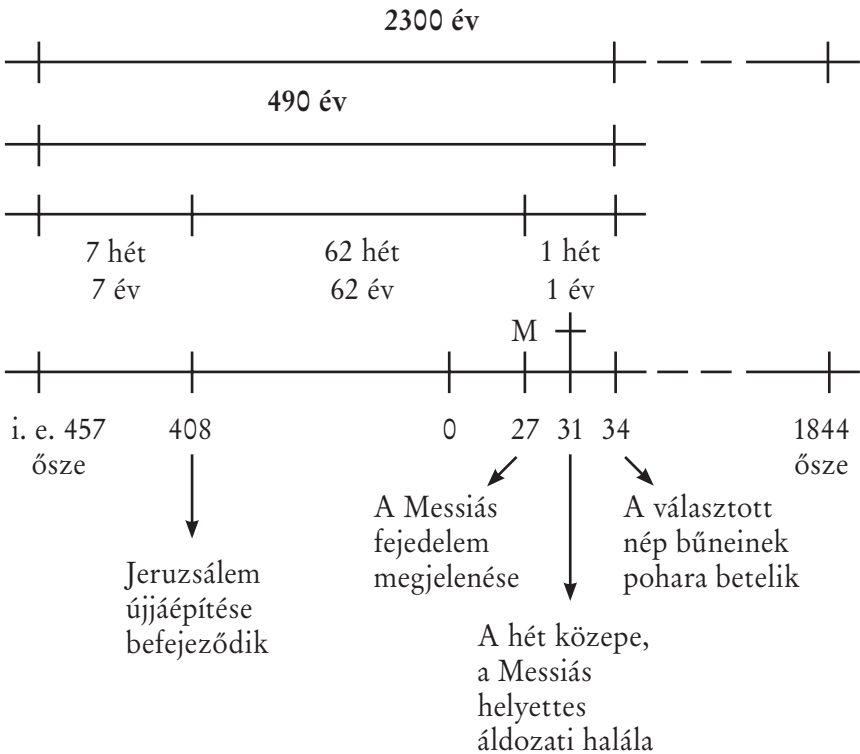
2 Pontosított fordítás szerint.

3 Ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznünk még, hogy több fordításban (köztük a King James angol Bibliában és az Ószövetség ókori görög fordításában, a Septuagintában) a „*vágatott*” vagy „*szabatott le*” helyett „*határozatott*” olvasható. Az eredeti héber szó, a *chátak* ezen az egy helyen fordul elő az Ószövetségben. A Biblián kívüli ókori héber irodalomban azonban többször előfordul, és az alapjelentése ez: *valami hosszabból levágni*. Másodlagosan viszont azt is jelentheti, hogy határozni, *leszabni, meghozni egy döntést*. Egyes fordítások tehát a másodlagos jelentést véve figyelembe fordították így a kérdéses szövegrészt: „*70 hét határozatott*”. A 8. és 9. fejezet közötti szoros logikai összefüggés azonban, amire az előzőekben rámutattunk, egyértelművé teszi, hogy a szó elsődleges jelentése érvényesül ezen a helyen, így a „*70 hét vágatott le*” a megfelelő fordítás.

A számításoknál néhány eltérés és pontatlanság előfordult ugyan, de abban egység volt, hogy úgy értelmezték: a 490 évet a 2300 évet is.

Az észak-amerikai William Miller (1782–1849) egyike volt azoknak, akik a legprecízebb kutatómunkát végezték, és ő értette meg legjobban felismerése jelentőségét. Hosszas vívódás után, 1831-től kezdve, egy igen egyértelmű isteni készletésnek engedve kezdte a nyilvánosság elé tárni, hogy a 2300 esztendő 1843-ban lejár. (William Miller e tapasztalatának leírását lásd az 1. sz. függelékben.) Ezt az időpontot végül 1844-re módosította.⁴

A számítás következetes és világos volt:

⁴ Először ő sem ismerte fel ugyanis, hogy i. e. 457 ősztől kell számítani a 490 évet és a 2300 évet, mivel a zsidók ősztől őszig számították a királyok uralkodási éveit, fogásuk földjén is.

William Millerhez számos amerikai protestáns lelkész (egyes becslések szerint mintegy ötszáz) csatlakozott, amint bizonyágtétele szóban és 1836-tól írásban is mindinkább ismertté vált. Ezek a prédikátorok bekapcsolódtak a nagy felismerés hirdetésébe. Ennek nyomán nagy hatású felekezeti közti ébredési, adventváró mozgalom bontakozott ki 1840–44 között. (Egyes becslések szerint a csúcspontot jelentő 1844-es esztendőben közel egymillióan hallgatták a sátor-összejöveteleken a millerita igehirdetéseket.)

Azt azonban nem tudták pontosan meghatározni még, hogy mi történik 1844-ben. Nem értették ugyanis a „*megigazítottatik a szentély*” meghatározást. A kis szarv támadása olyan eredményes volt a Seregek Fejedelme szentélye és papi szolgálata ellen, hogy a mennyei szentélyről, valamint Krisztus papi és főpapi szolgálatáról szóló bibliai tanítást sűrű homály takarta a protestantizmus köreiben is, ez a bibliai igazság még nem állított helyre. William Miller és igehirdető társai azt gondolták, hogy Jézus visszajövetelét jelzi a 2300 év vége, mivel a látomáshoz fűzött isteni magyarázat egyértelműen mondja, hogy „*az utolsó időre szól ez a látomás*” (17. vers). A számítás vitathatatlanul logikusnak tűnt. Ezenkívül ők még komolyan, őszintén hívő protestánsok voltak, akik vágyakoztak Jézus megjelenésére. Örültek annak, hogy a prófécia szerint ennyire közel van már a boldog, végső szabadítás. A nagy öröm, valamint a számítás teljesen világos és bizonyos volta eltakarta előlük Máté 24,36 kijelentésének igazságát. William Miller ezt írta naplójába 1822-ben, amikor hat éven át folytatott módszeres Biblia-tanulmányai eredményeit pontokba foglalta: „Hiszem, hogy Jézus második eljövetele közel van, sőt az ajtó előtt, 21 évnyi időtartamon belül, 1843-ban, vagy az előtt.” (*Compendium of Faith*, 15. pont; idézi L. E. Froom: *The Prophetic Faith of our Fathers IV.*, 470. o.)

A millerita igehirdetések nyomán kibontakozott ébredési, adventváró mozgalom csúcspontja az 1844 augusztusától október 22-ig terjedő időszak volt. Tulajdonképpen közel jártak már ekkor a megoldáshoz. A mozgalom egyik igehirdetője, S. Snow ugyanis arra a következtetésre jutott, hogy a 2300 év október 22-én jár le, mivel ez volt az utolsó ítéletet jelképező nagy engesztelési nap dátuma (a 7. hónap 10. napja a zsidó időszámítás szerint) abban az esztendőben. Tehát már derengett, hogy a 2300 év lejártá valamiképpen a nagy engesztelési nappal

van kapcsolatban. Az újszövetségi szentélyről szóló bibliai tanítás teljes feltárulásának ideje azonban még nem érkezett el, és a mozgalom híveit teljességgel áthatotta a Jézus közeli dicsőséges eljövetelére való ünnepélyes előkészület.

Ellen G. White (aki fiatalon szintén az adventmozgalom résztvevője és híve volt) így jellemzi a mozgalomnak ezt a szakaszát:

„Az apostolok napjai óta támadt vallási törekvések közül egy sem volt annyira mentes az emberi tökéletlenségektől és Sátán csalásaitól, mint az a mozgalom, amely 1844 őszén volt. Azok a résztvevői, akik szilárdan megmaradtak az igazság alapzatán, még most, majdnem fél évszázad múltán is érzik annak az áldott munkának a megszentelő befolyását, és bizonyoságot tesznek isteni eredetéről... Akik azt remélték, hogy nemsokára szemtől szemben állnak Megváltójukkal, oly ünnepélyes boldogságot éreztek, amelyet nem lehet szavakkal kifejezni... Szívük szorosan összefonódott, sokat imádkoztak egymással és egymásért... Isten jóváhagyásának bizonyossága fontosabb volt nekik, mint a mindennapi táplálék. Ha felhő borult lelkükre, nem nyugodtak addig, amíg az el nem vonult. Amikor Isten kegyelmes bocsánatáról megbizonyosodtak, vágyakoztak arra, hogy megláthassák Őt, akit lelkük szeretett.” (*A nagy küzdelem*, Beteljesedett prófécia c. fejezet)

William Miller így ír erről: „Nincs nagy örömkötés, mintha ezt arra az időre tartogatnák, amikor az egész menny és föld együtt örvendezik majd, kibeszélhetetlen és teljes dicsőségben. Nincs kiáltás, ezt is akkorra őrzik, amikor a mennyből hangzik majd... Nincsenek eltérő nézetek: mindenkinek egy a szíve-lelke.” (Idézi Ellen G. White, uo.)

Amikor az Úr nem jelent meg a várt időpontban, az ún. „nagy csalódás” megrázó tapasztalatát élték át a mozgalom résztvevői. Ez azonban a Szentírásban előre kijelentett csalódás volt, melyet az Úr – aki egy pillanatra sem hagyta el az őszinte hívőket – áldásukra, javukra fordított. Erről tesz bizonyoságot Jelenések könyve 10. fejezete.

Az „erős angyal” itt maga Jézus Krisztus. (Az angyal szó jelentése „követ, küldött”, és az Írás másutt is szól Jézusról úgy, mint a menny és az Atya követéről. Az Ószövetségben a „szövetség angyala”, „az Úr orcájának angyala” kifejezések egyértelműen Őrá vonatkoznak. Lásd: Mal 3,1; Ésa 63,9.)

Ezt megerősíti az is, hogy megjelenése azonos a megdicsőült Ember-

fiáival, akit János apostol Pátmosz szigetén kapott látomása elején látott (Jel 10,1-et vö. Jel 1,12–15-tel).

A „nyitott könyvecske” kétségtelenül Dániel könyve, mert egyedül Dániel könyvére vonatkozóan hangzott el ugyanilyen esküvés (Jel 10,5–6-ot vö. Dán 12,6–7-tel) „a gyolcsba öltözött férfi” részéről, aki-ben szintén Krisztusra ismerhetünk, mivel személyleírása megegyezik az „Emberfiához hasonló” és az „erős angyal” megjelenésének leírásával Jel 1. és 10. fejezetében. Továbbá egyedül Dániel könyve „pecsételtetett be” a vég idejéig, és hangzott el felőle a prófétikus kijelentés, hogy akkor majd feltárul az értelme, vagyis „megnyitattik” (Dán 8,26; 12,4. 10). A *könyvecske* elnevezés is az azonosítást erősíti, mert Dániel könyve súlyos igazságokat tartalmaz, de kis terjedelmű írás a bibliai iratgyűjteményen belül.

Krisztus esküje hatalmasan erősíti meg Dániel könyvecskéjének azt az üzenetét, amely a megnyílásakor feltárult: a 2300 év lejárta után nincs több prófétikus időmeghatározás, hanem csak a megváltási terv befejező szakasza van hátra, mely a várakozás és készülés ideje Jézus adventjére, amelynek pontos dátuma ismeretlen.

János apostol isteni utasításra megvalósított jelképes cselekedete azoknak a hívőknek a tapasztalatát jelenítette meg, akik vágyakozva nyújtották ki kezüket Dániel könyve után, és üzenete feltárulásának első megízlelésekor nagy örömet éltek át: „*édes volt az a szájukban, mint a méz*”. A bepecsételt prófécia teljes megértéséhez azonban egy nagy csalódáson keresztül jutottak el: „*megkeseredett gyomrukban a könyvecske*”.

Azonban ugyanazoknak, akik ezt a megkeseredést, csalódást átél-ték, szólt Krisztus személyes megbízó parancsa, hogy „*ismét prófé-tálniuk kell*”, mégpedig „*sok nép, nemzet és király előtt*”. A mozgalom bizonyágtévesésének tehát éppen a megkeseredés után kellett kiterjed-nie az egész világra.

Ellen G. White így ír arról, hogy Isten miért engedte meg a nagy csalódás tapasztalatát a Miller-mozgalom őszinte istenfélelemmel, ünnepélyes örömmel várakozó hívői életében: „A várt idő elmúlt, és Krisztus nem jelent meg, hogy népét megszabadítsa. Akik Megváltó-jukat őszinte hittel és szeretettel várták, keservesen csalódtak. Isten szándéka mégis megvalósult. Próbára tette azokat az embereket, akik

azt állították, hogy várják Krisztus visszatértét. Sok embert csak a félelem, nem pedig szentebb indíték sarkallt. Hitvallásuk nem érintette szívüket és életüket. Amikor a várt esemény elmaradt, ezek az emberek azt mondták, hogy nem is csalódtak. Sohasem hitték, hogy Jézus Krisztus eljön, és az elsők között gúnyolódtak az igaz hívők fájdalmán.

De Jézus és a mennyei sereg szeretettel és együttérzéssel tekintett a megpróbált, hűséges, ám csalódott emberekre. Ha fellebbent volna a látható és láthatatlan világot elválasztó fátyol, angyalokat láttak volna, akik közel húzódtak hozzájuk...

A Krisztus második adventjét hirdetőik fájdalma hasonlított az első tanítványok fájdalmához, akik az első advent idején prédikálták »az Isten országának evangéliumát«. »Betölt az idő, és elközelített az Isten országa!« – vallották. Miller és társai éppígy hirdették, hogy a Biblia utolsó és leghosszabb prófétikus időszaka lejárában van, az ítélet elközelgett, s az örökkévaló ország nemsokára megnyitja kapuit... Mindkét csoport prédikálása ugyanannak a nagy prófétikus időszaknak – csak más és más részének – a teljesedésére épült.

William Miller és társai nem értették meg teljesen az általuk tolmácsolt üzenet tartalmát, akárcsak az első tanítványok. Az egyházban régóta meghonosodott tévedések gátolták meg őket abban, hogy a prófécia egyik fontos tételét helyesen értelmezzék... Dán 8,14... magyarázatánál Miller azt az általánosan elfogadott nézetet alkalmazta, hogy a Föld a szentély. A szentély megtisztításán pedig azt értette, hogy az Úr eljövetelkor a Föld tűz által megtisztul. Amikor látta, hogy a próféta pontosan megjövendöli a 2300 nap végét, arra a következtetésre jutott, hogy a 2300 nap vége egybeesik a második advent időpontjával.

Miként az első tanítványok tévedtek abban, hogy Isten a hetven hét végén megalapítja országát, az adventhívők is rosszul tudták, milyen esemény következik be a 2300 nap lejártakor. Mindkét csoport egy közhiedelmet fogadott el, azaz vallotta azokat a korabeli tévedéseket, amelyek elvakították az igazsággal szemben. Mindkét csoport Isten akaratát teljesítve hirdette az általa küldött üzenetet, és mindkettő a saját tanítását félreértve csalódott.

De Isten áldott célja valósult meg azzal, hogy felhívták az emberek

figyelmét az ítéletre. A nagy nap elközelgett, és a gondviselő Isten egy meghatározott idővel próbára tette az embereket, hogy felismerjék, mi van a szívükben...

A csalódás is – habár saját tanításuk félreértése miatt történt – javukat szolgálta. Próbára tette azokat, akik állításuk szerint elfogadták az intő üzenetet. Megtagadják-e tapasztalataikat a csalódás miatt, és eldobják-e Isten szavába vetett bizalmukat? Vagy pedig imában és alázattal igyekeznek megtalálni, hol értették félre a próféciát?... Tömegek állították, hogy vágyva várják az Úr megjelenését. Megtagadják-e a hitet a késedelem és a csalódás vizsgáztató próbájában, amikor a világ gúnyolódik és gyalázkodik? Félredobják-e az Ige világos bizonyosgátásával alátámasztott igazságokat csak azért, mert nem értik meg azonnal Isten intézkedéseit?...

A hit fiaiban a tévedésük nyomán támadt bizonytalanság és szenvedés elvégezte a szükséges helyesbítést. Arra készítette őket, hogy alaposabban kutassák a próféta ígét. Megtanulták belőle, hogy gondosabban kell megvizsgálni hitük alapját, és elvetniük mindazt, ami nem az igazság Igéjére épült, bármilyen sok híve van is a keresztény világban.

E hívők előtt – csakúgy, mint annak idején az első tanítványok előtt – a próba idején sötétnek és érthetetlennek tűnő dolgok később világossá váltak... Felfogták, hogy a tévedéseikből származó próba ellenére a szerető Isten szándékai bizonyosan teljesültek. Az áldott tapasztalatból megtanulták, hogy az Úr »minden útja kegyelem és hűség azoknak, akik szövetségét és bizonyosságait megtartják« (Zsolt 25,10).” (*A nagy küzdelem*, 334., 314–316. o.)

William Miller így vallotta meg töretlen hitét a nagy csalódás után is: „Bár kétszer csalódtam,⁵ nem csüggedtem el, sem el nem bátortalanodtam. Isten velem volt Lelke által, és megvigasztalt... Hiszek Isten Szavában, és bár ellenségek és gúnyolódók vesznek körül, gondolataim mégis teljesen nyugodtak, és reménységem Krisztus eljövételében éppoly erős, mint azelőtt... Testvéreim, tartsatok ki, senki el ne vegye koronátokat!... Nyugodtan megvallom, hogy a pontos időmeg-

5 Utalás az 1843-as és a 1844. okt. 22-i várakozásra.

határozásban hibát követtem el, ezen túl azonban nem kívánom védeni azt, amit tettem... Tiszta indítékokból tettem, és Isten dicsőségét szolgálta. Hiszem, hogy Isten megbocsátja hibáimat és tévedéseimet. Nem tudok szemrehányást tenni magamnak azért sem, hogy határozott időt hirdettem meggyőződéseim alapján...

Tekintettel nézeteim más vonatkozásaira, nem látok okot arra, hogy hitemet megváltoztassam. A 4. birodalom utáni megosztottság idején élünk, amely a véghez vezet. Azok a próféciaik, amelyeknek Krisztus eljövetelét megelőzően be kell teljesedniük, oly messzemenően teljesedtek, hogy nem látok semmi okot, ami miatt messzire kellene helyezni az Úr eljövetelét.” (L. E. Froom: *The Prophetic Faith of our Fathers* IV., 837. o.)

3 Mikor találták meg a második kulcsot a 2300 éves prófécia megértéséhez? Hogyan ismerték fel a 2300 év lejártakor megvalósuló üdvtörténeti esemény mibenlétét és jelentőségét?

Dán 8,14 „Kétezer és háromszáz estéig és reggelig, azután megigazíttatik a szentély [avagy megtisztíttatik, helyreállíttatik, kiderül az igazsága].”

Dán 8,14-ben (amint korábban rámutattunk⁶) egy egyedülálló, gazdag jelentésű szó⁷ utal arra, hogy két dolog teljesedik be egyidejűleg:

– Megkezdődik a mennyei szentély nagy engesztelési napja, amelynek során „megigazíttatik, megtisztíttatik” a szentély.

– A szentély „igazsága kiderül”, azaz újból felfedezik a mennyei szentély létezését, a földi előkép szentély és a mennyei szentély kapcsolatát, ezen belül a mennyei nagy engesztelési nap és Krisztus főpapi szolgálata valóságát és jelentőségét.

A jövendölés pontosan teljesedett. A 2300 éves időszak lejárt 1844-

6 Lásd a VIII. tanulmány 4. kérdéséhez fűzött megjegyzés 2–4. bekezdésében.

7 A héber *nicdaq*.

ben, és ugyanakkor feltárult az ó- és újszövetségi szentély igazsága is, illetve ezzel együtt megvilágosodott a nevezetes profétikus időszak lejártakor bekövetkező esemény mibenléte. Ez a következőképpen történt:

Hiram Edson (1806–1882) a Port Gibson-i (New York állam) adventváró csoport vezetője volt. A helybeli metodista gyülekezet egyik tisztelt vezetőjeként fogadta el az adventüzenetet 1839-ben. Farmer volt, komoly hívő, aktív a saját közösségében. Két személyt külön meg kell említeni a gyülekezetből: dr. F. B. Hahn orvost, és O. R. L. Croisier tehetséges igehirdetőt és író, akik Edsonnal szoros barátságban voltak. A nagy csalódás előtt rendszeresen tartottak adventváró összejöveteleket házában, 1844. október 22-én is itt gyűltek össze már reggel. A legnagyobb áhítattal és ünnepélyes várakozással készültek a nagy pillanatra, Krisztus megjelenésére. A csalódás mélységesen megrázta mindnyájukat. E. Hiram így ír erről: »Vártunk Urunk eljövetelére, míg az óra éjfél ütött. A nap elmúlt, és csalódásunk bizonyossággá lett. Legdrágább reményeink és várakozásaink omlottak össze... Az adventvárás egész keresztény életem leggazdagabb és legragyogóbb tapasztalata volt... A Biblia tévedésnek bizonyulna? Vajon nincs Isten, sem menny, sem mennyei Jeruzsálem, sem paradicsom?« (Kézirat, *Life and Experience*, 8–9. o.; idézi: L. E. Froom, i. m., IV. köt., 879. o.)

Az éjfél elmúltja után, 23-án hajnalban a többség lesújtva, szomorúan távozott. A néhány visszamaradottnak Hiram Edson azt javasolta, menjenek a csűrbe, és ott imádkozzanak Istenhez világosságért, hogy megmagyarázza nekik csalódásukat. Nagyon közel jutottak Istenhez, és azzal a bizonyossággal keltek fel térdükről, hogy Isten elfogadta őket, meghallgatta imájukat.

Ezután elindultak Hiram Edson betakarítatlan földjein át, vigasztalni a hívőket. Szótlanul, gondolkodva, egymásról szinte megfélekezve mentek. Edson hirtelen úgy érezte, mintha valaki megérintené a vállát. Ez megállásra készítette, és az égboltra pillantva ismét világosságért fohászkozott. Előzőleg az foglalkoztatta gondolatait, hogy Jézus miért nem jelent meg október 22-én, amely az ószövetségi előkép szerinti nagy engesztelés napja.

Most hirtelen világosság támadt gondolataiban. Az villant fel benne,

hogy Krisztus nem kilépett a szentek szentjéből, hanem belépett oda. A szentély, amelyről Dán 8,14 beszél, nem a Föld, mely megtisztította az ítélet tüzeiben Jézus megjelenésekor, hanem a mennyei szentély. Krisztus bement a menyegzőre, és onnét jön meg (Lukács 12,36–37). Ellenállhatatlan gondolatláncolat vezette őt tovább: Dániel könyvecskéje először édes, azután keserű (Jel 10), és ezután ismét prófétálni kell (Jel 10,11). Még Jel 11,19 is eszébe jutott: „*Megnyilatkozik az Isten temploma a mennyben, és megláttatik az Ő szövetségének ládája az Ő templomában.*”

Croisier megállt, és kiáltott elmaradt társának. Edson boldogan felelt neki: „Az Úr meghallgatta reggeli imánkat, világosságot adott a csalódásra vonatkozóan!” Örömmel mentek tovább a hívők vigasztalására. Visszajövet az emmausi tanítványok útjáról, az első tanítványok csalódásáról beszélgettek. Felfedezték a párhuzamot saját tapasztalataik és az első tanítványok csalódása között.

Edson, Croisier és dr. Hahn ezután hónapokon át tartó Biblia-tanulmányozásba kezdtek a szentély szolgálatáról. 1845 márciusában egy saját kiadású újságban megjelentették közös tanulmányukat. A leginkább elterjedt adventváró nézeteket képviselő lap, a Day-Star szerkesztője felfigyelt írásukra, és bővebb tanulmányt kért. Ez 1946. február 7-én jelent meg a Day-Star mellékleteként. Már az első cikk eljutott Joseph Bateshez és James White-hoz, a nemsokára kibontakozó h. n. adventista mozgalom úttörőihöz, akik örömmel ismerték fel benne az Istentől adott világosságot. A bővebb írás még nagyobb világosságot gyújtott, és még nagyobb örömet okozott nekik. A cikkek megfogalmazója Croisier volt.

Hamarosan konferenciát tartottak Hiram Edson házában, s ezen többen részt vettek azok közül, akik a nagy csalódás után is hűek maradtak meggyőződésükhöz, hogy a 2300 év lejárt, és megőrizték a közeli második adventbe vetett reménységüket.

4 *Mi történt tehát ténylegesen a 2300 év lejártakor?*

Jel 11,15–19/a „A hetedik angyal is trombitált, és nagy szavak szólaltak meg a mennyben, amelyek ezt mondták: E világ országai a mi Urunkéi és az Ő Krisztusáéi lettek, aki örökkön örökké uralkodik. A huszonnégy Vén, akik Isten előtt ülnek

királyi székeikben, arcra esve imádták Istent, ezt mondván: Hálát adunk néked, Uram, mindenható Isten, aki vagy, aki voltál, és aki eljövendő vagy, mert a Te nagy hatalmatat kezdedhez vetted, és országlásodat elkezdted. Megharagudtak a népek, és eljött a Te haragod, és a halottak ideje, hogy megítéltessenek, hogy jutalmat adj szolgálóidnak, a prófétáknak és a szenteknek, s akik a Te nevedet félik, kicsinyeknek és nagyoknak, és hogy elpusztítsd azokat, akik a földet pusztítják. És megnyilatkozott az Isten temploma a mennyben, és megláttatott az Ő szövetségének ládája az Ő templomában.”⁸

Az idézett bibliai szakasz arról szól, hogy a mennyei lények és a huszonégy vén (akiknek a megváltott emberiség képviselőiként kiváltságuk, hogy a mennyben élhetik át, onnan szemlélhetik a megváltás műve körül folyó nagy küzdelem utolsó felvonásait) hogyan látják ennek az eseménynek a jelentőségét. A mennyei szózatok jelentését jól meg kell értenünk:

– A „*betedik trombitaszó*” a 2300 év lejártakor szólal meg, és egy egész korszakot ölel fel. Ez világosan kitűnik a Jel 10,6–7-ben olvasható kijelentésből. Az „*erős angyal*”, azaz Krisztus⁹ megesküszik arra, hogy amikor „*megnyitják a könyvecské*”, akkor ettől fogva, ezután már nincs több meghatározott idő, nincs több időpontra vagy időtartamra vonatkozó kinyilatkoztatás az üdvtervet illetően. Ezután már csak „*a betedik angyal szavának napjai*” következnek. „*Amikor az trombitálni fog,*¹⁰ *elvégeztetik a Krisztus titka*”, azaz diadalmasan beteljesül, lezárul a megváltás terve úgy, „*amint megmondattott a próféták által*”, vagyis amint Isten előre kijelentette ezt az üdvterv történelmi megvalósulására vonatkozó jövődölésekben.

8 Pontosított fordítás szerint.

9 Az azonosítás alapjáról a 2. kérdéshez fűzött megjegyzésben szólunk.

10 Pontosított fordítás szerint.

– A mennyei szentély megtisztításának kezdete a valóságban azt jelenti, hogy Isten „*az Ő nagy hatalmát kezébe vette, és az Ő ország-lását megkezdte*” (17. vers). Azt jelenti, hogy megkezdte Sátán hatalma és birodalma felszámolását, előkészíti hatalomátvételét a Föld felett. Ellen G. White így foglalja össze, mit ábrázolt a földi szentély nagy engesztelési napja mint előkép: „[Ez az ünnep az izráeliták figyelmét] évente egyszer a Krisztus és Sátán között folyó nagy küzdelem záró eseményére – a világegyetem büntől és bűnösöktől való végső megtisztítására – irányította.” (*Pátriárkák és próféták*, 337. o.) Ez a folyamat – a Föld megtisztítása a büntől és a bűnösöktől – vette kezdetét a 2300 év lejártakor, 1844-től.

– A mennyei szentély megtisztításának kezdetétől Sátán még inkább „*tudja, hogy kevés ideje van*” (Jel 12,12), ezért lázas tevékenységbe kezd Földünkön. Úgy manipulálja, forgatja a történelmi folyamatokat, hogy „a föld királyait és népeit” Isten műve és népe elleni harcra tüzelje. Erre utal a mennyei szózatnak az a részlete, hogy „*megharagudtak* (vagy felindultak, felingerlödtek) *a népek*”. Felismerhető, hogy ez idézet a 2. zsoltárból, amely kettős – a Messiás első és második eljövételére egyaránt vonatkozó – jövendölésként a következőket mondja: „*Miért dühösködnek a pogányok, és gondolnak hiábavalóságot a népek? A föld királyai felkerekednek, és a fejedelmek együtt tanácskoznak az Úr ellen és az Ő felkentje ellen: Szaggassuk le az Ő bilincseiket, és dobjuk le magunkról köteleiket!*” (1–3. vers)

Erre utalnak Ellen G. White sorai is: „A világon minden mozgásban van, minden nyugtalan. Az idők jelei vészjóslóak... Az emberek gyorsan felsorakoznak az általuk választott zászló alá. Nyugtalanul várakoznak, és figyelik vezetőik mozdulatait. Vannak, akik éberén várakoznak Uruk megjelenésére, és munkálkodnak is ezért. Mások viszont az első nagy hitehagyó fővezérsége alatt menetelnek.” (*Jézus élete*, 552. o.)

– „*Eljött a Te haragod.*” Döbbenetes bejelentés ez, ha belegondolunk. Mindjárt itt van az irgalmas Isten haragjának, a „*Bárány haragjának nagy napja*” (Jel 6,17), hogy hatalmával megítélje a beérett gonosztságot, s érvényesítse a bűn történelmének kezdete óta visszartartott jogos büntetést a bűn szerzőjére és egész táborára vonatkozóan. A 2. zsoltár úgy folytatódik a már idézett első szakasza után,

hogy rámutat, mi lesz Isten válasza a népek lázadására: *„Majd szól nekik haragjában, és megrettentíti őket gerjedelmében: Én kentem ám fel az én királyomat a Sionon, az én szent hegyemen! Törvényül hirdetem, az Úr mondta nékem: Én fiam vagy te, én ma nemzetelek téged. Kérjed tőlem, és odaadom néked a pogányokat örökségül, és birtokodul a föld határait. Összetöröd őket vasvesszővel, széjjelzúzod őket, mint a cserépedényt.”* (5–9. vers)

– *„És [eljött] a halottak ideje, hogy megítéltesenek, és hogy jutalmat adj szolgálódnak, a prófétáknak és szenteknek, akik a Te nevedet félik, kicsinyeknek és nagyoknak.”* A mennyei szentély megigazítása vagy megtisztítása az oda áthárított bűnök végső rendezését jelenti. Értelemszerűen egy vizsgálati ítélettel kapcsolódik egybe, amely eldönti, hogy azok, akik Jézus áldozata és közbenjárása alapján bűnbocsánatért folyamodtak, mindvégig megtartották-e hitüket, erről tanúskodnak-e tetteik, ennek alapján eltörölthetnek-e vétkeik örökre, hogy felmentést nyerjenek a halál törvénye alól, vagy pedig vissza kell hárítani rájuk bűneiket, mivel méltatlannak bizonyultak a nekik korábban gyakran adott kegyelemre. Az is értelemszerű, hogy a vizsgálat és ítélezés a meghalt nemzedékeken kezdődik, majd halad előre az utolsó nemzedék felé, amely életben éri meg Jézus dicsőséges eljövételét. Az is világos, hogy a felmentő ítélettel együtt Isten a *„jutalmukat”* is meghatározza, Jézus – mint közbenjáró főpapjuk – részt kér számukra az újjáteremtett Föld örökségéből. Világosan rámutat a mennyei szózat arra, hogy a végső, egyetemes ítéletnek ez az első szakasza még csak *„Isten háza felett”* folyik (1Pét 4,17), csak azokra vonatkozik, akik valaha is Isten kegyelméért folyamodtak, s így bűneik a mennyei szentélyre hárítottak.

A mennyei szózatnak ez a részlete a legnyilvánvalóbb bizonyossága annak, hogy ténylegesen létezik preadvent (második adventet megelőző) vizsgálati ítélet a mennyben. Dán 7,9–10 is erről beszélt. Amikor ugyanis azt mondja, hogy a halottak felett folyik az ítélet, akkor világos, hogy amikor az ítélet kezdődik, Jézus még nem jött el, mert a halottak még a sírjukban alusznak. Az ítélet azonban már megkezdődik ekkor, hogy eldöntse, kik támadhatnak fel az első feltámadáskor, Jézus dicsőséges megjelenésekor.

Figyelemre méltó az is, hogy a zsidóság mind a mai napig az utolsó

ítélet előképének tekinti a nagy engesztelési napot. Az erre vonatkozó idézeteket lásd a 2. sz. függelékben.

– „*Elpusztítsd azokat, akik a földet pusztítják.*” A hét utolsó csapáson kívül a millennium végén megvalósuló büntetés-végrehajtást (Jel 20,7–10), Sátán és démonai végső és teljes megsemmisítését is magában foglalja ez a kijelentés. A nagy engesztelési nap előképi szolgálatában ezt jelképezte az Azázelt szimbolizáló bak Izráel bűneivel való megterhelése, majd a pusztába küldése, hogy ott végleg elveszen. Az a tény, hogy e mennyei szózat felhangzásával egyidejűleg János apostol azt látta látomásában, hogy „*megnyilatkozott Isten temploma a mennyben, és megláttatott az Ő szövetségének ládája*”, világos közlése annak, hogy a 7. trombitaszó ideje a mennyei szentély nagy engesztelési napjával azonos. A földi szentély is csak ilyenkor nyilatkozott meg ugyanis, ilyenkor vontta el a függönyt a főpap és lépett be a szentek szentjébe, ahol a frigyláda volt, amely őrizte a Tízparancsolatot, Isten és ember szövetségének alapokmányát, és amelynek a fedele volt Isten „*kegyelmi trónusa*”, dicsősége megnyilatkozásának helye. Arra is utal a prófétikus kinyilatkoztatásnak ez a részlete, hogy a mennyei szentély megtisztítása idején, az Ő haragja kitöltésének küszöbén Isten minden ember figyelmét rá akarja terelni az ítélet mértékére, a Tízparancsolatra. Ezáltal meg akarja mutatni nekik a menekvés útját. Még mindig felkínálja nekik bűnbocsátó és megszentelő kegyelmét, amennyiben igazságának ezt a kinyilatkoztatását és mértékegységét elfogadják.

5 *Hogyan irányítja rá a figyelmet a mennyei szentély megtisztításának eseménye arra, hogy az üdvösség műve Jézus golgotai áldozata, győzelme ellenére sem befejezett, s hátravan még a megváltás dicsőséges lezárása?*

1Kor 15,22–28 „Amiképpen Ádámokban mindnyájan meghalnak, akképpen Krisztusban is mindnyájan megeleveníttetnek. Mindenki pedig a maga rendje szerint. Az első zsenge Krisztus, azután akik a Krisztuséi, az Ő eljövetelekor. Aztán a vég, mikor átadja az országot az Istennek és Atyának, amikor eltöröl minden birodalmat, minden hatalmat és erőt. Mert addig kell néki uralkodnia, mígnem ellenségeit mind lábai alá veti.

Mint utolsó ellenség töröltetik el a halál. Mert mindent az Ő lábai alá vetett. Mikor pedig azt mondja, hogy minden alávetett, nyilvánvaló, hogy azon kívül, aki neki mindent alávetett. Mikor pedig minden alávetett, akkor maga a Fiú is alávetetik annak, aki neki mindent alávetett, hogy Isten legyen minden mindenkben.”

Vö. Zsolt 110,1 „Mondta az Úr az én Uramnak: Ül az én jobbon, míg ellenségeidet számolyul vetem lábaid alá.” (Vö. Máté 22,44)

A kereszténység körében napjainkra teljességgel feledésbe merült az a tény, hogy a megváltás egyetemes záróműve – a végső, egyetemes ítélet, valamint a meghozott felmentő és kárhoztató ítéletek végrehajtása Isten hatalmával és dicsőségével – még hátravan. Ez pedig óriási kár-tétel. Elhomályosítja az örökkévaló evangéliumot, a végső szabadulás nagy ígérését a kereszténység és az emberiség nagy tömegei előtt.

„Dániel számára a hetven hétről szóló látomás lényegében azért adatott, hogy segítse őt a 2300 estéről és reggelről szóló látomás megértésében. A két jövendölés egyazon perspektívába illeszkedik, és egymáshoz való kapcsolatában értendő meg... A két jövendölés közötti kapcsolat arra tanít bennünket, hogy az üdvösség a keresztáldozattal (hetven hét) még nem lesz teljessé. Az üdvösség művének ezután még szükségképpen át kell haladnia a világméretű, végső nagy bűnrendezés fázisán is (2300 este és reggel)... Ez valójában már a lévitai szer-tartásrendből is kitűnt: a naponkénti áldozaton kívül a nagy engesz-telési napra is szükség volt az év végén, hogy bevégezze az üdvösség munkáját...

A két jövendölés közül az első a Messiás eljövételének és halálának pontos idejét jelzi... A 2300 estéről és reggelről szóló jövendölés egy időtartamot ad meg, amelynek végén egy esemény következik be: »megtisztítatik a szenthely«. Az első datálás pontszerű... elvégzett és hirtelen eseményekre vonatkozik, a szentély megtisztítása viszont túllép az 1844-es esztendőn, és egy egész időszakra vonatkozik, amit

a prófécia a vég idejeként jelöl meg. Az 1844-ben kezdődő végidőben olyan esemény történik, amelyet egymásra utaltsági viszonyban kell értenünk a 31. esztendő eseményével [Jézus kereszthalálával]. Sok keresztény saját üdvmagyarázatában figyelmen kívül hagyta vagy elfelejtette Isten programjának ezt a jellegét. Megálltak a keresztnél. Ily módon a [kereszténység] lényegében a kereszt vallása lett, úgy értem, hogy a múlt vallása, és az egyéni átélés vagy tapasztalat vallása... Az emberek az üdvösséget itt a Földön vélik megélni. Elfelejtették, hogy az üdvösség a Biblia szerint alapvetően felülről való, az üdvösség mindenekelőtt reménység. Elfelejtették, hogy Isten országa egy másik világban van, és a megváltottak egy másfajta testben lesznek majd részesei ennek az országnak, ahol nem lesz többé bűn, szenvedés és halál.

Ezért kapcsolja össze a Szentírás a keresztet és az egyetemes ítéletet... A keresztnek nincs teljes jelentése az Isten országába utat nyitó ítélet nélkül. Másfelől a felmentő ítélet elnyeréséhez a kereszt hitbéli elfogadása elengedhetetlen... Az isteni szabadítás nem áll meg a keresztnél. Mert Isten nem elégszik meg azzal, hogy megmutatja szeretetét. Mivel igazán szeret, gesztusa több, mint azé a hősé, aki bőkezűen odaadja életét, hogy szeretetet és odaadást ébresszen. Az ilyen szeretet lényegében akár énközpontú is lehetne. Mivel Isten igazán szeret, az ember valóságos üdvössége, a teljes megbocsátás, büntörlés és a teljes újrakezdés távlatában gondolkodik.

Dániel könyve szerint tehát 1844-től kezdődően a megváltás munkája jut tetőpontjára a mennyei udvarban... A földi történelem is bizonyosságot tesz e mennyei szívdobbanásról, mert 1844 egy mozgalom kezdete is. Ezt a mozgalmat a világ színpadára küldi Isten, hogy világgá kiáltsa a nagy reménységet, meghirdesse az ítéletet és az újjáteremtést.” (J. Doukhan, i. m., 187–191. o.)

6 *Miért veszi körül olyan nagy némaság e létfontosságú jövendöléseket? Mi a hívő nép feladata?*

2Tim 4,3–4 „Mert lesz idő, mikor az egészséges tudományt el nem szenvedik, hanem a saját kívánságaik szerint gyűjtenek maguknak tanítókat, mert viszik a fülük. Az igazságtól elfordítják fülüket, de a mesékhez odafordulnak.”

A pluralizmus (a sokféle világnézet vagy vallási meggyőződés) állítólagos tisztelete nevében az emberek nem kockáztatják többé a másik fél felé való nyitást, vagy a másik meghökkentését, nem kockáztatják azt, hogy tanuljanak tőle, vagy megismerjék őt. Nem kockáztatják a konfrontációt, nem kockáztatják a megváltozást. Jobban szeretik tehát a nem kimutatható igazságot, megelégszenek azzal, hogy alaposabb meggondolás nélkül ismételtetik a múlt szavait és megszokásait. Már csak amolyan »úgy gondolom, hogy« és »úgy érzem, hogy« alapon vallásosak. Mindenki megvan a maga megelégedettségével, senki sem kérdezősködik, mivel az igazság nem szólítja meg őket.

Ezért marad észrevétlen Dániel könyve 8. és 9. fejezetének jövendölése is... E jövendölés hatása tulajdonképpen messzebbre ér, mint a pusztán értelmi felismerése annak, hogy a jövendölés helyes és az igazi Messiásra vonatkozik. Zavarba ejt és elkötelez... Amíg a vallási igazság megmarad a »spirituális« és elvont dolgok felségterületén, addig ártalmatlan, s talán még érdekesnek és rokonszenvesnek is találják. Ám mihelyt leereszkedik a történelem hús-vér valóságába, és még az idői meghatározás botránját is megengedi magának, akkor gyanút fognak, és menekülnek előle.

Elmenekülnek mindenekelőtt azért, mert túlságosan is emlékeztet a fantáziáló spekulánsokra, akik hasonló szavakkal szóltak, hogy meséket találjanak és hamis messiásokhoz vezessenek. De a tévelygés miatt nem kell lemondani az igazság felfedezéséről. Ha gyakran tévedünk is, ez nem akadályozhat meg a kutatásban. Épp ellenkezőleg, a múlt tanulságai arra szolgálnak, hogy a kutatást tovább folytassuk. A bibliai jövendölés mindenképpen erre ösztönöz... A történelmi eseményt nyomatékosító időpont is annak jele, hogy Isten nem tréfál, prófétája nem sarlatán. Nem is beszélve arról, hogy a héber gondolkodás Istent a történelemben és az időbe illeszti. A bibliai igazság nem filozófiai, hanem mindenekelőtt történelmi igazság. Logikus tehát, hogy a pontos időmeghatározások sem idegenek tőle.

A 2300 éves jövendöléstől elmenekülünk, mert túlságosan közelről érint, és ebből fakadóan elkötelez. Szívesen vesszük szó szerint a hetven hét tanulságát. Mert elvégre az i. sz. 27. és 31. évi időpontok nagyon távol vannak tőlünk. De a két... jövendölés közötti kapcsolat értelmében a 2300 estét és reggelt ugyanazon történelmi és időrendi

gondolkodásmód szerint magyarázzuk, mint a hetven hetet. Ha hiszünk azt, hogy a Messiás eljövetele és halála 27-ben és 31-ben beteljesedett, akkor ugyanúgy várhatjuk a 2300 estéről és reggelről szóló jövendölés beteljesedését is, mégpedig hasonló történelmi és időrendi jegyek alapján...

Emberek olyan rosszul képviselték Isten nevét, hogy szinte már nem is akarjuk meghallgatni őket. Senki nem is meri már az abszolút igazság bizonyágtételét hordozni. Mégsem kerülhetjük el. A Biblia Istenének beszéde abszolút igazság marad, még ha dadogó és szenyves ajkáról hallatszik is. A Biblia korához hasonlóan a nagy Isten igazsága embereken keresztül tárul fel. Ez a jövendölés legvégső, és meglehet, hogy legnehezebb tanulsága... Az Ige... arra kényszerít, hogy konkrétan válaszoljunk egy történelmi hívásra, amely egyrészt megrendíti kényelmünket, másrészt kihoz bennünket a nyugodt és semleges közönyből, megtérésre és új életre hív.” (J. Doukhan, i. m., 186–191. o.)

„Itt az ideje, hogy az utolsó figyelmeztetés elhangozzék... Szükséges, hogy az emberek ráébredjenek az idők ünneplényességére, annak a napnak közelségére, amikor az emberiség kegyelmi ideje lejár. Határozott erőfeszítések szükségesek, hogy a korunknak szóló üzenetet szembetűnően az emberek elé tárjuk... Mint nép alázzuk meg szívünket mélyen Isten előtt, könyörögjünk szívből bocsánatért hanyagságunk miatt, hiszen az evangéliumi megbízatásnak nem tettünk eleget... Lássunk hozzá kiszabott munkánkhoz, hirdessük az üzenetet, amely férfiakat és nőket veszélyük tudatára ébreszt... Ha tudatában volnánk annak, hogy a Föld lakói milyen hamar felsorakoznak Isten ítélőszéke elé, számot adni e testben elkövetett tetteikért, milyen komolyan munkálkodnánk Istennel együtt, hogy feltárjuk az igazságot!” (Ellen G. White: *Evangelizálás*, 2. o.)

FÜGGELÉK

1.

William Miller elhívása a nyilvános szolgálatra

William Miller – a maga csendes módján – éveken át bizonyoságot tett a környezetében élőknek a második advent közvetlen közelségéről. Meglepte és csalódást okozott neki, hogy csak kevesen mutattak érdeklődést a téma iránt, és még kevesebben voltak azok, akik valóságos meggyőződésre is jutottak. Kilenc év múlt el így (1822-től, amikor lezárta hat éven át tartó Biblia-kutatásait, és amikor már bizonyos lett abban, hogy a 2300 év lejártára vonatkozó tanítása helytálló).

Eközben azonban mindig erősödött benne a meggyőződés: valamiképpen tudtul kell adni a világnak, hogy a végítélet közel van. Érezte a felelősség terhét, hogy majd emberek vérét kéri számon rajta Isten, Ezékiel próféciája szerint (33. fejezet), ha nem közvetíti nekik az intést. Nem tudott kitérni az elől, hogy ha a világ vége közel van, akkor a világnak erről feltétlenül tudnia kell, felismerését a nyilvánosság elé kellene tárnia.

Belső válsága 1831-ben jutott a tetőpontra. Ekkor már ötvenéves volt. Augusztus 13-án vasárnap reggel egy kis időre az íróasztalához ült, hogy ellenőrizzen néhány pontot, eddigi Biblia-tanulmányai eredményét illetően. Azután felkelt, hogy valami más munkához lásson, s ekkor olyan nagy erővel és sürgetéssel nehezedett lelkére a hívás – „*Menj, és mondd el ezt a világnak!*” –, mint soha azelőtt. Mintha Isten maga szólt volna hozzá belülről. Olyan realiztikus és erőteljes volt ez a benyomás, hogy visszasüppedt karosszékebe, és párbeszédbe kezdett a belső hanggal. „*Nem mehetek, Uram*” – mondta. „*Miért nem?*” – hangzott a kérdés, ugyancsak belülről. Ekkor felsorakoztatta összes régi mentségét: az életkorát, azt, hogy nem prédikátor, képzettsége hiányos, lassú beszédű stb. De egyik érv sem, és az összes együttvéve sem tudta elnémítani a meggyőződés hangját, amely arról szólt, hogy hitbeli felfedezését meg kell osztania a nyilvánossággal. A késztetés nagyon súlyosan nehezedett lelkére, s a belső párbeszéd során végül

fogadalmat tett Istennek, és ezt egy imával is megpecsételte, hogy teljesíti a világ iránti kötelezettségét, ha Isten erre egyértelműen utat nyit neki. Ekkor megint hallotta a belső hangot: „*Mit értesz az út megnyitásán?*” Ő így válaszolt magában: „*Ha meghívást kapnék, hogy valahol nyilvánosan beszéljek, akkor elmennék és elmondanám azt, amit felismertem a Szentírásból.*” Amikor ezzel az Istennek tett ígérettel letette terhét, megkönnyebbült. Úgy érezte, most már megnyugodhat, az Úr majd jelez neki, ha teljesíttetni akarja fogadalmát.

Nem gondolta, hogy fél órán belül szembesülni fog „az út megnyitásával”. Csakhamar egy tizenhat éves fiatalember érkezett lóháton a közeli Dresden Low Hamptonból. Az unokaöccse volt, és meghívást közvetített. Elmondta, hogy lekipásztoruk nem lesz otthon a következő vasárnap, és a szülei arra kérik, menjen át, és beszéljen nekik Jézus második adventjével kapcsolatos bibliai felismeréseiről. (A fiú apja, Miller sógora a dresdeni baptista gyülekezet vezetője volt.) Együtt lesz az egész gyülekezet, meghívják a szomszédokat is – mondta a fiú. Összejöhetnek az ő tágas nappalijukban is, ha Millert feszélyezné, hogy a templomban kell beszélnie.

Miller úgy hallgatta, mint akire villám sújtott le. Megpróbált még egyszer tiltakozni lelkében, de belülről hallotta: „*Ilyen gyorsan megszegnéd Istennek tett fogadalmadat?*” A szobájába ment, letérdelt, és imában vívta meg a küzdelmet önmagával. Végül kimondta: „*Uram, el fogok menni.*” Ezután békesség töltötte el. Első nyilvános igehirdetéséről (1831. aug. 14.) így emlékezett meg később: „*Amikor beszélni kezdtem, minden nehézség és szorongás eltűnt, csak a téma nagyságát éreztem át, amelyet Isten segítsége által képes voltam világosan feltárni.*” (L. E. Froom, i. m., IV. köt., 482–485. o. alapján)

2.

A nagy engesztelési nap

„Jóm Kippúr ünnepi rendje már az Első Szentély idejében kialakult, s nem változtattak rajta a Második Szentély idején sem. »Örök törvény« – írja a Tóra, tehát nem szabad rajta változtatni... Ez a nap, amikor az élet és halál könyve nyitva van Isten előtt, és ítélete megpecsételésének

félelme hatja át a gyarló halandót.” (Jólesz Károly: *Zsidó hitéleti kislexikon*, Budapest, 1987, 92. o.)

„Teljes szentséget kell adnunk e napnak, mivel ez a félelem és a rettetet napja. Ezen a napon állítatik fel a Te uralmad, és erősítettik meg trónod... Mert Te vagy a bíró, az ügyész, a tanú, aki ír és aki megpecsétel. És Te megemlékezel minden feledésbe merült dologról, meg fogod nyitni az emlékek könyvét... Akkor majd megszólal a nagy sófár, és hallhatóvá lesz a kemény csend, és angyalok fognak sürgölődni félelemmel és remegéssel eltelve, azt mondván majd: »Eljött az ítélet napja!«” (*Imagyűjtemény*, Mahzor minrós hakhána weyom hakippurim, I. rész, 31. o.; idézi: J. Doukhan, i. m., 159. o.)

„[Egy régi hagyomány szerint Kippúr idején] Isten a trónján ül, hogy megítélje a világot. Egyszerre bíró, ügyvéd, szakértő és tanú, és így nyitja meg a feljegyzések könyvét, amelyet felolvasnak, és amelyben minden ember neve megtalálható. A nagy trombita megszendül, előbb halkan, majd az angyalok azt mormolják: ez az ítélet napja.” (*Jewish Encyclopedia*, II. köt., 286. o., az „atonement” – engesztelés – szócikk; idézi: J. Doukhan, i. m., 159. o.)

KINYILATKOZTATÁS A NAGY KÜZDELEMRŐL ÉS MIHÁLY FEJEDELEMRŐL

Dániel könyve 10. fejezet

1 *Mikor kapta Dániel az itt közölt kinyilatkoztatást? Milyen megjegyzés erősíti meg e kinyilatkoztatás hitelességét és jelentőségét, mindjárt a bevezetésben? Miről szól és milyen időre vonatkozik a látomás?*

Dán 10,1. 14 „Círusnak, Perzsia királyának harmadik esztendejében egy ige jelenteték Dánielnek, aki Baltazárnak neveztetik. Igaz az ige, és nagy küzdelemről [háborúról]¹ szól. Figyelt az igére és megértette a látomást.”

„Jöttem pedig, hogy tudodra adjam, ami a te népedre az utolsó időkben következik, mert a látomás azokra a napokra szól.”

Círus harmadik éve: i. e. 533/32. Ez volt az utolsó prófétai kinyilatkoztatás, amelyet Dániel kapott. Érdekes az a megfogalmazás, hogy „ige jelentetett meg néki”. Ezúttal valóban kijelentéseket hallott, nem pedig jelképes ábrázolásokat és történeteket szemlélt. Az „ige” kinyilatkoztatása előtt (majd annak a végén is) azonban látomást kapott egy fenséges mennyei lényről. A 10. fejezet tartalmazza a bevezető látomást a kijelentett prófétikus ígékhez. (Természetesen az „igét”, a

1 Pontosított fordítás szerint.

kijelentéssorozat is a látomás állapotában kapta Dániel a mennyei követtől.)

A 11–12. fejezet tartalmazza a prófétaival közölt igéket, amelyek a Dániel könyvében található negyedik nagy vázlatpróféciát alkotják. A 10–12. fejezet összefüggő prófétikus kinyilatkoztatás. A 12. fejezet végén utalás történik a próféta idős korára, illetve arra, hogy az utolsó kinyilatkoztatás átadásával lezárul élete, prófétai szolgálata.

Figyelemre méltó, hogy megerősítő, hitelesítő és a kinyilatkoztatás jelentőségét hangsúlyozó kijelentést találunk mindjárt a bevezető mondatban: „*igaz az ige*”. (Vö. 8,26-tal: „*Az estéről és a reggelről való látomás igazság...*”) Ez a megjegyzés arra ösztönöz, hogy nagy figyelmet szenteljünk Dán 10–12. fejezete tanulmányozásának.

A kinyilatkoztatott „*ige*” „*nagy küzdelemről*” vagy „*háborúról*” szól – ezt Dániel mindjárt a látomásáról szóló beszámoló elején közli. A jó és a gonosz erőinek nagy ütközete zajlott, amikor Dániel ezt az utolsó látomást kapta, válaszul könyörgő imájára. Mindvégig ez a kinyilatkoztatás nézőpontja: a mennyei és démoni erők harca.

Az eddigi vázlatpróféciákhoz hasonlóan itt is határozottan kijelenti a mennyei követ Dánielnek, hogy a látomás „*az utolsó idők*re” vonatkozik. Azt a következtetést vonhatjuk le ebből, hogy az utolsó napokban különösen nagy küzdelem bontakozik ki az Úr seregei és Sátán tábora között, mennyei és földi résztvevőkkel. Isten különleges kinyilatkoztatásokat ajándékoz nekünk, hogy előre felkészítsen erre a nagy küzdelemre.

Igen fontos ez a közelebbi meghatározás is: „*...ami a te népedre következik azokban a napokban.*” Isten nem általában a történelemről, a jövő politikai mozgalmairól és csatározásairól akar tájékoztatni minket. Ő csakis a megváltási terv történelmi megvalósulásáról, az e körül folyó nagy küzdelemről, az Ő hívő népét érintő eseményekről ad létfonosságú kijelentéseket. Ezáltal mélységes lelki tanításokat is közöl velünk az Úr a megváltás titkait illetően. Ezért e próféciák helyes alapelvek szerinti tanulmányozása messze többet nyújt a jövő titkainak megismerésénél. Magasrendű lelki tanításban és nevelésben részesülünk, miközben ezeket a jövőndöléseket kutatjuk.

A 14. vers értelemszerűen a 11–12. fejezetben leírtak egészére is vonatkozik. Akkor értjük csak helyesen ezeket a fejezeteket, ha általuk

az táru fel előttünk, ami *Isten hívő népére vonatkozik*. Aki ettől a mennyei kijelentésben meghatározott nézőponttól eltér az értelmezésnél, és valamilyen történelmi vagy politikai spekulációt bont ki a jövődőlésből, az eleve tévúton jár. Azért fontos ezt hangsúlyozni, mert a 11. fejezettel kapcsolatban különösen sok, Isten népe sorsától teljesen független, furcsa elmélet és magyarázat látott napvilágot.

Máskor (pl. 8,26) azt hangsúlyozta a próféta, hogy nem értette a látomást. Most viszont azt írja, hogy „*figyelt az ígére, és megértette a látomást*”. Láttuk az előbbieken, hogy a próféta „igének” mondja a hallott prófétikus kinyilatkoztatássorozatot, amelyhez bevezetésül kapott egy látomást. Azt írja most, hogy „*az ígére figyelve megértette a látomást*”. Arra következtethetünk ebből, hogy a bevezető látomás és a kijelentett ige közötti összefüggést értette meg. Amikor hallotta az ígét a „*nagy küzdelemről*”, megértette, hogy miért látta előtte a dicsőséges mennyei lényt, és hallotta a másik mennyei lényt szólni „*Mihály fejedelem*” beavatkozásáról a történelmi folyamatba. Ha a próféta megértette ezt, akkor bizonyosan megérthetjük mi is. Ez a kis megjegyzés arra figyelmeztet, hogy a 10. fejezet bevezető látomása rendkívül fontos, továbbá hogy egymással való összefüggésében kell megértenünk a látomást és az ígét.

Emlékezzünk még Dán 12,4 és 10 ígéretére is. Nem értelmezhetjük úgy, hogy ezeknek az ígéreteknek a beteljesedése a múlt században lezárult, amikor megtalálták a legdöntőbb magyarázati kulcsokat a 2300 éves, bepecsételt jövődőlés megértéséhez. Bizonyára a végidő egész korszaka folyamán is azt várja tőlünk Isten, hogy kutassuk a végidőben élő hívő népnek szóló kinyilatkoztatásokat.

Meg kell jegyeznünk, hogy a „*Te néped*” meghatározás itt már nem vonatkozhat a zsidó népre, hanem a mindenkori hívő népről, illetve az utolsó idők hívő maradékáról (Jel 12,17) van szó. Előzőleg (9,24-ben) már szólt arról, hogy a 70 hét, a 490 esztendő lejártával a választott nép megbízatása véget ér, nem lesz többé Isten szövetséges népe, noha az Úr közölük „*sokakkal megerősíti a szövetséget*” (9,27).

2 *Milyen előzménye volt annak, hogy Dániel ezt a kinyilatkoztatást kapta?*

Dán 10,2–3 „*Azokban a napokban én, Dániel, bánkódtam*

három egész hétig. Kívánatos étket nem ettem, hús és bor nem ment az én számba, és sohasem kentem meg magamat, míg el nem telt az egész három hét.”

A próféta nem teljes böjtöt, hanem olyan böjtöt tartott, amelyet mindaddig folytathatott, amíg a különleges könyörgés szükségességét érezte, miközben napi feladatait is el tudta végezni. (Valószínű, hogy a király szolgálatában volt még ebben az időben is. Erre utal a 7. vers, amely szerint más férfiak kíséretében volt a Hiddekel folyó partján.)

A próféta csak a legszükségesebb ételmet vette magához. Nem fogyasztott semmi kívánatos étket (csemegét), nem evett húst, nem ivott bort. A bornak fordított „jajin” héber szó pontos jelentése: megsűrűsödött gyümölcsnedv, főként szőlőlé, amely egyaránt lehet szeszmentes, vagy erjedt, szesztartalmú. Nem következethetünk tehát arra, hogy Dániel szeszest italt fogyasztott volna. Emlékezzünk rá, hogy a király asztalának borával nem akarta „megfertőztetni” magát: 1,8.

Miért bántódott Dániel, miért érezte szükségesnek a kitartó böjtöt és könyörgést?

A továbbiakból kitűnik, hogy Círuszt, a perzsa királyt Sátán megpróbálta a saját tervei szolgálatába állítani. Nem nézte tétlenül, hogy Dániel bizonyágtétele nyomán „felindította az Úr” Círusz lelkét (Ezsdr 1,1), és kiadta a zsidók hazatérésére és a jeruzsálemi templom megépítésére vonatkozó rendeletet. Ezsdrás könyvében ezt olvassuk: *„Igyekezett e tartomány népe [a samaritánusok] megkötni Júda népének kezeit, elrémíteni őket az építéstől, és felbérelni ellenük tanácsosokat, hogy semmivé tegyék szándékukat Círusznak, Perzsia királyának egész idejében, Dárius perzsa király uralkodásáig.”* (4,4–5) Sátán ösztönzése állt a samaritánusok ellenségeskedése mögött. Tanácsosokat béreltek fel, azaz fizettek le, hogy áskálódjanak Júda népe ellen, s jóindulat helyett gyanakvást ébresszenek Círusz lelkében a zsidók iránt. Ez igen veszélyes támadás volt, éreztette hatását, s Dánielt arra készítette, hogy imaküzdelmet folytasson Isten műve és népe érdekében.

„Sátán arra akarta rávenni a médó–perzsa birodalom legmagasabb méltóságait, hogy vonják meg kegyüket Isten népétől. Eközben

angyalok munkálkodtak a száműzöttekért. Az egész menny figyelemmel kísérte ezt a küzdelmet. Dániel próféta írásaiból valamelyes képet kapunk a hatalmas harcról, amely a jó és gonosz erők között folyt.” (Ellen G. White: *Próféták és királyok*, 354–355. o.)

A fogság idején sok veszélyhelyzetet élt át a próféta, amely népét és saját életét, illetve Isten művét érintette. Bizonyára nehéz volt átélnie időskorában ezt az újabb súlyos válságot, amely a nagyszerű remények és az eddig elért eredmények romba döntésével fenyegetett.

3 *Hol, milyen körülmények között kapta Dániel a látomást? Ki volt az a fenséges mennyei lény, akit Dániel meglátott?*

Dán 10,4–9 „Az első hónap huszonnegyedik napján, ímé a nagy folyóvíz, azaz a Hiddekel partján voltam. Felemeltem szememet, és láttam, ímé egy férfiú, gyolcsba öltözve, dereka ufázi arannyal övezve, teste mint a társiskő, tekintete mint a villám, szemei mint a tűzláng,² karjai és lábatája mint az izzó érc színe, beszédének szava mint a sokaság zúgása. Egyedül én, Dániel láttam e látomást, a férfiak pedig, akik velem voltak, nem látták a látomást, hanem nagy rettenés szállt reájuk, elfutottak, hogy elrejtőzzenek. Egyedül hagyattam, és láttam ezt a nagy látomást. Semmi erő sem maradt bennem, dicsőségem romlottsággá fordult át bennem,³ odalett minden erőm. Hallottam az ő beszédének szavát, és mikor hallottam, ájultan orcámra estem, orcámmal a földre.”

A Hiddekel a Tigris folyó másik neve. A nagy folyó partján volt a próféta, amikor hirtelen látomás állapotába helyeztetett. Kísérői nem láttak semmit, de valami rendkívülit érzékeltek. Nagy félelem lepte meg őket, s elmenekültek a helyszínről. Pontosan így írja le Pál apostol is

2 Pontosított fordítás szerint.

3 Pontosított fordítás szerint.

damaszkuszi élményét, illetve azt, hogy miként hatott a vele lévőkre a látomás (Csel 22,9).

Próbáljuk magunk elé képzelni a leírás alapján azt a valakit, akit a próféta látott. Gyolcsba volt öltözve: ez arra a papi öltözékre emlékeztetett, amelyet a főpapok viseltek a nagy engesztelési napon (3Móz 16,4. 23). Egész alakja fénylett, tekintete olyan volt, mint a villám, a szeme tűzlángként világított, kezei és lábai izzó érhez hasonlóknak tűntek, és talán a szava volt a legmegrendítőbb, mert olyan volt, „*mint a sokaság zúgása*”. Ezzel teljesen megegyező leírást ad János apostol arról a mennyei lényről, aki Pátmosz szigetén jelent meg neki, és rábízta Jelenések könyve kinyilatkoztatásait. Az apostol mennyei dicsőségében is felismerte benne az Emberfiát, azaz szeretett Mesterét, Jézus Krisztust. A fenséges Lény meg is erősítette az apostol meggyőződését, amikor úgy mutatkozott be, hogy Ő az „élő, aki halott volt” (Jel 1,12–18).

Egyértelmű és bizonyos tehát az azonosítás: „Nem kisebb személy jelent meg Dánielnek, mint Isten Fia... A mi Urunk egy másik mennyei küldöttel jelent meg Dánielnek, hogy tanítást adjon neki azokról, amik az utolsó napokban lesznek. Értünk adatott Dánielnek ez az ismeret, számunkra, akikhez az idők vége elérkezett, jegyeztetett fel az ihletés által.” (Ellen G. White, Review and Herald, 1881. február 8.)

Tudta-e vajon Dániel, hogy akit lát, az maga az eljövendő Messiás-fejedelem? Talán sejtette. Később, amikor az ígét hallva ismét hivatkozás történt „*Mihályra, a nagy fejedelemre*”, azt is megtudta, hogy Ő a hívő nép oltalmazója, a körülöttük és értük folyó küzdelem láthatatlan vezére. Bizonyára megértette Dániel, hogy ez a vezér jelent meg látomása elején és végén. Így értette meg „*az ige által a látomást*”. Látszólag nem volt ugyanis összefüggés a látomás és az utána hallott ige között. A fenséges Lény eltűnt, amikor a próféta elveszítette erejét. Ezután egy másik mennyei lény – bizonyára Gábiel – erősítette meg a prófétát, és beszélt vele tovább. A hallott kinyilatkoztatás után bizonyára tudta már Dániel, hogy miért láttatta meg vele Isten a hatalmas mennyei Fejedelmet egy pillanatra (12,11). Megértette, milyen hatalmas mennyei vezér áll Isten népe mellett. Bármilyen súlyos küzdelmeket szenved tehát a földön az egyház, bármilyen gyengének és kiszolgáltatottnak tűnik sokszor, bizonyosan győzelemre jut. Ésaías

könyvében az egyik legszebb vigasztaló ige így hangzik: „*Ne félj, férgecske Jákób, maroknyi Izrael, én megsegítelek.*” (41,14) Dániel látomása mintha csak ezt az ígéretet erősítené meg, és mintegy „láttatná” is, mert nyilvánvalóan ez a mondanivalója a látomásnak. Ez a dicsőséges Fejedelem a sokszor elnyomott és üldözött hívő nép oltalma és erőssége. A küzdelem lelki-erkölcsi természetű, ezért Ő nem nyilatkozik meg gyakran a küzdelem folyamán természetfeletti, isteni erejével, de mindig ott áll népe mellett együttérző szeretettel, kegyelme támogatásával. A vég idején láthatóan és hatalmasan avatkozik majd be a földi történelembé, örökre megszabadítva az övét.

Figyelemre méltó az is, hogyan hatott Dánielre ez a látomás. Nemcsak fizikai ereje hagyta el, hanem „dicsősége is romlottsággá fordult át benne”.⁴ A kinyilatkoztatásnak ehhez a részletéhez a következő megjegyzést fűzi Ellen White: „Dániel próféta az igazi megszentelődés példája volt. Hosszú élete során sok nemes lelkű szolgálatot végzett a Mesterért. »*Kedvelt, szeretett férfi*« volt (Dán 10,11) a menny előtt. Ez a megbecsült próféta mégsem tartotta magát tisztának és szentnek. Azonosult Izráel vétkezőivel, amikor Isten előtt így könyörgött a népért: »*Nem a mi igazságunkban, hanem a Te nagy irgalmasságodban bízva terjesztjük eléd a mi esedezéseinket... Vétkeztünk, gonoszul cselekedtünk!*« A próféta ezt is mondja: »*Szóltam és imádkoztam, vallást tettem az én bűnömről, és az én népemnek, az Izráelnek bűnéről.*« Később, amikor Isten Fia megjelent, hogy eligazítást adjon neki, Dániel így szól: »*Dicsőségem romlottsággá lett bennem, és semmi erő sem maradt bennem.*« (Dán 9,18. 15. 20; 10,8)” (A nagy küzdelem/Korszakok nyomában, 419. o.)

4 *Hogyan erősítette meg Dánielt egy másik mennyei lény, és tárta fel az összefüggést a próféta kitartó imádsága és a látomás között?*

Dán 10,11–13 „Ekkor egy kéz illetett engem, felsegített térdeimre és tenyereimre. Ezt mondta nékem: »Dániel, szeretett (kedvelt)⁵ férfiú! Értsd meg a beszédek, amelyeket szólok

⁴ Ez a fordítás tűnik a legalkalmasabbnak. (A héber szövegben a „*bód*” szó található.)

néked! Állj helyedre, mert most hozzád küldtettem!» Mikor e szót szölte nekem, felálltam reszketve. Ekkor mondta nékem: »Ne félj, Dániel, mert az első naptól fogva, hogy szívedet adtad megértésre és megalázkodásra⁶ a te Istened előtt, meghallgatattak a te beszédeid, és én a te beszédeid miatt jöttem. De Perziának fejedelme ellenem állott huszonegy napig, és ímé Mihály, a főfejedelmek közül az első,⁷ eljött segítségemre, és én [győztesen] ott maradtam a perzsa királyoknál.«»

Milyen sokatmondó a mennyei lény kijelentése: „*Hozzád küldtettem, a te beszédeid (imáid) miatt jöttem.*” Lehetséges, hogy ilyen nagy dolgok történnek halandó, földi ember imájára? Isten rendelkezik a mennyben, és segítséget küld az embernek? Lehetséges, hogy egy emberi lény imádsága miatt mennyei erők mozdulnak meg?

Dániel tapasztalata arról tanúskodik, hogy ez valóság. Csakis olyan imádságra érkezik azonban ilyen válasz, amilyen Dánielé is volt, melyet a mennyei követ így jellemzett: „*Szívedet adtad megértésre és megalázkodásra a te Istened előtt.*” Így szól az ígélet másutt is a Szentírásban: „*Megtaláltok engem, mivelhogy teljes szívetekből kerestek engem.*” (Jer 29,13)

5 Pontosított fordítás szerint.

6 Pontosított fordítás szerint.

7 Pontosított fordítás szerint. Helyesbítésre szorul „*az egyike az előkelő fejedelmeknek*” fordítás. „A 13. vers egy felsőfokú nyelvtani alak segítségével még azt is sejteti, hogy Ő az »első fejedelmek legeleje« (szó szerinti fordítás), és nem »egyike az előkelő fejedelmeknek« (Károlyi-fordítás). Az *abad* szót, amit rendszerint az »egy« tőszámnévvvel fordítunk, az »első« sorszámnév jelentésében is használják. Ez utóbbi jelentés sokkal inkább megfelel külön e mondat, valamint általában Dániel könyve szövegösszefüggésének itt. A szerző az *abad* (egy vagy első) szót használja a *rishon* (első) szó helyett ezen a helyen, valószínűleg ez esetben szóhalmazos elkerülése végett.” (J. Doukhan, i. m., 202. o.)

Érdekes ez a kettős meghatározás: Dániel „szívét adta megértésre és megalázkodásra Isten előtt”. Nem a saját kívánságának vagy elgondolásának teljesítését kérte Istentől, hanem Isten szándékát akarta megérteni, és azzal együttműködni. Azt kérte, hogy Isten tanítsa és vezesse őt az adott válsághelyzetben, mert teljességgel Istenre bíz mindent, az Úr akarata szerint kíván viselkedni és cselekedni. A „megalázkodásra” kifejezés bizonyára arra utal, hogy Dániel ezúttal is önvizsgálatot tartott, Isten irgalmáért, bűnbocsánatért esedezve tárta könyörgését Isten elé, amint korábban is tette (lásd 9,1–19-ben). A böjt a könyörgő lelki megerősítésére és a könyörgés nyomatékosítására szolgál, a szívbeli megalázkodást azonban nem helyettesíti.⁸ A következő idézet rámutat az őszinte megalázkodás mibenlétére és jelentőségére:

„Olyan Istenünk van, akinek a füle nincs zárva kéréseink előtt. S ha próbára tesszük szavát, az Úr tiszteletben fogja tartani hitünket. Azt akarja, hogy összes célunk az Ő céljával fonódjon össze. Akkor kockázat nélkül meg tud áldani minket, mivel nem magunknak tulajdonítjuk a dicsőséget az áldás elnyerésekor, hanem Istennek... Isten nem mindig felel imánkra, amikor első ízben hívjuk Őt, mert ha ezt tenné, akkor biztosra vennénk, hogy jogot formálhatunk a ránk árasztott összes áldásra. Szívünk megvizsgálása helyett, hogy melengetünk-e gonoszsgot, vagy bűnbe merültünk-e, hanyagul megfeledkeznénk arról, hogy Tőle függünk és az Ő segítségére van szükségünk.

Illés megalázta magát, míg olyan lelkiállapotba került, hogy többé nem tulajdonított magának dicsőséget. Az Úr ezzel a feltétellel hallgatja meg imánkat... A szolga hatszor tért vissza, hatszor mondta: »Nem látszik semmi, nincs felhő, nincs jele esőnek.« A próféta mégsem adta fel, nem csüggedt. Végigtekintett életén, hogy hol mulasztotta el Isten tiszteletét, bevallotta bűnét. Így gyötörte lelkét Isten előtt, miközben figyelt valami jelre, hogy imája meghallgatásra talált. Amint Illés a szívét vizsgálta, egyre kevesebbnek és kevesebbnek látta önmagát mind a saját szemében, mind Isten szemében. Úgy látta, hogy ő semmi, és Isten a minden. Amikor eljutott oda, hogy önmagát sem-

8 Ezért nagyon fontos itt a „sanyargatás” szó helyesbítése a fordításban. Nem önsanyargatás az, ami kiváltja Isten cselekedetét, hanem az ember „megalázkodása” nyit utat ehhez.

minek tartotta, amikor egyedül a Megváltóba kapaszkodott, a válasz megérkezett. A szolga előállt, és így szólt: »*Íme kicsinyke felhő jelent meg a tenger felől, tenyérnyi nagyságú.*« (Ellen G. White, Review and Herald, 1913. március 27.)

„Sátán állandóan arra törekszik, hogy Isten szándékai megghiúsuljanak. Isten szolgálói csak akkor tudják előbbre vinni az Ő művét, ha megalázzák magukat az Úr előtt. Az eredmény érdekében soha ne támaszkodjunk saját erőfeszítéseinkre, vagy külső tényezőkre... A menny leghatalmasabb angyalai vannak kijelölve arra a feladatra, hogy teljesítsék a kérélmeket, amelyek Isten ügye előrehaladásáért szállnak az Úrhoz... Napról napra folyik a küzdelem a jó és a gonosz között. Miért nem veszik komolyan ennek a harcnak a heveségét azok, akiknek sok alkalmuk és lehetőségük volt?... Nem értettük meg igazán, milyen harc folyik az Istenhez hű és az ellene fellázadt angyalok között. Imádkoznunk kell úgy, ahogyan Dániel tette, hogy a mennyei fejedelemségek bölcsessége és hatalma őrizzen bennünket. Mint szolgáló lelkek küldettek el az angyalok azok szolgálatára, akik örökölni fogják az üdvösséget (Zsid 1,14). Testvéreim, imádkozzatok úgy, mint soha azelőtt!” (Ellen G. White, 201. sz. levél, 1899)

A perzsa király három hétig ellenállt a jó mennyei befolyásnak, mert démonok is igyekeztek hatást gyakorolni Círuszra, és törekvésük eredményesnek bizonyult. „Gábiel három héten át tusakodott a sötétség hatalmaival – akik Círuszt befolyásolni akarták –, hogy megghiúsítsa szándékait.” (Ellen G. White: *Proféták és királyok*, 355. o.)

Hányszor lehet így a mi esetünkben is, amikor valakiért, vagy Isten ügyéért imádkozunk? Talán hosszabb idő óta szívből, kitaratóan könyörgünk, de semmi jelét nem látjuk a meghallgatásnak. Ennek ellenére lehetséges, hogy „*az első naptól fogva*” meghallgatott az imádságunk. Imánk „*miatt*” is mennyei erők kezdenek munkába, hogy emberszívekre hassanak, erőszak nélkül. Küzdenek velük és értük: a legmegfelelőbb bizonyosságokkal és késztetésekkel veszik körül őket annak érdekében, hogy végül szabad választásukkal elforduljanak a rossztól, és engedjenek az igazságnak. Sértetlen marad azok döntési szabadsága, akikért imádkozunk. Ellene lehet állni Isten akaratának, mert soha nem alkalmaz kényszert értelmes teremtményeivel szemben.

Sokszor az ellenállást érezzük mi is, amikor imameghallgatást váránk, és elkeseredünk, feladjuk a reményt, abbahagyjuk az imádságot. Nem számolunk azzal, hogy a démonok is harcba szállnak azért, akiért küzdünk, és éppen az imádságainkban való kitartásunk biztosít erkölcsi alapot ahhoz, hogy a menny erői tovább küzdjenek és visszaszorítsák a sötétség hatalmait.

„Ha lelki látásunk jobb lenne, látnánk bánattól lesújtott, megterhelt és megkísértett embereket, akik roskadoznak, mint a kévékkel megakart székér. Csüggedten várnak a halálra. Látnánk, hogy angyalok sietnek segítségükre, visszaszorítják az őket körülvevő gonosz sereget, és lábukat biztos alapra helyezik. A két tábor közötti harc éppen olyan valóságos, mint amelyet a világ seregei vívnak. A lelki küzdelem kimenetelétől emberek örök sorsa függ.” (Ellen G. White: *Próféták és királyok*, 11. o.) (Lásd még a fejezet függelékében közölt különleges bizonyoságtételt.)

Ne csüggedjünk tehát, és ne adjuk fel a lelki küzdelmeket! Egyértelmű biztatásokat találunk a Szentírásban arra vonatkozóan, milyen fontos a kitartás az imádságban: 2Mózes 17,10–12; Lukács 18,1–8.

Elgondolkoztatóak a következő idézetek:

„Ugyan mit gondolsz, minek volt eddig olyan nagy hatása, mi gátolta és akadályozta volna meg ellenségeink tervét, öldöklését és felkelését, amellyel az ördög el akart nyomni minket az evangéliummal együtt, ha a mi oldalunkon nem állt volna vasfalként néhány igaz ember imádsága?... Az imádsággal megbirkózunk velük és az ördöggel, ha ugyan kitartunk, és nem lankadunk meg!” (Luther Márton: *Nagy Káté*, a harmadik részből)

„Kérdeztem az angyalt, hogy miért nincs több hit és erő Izráelben? Így felelt: »Ti nagyon hamar elengeditek a Mindenható karját. Szálljon fel fohászatok Isten királyi székéhez, és tartsatok ki erős hitben! Az ígérek bizonyosak. Higgyétek, hogy elnyeritek mindazt, amikért könyörögtök, s akkor meglesznek ezek néktek.«” (Ellen G. White: *Tapasztalatok és látomások*, 1858, 36. o.)

Az „*ott maradtam a perzsa királyoknál*” kifejezésnek ez az értelme: „*győztesen ott maradtam*”. Azt jelenti, hogy a mennyei befolyás és támogatás egy időre ismét felülkerekedett a perzsa fejedelem életében.

A *Mihály* név a héber *Mi-ká-él* név magyaros átírása. Szó szerinti jelentése: „*Ki olyan, mint Isten?*” Ötször fordul elő a Szentírásban ez a név, tehát ezen kívül még négy helyen: Dán 10,21; 12,1; Júd 9; Jel 12,7. Az öt igehely összehasonlítása egyértelművé teszi, hogy minden esetben Krisztusról van szó. Érdekes, hogy csak akkor nevezi Krisztust ezen a néven az Írás, amikor a Sátánnal vívott harcáról szól. Ebben a harcban valóban az a tét, hogy „*Ki olyan, mint Isten?*” (Vö. Ésa 14,14).

Júd 9-ben *arkangyalnak* nevezi Mihályt az Írás. Az *arkh-angelosz* görög szó jelentése: *angyalfejedelem*. Nem azt jelenti tehát az arkangyal megjelölés, hogy Krisztus maga is angyal, tehát teremtmény lenne, még ha bármilyen magasrendű teremtmény is. Dániel könyve 8. fejezetében Krisztusnak azzal a megnevezésével találkoztunk, hogy ő a „*Seregek Fejedelme*”. A Szentírás az angyalseregek vezéréként mutatja be Mihályt, azaz Krisztust (Jel 12,17). Mihály azonban nemcsak az angyalseregek vezére, hanem a megváltásra sóvárgó emberek, a hívő nép fejedelme is. A mennyei követ ezt mondta róla: „*A ti fejedelmetek*” (20,21), „*aki a te néped fiaiért áll*” (12,1). A mennyei lények így ismerik Krisztust. Kérdés, hogy mennyire ismerjük mi emberek Fejedelmünk értünk végzett szolgálatát, és mennyire becsüljük meg?

Dániel könyve 10. fejezetének látomása igen fontos kinyilatkoztatás mindazok számára, akik Dániel népéhez, azaz Krisztus hívő gyülekezetéhez tartoznak, mert bemutatja Krisztust mennyei dicsőségében. Jézus fenséges, rendkívüli hatalmat sugárzó megjelenése, amely itt élénk tárul, eszünkbe juttatja kijelentését, amelyet feltámadása után tett tanítványainak: „*Nékem adatott minden hatalom mennyen és földön.*” (Máté 28,18) Ugyancsak emlékezetünkbe idézi Jelenések könyvéből azt a megállapítást, hogy Jézus „*a föld királyainak fejedelme*” (1,5).

Nem tudunk és nem mondhatunk semmi konkrétat arról, miként avatkozott bele Krisztus annak idején a perzsa fejedelem körül folyó küzdelembe. Talán átvette a közvetlen irányítást, vagy közvetlenül Ő maga cselekedett valamiképpen? Ez titok marad számunkra, amíg Isten országában további kinyilatkoztatást nem nyerünk. Tény azonban, hogy az Ő közbelépése a mennyei akarat győzelmét eredményezte a nagy válságban.

5 *Hogyan hathatott Dánielre Isten angyalának kijelentése? Hogyan nyert ismét megerősítést?*

Dán 10,15–19 „Amikor ilyen szavakkal szólt velem, orcámmal a földre estem és megnémultam. És ímé, egy emberhez hasonló megillette ajkaimat, és megnyitottam számat. Szóltam, és mondtam annak, aki előttem állt: »Uram, a látomás miatt reám fordultak az én fájdalmaim, annyira, hogy semmi erőm nincsen. Mi módon szólhat ezzel az én urammal ennek az én uramnak szolgálja?« Hiszen bennem attól fogva nem állt meg az erő, és lélegzet sem maradt bennem. Ekkor ismét illetett engem az emberhez hasonló, és megerősített. Ezt mondta: »Ne félj, te szeretett [kedvelt] férfiú, békesség néked, légy erős, igen erős!« Mikor szólt velem, megerősödtem, és mondtam: »Szóljon az én uram, mert megerősítettél engem.«”

Dániel próféta idős kora miatt is, de valószínűleg azért is, mert újra harcról, háborúról hallott, ismét erejét veszítette, még szólni sem tudott. Akkor a mennyei követ érintette őt, majd szelíd, szeretetteljes szóval bátorította, és újból érintette. Ekkor a próféta megerősödött, s kifejezte készségét, hogy vállalja a mennyei küldetés teljesítését.

Dániel próféta leírása arról, hogy miként hatott rá a látomás, bizonyos ismeretet nyújt nekünk a számunkra egyébként titokzatos prófétikus látomásról. Isten bizonyára természeti törvények alkalmazásával helyezte a kinyilatkoztatás átvételére alkalmas állapotba a prófétákat. Ezeket a törvényszerűségeket azonban mi nem ismerjük. Dániel is csupán a jelenség külső leírását adja:

a) A látomás különleges fizikai állapot voltára mutat az a tény, hogy a próféta nem lélegzett a látomás alatt (17. vers).

b) A látomás állapotában fizikai erővesztést és megnémulást élt át, de nem öntudatvesztést. Világos értelemmel érzékelt mindent, ami vele és körülötte történt, s értelmesen felelt a mennyei lénynek. Tudatában volt üzenetközvetítői feladatának is, és vállalta azt.

c) Látomásában mennyei lény segítette felállni, majd két ízben is

érintette és bátorította őt. Feloldotta némaságát, és megerősítette fizikailag. A mennyei lény szólt – „légy erős, bizony erős” –, és szavára a próféta azonnal fizikai erőt nyert. Készen állt, hogy feladatát teljesítse. Így szólt a mennyei lényhez: *„Szóljon az én uram, mert megerősítettél engem!”*

Ennél többet nem tudhatunk, illetve nem érthetünk meg. Pál apostol azt írja a látomás állapotáról, hogy ő is „elragadtatott a harmadik égi – ha testben-e, ha testen kívül, nem tudja, az Isten tudja – és halott kimondhatatlan beszédek, amit nem szabad az embernek kibeszélnie” (2Kor 12,2–4).

Ugyanakkor közös vonás, hogy mindazok a földi emberek, akik valamilyen módon és mértékig megláthatták a menny dicsőségét, mélyen átérték saját gyengeségüket és méltatlanságukat e tapasztalat során. Dánielt „szeretett, kedves férfiúnak” nevezte a mennyei szózat, ami azt jelentette, hogy Isten előtt igaz életet élt. Mégis – Ésaiás prófétahoz (6. fej.) hasonlóan – tisztátalannak és elveszettnek érezte magát Isten dicsősége közelségében. Bizonyágtételének el kellene gondolkoztatnia bennünket, vajon kellő tisztelettel viseltetünk-e Isten és a mennyei dolgok iránt?

6 *Milyen összefüggés van a földi hatalmasok befolyásolására irányuló mennyei küzdelem és a történelem változásai között? Mit mondott a mennyei követ a Dánielre bízott kinyilatkoztatások forrásáról?*

Dán 10,15–21 „Mondta nekem: Tudod-e, miért jöttem hozzád? Most visszatérek, hogy küzdjek a perzsa fejedelemmel,⁹ és ha én kimegyek, ímé Görögország fejedelme jön elő! Megjelenem néked, ami fel van jegyezve az igazság írásában, és senki sincs, aki énvelem tartana ezek ellenében, hanem csak Mihály, a ti fejedelmetek.”

9 Pontosított fordítás szerint.

Az angyal elmondta Dánielnek, hogy tovább fog küzdeni a perzsa fejedelemmel.¹⁰ Kétségtelenül arra utalt, hogy a gonosz erők ellenségeskedése nem szűnt meg, és a mennyei erők tevékenységére a továbbiakban is szükség lesz. Ez egybecseng azzal, amit Ezsdrás könyve mond erről a történelmi korszakról: „Igyekezett e tartomány népe [a samaritánusok] megkötni Júda népének kezeit és, elrettenteni őket az építéstől, és felbérelni ellenük tanácsosokat, hogy semmivé tegyék szándékukat Círusnak, Perzsia királyának egész idejében, Dárius perzsa király uralkodásáig.” (4,4–5) Isten angyalának küzdelme a perzsa fejedelemmel eredményes volt: „Az ellenség erői féken tartattak Círus egész idejében, és fia, Kambüszész kb. hét és fél évig tartó uralkodása alatt is.” (Ellen G. White: *Próféták és királyok*, 355. o.)

„Ha én kimegyek – folytatta az angyal –, Görögország fejedelme jön elő.” Megdöböntő kinyilatkoztatás ez a mondat! Olyan, mintha elhúznák a függönyt a történelem kulisszái elől. Bizonyára csak akkor hagyta el őrhelyét a mennyei követ a perzsa udvarban, illetve szüntette be a perzsa uralkodók jóra késztetéséért vívott küzdelmét, amikor a visszautasítás és a megkeményedés egyértelművé vált, amikor eltűntek az erkölcsi értékek, és a hatalmon lévők elfajulása már megállíthatatlan volt. Mihelyt Isten hatalmas angyala visszavonul – hangzott a prófécia –, a gonosz erők veszik át az ellenőrzést, elszabadulnak az emberszívekben rejlő gonosz indulatok, szenvedélyek, és a birodalom összeomlik. Ennek következményeként „nem lesz erő” a birodalomban (Dán 8,7) arra, hogy ellenálljon a világtörténelem színpadán megjelenő új vetélytársnak. Drámai változás következik: Görögország jön elő. Érdekes, hogy Görögország „fejedelmét” említi, nem egyszerűen csak Görögországot. Ebben az esetben valóban igen fontos tényező volt a király személye, a világhódító Nagy Sándor hadvezéri képessége és ambíciója.

Micsoda összefüggések vannak a történelem meglepő fordulatai és eseményei mögött! Sokkal nagyobb jelentősége van a természetfeletti erők harcának a látható történések mögött, mint gondoljuk. Ebbe nyújt bepillantást Dániel könyve. Milyen jó tudni, hogy a Mindenható

¹⁰ Ez a helyes fordítás. A héber szövegben az „im” prepozíció található itt.

Isten küldöttei tevékeny részt vesznek az ember megmentéséért folyó „nagy küzdelemben”.

Ennek a kinyilatkoztatásnak az ismeretében értjük meg az apostoli felhívást: *„Intelek azért mindenekelőtt, hogy tartassanak könyörgések, imádságok, esedezések, hálaadások királyokért és mind a méltóságban levőkért, hogy csendes és nyugodalmas életet éljünk, teljes istenfélelemmel és tisztességgel. Mert ez jó és kedves dolog a mi megtartó Istenünk előtt, aki azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, és az igazság ismeretére eljusson.”* (1Tim 2,1–4)

Dániel könyve 10. fejezete alapján megérthetjük, miért *„jó és kedves dolog ez Istennél”*. Amint Dániel imája befolyásolta a történelmet, és azt eredményezte, hogy maga Krisztus is beavatkozott a történésekbe isteni hatalmával, ugyanígy a mi hívő imádságunk is a mennyei erők tevékenységének nyit utat.

Különleges kifejezést találunk a fejezet utolsó versében: *„az igazság írása”*. Létezik talán valamilyen rögzített dokumentuma a megváltási tervnek? Nincs erről közelebbi kinyilatkoztatásunk azon kívül, hogy Jelenések könyve is szól jelképesen egy bizonyos „hétpecsétetes könyv”-ről (Jel 5. fej.). Annyi bizonyos csupán, hogy Isten tervei a legkisebb részletekre vonatkozóan is tökéletesen ki vannak dolgozva, és eleve az Ő előre ismerésén alapulnak, amely az egyéni szabad döntésekre és a pszichikai-történelmi törvényszerűségekre egyaránt kiterjed. Ezért amit erről kijelent nekünk, az *„igazság”*. Milyen kegyelem és megtiszteltetés, hogy Isten bepillantást enged az *„igazság írásába”* e bibliai próféciák által!

Különös kinyilatkoztatás ez a kijelentés is: *„Senki sincsen, aki érvélem tartana ezek ellenében, hanem csak Mihály, a ti fejedelmetek.”* Talán az emberi szövetségesek gyengeségére és állhatatlanságára utal itt az ige, holott az egész nagy harc a mi megmentésünkért folyik. Bizonyos, hogy sokkal több „Dánielre” lenne szükség, akik hittel teljes könyörgéssel segítségül hívják a mennyei erőket, és kitartóan támogatják Isten követőinek küzdelmét.

FÜGGELÉK

A két tábor között dúló harc

„Sátán elmegy hatalmas végső határáig, hogy nyugtalanítsa, kísértse és félrevezesse Isten népét. Aki Urunk elé mert állni, meg merte Őt kísérteni és kötekedni merészelt vele, aki felvihette Őt a templom tetejére és a magas hegyre, gyakorolni fogja hatalmát ezen a nemzedéken.

Láttam a gonosz angyalokat versengeni az emberekért, és Isten angyalait, amint küzdöttek a sátáni sereg ellen. A harc elkecsereedett volt. Gonosz angyalok árasztották mérgező befolyásukat, és szorosan körülvették az embereket, hogy besötétítsék értelmüket. A szent angyalok aggódva örködtek, és várták, hogy visszaverhessék Sátán seregét. De nem a jó angyalok feladata, hogy az emberek akarata ellenére cselekedjenek. Ha az emberek behódolnak az ellenségnek, és nem feszítik meg erejüket, hogy ellenálljanak, akkor Isten angyalai alig tehetnek többet, mint hogy megállítsák Sátán seregét, amíg a veszedelemben forgók nagyobb világosságot kapnak, amely felrázza őket, hogy a mennyhez forduljanak segítségért.

Ha Sátán látja, hogy valaki kisiklik a kezéből, akkor a végsőkéig megfeszíti erejét, hogy megtartsa magának. Amikor valaki rádöbben a veszélyre, és nyomorultságát érezve buzgón Jézushoz fordul segítségért, Sátán megijed, hogy veszíteni fog. Tartalék erőket hív angyalai közül, körülveszik a szerencsétlen embert, sötét falat emelnek körülötte, hogy a menny világossága ne juthasson el hozzá.

Ha azonban az, aki veszélyben forog, kitart, és tehetetlenségében Krisztus érdemeire támaszkodik, könyörgése eljut Megváltónkhoz, aki a hit buzgó imájára különleges erejű angyalsereget küld ennek az embernek a megmentésére. Sátán képtelen elviselni, ha hatalmas ellenfeléhez könyörgünk, fél és remeg Krisztus ereje és fensége előtt.

A buzgó ima hallatán Sátán egész serege reszket. Sátán mind nagyobb sereget hív a harcba, hogy elérje célját. De amikor korlátlan hatalmú angyalok jönnek a menny fegyverzetével a gyengülő, üldö-

zött ember segítségére, akkor Sátán és serege visszavonul. Jól tudják ilyenkor, hogy elvesztették a csatát.

Sátán önkéntes alattvalói kitartóak, tevékenyek, és egyetlen célra törnek. Bár egymást is gyűlölik és küzdenek egymással, mégis minden alkalmat megragadnak közös céljuk elérése érdekében. Sátán hatalmának azonban határt szab a menny Parancsnoka.” (Ellen G. White)

ISTEN NÉPÉNEK SORSA AZ ÉSZAKI ÉS DÉLI KIRÁLY HARCA KÖZEPETTE

Dániel könyve 11. fejezet

A 11. fejezetben olvasható kinyilatkoztatás bizonyos vonatkozásban eltér az előző – a 2., 7. és 8. fejezetben található – vázlatpróféciáktól. Nemcsak abban, hogy ez a kinyilatkoztatás „ige”, azaz ezúttal kijelentéseket hallott Dániel, nem pedig jelképes ábrázolásokat látott. (Lásd a 10,1-hez fűzött megjegyzést az előző tanulmánynál.) Az előző próféciáknál a vázlatosság, a tömör, átfogó ábrázolás volt jellemző. A 11. fejezetben pedig egészen kinagyított, aprólékos részletekkel is találkozunk. Az ember elámul: ilyen részletekig menően tartalmazza „*az igazság írása*” a bekövetkezendőket? Emlékezzünk arra, hogy Jézus első adventjével kapcsolatban is előre megírtak pl. olyan kis mozzanatok is, hogy megfeszítésekor „megosztoznak ruháin és köntösére sorsot vetnek” (Zsolt 22,19; vö. János 19,23–24). A szabad akaratot soha nem kényszerítő, de mindent előre ismerő, és ennek alapján mindent előre eltervező isteni bölcsesség felfoghatatlanul csodálatos.

A 11. fejezet tanulmányozásánál nem szabad elfeledkezni a 10. fejezet 14. verséről, amely kimondja, hogy miről szól ez az utolsó, leg-részletesebb kinyilatkoztatás, amelyet Isten Dánielnek adott: „*Jöttem pedig, hogy tudodra adjam, ami a te népedre az utolsó időkben következik: mert a látomás azokra a napokra szól.*” (10,14) Az „*utolsó idő*” kifejezés kettős értelmű a Szentírásban, tágabb értelme szerint az első advent időszaka is utolsó idő már (lásd Zsid 1,1 stb.), szűkebb értelme szerint csak a második adventet megelőző végidő korszaka számít „*utolsó időnek*”.

Valószínűleg itt kettős értelmű a kifejezés. Egyrészt tehát Dániel szó szerinti népe, a zsidó nép babiloni fogság utáni további sorsáról szól a látomás, kegyelmi idejük utolsó idejében, a Jézus első eljövetele előtti időszakban. Ebben a tekintetben egyedülálló ez a kinyilatkoztatás az egész Szentírásban. Az ún. intertestamentális korról¹ sehol másutt nem szól a Szentírás. E prófétikus kijelentés mintegy áthidalja ezt a korszakot, és általa isteni nézőpontból ismerhetjük meg e kor történéseinek lényegét.

Másrészt viszont Dániel átvitt, illetve hitbéli értelemben vett népről, a hívő, maradék egyházzal lesz szó – mint Isten megváltási tervének képviselőjéről és eszközéről a szűkebb értelemben vett „*utolsó napokban*”, Jézus visszajövetele előtt. A 2., 7. és 8. fejezetben kifejezetten a végső, természetfeletti isteni beavatkozás előtti időről szolt a kijelentés úgy, mint „*utolsó napokról*”, vagy „*a vég idejéről*”. A 11. fejezet utolsó részében is szerepel a „*vég ideje*” kifejezés (40. vers). A 12. fejezet első részében is félreérthetetlenül a végső isteni közbelépésről lesz szó.

Valószínűleg olyan jellegű kettős prófécia ez a kijelentés, mint Jézus Olajfák hegyén mondott nagy prófétikus beszéde, amelyben a Jeruzsálem pusztulását megelőző események a világ vége előjeleinek az előképei. Itt azok a harcok válnak az Isten népe körül folyó, illetve őket érintő küzdelem előképévé, amelyek az intertestamentális korban a zsidó nép körül folytak. (Lásd még az előző tanulmány 3. kérdésénél található megjegyzés második részét.)

Ellen G. White ezt írta a múlt század elején: „A háborúság szelleme kavargja fel a világot. Dániel próféta könyve 11. fejezetének jövendölése hamarosan eléri teljes beteljesülését. Nemsokára itt lesznek a zűrzavarok azok a jelenetei, amelyekről a próféciaik szólnak.” (*Bizonyságtételek IX.*, 14. o.)

Azt láttuk az eddigiekben, hogy a 2., a 7. és a 8–9. fejezet kijelentései egyre bővülő és mind konkrétabb módon tettek bizonyosságot a végidő utolsó, küzdelmes szakaszáról, amely megelőzi az isteni beavatkozást. Úgy tűnik, hogy a 11–12. fejezet a csúcson ebben a soro-

¹ Az ó- és újtestamentumi korszak közötti idő.

zatban, mert itt tárul elénk ez az időszak a legjobban kinagyítva. Egészen közlelről szemlélhetjük azokat a súlyos harcokat, amelyek Isten népe sorsát érintik.

Azonban e prófécia értelme a mai napig sem tárult fel olyan egyértelmű világossággal, mint az előző fejezeteké. Dán 12,4 beteljesedése bizonyára fokozatos. Mivel – mint a Dániel könyvében található 4. vázlatprófécia – a 11–12. fejezet tartalmazza a legközelebbi leírást arról, ami Isten népére „*az utolsó napokban következik*”, törvényszerű, hogy a könyvnek ez a része világosodik meg utoljára. Az az Isten, aki ajándékkal adta ezeket a kijelentéseket népének, és aki kijelenti, hogy „*a vég idején az értelmesek érteni fogják*” e könyv prófeciáit (Dán 12,10), bizonyára feltárja majd ezeknek az igéknek a teljes értelmét a maga idejében, a Szentlélek által.

Egy-egy elrejtett jelentésű prófécia megértése mindig üdvtörténeti jelentőségű esemény. Isten tervében meghatározott az ideje és meghatározottak az eszközei. Nem úgy kell elgondolni tehát a prófécia értelmének feltárulását, hogy egyszer csak valaki esetlegesen felfedezi a megfejtést pusztán emberi töprengések, ügyesség vagy megérzés alapján, kb. úgy, mint ahogy egy rejtélyt vagy nehéz matematikai példát egyszer csak megold valaki. Az értelem feltárulása a Szentlélek hatalmában van. Amikor Ő nyitja meg a megértés kapuját, akkor ez a prófécia is éppoly világos lesz – a legkisebb részletig és összefüggésig –, mint Dániel könyve előző vázlatpróficiái. Egy-egy prófécia Szentlélektől ihletett értelmezésénél nem maradhat semmi bizonytalanság, nem maradhat helye a sötétben tapogatózásnak, a legkisebb részletet illetően sem.

Ha a Szentlélek ad világosságot, akkor ennek két jellegzetessége van: Egyrészt egyértelmű és nyilvánvaló lesz minden, mint ezt kifejtettük. Másrészt sokak előtt tárul fel ugyanaz az értelem. Isten egész népe meghallja és elfogadja általa Isten üzenetét. Isten nemcsak azokat az emberi eszközöket ihleti, akik által feltárja a magyarázatot, hanem mindazokat a hívőket is, akiknek ezáltal világosságot akar küldeni. Munkálja bennük, hogy felismerjék az általa küldött bizonyágtételt, és engedelmeskedjenek neki.

Az idők folyamán sok magabiztos emberi értelmezést terjesztettek elő a 11. fejezetről, de egyik sem megnyugtató és elégséges, nem

viseli magán annak a biztos jegeit, hogy itt a Szentlélek munkálkodott, hogy Krisztus maradék egyházát „*elvezérelje az igazságra*” (János 14,26; 16,13). Azok járnak el tehát helyesen, akik óvatosak a magyarázatban, és a biztos támpontokat ragadják meg. (Pl. az olyan jellegzetes kifejezésekre és részletekre kell ügyelnünk, amelyek másutt is előfordulnak Dániel könyvében, vagy újszövetségi visszahivatkozást ismerünk velük kapcsolatban.)

Nem arról van szó tehát, hogy a még be nem teljesedett jövendölésekkel egyáltalán ne foglalkozzunk. Ez éppoly helytelen lenne, mint az önkényes emberi magyarázatokkal való próbálkozás. Az a helyes, ha „*szívünkben tartjuk és forgatjuk*” ezeket (Lukács 12,9. 51), ha figyelő és várakozó állásponton vagyunk velük kapcsolatban, hogy mihelyt a Szentlélek feltárja a helyes és teljes magyarázatot, azonnal megragadhatjuk, s felismerjük a küszöbön lévő beteljesedést.

Valószínűleg az okozza a megértési nehézségeket, hogy a 11. fejezet a vázlatprófécia és a pillanatkép-prófécia együttesének tűnik, a gondolatmenet nem folyamatos, töretlen egymásutániségben tárgyalja az eseményeket, hanem kitérő megszakítással és a félbehagyott gondolatmenethez való visszatéréssel.

A következő szerkezet látszik a legvalószínűbbnek:

5–13. vers: A Ptolemaidák és Szeleukidák egymás elleni küzdelme, amely a zsidó nép sorsát is igen megnehezítette, egészen i. e. 198-ig.

14. vers: Döntő, átfogó kijelentés a zsidó nép sorsáról, annak kapcsán, hogy III. Antiokhosz idején (tehát azon a ponton, ameddig a 13. vers vezet) ők is beleelegyedtek a két hellén királyság viszályába.

15–22. vers: A szent föld további sorsáról számol be. Szól a rómaiak megjelenéséről és tevékenységéről, egészen Krisztus haláláig („a szövetség fejedelme megtöretéséig”).

23–30. vers: Visszatérés a megszakított gondolatmenethez: a Ptolemaida és Szeleukida királyok további egymás elleni harca, a rómaiak közbeavatkozásáig (a kitteus hajók megjelenéséig).

31–39. vers: A pogány és a pápai Róma tevékenysége és Isten népe elleni harca.

40–45. vers: Az északi és a déli király harca a vég idején.

1 *Hogyan vázolta a mennyei követ a méd–perzsa birodalom szerepét a megváltás műve és a történelem alakulása szempontjából?*

Dán 11,1–2 „Én is a méd Dárius első esztendejében mellette álltam, hogy őt támogassam és segítségére legyek. Most igazságot jelentek néked: Ímé, még három király támad Perzsiában, és a negyedik meggazdagodik nagy gazdagsággal mindenki felett, és mikor hatalomhoz jut az ő gazdagsága által, mindent megmozdít Görögország ellen.”

Döbbenetes kijelentés a földi történések rejtett hátteréről! Hatalmas angyalfejedelem állt egy földi uralkodó mögött, hogy emberi szemek számára láthatatlanul tanácsolja őt, és támogassa jó törekvéseiben. A hatalom birtokosai körül – akiknek a döntései néptömegek sorsát befolyásolják – sokszor különösen kielezett a mennyei és a démoni erők küzdelme. Kész együttműködni velük a menny, de Sátán is szüntelenül ostromolja és a maga eszközeivé akarja tenni őket. A Dániel könyve 6. fejezetében leírtak tanúsítják, milyen nyitottság és fogékonyság jellemezte a méd Dárius királyt a próféta szavai és élete által közvetített isteni kinyilatkoztatás iránt. Láthattuk azonban, hogy Sátán itt sem tétlenkedett, mindent megtett azért, hogy ellentétes irányban befolyásolja a királyt. A mennyei erők azonban győzedelmeskedtek: a rendelet, amellyel a király bizonyosságot tett birodalma népeinek az „*élő és szabadító Istenről, aki jeleket és csodákat cselekszik a földön, és akinek az uralma örökkévaló*” (6,26–27), az igazság nagy diadala és magvetése volt a pogány népek körében.

A mennyei befolyás hatékonyan érvényesült a következő uralkodó, Círus esetében is, ő adta ki az engedélyt a zsidók hazatérésére és a templomépítésre (Ezsdr 11,1). Az előző, 10. fejezet azonban éppen arról szólt, hogy ezután volt olyan időszak, amikor ő is tartósan ellenállt a mennyei befolyásnak. Végül mégis ennek engedett. A láthatatlan mennyei ügyvivő munkálkodása érzékelhető volt utódai életében is.

A „még három királyt” nem a méd Dáriustól, hanem a kinyilatkoztatás idejétől számítja a jövendölés. Dániel Círusz 3. évében kapta a látomást, tehát innét számítva, Círusz után még három uralkodó következik a negyedikig, akiről a jövendölésnek fontos mondanivalója van a továbbiak szempontjából.²

A további három király, akik Círusz után következtek: Kambüszész (530–522), Al-Smerdisz (522) és I. Dárius (522–486). A negyedik, Xerxész (486–465) – aki Ahasvérus néven szerepel Eszter könyvében – rendkívüli gazdagságáról és hatalmáról volt nevezetes. (Lásd Eszter 1,4. 6–7-ben is.) A roppant gazdagság és hatalom kísértette őt egy olyan vállalkozásra, amely meghatározóan hatott a történelem további menetére.

Tökéletes, tömör meghatározás a 2. versnek ez a részlete: a negyedik király, Xerxész „*mindent megmozdít Görögország ellen*”. A héber szöveg kettős értelmű. Így is fordítható: „*Felriasztja (felrázza) az egész Görögországot.*” A kijelentés mindkét értelmében beteljesedett: Xerxész élete fő vállalkozásaként indult Görögország ellen, hogy apja, I. Dárius eredménytelen hódítási próbálkozását sikerre vigye. Hérodotosz, a görög történetíró fantasztikus adatokat közöl hadereje nagyságáról, és a hadi előkészületekről. Valóban „*mindent megmozdított*” a siker érdekében. (Lásd erre vonatkozóan az 1. sz. függelékét.)

Mindezek ellenére megsemmisítő vereséget szenvedett. Hadjárataival ugyanis beteljesítette a prófécia másik értelmét is: „*felrázta az egész Görögországot*”. A perzsa támadás súlyos veszélye egységbe kovácsolta az egymással folytonosan háborúzó görög városállamokat. A perzsákkal szembeni honvédő harcokban kialakult egység pedig nemsokára egy új, erős makedón–görög állam létrejöttében öltött testet. Már a makedón Nagy Sándor apja, II. Fülöp idején megfogant a bosszúhadjárat terve: „A korinthoszi kongresszus, amelyen a görögök a történelemben először egyeztek meg ügyeik közös irányításában, i. e. 337 elején zajlott le. II. Fülöp ugyanebben az évben egy másik konferenciát is összehívott, és előterjesztette újabb tervét: a görögök

2 Egyes magyarázók a méd Dáriustól számítják a három királyt. A negyedik így is Xerxész, mert kihagyják viszont a rövid ideig uralkodó, trónbitorló Al-Smerdiszt.

indítsanak szent háborút a perzsák ellen. Bosszulják meg, hogy Xerxész meggyalázta a görög templomokat, szabadítsák fel a kis-ázsiai görögöket a perzsa iga alól.” (V. Zamarovský: i. m., 277. o.)

Nagy Sándor hadjáratát a perzsa birodalom ellen szintén nagymértékben a visszafizetés eszméje ösztökelte. A gyönyörű perzsa fővárost, Perzopoliszt is valószínűleg azért gyűjtötták fel a hódító görögök, hogy bosszút álljanak Athén felgyújtásáért, amit Xerxész rendelt el Görögország elleni hadjárata során. (Lásd erre vonatkozóan a 2. sz. függelék.) Így tehát Xerxész valóban felriasztotta birodalma ellen az új, hódító világhatalmat, Görögországot. Csak az előre ismerő és végtelenül bölcs Isten jelenthette ki mindezt annyira tömör és tökéletes megfogalmazásban Dánielnek, mintegy kétszáz esztendővel a megvalósulást megelőzően.

2 *Hogyan alakult a hellén birodalom további sorsa?*

Dán 11,3–4 „Támad egy erős király, aki uralkodik nagy hatalommal és tetszése szerint cselekszik. De alighogy támadt, megrontatik az ő országa, és elosztatik az égnek négy tája szerint, de nem száll az ő maradékaira, és nem az ő hatalma szerint, amellyel ő uralkodott, mert szétszaggattatik az ő birodalma, és másoknak adatik ezeken kívül.”

Ha a 2. vers már elemzett részét abban az értelemben vesszük, hogy Perzsia 4. királya „*felriasztja az egész Görögországot*”, akkor teljesen logikus és töretlen a történesek fonalának követése: a felriasztás nyomán „*támad egy erős király*”, aki kétségtelenül Nagy Sándorral azonosítható.

A prófécia első része tehát még nagyon tömör, csakúgy, mint a 2., 7. és 8. fejezet profétikus vázlatai. Az átfogó profétikus jövendölés látóterén kívül esnek a Xerxész utáni perzsa királyok, akik alatt állandósult a hanyatlás, noha a perzsa birodalom az utolsó pillanatig gazdag

és erős maradt. Xerxész után mindjárt Nagy Sándorral folytatja az Isten népét érintő történelem vázolását a profécia.

Csakúgy, mint az előző vázlatproféciáknál is láttuk, a kinyilatkoztatás itt is rövid, pontos, találó összefoglalással mutatja be Nagy Sándor és birodalma további sorsát, a négy utódállam kialakulását. (Az itt leírtakat vö. a négy fejjel és a négy tekintélyes szarvval Dán 7,6-ban és 8,8-ban, valamint a 8,21–22-ben található magyarázattal; a négy utódállamra vonatkozóan lásd még a VII. tanulmány 5. kérdéséhez fűzött megjegyzést is.)

Az előző proféciák kijelentései kiegészülnek még azzal a megállapítással, hogy a négy utódállamban nem Nagy Sándor „*maradékai*” uralkodnak majd, hanem „*mások ezeken kívül*”. Ez a jövődőlés így teljesedett be:

„Milyen sorsra jutott nagy Sándor családja?... Roxané (Nagy Sándor első felesége) meggyilkoltatta Sándor második feleségét, Sztateirát i. e. 312-ben. Olümpiasz (Nagy Sándor anyja) meggyilkoltatta Sándor mostohatestvérét, Philipposz Arrhidaroszt (mintegy száz előkelő hívével együtt), i. e. 315-ben viszont Kasszandrosz gyilkoltatta meg Olümpiaszt. I. e. 310-ben Kasszandrosz megölette Roxanét és a kis Alexandroszt is. I. e. 309-ben Polüszperkhón meggyilkoltatta Sándor szeretőjét, Barszinát, és Sándor törvénytelen fiát, Héraklészt. Nem egészen tizenhárom évvel Nagy Sándor tizenhárom esztendei uralma után már senki sem élt utódai és közeli rokonai közül. Mindannyian gyilkosok áldozatai lettek.” (V. Zamarovský, i. m., 300. o.)

Milyen tévedhetetlen pontossággal és biztonsággal jelentette ki mindezt előre az isteni jövődőlés! Ésaías könyve igéi jutnak eszünkbe, amelyek rámutatnak arra, hogy a profétikus jövődöléseknek az élő és mindenekfelett bölcs Isten előtti meghajlásra kell készettniük bennünket: „*Emlékezzetek meg a messze régi dolgokról, hogy én vagyok Isten, és nincs hozzám hasonlatos, aki megjelentem kezdettől fogva a véget, és előre azokat, amik még meg nem történtek... Hallgassatok rám, ti kemény szívűek, akik távol vagytok az igazságtól!*” (Ésa 46,9–12)

A négy utódállam közül kettőnek az ütközőpontjába került Palesztina. Tőle délre volt az Egyiptomban létesített hellén királyság, a Ptolemaiosz-dinasztia uralmával. Tőle Északra volt a Szíria, Mezopotámia és Irán területét magában foglaló másik hellén állam, a Sze-

leukida-dinasztia uralmával. A két királyság szinte szüntelenül háborúzott egymással, és a kicsiny Júda hol az egyik, hol a másik uralma alá került. Eközben sokat szenvedett mindkettőtől, területe sokszor lett hadszíntér.

3 *Hogyan mutatja be ezután a prófécia a két hellén királyság ide-oda hullámzó, szüntelen harcát (i. sz. 198-ig), és a közöttük őrlődő kicsiny Júdát?*

Dán 11,5–13 „Elhatalmasodik a déli király, de az ő vezérei közül is egyik, és ez hatalmat vesz rajta és uralkodik, nagy uralkodás lesz az ő uralkodása. Esztendőök múlva szövetkeznek, és a déli király leánya az északi királyhoz megy, hogy békéltessen, de a kar erejét meg nem tarthatja, és ő sem áll meg, sem az ő karja, hanem kiszolgáltatják őt és kísérőit és nemzőjét, és azt, aki őt egy ideig gyámolította. De támad helyébe az ő gyökerének csemetéje közül, aki a had ellen jön majd, és tör az északi király erősségeire, és azokat megszállja, beveszi. Azoknak isteneit is bálványaikkal és drága arany- és ezüstedényeikkel együtt fogságba viszi Egyiptomba, és néhány esztendeig erősebb lesz, mint az északi király. Ez ugyan bemegy a déli király országába, de visszatér az ő földjére. De fiai fegyverkeznek, nagy sereget gyűjtenek, hirtelen jön és beözönlik, átmegy és visszatér, és hadakoznak mind az ő erősségéig. Felháborodik a déli király, kimegy és megütközik vele, az északi királlyal. Az nagy sokaságot állít fel, de ez a sokaság ennek a kezébe adatik. Amint a sokaság elfogatott, felfuvalkodik a szíve, sok ezret letipor, mégsem lesz hatalmas. Mert az északi király visszatér, és az előbbinél nagyobb sokaságot állít, néhány esztendő múlva nagy sereggel és nagy készlettel jön bizony.”

Ennél az igeszakasznál az események aprólékos részletezése jellemző. Mély benyomást tesz az emberre, hogy még a kis mozzanatok is olyan precízen meghatározta a jövőndőlés, illetve az a tény, hogy mindezek beteljesedtek.

Valószínű azonban, hogy ennek a szakasznak több a jelentősége annál, mint hogy lenyűgöző módon tanúskodjék nekünk az isteni előre ismerésről. Ezek az események valószínűleg előképei valamiképpen a végidő hívő népe körüli történéseknek is.

E szakasz nyomán még inkább megérthetjük Dán 8,23 kijelentését is, mely szerint akkor adatnak a római hatalom kezébe a diadokhoszok, amikor „*betelik a gonoszságuk*”. (A szöveg magyarázatát lásd a VII. tanulmány 5. kérdéséhez fűzött magyarázatban.) Az egyiptomi és szíriai-ázsiai hellén királyságok örökös háborúzásaikkal mérhetetlen nyomorúságot zúdítottak a népekre.

Josephus Flavius írja: „Midőn Nagy Antiokhosz uralkodott Ázsiában, a zsidók és Coelesyria lakói sokat szenvedtek, mert egyre-másra pusztította országukat az ellenség. Ugyanis abban a háborúban, amelyet az említett király Ptolemaiosz Philopator és fia, Ptolemaiosz Epiphanész ellen viselt, rengeteg csapás érte őket, akár győzött a király, akár nem, úgyhogy olyanok voltak, mint a viharban hánykódó hajó, amelyet minden oldalról hullámok ostromolnak. A zsidók Antiokhosz szerencséje és szerencsétlensége között őrlődtek.” (A zsidók története, Budapest, 1980. 296. o.)

Részletesebb magyarázat a történelmi beteljesedésről:

5. vers A déli király: I. Ptolemaiosz (mellékneve: Szótér = Megmentő), aki i. e. 323-ban alapította meg Egyiptomban – Alexandria fővárossal – a hellén birodalom első utódállamát. Júda ehhez a királysághoz tartozott egészen i. e. 198-ig. (Júda a 70 éves babiloni fogság után újra benépesült zsidó lakossággal, de nem nyerte vissza teljes függetlenségét, hanem csak önkormányzatot kapott a perzsa birodalmon belül Artaxerxész Longimanus i. e. 457-ben kiadott rendelete nyomán. Nagy Sándor alatt ugyanebben az állapotban maradtak, majd a Ptolemaioszok uralma alá kerültek.)

„*Vezérei közül az egyik*”, aki „*elhatalmasodik*”: I. Szeleukosz (mellékneve: Nikátor = Győző), Nagy Sándor másik hadvezére, aki mielőtt kialakította és megszilárdította volna királyságát (i. e. 312-ben),

Ptolemaioszhoz csatlakozott egy ideig és parancsnoksága alá rendelte magát, hogy közös erővel győzzenek le egy másik versenytársat, Demetrioszt, Antigonosz fiát.

„*Nagy uralkodás lesz az ő uralkodása.*” Területileg a Szeleukidák birodalma volt a legnagyobb. „Alexandrosz utódai közül a nagy hódító eszméihez Szeleukosz állt a legközelebb... Fiára hatalmas kiterjedésű és az általános vélemény szerint harmincmillió lelket számláló birodalmat hagyott... A Szeleukidák mindent megtettek, hogy megvalósítsák azt, ami elődeiknek egyszer sem sikerült: a birodalom népeinek és civilizációinak sokfélesége ellenére egységes államot akartak teremteni. Ezt azonban nekik sem sikerült elérniük... A Szeleukidák között is voltak olyan uralkodók, akik, mint III. Antiokhosz, sokat fáradoztak, sőt bámulatra méltó erőfeszítéseket tettek azért, hogy talpra állítsák a birodalmat. De ők sem tudták megállítani... az irániak lassú, de folyton erősödő eszmélését és Róma növekvő erejét, amely már az i. e. II. században gyógyíthatatlanul megsebezte a birodalmat.” (R. Ghirshman: *Médek, perzsák, pártbusok*, Budapest, 1985, 196–198. o.)

„A Szeleukidák uralma, amely dicstelenül ért véget, nem kezdődött rosszul. Nagy reményeket ébresztett, és a bevándorlók olyan áradatát csábította be Görögországból, amely méretében a nagy gyarmatosításra emlékeztetett. A Szeleukidák több várost alapítottak, mint a többi diadokhosz együttvéve, s a városok lakosságának – a görög hagyományokhoz híven – függetlenséget biztosítottak: utakat, kikötőket, hidakat, erődöket építettek.” (V. Zamarovský, i. m., 296. o.)

6. vers: A Ptolemaidák és Szeleukidák birodalma között szüntelen ellentét és harci állapot volt, míg mintegy 35 évvel I. Szeleukosz halála után a két ország szövetséget kötött egymással egy házasság által. II. Antiokhosz (mellékneve Theosz = Isten, ami jellemzően mutatja a „káromlás nevét”, az önistenítés törekvését) feleségül vette Berenikét, II. Ptolemaiosz Philadelphosz leányát, és elbocsátotta első feleségét, Laodikét, akinek fia megszűnt trónörökös lenni. De Antiokhosz mégis visszahívta később Laodikét, aki viszont megölette Berenikét, és annak Antiokhosztól született fiát, valamint Egyiptomból vele jött kíséretét, és magát Antiokhoszt is megmérgezte. (A „nemzőjét” szó helyesen értelmezve, illetve fordítva: nemzetjét, azaz a fiát. A vers az új protestáns fordítás szerint: „*A déli király lánya hozzámegy az*

északi királyhoz a jó viszony érdekében. De ezzel nem tudja megtartani hatalmát. Nem marad meg sem a király, sem a gyermeke. Az asszony pedig áldozatul esik kíséretével és fiával és azzal együtt, aki támogatta őt abban az időben.”)

7–8. vers: Az előbbi eseményt természetesen megfizetés követte. Bereniké apja, II. Ptolemaiosz éppen ebben az időben meghalt, de az új uralkodó, III. Ptolemaiosz (mellékeve: Euergetész = Jóltevő), Bereniké testvére („gyökerének sarjadéka” = apja fia) büntető hadjáratra indult II. Szeleukosz Kallinikosz ellen (aki az új Szeleukida uralkodó volt, mint II. Antiokhosz Theosz és Laodike fia). Vállalkozása eredményes volt. Egy i. e. 239/38-ból való ókori okirat III. Ptolemaioszt dicsérve külön megemlékezik arról, hogy hadjárata során visszaszerezte mindazokat a kultusztárgyakat (istenszobrokat és templomi edényeket), amelyeket korábban a perzsák elvittek Egyiptomból. Visszavitte ezeket Egyiptomba, és visszaállította eredeti helyükre.

9–10. vers: II. Szeleukosz Kallinikosz ellenhadjárattal próbálkozott, hogy visszaszerezze elvesztett tekintélyét és az elragadott zsákmányt, de vereséget szenvedett, és vissza kellett vonulnia. Halála után azonban fiai – III. Szeleukosz (Kerannosz) és III. (Nagy) Antiokhosz – szerveztek visszavágó hadjáratot Egyiptom ellen, ahol akkor már IV. Ptolemaiosz (Philopator) uralkodott. A két testvér közül az előbbi meghalt, és III. Antiokhosz folytatta a harcot. Ezért folytatódik egyes számban a prófétikus leírás. Egészen Bafiáig nyomult előre, amely egy erődítmény Egyiptom határán.

11–12. vers: IV. Ptolemaiosz nagy felháborodással indult Antiokhosz ellen, személyesen vezette hadseregét. Antiokhosz valóban „nagy sokasággal vonult ellene”. Polybios ókori történetíró szerint 62 000 gyalogossal, 6000 lovassal és 102 elefánttal. Ptolemaiosz azonban fényes győzelmet aratott felette az ütközetben (raphiai csata, i. e. 217), „kezébe adatott” Antiokhosz nagy sokasága. Az előbbi történetíró szerint 10 000 gyalogos és 300 lovas esett el seregéből, és 4000-en estek hadifogságba. Ptolemaiosz azonban visszavonult, és nem használta ki győzelmét.

13. vers: III. Antiokhosz vereséget szenvedett Egyiptommal szemben, de eredményes hódító volt Kelet felé. Megszilárdította birodalmát. Amikor ellenfele, IV. Ptolemaiosz és felesége is rejtélyes körül-

mények között meghaltak (i. e. 203-ban), és fiuk, a mindössze ötéves V. Ptolemaiosz Epiphanész került a trónra, azonnal hadjáratra indult Egyiptom ellen, hogy előző kudarcát győzelemre váltsa.

4 *Milyen fontos kijelentést tesz ezek után a prófécia a zsidó nép sorsának további alakulásáról?*

Dán 11,14 „Azokban az időkben sokan támadnak a déli király ellen, a te néped erőszakos fiai is felkelnek, hogy beteljesítsék a látomást, de elhullnak.”

„Azokban az időkben”: a 13. versre utal vissza ez a kijelentés, tehát III. (Nagy) Antiokhosz Egyiptom elleni újabb hadjáratának idejéről van szó. „Sokan támadnak a déli király ellen.” A kiskorú egyiptomi uralkodó ellenében az ország, illetve az uralkodóház minden ellensége igyekezett kihasználni az alkalmat. Ehhez csatlakoztak a zsidók is. Elsődlegesen erre vonatkozik a 14. vers második része: „A te néped erőszakos fiai is felkelnek.”

Ez a következőképpen történt: Egyiptom részéről egy Szkopasz nevű hadvezér harcolt Nagy Antiokhoszsal. Először sikere volt, de végül, i. e. 198-ban megsemmisítő vereséget szenvedett Antiokhosztól Paneionnál, a Jordán forrásvidékén. A zsidók, akik eddig a Ptolemaidák birodalmához tartoztak, most szintén belefolytak a viszályba, azt remélve, hogy valami jót nyernek ezzel a maguk számára. Átálltak Antiokhoszhoz, sőt vele harcoltak Szkopasz ellen: „Nem sokkal utóbb Antiokhosz megverte Szkopaszt a Jordán forrásainál, s hadseregének jó részét elpusztította. Mikor ennek következményeként Antiokhosz azokat a coelesyriai városokat, amelyeket Szkopasz elfoglalt, valamint Samáriát hatalmába kerítette, a zsidók önként meghódoltak neki, bebocsátották városukba, hadseregét és elefántjait ellátták élelmiszerral, és lelkesen segítettek neki a jeruzsálemi várban maradt Szkopasz-féle helyőrség megostromlásában.” (Josephus Flavius: *A zsidók története*, Budapest, 1980, 296. o.)

Miért minősíti viselkedésüket az Ige így: „*a te néped erőszakos fiai is felkelnek*”? A babiloni fogság után Isten további életlehetőséget biztosított a zsidó népnek. Újrakezdhatték nemzeti életüket, megépült a templomuk, folytak az istentiszteletek. Még bizonyos önkormányzatot is élvezhettek a perzsa birodalmon, majd a Ptolemaidák királyságán belül. Értékes, de szerény kezdet volt ez. Megszűntek ugyan büszke, független királyság lenni, és csak Júda területe volt az övék (Samária, Galilea nem tartozott hozzájuk többé). A fogság alatti és utáni próféták (Ezékiel, Aggeus, Zakariás) mindennek ellenére a virágzás ígéreteit tárták eléjük, az Úr szövetsége iránti engedelmség, a lelki megújulás és a folytonos lelki növekedés előfeltételével.

A Ptolemaiosz-uralom viszonylag türelmes volt. A zsidók adófizetők voltak, de gyakorolhatták hitüket, nyitva állt az út a lelki fejlődéshez. De Júda nem akart ezen az úton járni. A vezető réteg Nagy Antiokhosz hadi szerencséje idején politikai játszmába kezdett, hogy előnyökhöz jusson, és végül visszaszerezze régi nemzeti dicsőségét. Nem Isten útján akartak fölemelkedni, hanem erőszakos, emberi módon. Ettől fogva sajnos végig ezt az utat járták. Ennek megfelelően mindig beteljesedett az is, amit a prófécia röviden így mond: „*De elhullnak.*” Helyesebben fordítva: „*Megbotlanak és elesnek.*”

Amikor kiderült, hogy rossz lapra tettek, s a Szeleukidák uralma sokkal rosszabb, mint a Ptolemaidáké volt, mert súlyos elnyomással nehezedett rájuk, akkor kitört a Makkabeus-szabadságharc (i. e. 167-ben). Egy ideig ez sikeres volt. Kivívták függetlenségüket a gyengülő, rómaiak által visszaszorított, párthusok által támadott és trónviszályoktól dúlt Szeleukida királysággal szemben. Simon (Júdás Makkabeus testvére és utóda) idején (i. e. 143) örökös főpapnak nevezték ki a család leszármazottait, az ún. Hasmoneus-dinasztia tagjait. (A főpap a nemzet polgári vezetője is volt ebben az időben, ők szedték pl. az adókat is a két hellén királyság uralkodóinak.)

Simon fia, Jochanán Hyrkanos (i. e. 134–104) lerohanta és területéhez csatolta Idumeát, Samáriát és Galilea egy részét. Fia – Alexander Janneusz (i. e. 103–76) – felvette a király címet. „Ezek a királyok azonban nagyon elvtelen jelleműek voltak, utánózták a kis hellenista uralkodókat... Janneusz pl. teljes vandálnak mutatkozott... Senki sem volt méltatlanabb nála.” (F. F. Bruce: *New Testament History*, 1969, New York,

6. o.; a Makkabeus-korszakra vonatkozóan lásd a történetírói összefoglalást a VIII. tanulmány 2. sz. függelékénél.)

Janneusz két fia – II. Hyrkanos és Aristobulus – polgárháborút vívtak egymással a trónért, és mindketten a római hadvezérhez, Pompeiushoz fordultak segítségért, aki gyorsan be is avatkozott. Ennek eredménye az lett, hogy i. e. 63-ban elfoglalta Palesztinát, és római provinciává tette a Haszoneus-királyság egész területét. II. Hyrkanos tanácsadója volt az idumeus (edomita) Antipater, aki ügyesen egyengette az utat családja számára a hatalomhoz. Fia, Nagy Heródes meg is kapta a tetrarcha (negyedes fejedelem) címet a rómaiaktól, és ezáltal a gyűlölt, megvetett edomita lett királlyá a zsidó nép fölött. Az „erőszakos fiak” ezután Heródes és a rómaiak ellen lázongtak szüntelenül. Ez a történelmi szakasz már jobban ismert, részben az evangéliumokból, részben pedig Josephus Flavius *A zsidó háború* c. művéből. Ott olvashatunk a döbbenetes erőszakosságokról, a már-már démonikus állapotokról, amelyek Jeruzsálemben uralkodtak, amikor i. sz. 70-ben a rómaiak elpusztították a várost.

Úgy tűnik, hogy nemcsak a III. Antiokhosz idején történt pártütésre, hanem a zsidó nép egész további történelmére is vonatkozik tehát a 14. vers fontos kijelentése. Az a részlet, „*hogy beteljesítsék a látomást*”, minden bizonnyal a 9. fejezet prófétikus kijelentéseire utal vissza, amelyek szerint a zsidó népre és Jeruzsálemre 490 év „szabatott” még a babiloni fogság után, azután betelik bűneik pohara. A Messiás kiirtása után elvész templomuk is, és „*végig tart a háború, elhatározottat a pusztulás*” (9,24–27).

A babiloni fogságban azt kellett volna megtanulniuk, hogy mint nemzet csak Isten által maradhatnak meg és virágozhatnak. Az isteni oltalom és áldás feltétele viszont az Isten törvényei iránti hűség volt mindenkor. A kicsiny Júda csak Isten hatalma által támogatva maradhatott meg szabad nemzetnek az egymással harcoló nagyhatalmak között, még a politikai realitás szerint is. Ők azonban az erőszak útját választották – a hitbeli engedelmesség útja és Isten terve helyett. Nem tudták alázattal viselni bizonyos mértékig szabad, de a perzsa, majd a hellén fennhatóságnak alávetett állapotukat. Nem tekintették kegyelemnek, hogy így is létezhetnek és élhetnek őseik földjén a babiloni fogság után. A későbbi nemzedékek nem vallották azt, amit Ezsdrás olyan szépen és hittel fogalmazott meg: Ezsdr 9,7–13. A nép vezetői

közül sokan rettenetes bűnökben éltek, vérlázító gonosztetteket vittek véghez a kegyesség látszata alatt.

Isten világosan kijelentette még a babiloni fogság előtt, hogy bűneik miatt a „korona”, avagy „a királyi pálca és a fejedelmi bot” elvételük Júdától, és csak a Messiás király fogja „felemelni Dávid leomlott sátorát”, Ő állítja majd helyre a lelki értelemben vett dávidi királyságot (Ezék 21,26–27; 1Móz 49,10; Ámós 9,11). A nép vezetői és többsége azonban Isten helyett a saját kezébe akarta venni nemzet sorsát a babiloni fogságból való hazatérést követően is, egy bizonyos idő után. Emberi módon, az erőszak eszközével akartak érvényt szerezni a régi dicsőség helyreállítása utáni vágyuknak.

Úgy tűnik tehát, hogy ezzel az egyetlen tömör és szomorú mondatral foglalja össze a jövődőlés a zsidó nép történelmét a babiloni fogság utáni kegyelemidő utolsó két évszázadában: „A te néped erőszakos fiait is felkelnek, hogy beteljesítsék a látomást, de megbotlanak és elesnek.”

A 14. vers tudatja velünk Isten véleményét a nemzeti szempontból dicsőséges korszaknak számító Makkabeus-harcokról, és az egész intertestamentális korról. Egyedülálló, fontos kijelentés ez a Szentírásban. Átvezet minket az Ószövetségből Jézus korához. Megadja a hiányzó láncszemet a babiloni fogság utáni pozitív korszaktól a Jézus korabeli farizeusi korszakig.

5 *Hogyan vázolhatjuk a 31–40. vers jelentését? Milyen bibliai párhuzamokat (azonos kifejezéseket tartalmazó, és ezzel az igeskasszal egybecsengő igei kijelentéseket) kell figyelembe vennünk ennek a résznek az értelmezésénél?*

Dán 11,31–40 „Seregek állnak fel az ő részéről, és megfertőztetik a szenthelyet, az erösséget, és megszüntetik a mindennapi áldozatot, és felteszik a pusztító utálatosságot. És akik gonoszul cselekszenek a szövetség ellen, azokat hitszegésre csábítja hízelkedésekkel, ellenben az Istenét ismerő nép felbátorodik és cselekszik. A nép értelmesei sokakat oktatnak, de hullnak fegyver és tűz miatt, fogság és rablás miatt napokig. Miközben elhullnak, megsegíttetnek kicsiny segítséggel, és sokan csatlakoznak hozzájuk képmutató beszédekkel. Elhullnak az értelmeseik közül is, hogy megpróbáltassanak, megtisztíttassanak

és megfehérittessenek a vég idejéig, mert a rendelt idő még hátravan. A király a maga tetszése szerint cselekszik, felfuvalkodik és felmagasztalja magát minden isten felett, és az istenek Istene ellen is vakmerőn szól, s szerencsés lesz, míg nem betelik a harag, mert ami elhatározott, az végre is hajtatik. Nem gondol atyáinak isteneivel, nem gondol az asszonyok kívánságával, egy istennel sem, hanem mindennek fölibe magasztalja magát. De ahelyett tiszteli az erődök istenét annak helyén, azt az istent, akit nem ismertek atyái, tiszteli arannyal, ezüsttel, drágakövekkel és becses ajándékokkal. Az erődített városokban így tesz az idegen istenek nevében: aki hódol, annak dicsőségét megsokasítja és sokak felett ad néki hatalmat; a földet elosztja jutalom gyanánt. De a vég idején összetűz vele a déli király, és mint a forgósél, úgy megy reá az északi király szekerekkel, lovasokkal és sok hajóval, s betör az országokba, előzönlí és végigjárja azokat.”

.....

.....

.....

.....

A 15–30. vers részletes magyarázatába nem bocsátkozunk, mivel jelenlegi ismereteink szerint nem teljesen világosak az összefüggések és a részletek sem. Azt lehet csupán sejtteni, hogy a 22. vers Jézus Tiberius császár alatti halálára utal, amikor azt mondja, hogy „*megtöretik a szövetség fejedelme*”. Ez ugyanis jellegzetes kifejezés. A 31–40. versig terjedő szakaszban azonban már több olyan kifejezés jelenik meg, amelyeket az igei párhuzamok alapján biztosan azonosítani lehet.

A „*naponkénti szolgálat elvétele*”,³ és a „*pusztító utálatosság*” felállítása a szenthelyen egyértelműen a „kis szarv” tevékenysége Dániel könyve 8. és 9. fejezetében. Mivel a „kis szarv” a pogány és a pápai

3 A kifejezés fordításának helyesbítését Dán 8,12-nél indokoltuk.

Rómát jelenti a 8. fejezetben, a 31. vers bizonyosan a pogány és a pápai Rómára vonatkozik.

A 32. vers tömör vázolója annak, ami a constantinusi fordulat idején és nyomán történt a keresztény egyházban. A pogány Róma képviselői „*hitzegésre csábították*”, „*hízelkedésekkel*” (közjogi méltóságokká tétellel és egyéb megtiszteltetésekkel) a keresztény egyház vezetőit. A vers második része bizonyára a valdensék első nemzedékeire vonatkozik, arra a kis maradékra, akik az i. sz. IV–VI. században kibontakozó nagy hitehagyás idején is hűségesek maradtak.

A 33–35. vers arról szól, hogy mit jelentett a hűséges maradéknak a pápai Róma középkori, 1260 esztendő uralma. Feltűnő az utalás a hosszabb, szabott időre. (A 33. versben a „*napokig*” kifejezésre, a 36. versben „*a rendelt idő még hátravan*” megfogalmazásra gondolunk.) Hasonlítsuk össze ezt a leírást a 3–5. levéllel és a 3–5. pecsét felnyitásával Jelenések könyvében. Meglepő párhuzamokat fogunk felfedezni.

A 34. vers első része valószínűleg a Jelenések könyve 12. fejezetében említett isteni segítségre utal. A Gondviselés nem mentette ki ugyan az üldözött, hívő maradékot a gonosz kezéből, megengedte, hogy megpróbáltassanak, de mindig adott nekik „*kicsiny segítséget*”: „*Istentől készített helyük*” volt a pusztában, „*tápláltattak*”, „*segítségül lett nekik a föld*”. E „*kicsiny segítségekkel*” ahhoz kapott támogatást az egyház, hogy fennmaradjon, bizonyosságot tehessen, és lelkileg növekedhessen az ellenséges túlerő ellenére is. A 34. vers második része talán a reformációs mozgalmak nem igazán megtért tömegekkel való felhígulására utal, ami nagy gyengülést és romlást vont maga után.

A 36. vers értelmezése a legeggyértelműbb. Pál apostol ezt az igét idézi 2Thess 2,4-ben „*a bűn embere, avagy a veszedelem fia*” jellemzésénél, aki „*szakadást, hitehagyást*” valósít meg „*Isten templomában*”. De ismétli ez az ige Dániel könyve 7. és 8. fejezetének a kis szarvra vonatkozó jellegzetes meghatározásait is.

A vers utolsó gondolata is ismerős Dániel könyve előző vázlatproféciáiból: természetfeletti hatalom, mennyei közbeavatkozás fogja végleg megsemmisíteni ezt a pusztító hatalmat, a vég idején.

A 37–39. versnél a fordítás javításra szorul egyes helyeken. Az „*aszszonyok kedvence*” kifejezés helyén ez a fordítás található az eredeti,

javítatlan Károlyi-szövegben: „*Nem gondol az asszonyok kívánságával.*” A reformáció idején a cölibátusra utaló kifejezésnek tekintették ezt a meghatározást. (A 36. verset egyértelműen és hangsúlyosan alkalmazták a pápaságra.) Az „*erődök istene*” kifejezés minden bizonnyal a hatalom imálására utal, amelynek a tiszteléséhez pénzre, vagyonra van szükség. A „*hatalom istenének*” imádata természetszerűen megkívánja, maga után vonja az anyagi javak megszerzésére és felhalmozására irányuló mohó vágyat is. Ezt az „*istent*” valóban pénzzel, kincsekkel és „*becses ajándékokkal*” kell tisztelni. Kemény, de találó az itt adott jellemzés. Nincs elve ennek a hatalomnak, hanem bárkivel szövetkezve csak egy istent imád: a „*hatalom istenét*”. Olyannyira tiszteli ezt, hogy az „*asszonyok kívánságáról* vagy *kívánásáról*” is lemond érte. Abban talál kielégülést, ha „*hódolnak*” neki, ha rendelkezhet a föld felett, „*eloszthatja a földet jutalom gyanánt*”. Ténylegesen ilyen hatalmat élvezett a középkor idején a római pápaság, és ez a hatalma újul meg a vég idején. Törekvéseinek legfőbb mozgatója a hatalomvágy, a prófétikus jellemzés szerint.

„Az északi hatalom a 11. fejezet leírása alapján jó néhány figyelemre méltó közös pontot mutat a kis szarvval ábrázolt hatalommal, és a hasonlóságok gyakran még a szóhasználatban is kifejezésre jutnak... Az északi király és a kis szarv ugyanarra a sorsra jutnak. Az északi király a »végére jut, és senki sem segít rajta« (11,45), a kis szarv »kéz nélkül rontatik meg« (8,25; vö. 2,45).” (J. Doukhan, i. m., 208–209. o.)

6 Mit figyelhetünk és sejtethetünk meg a prófécia utolsó szakaszának bizonyágtevésében?

Dán 11,40–45 „A vég idején összetűz vele a déli király, és mint a forgószél, úgy megy reá az északi király szekerekkel, lovasokkal és sok hajóval, betör az országokba, előzönlí és végigjárja azokat. Bemegy a dicső földre, sokan elesnek, de ezek megszabadulnak az ő kezéből: Edom, Moáb és az Ammon fiainak színe-java. Kezeit az országokra veti, és Egyiptom földe meg nem menekedhetik. Ura lesz Egyiptom arany- és ezüstkincseinek, és minden drágalátos javainak, líbiabeliek és szerecsenek is lesznek az ő kíséretében. De megriasztják őt napkeletről és északról való hírek, kivonul nagy haraggal, hogy elveszessen

és megöljön sokakat. Felvonja sátor-palotáját a tengerek és a dicső szent hegy között, és végére jut, és senki sem segít rajta.”

A „vég idején” – ezzel az egyértelmű meghatározással kezdődik a szakasz – „*az északi király*” összetűz „*a déli királlyal*”. A déli király Egyiptom királya. Kérdés, hogy vajon nem a Jel 11. fejezetében szereplő, „*mélységből feljövő fenevadról*” van-e itt szó, amely „*lélek szerint Egyiptomnak is nevezeték*” (Jel 11,8).

A 44. vers első része talán párhuzamba állítható Ésa 41,2; 46,11 ószövetségi prófétikus előképével, és Jel 16,2/b-vel, a vers második része pedig Jel 13,15-tel és 16,13–16-tal. Szó szerinti párhuzamokat fedezhetünk fel Ezékiel könyve 38. fejezetének egyes részleteivel is. Az „*armageddoni csata*” és a „*Góg és Magóg háborúja*”, amelyekről Jelenések könyve 16. fejezetében és Ezékiel könyve 38–39. fejezetében van szó, jelképes kifejezések, ugyanarra a végső háborúra vonatkoznak, amelyet Sátán szervez Isten maradék egyháza ellen (Jel 12,17).

A 45. versben a „*tengerek*” talán az északi királyt támogató tömegekre utal, figyelembe véve Jel 17,15 jelképértelmezését. A „*dicső, szent hegy*” pedig valószínűleg Isten népének a jelképe.

A vers utolsó része a visszavonhatatlan, végső isteni ítéletre utal. A „*senki sem segít rajta*” kifejezés talán Babilon végső magárahagyatottságával azonosítható, illetve azzal, hogy a korábbi szövetségesek nagy gyűlölettel fordulnak ellene a 6. csapástól fogva, amint erről Jel 16,16; 17,15–17 és 18,9–19 tanúskodik.

Példa a tapogatózó értelmezésre: „Amiképpen Észak eszméje magában hordozza arra a »vallási« mozgalomra való utalást, mely nagyobb-nak akar látszani Istennél, akképpen Dél annak az emberi erőben való bizakodásnak a jelképe lehet, amely megtagadja Istent, és csak magára támaszkodik...”

Részint az egyházi hatalomra gondolunk, amely olyan naggyá akar lenni, hogy Istent akarja képviselni a földön – az azzal járó megté-

vesztéssel, jogbitorlással és csalárdsággal (Észak). A másik oldalon a filozófiai és politikai mozgalmakra gondolunk, amelyek tagadni akarják Isten létét, hogy annál szorosabban kapcsolódjanak a politikához és az emberi észhez (Dél). E két hatalom közötti vetélkedés állandó volt...

Történetileg ez azt jelenti, hogy az egyház diadalt fog aratni a politikai és ateista mozgalmak felett, majd egyazon karcsapással rövid időre benyomul Isten népe területére is... Meg kell várni az utolsó fázist, az utolsó időt (40–45. vers) ahhoz, hogy megláthassuk e cselekmények teljes kifejlődését és megvalósulását.” (J. Doukhan, i. m., 213–215. o.)

FÜGGELÉK

1.

Xerxész hadjárata Görögország ellen

„Xerxész, akit leginkább a fényűző udvari élet érdekelt, és paloták építésével, emlékművek állításával foglalkozott legszívesebben, nem törekedett a háborúk folytatására... A befolyásolható uralkodó a háborús párt és az athéni száműzöttek nyomásának engedve, szándéka ellenére apja politikájának folytatása mellett döntött, és mozgásba hozta a Dareiosz kovácsolta csodálatos hadi gépezetet. Seregét negyvenhat nép alkotta, és huszonkilenc vezér irányította. Mind a huszonkilenc perzsa volt, mert a médek és a babilóniaiak nem kerülhettek ilyen magas posztra.” (R. Ghirshman: *Az ókori Irán*, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985, 170. o.)

„Minden általunk ismert sereg között ez volt a leghatalmasabb, úgyhogy ehhez a vállalkozáshoz nem hasonlítható sem Dareiosz szkütha hadjárata, sem [semmi más]... Mindezek a háborúk, meg a többi is, együtt sem fogható ehhez az egyhez. Mert van-e népe Ázsiának, amelyet Xerxész nem vezetett volna Hellasz ellen? Hol az a víz – leszámítva az egészen nagy folyamokat –, amellyel szomját olhatta volna ez a hatalmas tömeg? Volt nép, amely a hajókat szolgáltatta, volt, amelyiket a gyalogos seregbe osztottak be, a harmadik a lovasságot alkotta, a negyedik a lószállító hajókat adta... Sokukat a hidakhoz szükséges nagy hajók megépítésével bízták meg, ismét mások éllelmszert és hajókat szolgáltattak.” (Hérodotosz: *A görög–perzsa háború*, Európa Kiadó, Budapest, 1989, 469. o.)

2.

Nagy Sándor hadjárata a perzsa birodalom ellen

„Sándor aztán előlről és hátulról egyszerre támadt a perzsákra... Hamarabb jelent meg Perszepolisz előtt, mintsem a város védői felké-

szülhettek volna a harcra, viharként tört be a városba. Kezébe került Perzsia büszkesége, az Akhaimenida királyok fővárosa... A győzelem ünneplésekor a görögök a beszámíthatatlanságig leitták magukat: éjszaka aztán lerombolták a királyi palotát, amely azóta is romokban hever. Irán legmeszeszerűbb romjai ezek, s láttukra senki sem bírja leküzdeni ámulatát...

A hivatalos magyarázat szerint Sándor állítólag megfontoltan, józan mérlegelés után gyújtotta fel a palotát, hogy így álljon bosszút, amiért Xerxész elpusztította a görög városokat: a palota megsemmisülésének kellett jelképeznie a perzsa birodalom megsemmisülését. Diodórosz viszont azt állítja, hogy Sándor ezt részegségében cselekedte, mikor nem volt ura magának. Az esemény szemtanúja, Kleitarkhosz történetíró szerint a palota felgyújtását egy Thaisz nevű athéni hetéra, Ptolemaiosz szeretője javasolta, hogy így bosszulják meg az Akropolisz és az Agora feldúlását. Plutarkhosz még megjegyzi: Thaisz ezt azért javasolta, »hogy híre keljen a világban, hogy a Sándort kísérő nők sokkal kegyetlenebbül megbüntették Görögorszáért a perzsákat, mint a tengeri vagy a szárazföldi seregek parancsnokai«. Bárhogy történt is, az Akhaimenidák büszke és csodálatos székhelye lángokban zuhant a földre.” (V. Zamarovský, i. m., 285–286. o.)

„MIHÁLY, A NAGY FEJEDELEM” LEZÁRJA A „NAGY KÜZDELMET” A „VÉG IDEJÉN”

Dániel könyve 12. fejezet

1 *Milyen hatalmas és csodálatos ígérettel kezdődik a 12. fejezet?*

Dán 12,1 „Abban az időben felkél Mihály, a nagy fejedelem, aki a te néped fiaiért áll, mert nyomorúságos idő lesz, amilyen nem volt attól fogva, hogy nép kezdett lenni, mind ez ideig. Abban az időben megszabadul a te néped, aki csak beírva találtatik a könyvben.”

„*Abban az időben.*” E kijelentést megelőzően, a 11. fejezet utolsó szakaszában arról volt szó, hogy milyen események követik majd egymást a vég idején (40–45. vers). Akkor, abban az időben „felkel Mihály, a nagy Fejedelem,¹ aki az Ő népe fiaiért áll”.

„Ez a vég. Minden erről szól... Az utolsó látomás száguldó eseményekről jövendöl. Ennek az utolsó történetnek a hallatlan hevessége már a fejezet első igéjéből is kihallható: »Felkél« (amad). Ez a héber ige harci mozdulatra utal... A győzelem annál fényesebb, mivel a szorultság és a reménytelenség hátterén rajzolódik ki, olyan szenvedés hátterén – mondja a szöveg – »amilyen nem volt attól fogva, hogy nép kezdett lenni, mind ez ideig.«” (J. Doukhan, i. m., 228. o.)

1 A Mihály név jelentését lásd a XI. tanulmány 4. kérdésénél.

Mire utal a „nyomorúságos idő” kifejezés, és kiket érint ez a nyomorúság különösképpen? Következtetni lehet abból a tényből, hogy Mihály fejedelem felkel, aki „az Ő népe fiaiért áll”, és abból, hogy a jövendölés ezt mondja: „*Abban az időben megszabadul a te néped.*” Kitűnik ebből, hogy kiket sújt a nyomorúságos idő a legjobban.

Jézus szó szerint hivatkozott Dániel könyvének erre a kijelentésére az Olajfák hegyén mondott nagy prófétikus beszédében: „*Mert akkor nagy nyomorúság lesz, amilyen nem volt a világ kezdete óta mind ez ideig, és nem is lesz soha. És ha azok a napok meg nem rövidítettetnének, egyetlen ember sem menekülhetne meg, de a választottakért megrövidítettetnek majd azok a napok.*” (Máté 24,21–22) Jézus tehát még jobban hangsúlyozta, mennyire komolyan kell venni azt, hogy valóban olyan nyomorúságos idő lesz, amely a mindvégig rettenetes emberi történelem folyamán még sohasem volt. Ez a nyomorúság totális pusztulást idézne elő, egy ember sem maradna életben, ha a Szabadító közbe nem lépne.

„Nemsokára itt van a »nyomorúságos idő... amilyen nem volt még«... Sokszor a várható bajt nagyobbban látjuk, mint amilyen a valóságban. De nem ez a helyzet az előttünk álló veszéllyel. A legéletszerűbb ábrázolás sem tükrözi, milyen súlyos lesz a megpróbáltatás.” (Ellen G. White: *A nagy küzdelem/Korszakok nyomában*, 554. o.)

„*Aki csak beírva találta a könyvben.*” Ez a kijelentés is a preadvent (Jézus második eljövételét megelőző) ítélet valóságáról tanúskodik. A könyv, amelyről itt említés történik, nyilvánvalóan „*az élet könyve*”, amelyből kitöröltetnek nevek a Jézus adventjét megelőző mennyei ítélet során. Akik beírva maradnak, azok dicsőséges szabadulásban részesülnek. Jézus ezt mondja: „*Aki győz, az fehér ruhákba öltözik, és nem törölöm ki annak nevét az élet könyvéből, és vallást teszek annak nevééről az én Atyám előtt és az Ő angyalai előtt.*” (Jel 3,5)

Az ígéret nagyon határozott: „*Megszabadul a te néped.*” Hasonlóképpen szól a nyomorúságos idő minden képzeletet felülmúló válságáról és a felülről való szabadítás bizonyosságáról egy Jeremiás könyvében található ige is: „*Ezt mondta ugyanis az Úr: A félelemnek, retentésnek szavát hallottuk, és nincs békeség. Kérjétek meg csak és lássátok, ha szül-e a férfi? Miért látom minden férfi kezét az ágyékán, mintegy gyermekszülőét, és miért változtak orcáik fakósárgává? Jaj, mert nagy az*

a nap, annyira, hogy nincs hozzá hasonló, és háborúság ideje az Jákobon, de megszabadul abból!” (Jer 30,5–7)

Dániel, Jézus és Jeremiás kijelentése a tartalmat illetően teljesen azonos. Nehéz kitérni a logikus következtetés elől, hogy a három igehely megegyezése a bibliai iratgyűjtemény Istentől ihletett voltának bizonyossága. A végső isteni szabadítás reménységének hatalmas nyomatókat ad e háromszoros ígéret, a három – nem egyforma, de tartalmilag mégis teljesen megegyező – tanúságtétel.

2 *Milyen feltámadásról van szó a 2. versben?*

Dán 12,2 „Sokan azok közül, akik alusznak a föld porában, felszerkennek, némelyek örök életre, némelyek pedig gyalázatra és örökkévaló utálatosságra.”

A helyes válasz megtalálásához tanulmányozzuk a következő igéket: János 5,28–29; Jel 20,5–6; Márk 14,61–62; Jel 1,7. A „sokan azok közül” kifejezés nyilvánvalóvá teszi, hogy az a feltámadás, melyről ez az ige szól, nem azonosítható sem az első, sem a második általános feltámadással. A „*részleges feltámadás*” elnevezés, amellyel az adventmozgalom úttörői ezt a feltámadást jelölték, valóban a legmegfelelőbb elnevezés. A részleges feltámadásra vonatkozó bibliai tanítás bővebb kifejtését lásd a függelékben.

„*Akik alusznak a föld porában*” – pontos, szép és megnyugtató meghatározása a halottak állapotának.

Soroljunk fel olyan igéket az Szentírásból, amelyek szerint a halottak „*alusznak*”:

Soroljunk fel olyan igéket, amelyek szerint a „*föld porában*” vannak:

3 Milyen boldogító ígéretet tartalmaz a 3–4. vers?

Dán 12,3–4 „Az értelmesek pedig, akik sokakat az igazságra vezetnek, fénylenek, mint az égnek fényessége, miként a csillagok, örökkön-örökké. Te pedig, Dániel, zárd be e beszédeket, és pecsételd be a könyvet a végső időig. Keresztül-kasul átkutatják² majd sokan, és nagyobbá lesz a tudás.”

Dániel könyve előző fejezetében is találkoztunk már az „*értelmesek*” említésével (11,33). Hasonlítsuk össze a két ígét!

Jézus ennek az ígének egy részletét is idézte földi szolgálata idején. A búza és a konkoly példázatához fűzött magyarázatában szolt arról, hogy a világ végén, amikor Isten angyalai szétválasztják egymástól a búzát és a konkolyt, s a búzát Isten csűrébe takarítják, „*az igazak fényleni fognak, mint a Nap az ő Atyjuk országában*” (Máté 13,43). Nem lehet szebb hasonlattal érzékeltetni a megváltottak kifejezhetetlen örömet: úgy ragyognak majd az örömtől, ahogyan a Nap és az égitestek fénylenek az égbolton.

Számos tiszteletre méltó régi könyvünk úgy értelmezte a „*nagyobbá lesz a tudás*” részletet, hogy ez a természettudományos és technikai tudás növekedésére vonatkozik a vég idején. Ezt az értelmezést helyesbítenünk kell, mert a szövegösszefüggés figyelembevétele abszolút szabály a Szentírás értelmezésénél. Ettől egyetlen esetben sem szabad eltérni vagy eltekinteni! S ennek alapján azt kell megállapítanunk, hogy itt csakis a prófétikus tudás növekedéséről van szó. Nagy kiváltság, hogy e nagyobb ismeret világosságában járhatunk. Sok áldást nyertünk hitbéli atyáink által, akik át- meg áttanulmányozták a Szentírást, és ezen belül Dániel próféciáit is. Ránk is jellemző ez az igyekezet? Továbbépítettünk-e az általuk lehelyezett alapon?

„A földi történelem lezárulásához közeledve hatalmasan megnö-

2 A „*tudakozzák*”-nak fordított héber kifejezés elsődleges, szemléletes jelentése: „*idea futkosnak*”, azaz „*keresztül-kasul, át- meg átkutatják*”.

vekszik az ismeret Krisztusról, és a rá vonatkozó próféciák megértése.” (Ellen G. White, 176. sz. kézirat, 1899) Akkor teljesedik ez az ígéret személy szerint rajtunk is, ha mi is át- meg átkutatjuk a Szentírást, és a „szívünkben forgatjuk” üzenetét.

A negyedik verssel véget ér a prófétikus kijelentéssorozat, amelyet Isten a negyedik vázlatprófécia által közölt Dániellel.

4 *Ki jelent meg ezután ismét a próféta látomásában, és hogyan erősítette meg a közölt kinyilatkoztatások igazságát?*

Dán 12,5–7 „Széttékintettem én, Dániel, és ímé másik kettő állt ott, egyik a folyóvíz partján innét, a másik túl a folyóvíz partján. Mondta az egyik a gyolcsba öltözött férfúnak, aki a folyóvíz felett volt: »Mikor lesz végük e csudadolgoknak?« Ekkor hallottam a gyolcsba öltözött férfiút, aki a folyóvíz felett volt, hogy felemelte jobb kezét és bal kezét az ég felé, és megesküdött az örökké élőre, hogy ideig, időkig és fél időig, mikor befejezik a szent nép erejének megtörését,³ mindezek elvégeztetnek.”

A kijelentéssorozat végén a próféta „széttékintett”. Úgy tűnik, mind-
eddig teljességgel lekötötték figyelmét a hallottak. Amint mintegy
felocsúdik ebből a koncentrált figyelésből, meglát két mennyei lényt
a Hiddekel két partján. Egyikük felteszi éppen azt a kérdést, amely
minden bizonnyal Dániel elméjében is kérdésként merült fel, főként az
utoljára hallott „csodadolgokra” vonatkozóan, amikor a porban alvók
is feltámadnak. Dánielben is eleven volt a kérdés, hogy mikor telje-
sül be ez a „boldog reménység”. Valószínűleg a kérdező mennyei lény
tekintetét követve fedezte fel, hogy ugyanaz a fenséges lény, a gyolcs-
ba öltözött férfi, akinek látása annyira megrendítette látomása elején,
most ott áll a „folyóvíz felett”. Valószínűleg ámultan és megdöbbenve

3 Pontosított fordítás szerint.

figyelte, hogy a kérdésre válaszolva mindkét kezét ünnepélyesen fel-
emeli az ég felé, és esküvéssel megerősített választ ad a kérdésre.

A gyolcsba öltözött férfi Krisztussal való azonosításáról már szól-
tunk.⁴ Mi a jelentősége annak, hogy itt, a Dániel által közölt, és a vég
idejéig bepecsételendő próféciaik igazságára esküszik Krisztus, Je-
lenések könyvében pedig Dániel megnyitott könyvecskéjére? (Vö. Jel
10,6–7. Éppen a szóban forgó igeszakasszal való párhuzam teszi egy-
értelművé és bizonyossá, hogy a „*megnyitott könyvecske*” Jel 10. feje-
zetében Dániel könyve.)

Embereknél nem nagy dolog az eskü – vagyis könnyedén esküsz-
nek, akár hamisan is – mondja Zsid 6,16. De mekkora súlya van Isten
esküjének? Milyen nagy horderejű, mennyire bizonyos kijelentés az,
amelyre Krisztus megesküszik, két kezével, az örökkön-örökké élő
Atyára hivatkozva, és mintegy a föld felett állva (vö. Jel 10,5)! Isten
akkor lép közbe esküvéssel – olvashatjuk Zsid 6,17-ben –, amikor az
„*Ő végzése változhatatlan voltát akarja megmutatni az ígéret örök-
seinek*”.

Ilyen bizonyos tehát, hogy az 1260 év lejártá utáni időben hamar-
osan beteljesülnek a megjövendölt „*csodadolgok*”. Krisztus esküvéssel
szavatolja, hogy fogható történelmi időben, annak egy meghatározott
időpontja utáni szakaszban jön el az a *vég*, amelynek pontos dátuma
azonban már nyitva hagyott (Máté 24,36). Elménkben és szívünkben
tartjuk-e szüntelenül Krisztusnak ezt az ünnepélyes esküvését? Befíra-
tott-e az elménkbe és a szívünkbe ez a megerősített „végzés” a végidő
elérkeztéről? Úgy élünk-e, úgy készülünk-e a végre és a vég csoda-
dolgaira, mint akik ezt mindenkor szem előtt tartjuk, és teljes szívvel
hisszük. A Jézus esküvéssel megerősített időmeghatározás szerint
mélyen benne járunk már a végidőben, nagyon közel kell lennünk a
„*csodadolgok*” megvalósulásához.

A 7. vers így hangzik pontosabb, illetve érthetőbb fordításban:
„*Amikor befejezik a szent nép erejének megtörését.*” Vagy más fordít-
ásban: „*Amikor véget ér a szent nép megrontójának hatalma.*” Isten
népe hosszú üldöztetésének megszűnése, a középkori üldöző egyházi

4 Lásd az erre vonatkozó megjegyzést a XI. tanulmány 3. kérdésénél.

hatalom erejének megroppanása a 18. sz. végén, a végidő kezdetének meghatározó eseménye. Ekkor kell megalapozódnia annak a mozgalomnak, amely elvégzi majd a végső nagy evangéliumhirdetés munkáját – ami olyan fontos, hogy csak ezután, ennek nyomán jön el majd a vég (Máté 24,14; Jelenések 14,14). Az *egy év, két év és fél év*⁵ meghatározás történelmi azonosításával kapcsolatban lásd a VI. tanulmány 3. kérdéséhez fűzött megjegyzést, és a tanulmány végén lévő függelék.

Az időmeghatározás 1798-hoz vezet el. Ezzel az időponttal kapcsolatban egy történetírói összefoglalást idézünk:

„Napóleon 1796-os, első itáliai hadjárata során... behatolt az Egyházi Állam északi területeire is. A pápa az 1796. júniusi bolognai fegyverszüneti megállapodás értelmében lemondott Bolognról, Ferraráról, és átadta a franciáknak Anconát. Emellett 21 millió scudi hadisarcot fizetett, és a győzők több száz, felbecsülhetetlen értékű műkincset vittek magukkal Párizsba. Ekkor VI. Pius a franciák ellen Ausztriával és Nápolyal szövetkezett. Napóleon ismét győzött, és mélyen benyomult az Egyházi Állam területére. Az 1797. február 19-ei torentinói békében... VI. Piusnak le kellett mondenia Avignonról és Venaissinról, valamint a három megszállt legációról: Bolognról, Ferraráról és Ravennáról, illetve kikötőjéről, Anconáról. A pápa 15 millió scudi hadisarcot fizetett, és további műkincsek vándoroltak Franciaországba...

1798. február 15-én a francia hadsereg Berthier tábornok vezetésével megszállta Rómát. A rómaiak kikiáltották a köztársaságot, a pápát pedig megfosztották világi hatalmától. A Római Köztársaság azután 1798. február végén Franciaországhoz csatlakozott. A pápai testőrséget és a Svájci Gárdát lefegyverezték. A 81 éves agg és beteg pápát letartóztatták, és Siennán, Firenzén, majd Grenoble-on keresztül végül 1799 márciusában Velencébe vitték, ahol augusztus végén meghalt...

A száműzetésbe hurcolt és fogságba vetett pápa halálakor úgy tűnt, maga a pápaság is megsemmisült. Rómát a Francia Köztársaság birtokolta, a bíborosok szétszéledtek, vagy szintén börtönbe kerültek.” (Gergely Jenő: *A pápaság története*, Budapest, 1982, 266–267. o.)

5 Pontosított fordításban.

5 Milyen párbeszéd zajlott le ezután „a gyolcsba öltözött férfi” és Dániel között? Milyen fontos kijelentések hangzottak el ennek során?

Dán 12,8–12 „Én pedig hallottam ezt, de nem értettem, és mondtam: »Uram, mi lesz ezeknek a vége?« Ekkor mondta: »Menj el, Dániel, mert be vannak zárva és pecsételve e beszédek a vég idejéig. Megtisztulnak, megfehérednek és megpróbáltatnak sokan, akik pedig a bűnnek szolgálnak, bűnt cselekszenek, és a bűn szolgálói közül⁶ senki sem érti, de az értelmesek értik. Az időtől fogva, hogy elvétetik a mindennapi áldozat, és feltéteik a pusztító utálatosság, ezerkétszáz és kilencven nap lesz. Boldog, aki várja és megéri az ezerháromszáz és harmincöt napot.«”

A szövegösszefüggésből kitűnik, hogy maga a gyolcsba öltözött férfi, azaz Krisztus az, akihez Dániel szólt, és aki neki válaszolt. A válaszul kapott kijelentések tehát Krisztus szájából származnak, további magyarázatul a vég idejével és mikéntjével kapcsolatban elhangzott újabb kérdésre.

Dániel nem értette, nem érthette teljesen az esküvással tett kijelentést, csak rendkívüli jelentőségét érezte. Úgy tűnik, szinte kétségbeesett, hogy nem tudja felfogni az oly fontos válasz értelmét. Ez bátorságot adott neki ahhoz, hogy tisztelettel és sóvárgó vágyakozással megszólítsa a fenséges Lényt, és további, világosabb magyarázatot kérjen tőle.

Krisztus, válaszában első részében, a Dániellel közölt próféciaák vég idejéig „*bepecsételt*” voltát erősítette meg (9. vers). Mivel a Dániel által közölt ígék különösen a vég idejére vonatkoznak (nemcsak a

6 Pontosított fordítás szerint. Az „*istentelen*” fordítás is lehetséges, mert a héber szó bűnnek elkötelezett embert jelöl. Félreérthető azonban, mert az ateistákra gondolhat valaki. Egyszerűbb megoldás volna, de ugyancsak félreérthető lenne az eredeti szó „*gonoszoknak*” fordítása, ez esetben ugyanis esetleg csak az elvetemült, megbélyegzett gonosztevőkre gondolnánk.

prófétikus, hanem a történeti részek is), nyilvánvaló, hogy csak a vég idején lehet teljesen megérteni őket, és felfogni a jelentőségüket.

Természetesen csak akkor lesz a miénk a megnövekedett világosság a vég idején is, ha kutatjuk, ha úgy keressük az értelmét – böjtöléssel és könyörgéssel is –, mint ahogy Dániel tette. A megértés tekintetében nagy kiváltságunk van még Dániel prófétához képest is. A végidő nemzedékeire érvényesek Jézus kijelentései: *„A ti szemeitek boldogok, hogy látnak, és a ti füleitek, hogy hallanak. Mert bizony mondom néktek, hogy sok próféta és igaz kívánta volna látni, amiket ti láttok, és nem látták, és hallani, amiket ti hallotok, és nem hallották.”* (Máté 13,16–17)

Jézus második kijelentése a válaszádsorán fontos, szép és bátorító ige volt (10. vers). E prófécia megértése nem egyszerűen értelmi képességek és ismeretek kérdése – ez tűnik ki Jézus szavából. Mélységes lelki tanításait csak azok érthetik meg, akik *„megtisztulnak, megfehérednek és megpróbáltatnak”*. A végidő egész korszakára vonatkozik ez, és különösen a legutolsó nemzedékre. Milyen bátorító az az ígélet, hogy *„sokan”* fognak megtisztulni ekkor, és ezek az értelmes emberek megértik majd a bepecsételt kijelentéseket is.

Dániel könyvének időszerűsége folyvást növekszik a végidő korszakán belül. Ezzel együtt növekednie kell kutató igyekezetüknek is. Dániel könyvének megértése az idők végéig nem teljesen befejezett. A beteljesedéssel párhuzamosan mindjobban feltárul a benne foglalt kijelentések igazi értelme és mélysége. Dániel könyve prófeciáira vonatkozóan állandóan a fülünkbe kell csengnie Jézus felhívásának: *„Aki olvassa, értse meg!”* (János 14,29) Akik megőrzik a folyamatos, szoros kapcsolatot Isten Igéjével, akik alázatos tanítványként hallgatják Isten beszédeit, és engedik, hogy az meg is szentelje őket (János 17,17), azok az *„értelmesek”* közé fognak soroltni, akik *„megfehérednek, megpróbáltatnak és megtisztulnak”* a vég idején.

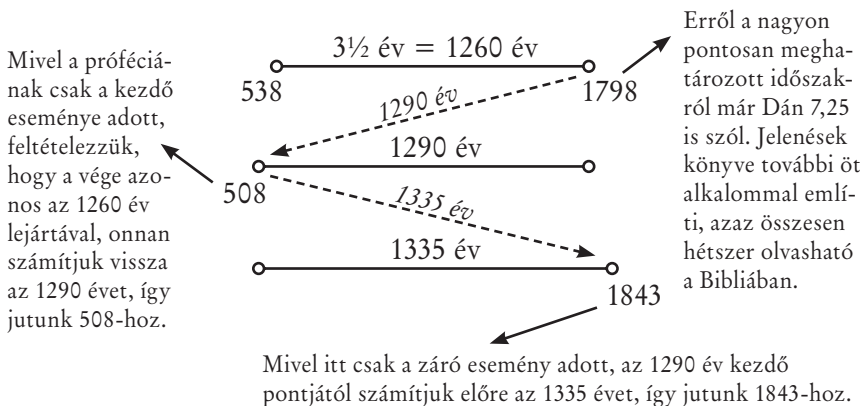
Jellegzetes az *„értelmes”* kifejezés használata. Dán 11,33-ban is találkoztunk már ezzel a fogalommal. Ott párhuzamban állt az előző versben említett szép meghatározással: *„az Istenét ismerő nép”*. Ez utóbbi megjelölés nyilván a személyes Isten-ismeretre, az élő hitre utal. A vég idején ritka lesz az igazi hit, de akik ebben az elfajult korban is (Lukács 18,8) valódi hitet gyakorolnak, azok annál mélységesebb és erősebb hitről tesznek bizonysgot. Az értelmesekeket jellemzi még

a folyamatos, hűséges bizonyágtevés is felebarátaik körében, „sokakat oktatnak, sokakat az igazságra visznek” (11,33; 12,3).

Csak azokat nevezi tehát Isten Igéje „értelmeseknek”, akiknél együtt van e három dolog: Isten Igéjét kutatják, megszentelődnek és megtisztulnak általa, valamint állandóan végzik a bizonyágtevés szolgálatát felebarátaik körében. Akiknél a három fő jellemző közül csak az első van meg, azokat Sátán könnyen tévútra vezet, könnyen saját spekulatív értelmezéseik foglyává lesznek, és befolyásuk sem lesz megszentelő.

Figyelemre méltó az a megállapítás is, hogy „*akik a bűnnek szolgálnak, azok bűnt cselekszenek*”, és közülük „*senki sem érti*” e jövődöléseket a vég idején sem. Az értelmesek azért értik, mert „*megtisztulnak és megfegyverednek*”. Az istentelenek pedig azért nem fogják érteni, mert „*bűnt cselekszenek*”.

A próféta azt az alapvető választ kapta tehát kérdésére, hogy a végső dolgok teljesebb ismerete az utolsó nemzedékeknek van fenntartva. Ugyanakkor a gyolcsba öltözött férfi mégsem utasította el egészen a próféta további magyarázatra irányuló kérését. Két időmeghatározással egészítette ki az előzőleg esküvéssel megerősített időmeghatározást. Ez a két időszak érzékelhetően az alapvető időmeghatározáshoz kapcsolódik. Erre mutat az a tény, hogy az egyiknek csak a kezdő, a másiknak pedig csak a záró eseményét határozza meg Jézus. Ebből következően nem önálló időmeghatározások ezek. Továbbá a prófétai nap-év elv (Ezék 4,6/b) ugyanúgy érvényes ezeknél a meghatározásoknál, mint a három és fél évnél. Így ábrázolhatjuk a Dániel könyve 12. fejezetében adott három időmeghatározás egymáshoz való viszonyát:

Történt-e olyan esemény ezekben az időpontokban, amely megfelel Dán 12,11–12 kijelentésének?

„*A naponkénti szolgálat elvétele és a pusztító utálatosság*” kifejezés a római egyház mint hatalmi intézmény jelölésére szolgáló meghatározás a Szentírásban. Valóban történt 508-ban egy olyan esemény, amely a pápai intézmény alapkövetelésének tekinthető. A római katolikus hitre térő első barbár király, Klodvig, döntő győzelmet aratott az ariánus (eretnek keresztény irányzatú, és Róma püspökével szemben ellenségesen viselkedő) nyugati gótok felett. „Klodvig [507-ben]... kivonult II. Alarik nyugati gót király ellen... Fegyverét diadal kísérete, maga a gót király, II. Alarik is elesett a döntő ütközetben, s a nyugati gótok területe a Loire és a Pireneusok között Klodvig birtokába jut.” (Félegyházi József: *Az egyház a korai középkorban*, Budapest, Szent István Társulat, 1967, 132. o.) Ami a következő évben, 508-ban történt, kapcsolatban volt Klodvig győzelmével. A történetíró a következőképpen ismerteti és értékeli ezt az eseményt: „Az sem jelentéktelen a frank császárság 300 év múlva bekövetkező kialakulására, hogy a bizánci császár, Anastasius a nyugati gótokon aratott győzelem után a Birodalom »tiszteletbeli konzuljának« címét és jelvényét küldte meg Klodvignak, aki azokat nagy ünnepélyességgel öltötte magára a tours-i Szent Márton-bazilikában. Ezzel a gall római őslakosság szemében uralma császári hitelesítésben részesült, s benne a »romanitást« törvényesen folytatódottnak látták.” (Félegyházi József, i. m., 133. o.)

Nemcsak a később kialakuló frank császárság szempontjából volt azonban jelentős ez az esemény, hanem a pápaság kialakulása szempontjából is. Ugyanis a frankok tették világi hatalommá Róma püspökét a 8. században, az ő területi adományozásuk révén jött létre az egyházi állam 756-ban. (Lásd erre vonatkozóan az V. tanulmány 5. kérdéséhez fűzött megjegyzést és a hozzá kapcsolódó függelékét.) A frank király ekkor már a Római Birodalom törvényes folytatója és képviselője volt Nyugaton, a keletrómai császár által 508-ban neki adományozott cím és jelvény által. A pogány Római Birodalom tehát a frankok közvetítésével ruházta át világi hatalmát Nyugaton a pápaságra. (Emlékezzünk arra, hogy Dániel könyve próféciaiban mindig érvényesül az a nézőpont, hogy a pápai Róma a pogány Róma jogutóda, hagyományának és hatalmának továbbvivő örököse.)

Ezt a nem annyira szembetűnő történelmi mozzanatot azért is szükséges ismerni, mert magyarázza az 1798-ban történt esemény jelentését és jelentőségét: azok a frankok, illetve franciák fosztották meg világi hatalmától a pápaságot az 1260 esztendő időszak végén, akik egykor ezt a hatalmat neki adományozták, a pogány Római Birodalom világi, politikai hatalmának képviselőiként.

Az 1335 év lejárta 1843-hoz vezetett. Erről az időről azt mondja a prófétikus kijelentés, hogy „*boldog, aki várja és megéri*”. Az 1843-as esztendő a Dán 12,4 teljesedéseként feltárult 2300 éves prófécia nyomán kialakult nagy ébredési mozgalom, adventvárakozás boldog időszaka volt, elsősorban Észak-Amerikában. Amint megértették a 8. és 9. fejezet összefüggését, illetve ezzel együtt a 2300 nap és a 70 hét egymáshoz való viszonyát, eljutottak az 1843-as évhez. (Csak röviddel a prófétikus idő lejárta előtt ismerték fel, hogy az ősztől őszi számítandó évek miatt bizonyos időeltolódás keletkezik, és a 2300 év ténylegesen 1844 ősziig terjed.) Akik Isten hívő népe közül megérték, átélték ezt az időszakot, azok valóban boldogok voltak. Ez volt az az időszak, amikor a Dániel megnyitott könyvecskéjéből nyert ismeret „*édes volt a szájukban, mint a méz*” (Jel 10,9–10).

„Azok, akik elfogadták az üzenetet, kimondhatatlan vágyakozással várták Megváltójuk jövetelét... Nyugodt szívvel gyönyörködtek az Istennel való áldott közösségben. Ez záloga volt annak a békességnek, amelyben Isten dicső országában lesz részük. Akik ilyen reménységgel és bizalommal várták, nem tudják elfelejteni a várakozás drága óráit... Nem volt kétely, sem kérdés... Abban az időben olyan volt a hit, amely az imára választ nyer... Mint a szomjas földre hulló záporosó, úgy szállt alá a kegyelem Lelke a buzgó könyörgőkre. Akik azt remélték, hogy nemsokára szemtől szemben állnak Megváltójukkal, olyan ünnepélyes boldogságot éreztek, amelyet nem lehetett szavakkal kifejezni.” (Ellen G. White: *A nagy küzdelem*, 1985-ös kiadás, 332–333., 359–360. o.)

A Jézus által adott két kiegészítő időmeghatározás a következő okokból fontos tehát:

– Az első megmagyarázza az 1260 év végét jelző esemény hátterét, általa megértjük, mi a jelentősége annak, hogy éppen Franciaország szüntette meg a pápaság világhatalmát 1798-ban.

– A második összekapcsolja a végidő korszaka idői meghatározására vonatkozó két fontos időszakot, az 1260 évet és a 2300 évet.

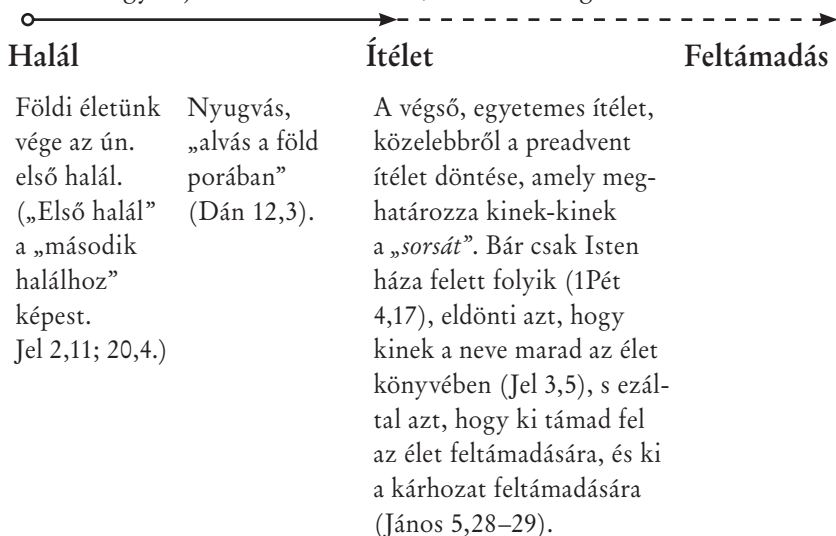
6 Milyen üzenettel búcsúzott hűségese szolgálójától Krisztus e látomás végén?

Dán 12,13 „Te pedig, Dániel, menj el a vég felé, és majd nyugodsz, és felkelsz a te sorsodra a napoknak végén.”

Mintha csak azt mondta volna a dicsőséges, mennyei Fejedelem: Dániel, te most térj nyugovóra, de a napok végén – amire vonatkozóan oly sok jövendölést közvetítettél – te is felkelsz, feltámadsz majd, és látni fogod azokat a csodadolgokat, melyeknek a teljes megértésére olyanira vágyakoznál most.

Nemcsak Dánielnek szólt azonban ez az ige, hanem minden hívő embert is segít abban, hogy miként tekintszen a halálra, amely még az Isten igéi és ígéretei iránti teljes bizalom esetén is bizonyos szorongást és félelmet kelt minden emberben.

Akár egy rajzzal is ábrázolható, amit ez az ige mond:

(Megjegyzés: Az ítélet és a feltámadás közötti szakaszt azért jelöltük szaggatott vonallal, mert ez határozatlan időtartam. Az utolsó meghatározott prófétikus idő a 2300 év lejártának időpontja, amely a preadvent ítélet kezdete. Ezután bizonytalan hosszúságú, de viszonylag rövid idő múlva következik be Jézus dicsőséges visszajövele, és vele együtt az első feltámadás, majd ezer év múlva – Jel 20,5 – a második feltámadás.)

Dániel könyve – tartalmához és üzenetéhez illően – utolsó szavaival is a „napok végére” irányítja figyelmünket.

*Az e heti adomány
a könyvevangélista munkát támogatja.*

FÜGGELÉK

„Isten éjféلكor mutatja meg hatalmát népe szabadítására... Jelek és csodák történnek gyors egymásutánban... A természetben mintha minden a visszájára fordulna. Sötét, nehéz felhők jelennek meg, majd egymásra tornyosulnak. A haragos ég közepén egyetlen tiszta hely van, amely leírhatatlan dicsőségtől tündököl. Onnan hallatszik Isten hangja, amely olyan, mint a sok víz zúgása. Ezt mondja: *»Meglett!«* (Jel 16,17) Ez a hang megremegteti az eget és a földet. Hatalmas föld-rengés támad, olyan, *»amilyen nem volt, mióta az emberek a földön vannak, ilyen földindulás, ilyen nagy«* (Jel 16,18)...

A börtönfalak széthasadnak, és Isten gyermekei, a hitükért raboskodók megszabadulnak. Sírok nyílnak meg, és *»sokan azok közül, akik alusznak a föld porában, felszerkennek, némelyek örök életre, némelyek pedig gyalázatra és örökkévaló utálatosságra«* (Dán 12,2). Azok, akik a harmadik angyal üzenetébe vetett hittel haltak meg, megdicsőülten jönnek elő sírjukból, hogy meghallják, amikor Isten békeszövetséget köt törvénye megtartóival. Azok is, *»akik Őt általszegezték«* (Jel 1,7), akik gúnyolódtak és nevettek Krisztus haláltusáján, és akik a leghevesebben támadták igazságát és népét, feltámadnak, hogy meglássák Krisztus dicsőségét és a hűségesek megdicsőítését.” (Ellen G. White: *A nagy küzdelem/Korszakok nyomában*, 566–567. o.)

„Jézus szava be fog teljesedni. Ő mondta Kajafás főpapnak az elítél-tetése előtti kihallgatás során: *»Akkor a főpap odaállván a középre, megkérdezte Jézust, mondván: Semmit sem felelsz-e? Miféle bizonytságot tesznek ezek teellened? Ő pedig hallgatott és semmit sem felelt. Ismét megkérdezte őt a főpap: Te vagy-e a Krisztus, az áldott Isten Fia? Jézus pedig mondta: Én vagyok. Meglátjátok majd az Emberfiát ülni a hatalomnak jobbján, és eljönni az ég felhőivel.«* (Márk 14,60–62)

»És sír őmiatta a föld minden nemzetsége« – így hangzik helyesbített fordításban Jel 1,7 második része. Ez a részlet idézet egy ószövetségi messiási jóvendöleésből: *»Reám tekintenek, akit átszegeztek, és siratják őt, mint siratják az egyetlen fiút, és keseregnek utána, mint keseregnek az elsőszülött után... És sír a föld.«* (Zak 12,10. 12) Számos messiási jóvendöleés együttesen szól Jézus első és második eljöveteléről, a két

esemény időbeli különbséget nem érzékeltetve. Ez érvényes Zakariás próféta idézett jövendölésére is. Jézus is idézte ezt az ószövetségi igét nagy prófétikus beszédében, a következő összefüggésben: „*Mert amiképpen a villámlás napkeletről támad, és ellátszik egész napnyugatig, úgy lesz az ember Fiának eljövetele is... Mindjárt pedig ama napok nyomorúságai után a nap elsötétedik, és a hold nem fénylik, a csillagok az égről lehullnak, és az egek erősségei megrendülnek. Akkor feltetszik az Emberfiának jele az égen, és akkor sír a föld minden nemzetsége, amint meglátják az ember Fiát eljönni az ég felhőiben, nagy hatalommal és dicsőséggel.*” (Máté 24,27. 29–30) A dicsőségben visszatérő Jézust elszánt ellenségei is meglátják majd, és ők is sírni fognak...

A Jel 1,7 második részében olvasható kijelentés azonban úgy is érthető, hogy akik Jézust átszegezték, úgy látják meg Őt, amint jön az ég felhőiben. Jézus válasza a főpapnak (Márk 14,60–62) alátámasztja ezt az értelmezést. Ez pedig ahhoz a következtetéshez vezet, hogy többen feltámadnak Jézus ellenségei közül az Ő eljövetelekor egy részleges feltámadásban, elkülönítetten az első feltámadástól. A Dán 12,1–2-ben leírtak is erre utalnak. Figyelembe lehet venni azt is, hogy egyfajta részleges feltámadás történt Jézus halála pillanatában is (Máté 27,52). Talán ennek hasonlóságára lesz egy nem pozitív, hanem negatív előjelű részleges feltámadás Jézus dicsőséges megjelenésekor is. Úgy tűnik, hogy Isten igazságszolgáltatásának része és kívánalma ez, hogy ellenségeinek találkozniuk kell Vele dicsőséges megjelenésekor.” (Vankó Zsuzsa: *Jézus Krisztus apokalipszise I.*, 34–35. o.)

NOVEMBER

1. hétfő	1Tim 3,15	
2. kedd	Csel 1,8	
3. szerda	Luk 11,13	
4. csütörtök	Luk 12,35–37	
5. péntek	Csel 4,18. 29	<i>Napnyugta: 16.10</i>
6. szombat	Préd 5,4–5	<i>Napnyugta: 16.09</i>
7. vasárnap	Ján 15,18. 20	
8. hétfő	Ésa 6,8	
9. kedd	Ján 14,27	
10. szerda	Róm 12,10	
11. csütörtök	Mát 6,28–29	
12. péntek	Ésa 63,9	<i>Napnyugta: 16.01</i>
13. szombat	Eféz 2,10	<i>Napnyugta: 16.00</i>
14. vasárnap	Eféz 6,4	
15. hétfő	Péld 22,6	
16. kedd	2Tim 4,2	
17. szerda	Zsolt 103,8–9; Ésa 57,16	
18. csütörtök	Luk 6,35–36	
19. péntek	2Tim 2–3; Csel 14,22	<i>Napnyugta: 15.54</i>
20. szombat	Luk 19,41–42	<i>Napnyugta: 15.53</i>
21. vasárnap	Péld 5,21–22	
22. hétfő	Róm 12,18	
23. kedd	Zsid 12,3	
24. szerda	2Kor 6,4. 10	
25. csütörtök	Jób 34,12. 31–32	
26. péntek	Jób 1,10; Zsolt 5,13	<i>Napnyugta: 15.48</i>
27. szombat	Ján 7,17	<i>Napnyugta: 15.48</i>
28. vasárnap	Júd 21. 24–25	
29. hétfő	Mát 7,24–25	
30. kedd	Mát 5,18	

DECEMBER

1.	szerda	Róm 15,5–7	
2.	csütörtök	2Tim 2,23–24	
3.	péntek	Ján 13,34–35	<i>Napnyugta: 15.45</i>
4.	szombat	Tit 2,1. 15	<i>Napnyugta: 15.44</i>
5.	vasárnap	Ján 8,11	
6.	hétfő	Ján 10,14	
7.	kedd	Ésa 60,3–4	
8.	szerda	Zsid 1,14	
9.	csütörtök	Róm 12,3	
10.	péntek	Péld 3,7	<i>Napnyugta: 15.43</i>
11.	szombat	1Pét 5,5	<i>Napnyugta: 15.43</i>
12.	vasárnap	2Tim 1,7	
13.	hétfő	Csel 18,9–10	
14.	kedd	Jer 15,19–21	
15.	szerda	Kol 1,10	
16.	csütörtök	2Kor 9,8. 10	
17.	péntek	2Kor 4,8. 10	<i>Napnyugta: 15.44</i>
18.	szombat	Zsolt 71,17–18	<i>Napnyugta: 15.44</i>
19.	vasárnap	Péld 22,9	
20.	hétfő	Ésa 58,10–11	
21.	kedd	5Móz 15,11	
22.	szerda	2Kor 8,7	
23.	csütörtök	1Pét 4,9	
24.	péntek	Zsolt 116,1	<i>Napnyugta: 15.47</i>
25.	szombat	Róm 8,17	<i>Napnyugta: 15.48</i>
26.	vasárnap	Mát 6,34	
27.	hétfő	Zsolt 32,1–3. 5	
28.	kedd	Mát 7,7	
29.	szerda	Ján 3,3. 8	
30.	csütörtök	Csel 20,35	
31.	péntek	Ján 16,23; 1Kor 13,12	<i>Napnyugta: 15.52</i>

KÖNYVAJÁNLÓ

Reuben Lynn Hilde:

A kis szarv Dániel könyve 8. fejezetében

Dániel könyve 8. fejezetében olvashatunk a látomásról, amely Dánielt bámulatba ejtette és elgyengítette. Nem tudta teljességében felfogni a látomás értelmét (Dán 8,27). A 8. fejezetben kiemelkedő helyet foglal el egy „kis szarv, amely rendkívül nagyra nőtt” (Dán 8,9). A látomásban Dániel látott egy kost, egy kecskebakot, egy „tekintélyes szarvat”, majd négy szarvat, melyek akkor jöttek elő, amikor a „tekintélyes szarv” letörött (Dán 8,4–14), és végül a kis szarvat, amely a négy szarv egyikéből támadt. Erről a kis szarvról szól ez a tanulmány.

(Részlet a könyv *Bevezetéséből*)

A Bibliaiskolák Közössége gondozásában megjelenő, 64 oldal terjedelmű, puha, tűzött kötésű kiadvány várható ára: 430 Ft

A könyv 2004. november 8-tól rendelhető meg.